

# **Tekens van meertaligheid by geselekteerde Suid-Afrikaanse universiteite – 'n analise vanuit linguistiese landskapspektief**

**H Ebersöhn**

**12932647**

**Verhandeling voorgelê vir die graad *Magister Artium* in Afrikaans en Nederlands aan die  
Potchefstroomkampus van die Noordwes-Universiteit**

**Studieleier: Prof. MM Verhoef**

**Mei 2009**

**Potchefstroom**

# VOORWOORD

My opregte dank en waardering aan die volgende persone wat gehelp het om van hierdie navorsing 'n sukses te maak:

- My studieleier en mentor, prof. Marlene Verhoef. Met 'n reeds oorvol skedule was daar altyd iewers 'n gaatjie om my in te pas sodat hierdie wa deur die drif getrek kon word. Dankie vir al die leiding, insigte en berading. Hierdie studie was nie net 'n akademiese leerproses nie, maar (veel meer) ook 'n proses waardeur waardevolle lewenslesse en boustene vir karakter geleer is.
- My man, Dawie. Dankie vir onvoorwaardelike en grenslose liefde, ondersteuning, motivering en geduld. Dankie ook vir vars insigte wat gehelp het wanneer idees en kreatiwiteit begin droogloop het en vir die +/- 5 000 km se saamry vir navorsing – dis avonture wat ons vir altyd sal onthou.
- My ouers, Frans en Ebenha. Dit kon dalk nie so maklik gewees het om “ja” te sê vir nóg 'n jaar of twee se studies nie, maar julle het dit in 'n oogwink gedoen. Trouens, dit was eintlik nie eers debatteerbaar nie. Dankie dat ek vir nog 'n rukkie uit julle sakke kon lewe, maar dankie ook vir die emosionele ondersteuning en onvoorwaardelike liefde en geduld.
- My vriende en familie. Dankie aan elkeen wat iewers gehelp, bemoedig, gemotiveer, bygestaan, belangestel en omgee het.
- Ons Hemelse Vader – my toeverlaat. “Ek is tot alles in staat deur Hom wat my krag gee.” – Filippense 4:13. Dankie vir talente en die moed en energie om hulle ten volle te gebruik. Dankie vir krag en genade. Dankie vir wysheid, insig en 'n kalm gemoed. Dankie vir liefde en die wete dat ek nie vir 'n oomblik deur hierdie studie alleen geworstel het nie.

**“Moet oor niks besorg wees nie, maar maak in alles julle begeertes deur gebed en smeking en met danksegging aan God bekend. En die vrede van God wat alle verstand te bowe gaan, sal oor julle harte en gedagtes die wag hou in Christus Jesus.” –**

***Filippense 4:6-7***

# UITTREKSEL

## **Tekens van meertaligheid by geselekteerde Suid-Afrikaanse universiteite – 'n analise vanuit linguistiese landskapspektief**

Taallandskapstudies of linguistiese landskapstudies is 'n relatief nuwe navorsingsveld binne die taalsosiologie wat spesifiek belangstel in taalgebruik in openbare plekke (Shohamy, 2006:128). Dit gaan in taallandskapstudies om die analise van taaltekens soos dit in openbare en/of institusionele plekke gebruik word om te bepaal watter waarde (hetsy instrumenteel of simbolies) deur die grafiese voorstelling van taal uitgedruk word, met verrekening van die betrokke taalbeleid (kyk ook Gorter, 2007:5; Curtin, 2007:11).

Die doel met hierdie studie is om die teorie van taallandskapsnavorsingsparadigma te toets en empiries toe te pas op die meertalige Suid-Afrikaanse hoërondewyslandskap.

Die navorsingsontwerp wat gebruik is om hierdie doelwitte te bereik, bestaan uit 'n teoretiese en 'n empiriese komponent. Eersgenoemde is 'n deeglike verkenning van linguistiese landskapstudies soos dit die laaste paar jaar ontwikkel het.

Die empiriese komponent rol in drie fases uit. Fase 1 behels 'n diepgaande ondersoek na nege van die 12 Suid-Afrikaanse universiteite se taalbeleide wat in die publieke domein lê, en die praktiese toepassing daarvan in die konteks van taallandskapstudies. In Fase 2 word hierdie universiteite besoek en gestruktureerde onderhoude word met die taalkomitee/taalbestuurder gevoer ten einde te bepaal wat die stand van sake rakende taalbeleid en taalpraktyk is. In Fase 3 word die vorige twee fases se data geassesseer en geïnterpreteer om aanbevelings aan Suid-Afrikaanse universiteite te maak oor hoe om die moontlike wanpassing tussen beleid en praktyk te oorbrug.

Na aanleiding van hierdie navorsing is daar bevind dat die sigbaarheid van meertaligheid in die Suid-Afrikaanse hoërondewyslandskap relatief laag is as gevolg van 'n wanpassing tussen beleid en praktyk. Die wanpassing kan egter nie gewyt word aan 'n gebrek aan verbintenis tot meertaligheid deur universiteite nie. Dieperliggende oorsake, te wete die prosesmatigheid van taalbestuur, afwesigheid van gedetailleerde taalplanne, en dies meer, lei tot dié wanpassing en die gebrek aan sigbaarheid van meertaligheid by Suid-Afrikaanse universiteite.

**SLEUTELWOORDE:** Linguistiese landskap, taalbeleid, taalbestuur, sociolinguistiek, meertaligheid, taalbeplanning, taalsigbaarheid, hoër onderwys, universiteite, taallandskap.

# ABSTRACT

## ***Signs of multilingualism at selected South African universities – an analysis from the linguistic landscape perspective***

*Language landscape or linguistic landscape studies are a relatively new field of research within language sociology that has a specific interest in the public space (Shohamy, 2006:128). Linguistic landscape studies analyzes the use of language in the public and/or institutional sphere to determine the (instrumental or symbolical) value represented by the graphic representation of language, taking into account the relevant language policy (see also Gorter, 2007:5; Curtin, 2007:11).*

*The goal of this research is to test and empirically apply the theory of the developing international and national linguistic landscape research paradigm on the multilingual South African higher education landscape.*

*The design for this research consists of a theoretical and an empirical component. The aforementioned entails a thorough investigation of linguistic landscape studies and its development over the past couple of years.*

*The empirical component is done in three phases. Phase 1 involves an in-depth investigation regarding nine of the 12 South African universities whose language policies are available in the public domain. During Phase 2, these universities are visited and structured interviews are held with the language committee/language manager to determine what the situation is regarding policy and practice in the language landscape domain. In Phase 3, the data from the previous two phases is assessed and interpreted to make recommendations to South African universities as to how to overcome the possible mismatch.*

*This research found that the visibility of multilingualism in the South African higher education landscape is relatively low due to a mismatch between policy and practice. However, the mismatch is not caused by universities' lack of commitment to multilingualism. Deep-set causes, i.e. the processes involved with language planning, the lack of detailed language plans, and so forth, lead to this mismatch and the lack of visibility of multilingualism at South African universities.*

### **KEYWORDS:**

*Linguistic landscape, language policy, language management, sociolinguistics, multilingualism, language planning, language visibility, higher education, universities, language landscape.*

# INHOUD

## HOOFSTUK 1 INLEIDING

|       |                                                     |    |
|-------|-----------------------------------------------------|----|
| 1.1   | INLEIDING .....                                     | 1  |
| 1.2.  | PROBLEEMSTELLING EN MOTIVERING .....                | 1  |
| 1.2.1 | NAVORSINGSKONTEKS .....                             | 1  |
| 1.2.2 | FOKUS VAN HIERDIE STUDIE .....                      | 2  |
| 1.2.3 | NAVORSINGSPROBLEEMSTELLING VIR HIERDIE STUDIE ..... | 5  |
| 1.3   | NAVORSINGSDOELSTELLING EN -DOELWITTE .....          | 6  |
| 1.4   | SENTRALE TEORETIESE STELLING .....                  | 7  |
| 1.5   | NAVORSINGSONTWERP .....                             | 7  |
| 1.5.1 | TEORETIESE NAVORSING .....                          | 7  |
| 1.5.2 | EMPIRIESE NAVORSING .....                           | 7  |
| 1.6.  | SLOT .....                                          | 10 |

## HOOFSTUK 2 DIE TEORETIESE AANNAMES VAN LINGUISTIESE LANDSKAPSTUDIES EN VERWANTE DISSIPLINES

|       |                                                                                  |    |
|-------|----------------------------------------------------------------------------------|----|
| 2.1   | INLEIDING .....                                                                  | 11 |
| 2.2   | IN AANLOOP TOT 'N KONTEMPORÊRE DEFINISIE VIR LINGUISTIESE LANDSKAPSTUDIES .....  | 12 |
| 2.3   | ELEMENTE EN FUNKSIES VAN DIE LINGUISTIESE LANDSKAP .....                         | 22 |
| 2.4   | TAALBEPLANNING EN TAALBESTUUR EN DIE BAND MET LINGUISTIESE LANDSKAPSTUDIES ..... | 27 |
| 2.4.1 | TEORETIESE MERKERS VAN TAALBESTUUR EN TAALBEPLANNING .....                       | 27 |
| 2.8   | SLOT .....                                                                       | 31 |

## HOOFSTUK 3 TENDENSE IN DIE TAALSITUASIE IN DIE HOËRONDERWYSLANDSKAP IN SUID-AFRIKA – STATUTÊRE BEPALINGS EN TAALBELEIDSTELLINGS

|         |                                                                                                                                                             |    |
|---------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.1     | INLEIDING .....                                                                                                                                             | 33 |
| 3.2     | DIE VERANDERDE TAALLANDSKAP VAN SUID-AFRIKA EN DIE INVLOED DAARVAN OP DIE HOËRONDERWYSSEKTOR .....                                                          | 34 |
| 3.2.1   | KOLONIALISME: DIE ERA MET ONMISKENBARE GEVOLGE .....                                                                                                        | 35 |
| 3.2.2   | APARTHEID: TAAL AS INSTRUMENT VAN SEGREGASIE .....                                                                                                          | 39 |
| 3.2.3   | DEMOKRATIESE SUID-AFRIKA: TAAL 'N KONTENSIEUSE ONDERWERP .....                                                                                              | 44 |
| 3.2.3.2 | DIE TEENVOETER VIR DIE PROBLEME MET DIE 1996-GRONDWET: DIE WETSONTWERP OP SUID-AFRIKAANSE TALE .....                                                        | 52 |
| 3.2.3.3 | UNIVERSITEITE SE PADKAARTE IN AANLOOP TOT HUL TAALBELEIDE: DIE NASIONALE TAALBELEID, LANGTAG, DIE TAALBELEID VIR HOËR ONDERWYS EN DIE NDEBELE-VERSLAG ..... | 55 |
| 3.3     | SLOT .....                                                                                                                                                  | 61 |

## HOOFSTUK 4 SITUASIEANALISE – DIE EMPIRIESE STAND VAN TAALSIGBAARHEID BY 'N VERTEENWOORDIGENDE AANTAL SUID-AFRIKAANSE UNIVERSITEITE

|         |                                                       |    |
|---------|-------------------------------------------------------|----|
| 4.1     | INLEIDING .....                                       | 63 |
| 4.2     | UNIVERSITEITSTAALBELEIDE: 'N ANALISE .....            | 67 |
| 4.2.1   | KONTEKSTUALISERING .....                              | 67 |
| 4.2.2   | ANALISE VAN UNIVERSITEITE SE TAALBELEIDE .....        | 69 |
| 4.2.2.1 | DIE NELSON MANDELA METROPOLITAANSE UNIVERSITEIT ..... | 70 |
| 4.2.2.2 | DIE NOORDWES-UNIVERSITEIT .....                       | 72 |
| 4.2.2.3 | RHODES UNIVERSITEIT .....                             | 73 |
| 4.2.2.4 | DIE UNIVERSITEIT VAN KAAPSTAD .....                   | 74 |
| 4.2.2.5 | DIE UNIVERSITEIT VAN FORT HARE .....                  | 75 |
| 4.2.2.6 | DIE UNIVERSITEIT VAN JOHANNESBURG .....               | 77 |
| 4.2.2.7 | DIE UNIVERSITEIT VAN PRETORIA .....                   | 78 |

## INHOUD (vervolg)

|         |                                                                                                               |     |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4.2.2.8 | DIE UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH .....                                                                       | 79  |
| 4.2.2.9 | DIE UNIVERSITEIT VAN DIE WES-KAAP .....                                                                       | 80  |
| 4.2.3   | SAMEVATTING .....                                                                                             | 81  |
| 4.3     | 'N ANALISE VAN DIE TAALLANDSKAP BY SUID-AFRIKAANSE UNIVERSITEITE .....                                        | 81  |
| 4.3.1   | KONTEKSTUALISERING .....                                                                                      | 81  |
| 4.3.2   | DATA-ANALISE & -EVALUASIE: IS 'N FOTO 'N DUISEND WOORDE WERD? .....                                           | 86  |
| 4.3.2.1 | VLAK 1 – KORPORATIEWE IDENTITEIT-FUNKSIE .....                                                                | 86  |
| 4.3.2.2 | VLAK 2 – AANWYSINGSFUNKSIE .....                                                                              | 103 |
| 4.3.2.3 | VLAK 3 – IDENTIFISERINGSFUNKSIE .....                                                                         | 113 |
| 4.3.2.4 | VLAK 4 – BEDRYFSFUNKSIE .....                                                                                 | 119 |
| 4.3.3   | DATA-INTERPRETASIE: 'N SAMEVATTENDE OORSIG VAN DIE LINGUISTIESE<br>LANDSKAPPE BY DIE NEGE UNIVERSITEITE ..... | 129 |
| 4.4     | SLOT .....                                                                                                    | 131 |

## HOOFSTUK 5 SINTESE EN AANBEVELINGS

|     |                                                                                                              |     |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5.1 | INLEIDING .....                                                                                              | 133 |
| 5.2 | MEERTALIGHEID BY SUID-AFRIKAANSE UNIVERSITEITE: HOE LYK DIE LINGUISTIESE<br>LANDSKAP DAN NOU? .....          | 134 |
| 5.3 | DIE OORSAAK VAN DIE STAND VAN MEERTALIGHEID STAND VAN SAKE BY<br>SUID-AFRIKAANSE UNIVERSITEITE .....         | 137 |
| 5.4 | OPLOSSINGS: HOE OM DIE LINGUISTIESE LANDSKAP BY SUID-AFRIKAANSE<br>UNIVERSITEITE MEER MEERTALIG TE KRY ..... | 141 |
| 5.5 | NAVORSING WAT SPRUIT UIT HIERDIE STUDIE .....                                                                | 143 |
| 5.6 | SLOT .....                                                                                                   | 144 |

## BYLAE

|                                                                               |     |
|-------------------------------------------------------------------------------|-----|
| BYLAAG A: TAALBELEID – NELSON MANDELA METROPOLITAANSE UNIVERSITY (2005) ..... | 146 |
| BYLAAG B: TAALBELEID – NOORDWES-UNIVERSITEIT (2007) .....                     | 150 |
| BYLAAG C: TAALBELEID – RHODES UNIVERSITY (2005) .....                         | 162 |
| BYLAAG D: TAALBELEID – UNIVERSITY OF FORT HARE (2006) .....                   | 168 |
| BYLAAG E: TAALBELEID – UNIVERSITY OF JOHANNESBURG (2006) .....                | 176 |
| BYLAAG G: TAALBELEID – UNIVERSITEIT VAN PRETORIA (2008) .....                 | 190 |
| BYLAAG H: TAALBELEID – UNIVERSITEIT STELLENBOSCH (2004) .....                 | 192 |
| BYLAAG I: TAALBELEID – UNIVERSITY OF THE WESTERN CAPE (2003) .....            | 196 |

## BRONNELYS..... 198

## LYS VAN FIGURE, GRAFIKA, GRAFIEKE EN TABELLE

|              |                                                                                                                                                                                               |    |
|--------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Figuur 1.1:  | Vlakke vir hantering die van data .....                                                                                                                                                       | 8  |
| Figuur 2.2:  | Vlakke vir die hantering van data .....                                                                                                                                                       | 24 |
| Grafiek 3.1: | Huistaalverspreiding van die Suid-Afrikaanse bevolking (1996 – 2001) .....                                                                                                                    | 45 |
| Tabel 3.1:   | Die afdelings van die Handves van Regte wat van toepassing is op hierdie navorsing .....                                                                                                      | 51 |
| Tabel 4.1:   | Bestuursmodelle van universiteite .....                                                                                                                                                       | 84 |
| Grafika 4.1: | Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit-hoofhek (Summerstrand-kampus) .....                                                                                                               | 86 |
| Grafika 4.2: | Universiteit van Fort Hare-hoofhek (Alice-kampus) .....                                                                                                                                       | 87 |
| Grafika 4.3: | Universiteit van Pretoria-hoofhek (Hatfield-kampus) .....                                                                                                                                     | 87 |
| Grafika 4.4: | Noordwes-Universiteit-hoofhek (Potchefstroomkampus) .....                                                                                                                                     | 88 |
| Grafika 4.5: | Universiteit van Johannesburg-hoofhek (Kingsway-kampus) .....                                                                                                                                 | 88 |
| Grafika 4.6: | Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit – Inligtingsbord wat kardinale<br>punte/fasiliteite (byvoorbeeld: ontvangs en parkering vir besoekers) aandui<br>op die Summerstrand-kampus ..... | 89 |
| Grafika 4.7: | Noordwes-Universiteit (Potchefstroomkampus) – Losstaande inligtingsborde op<br>die ringpad van dié universiteit .....                                                                         | 89 |
| Grafika 4.8: | Rhodes Universiteit – Losstaande inligtingsbord op een van die sogenaamde<br>hoofpaaie van dié universiteit .....                                                                             | 90 |

## INHOUD (vervolg)

|               |                                                                                                                                                         |     |
|---------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Grafika 4.9:  | Universiteit van die Wes-Kaap – Inligtingsbord net nadat daar by die hoofhek inbegreep is .....                                                         | 91  |
| Grafika 4.10: | Universiteit van Johannesburg (Kingsway-kampus) – Losstaande inligtingsbord op een van die sogenaamde hoofpaaie van dié universiteit .....              | 92  |
| Grafika 4.11: | Universiteit van Fort Hare (Alice-kampus) – Losstaande inligtingsbord op die ringpad van dié universiteit .....                                         | 93  |
| Grafika 4.12: | Universiteit van Kaapstad – Inligtingsbord op een van die <i>Upper Campus</i> se hoofpaaie .....                                                        | 93  |
| Grafika 4.13: | Universiteit van Pretoria (Hatfield-kampus) – Inligtingsborde op die ringpad van dié universiteit .....                                                 | 93  |
| Grafika 4.14: | Universiteit van Stellenbosch (Stellenboschkampus – Eentalige inligtingsbord op hoofpad (met meertalige reg-van-toegang-voorbereiding-verklaring) ..... | 94  |
| Tabel 4.2:    | Logo's en name van universiteite .....                                                                                                                  | 95  |
| Tabel 4.3:    | Webblaaie van universiteite .....                                                                                                                       | 97  |
| Tabel 4.4:    | Elemente van die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit (Summerstrand-kampus) wat op Vlak 2 funksioneer. ....                                      | 104 |
| Tabel 4.5:    | Elemente van die Noordwes-Universiteit (Potchefstroomkampus) wat op Vlak 2 funksioneer. ....                                                            | 105 |
| Tabel 4.6:    | Elemente van Rhodes Universiteit wat op Vlak 2 funksioneer. ....                                                                                        | 107 |
| Tabel 4.7:    | Elemente van die Universiteit van Fort Hare (Alice-kampus) wat op Vlak 2 funksioneer. ....                                                              | 108 |
| Tabel 4.8:    | Elemente van die Universiteit van Johannesburg (Kingsway-kampus) wat op Vlak 2 funksioneer. ....                                                        | 109 |
| Tabel 4.9:    | Elemente van die Universiteit van Kaapstad op Vlak 2. ....                                                                                              | 110 |
| Tabel 4.10:   | Elemente van die Universiteit van Pretoria (Hatfield-kampus) wat op Vlak 2 funksioneer. ....                                                            | 110 |
| Tabel 4.11:   | Elemente van die Universiteit van Stellenbosch (Stellenboschkampus) wat op Vlak 2 funksioneer. ....                                                     | 111 |
| Tabel 4.12:   | Elemente van die Universiteit van die Wes-Kaap wat op Vlak 2 funksioneer. ....                                                                          | 113 |
| Grafika 4.15: | Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit – Inligtingsborde in geboue weerspieël verskillende taalvoorkeure (Summerstrand-kampus) .....               | 114 |
| Grafika 4.16: | Noordwes-Universiteit – Inligtingsborde in geboue is slegs in Afrikaans (op die Potchefstroomkampus) .....                                              | 115 |
| Grafika 4.17: | Universiteit van Johannesburg (Kingsway-kampus) – Net soos by die vorige vlak van kommunikasie, word hier ook beide Afrikaans en Engels aangetref ..... | 115 |
| Grafika 4.18: | Universiteit van Pretoria (Hatfield-kampus) – Afrikaans en Engels word konstant gebruik .....                                                           | 116 |
| Grafika 4.19: | Rhodes Universiteit – Al lyk dié borde relatief nuut, word daar by hierdie universiteit steeds byna deur die bank Engels gebruik .....                  | 116 |
| Grafika 4.20: | Universiteit van Fort Hare (Alice-kampus) – Op beide die ou en nuwe bord word net Engels gebruik .....                                                  | 117 |
| Grafika 4.21: | Universiteit van Kaapstad – Engelse inligtingsborde in verskillende geboue op kampus .....                                                              | 117 |
| Grafika 4.22: | Universiteit van Stellenbosch (Stellenboschkampus) – 'n Mengelmoes van tale op verskillende plekke .....                                                | 118 |
| Grafika 4.23: | Universiteit van die Wes-Kaap – Op die ouer borde word nog net Afrikaans gebruik .....                                                                  | 118 |
| Grafika 4.24: | Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit – Bemerkingsmateriaal .....                                                                                 | 119 |
| Grafika 4.25: | Noordwes-Universiteit – Bemerkingsmateriaal .....                                                                                                       | 120 |
| Grafika 4.26: | Rhodes Universiteit – Bemerkingsmateriaal .....                                                                                                         | 121 |
| Grafika 4.27: | Universiteit van Fort Hare – Bemerkingsmateriaal .....                                                                                                  | 121 |
| Grafika 4.28: | Universiteit van Johannesburg – Bemerkingsmateriaal .....                                                                                               | 122 |
| Grafika 4.29: | Universiteit van Kaapstad – Bemerkingsmateriaal .....                                                                                                   | 123 |
| Grafika 4.30: | Universiteit van Pretoria – Bemerkingsmateriaal .....                                                                                                   | 124 |
| Grafika 4.31: | Universiteit van Stellenbosch – Bemerkingsmateriaal .....                                                                                               | 125 |
| Grafika 4.32: | Universiteit van die Wes-Kaap – Bemerkingsmateriaal .....                                                                                               | 126 |
| Tabel 4.13:   | Aansoekvorms van die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit, Rhodes Universiteit en die Universiteit van Kaapstad .....                            | 127 |
| Tabel 4.14:   | Aansoekvorms van die Universiteit van Johannesburg en die Noordwes-Universiteit .....                                                                   | 128 |
| Grafika 4.33: | Universiteit van Stellenbosch – Aansoekvorm .....                                                                                                       | 128 |
| Tabel 4.15:   | Nuusbriewe en Tydskrif van die Universiteit van Fort Hare en nuusbriewe van die Universiteit van die Wes-Kaap .....                                     | 129 |

# HOOFSTUK 1

## INLEIDING

### 1.1 INLEIDING

In Hoofstuk 1 van hierdie studie gaan die navorsingsplan uiteengesit word om aan te dui hoe die studie in geheel daar uitsien.

Daar gaan onder meer gekyk word na die probleemstelling en motivering, wat aspekte soos die navorsingskonteks en die fokus van die studie insluit. Vervolgens sal daar aandag gegee word aan die navorsingsdoelstellings en -doelwitte, en die sentrale teoretiese stelling, wat die rigtinggewer vir hierdie studie is, sal bespreek word. Laastens word die navorsingsontwerp bespreek. Daar sal spesifiek vermeld word hoe die teoretiese onderbou gaan lyk, asook stap vir stap hoe die empiriese komponent hanteer gaan word.

### 1.2. PROBLEEMSTELLING EN MOTIVERING

#### 1.2.1 NAVORSINGSKONTEKS

Taallandskapstudies of linguistiese landskapstudies is 'n relatief nuwe navorsingsveld binne die taalsosiologie wat spesifiek belangstel in taalgebruik in openbare plekke (Shohamy, 2006:128). Dit gaan in taallandskapstudies om die analise van taaltekens soos dit in openbare en/of institusionele plekke gebruik word om te bepaal watter waarde (hetsy instrumenteel of simbolies) deur die grafiese voorstelling van taal voorgestel word, met verrekening van die betrokke taalbeleid (kyk ook Gorter, 2007:5; Curtin, 2007:11). Hieruit blyk dit dat taallandskapstudiesnavorsers geïnteresseerd is in sowel die sigbaarheid van taaltekens as dit waarna daarmee verwys word.

Terwyl dit aanvaar word dat navorsers van taallandskapstudies belangstel in taaltekens as merkers van 'n politieke landskap, verwys Ben-Rafael *et al.* (2006:10) hierna as die studie van taal se rol in die "*symbolic construction of public space*".

Dit word duidelik dat navorsers van taallandskapstudies of linguistiese landskapstudies wesentlik geïnteresseerd is in taalsigbaarheid as resultaat van die instrumentele en/of simboliese waarde wat taalbeleide aan sodanige tale toeken. Terwyl die instrumentele of

informatiewe waarde as merker optree van die taalgeografiese ruimte wat deur 'n taalgroep of taalgroepe beslaan of bewoon word, dui die simboliese waarde op die status van tale in 'n bepaalde taalgeografiese ruimte (Hicks, 2002).

Landry en Bourhis (1997:25), wat as die baanbrekers in die navorsing van linguistiese landskapstudies bekendstaan, baken dié studieveld af na taalgebruik in openbare ruimtes soos padtekens, advertensiebuiteborde, en straat-, plek-, winkel- en gebouname in 'n gegewe omgewing of streek. In teenstelling hiermee sluit Shohamy (2006:112) ook die ondersoek na enige vorm van taalsigbaarheid in die openbare domein as 'n manier waardeur 'n taalbeleid geïmplementeer word, by hierdie navorsingsveld in. Trouens, Shohamy (2006:112) voer aan dat die sigbaarheid van taal, soos dit deur die staatsmasjinerie, individue, besighede en maatskappye in bepaalde gebruiksgemeenskappe duidelik gemaak word, die landskapsdomeine (die areas waarin 'n spesifieke taal voorkom) van daardie taal definieer. In aansluiting by die standpunt van Shohamy (2006:112) betrek Grin en Vaillancourt (1999:29 e.v.) en ook Gorter (2007:1) taalsigbaarheid in die gedrukte, oudiovisuele en gesproke media wat die sosiale konteks van 'n gegewe taalomgewing vorm, as deel van taallandskapstudies. Dit is egter belangrik om daarop te let dat wanneer Shohamy na 'openbare domein' verwys, sy letterlik enige spatie waarin die publiek beweeg in gedagte het – byvoorbeeld die taalsigbaarheid in die strate van Israel.

Taallandskapnavorsing is ook in Suid-Afrika 'n relatief onontginde terrein. Du Plessis (2007b:38-39) stel dat die Markdata-navorsing (2000) in opdrag van Pansat oor die korrelasie tussen taalgebruik en taalinteraksie 'n waardevolle bydrae gelewer het tot insig in die verband tussen taalbeleidstransformasie en taallandskapstransformasie. Nogtans lê die veld eintlik braak vir verdere navorsing op hierdie terrein. Een van hierdie braak areas is om te bepaal in watter mate dit wat *de facto* duidelik word in die Suid-Afrikaanse taallandskap as interpretasiemerkers gebruik kan word van die waarde (hetsy instrumenteel of simbolies) wat 'n taalbeleid aan 'n betrokke taal of tale heg (Du Plessis, 2007b:38-39).

### **1.2.2 FOKUS VAN HIERDIE STUDIE**

Hierdie studie word in die besonder deur die opmerking van Shohamy (2006:128) gemotiveer, wat stel dat geen kontemporêre taallandskapstudies nog ondersoek ingestel het na die invloed van taalsigbaarheid in openbare/institusionele ruimtes op die *de facto*-taalpraktyk nie. Hiermee saam gaan ook Du Plessis (2007b:38-39) se uitdaging om ondersoek in te stel na die verband tussen taalsigbaarheid en die waarde wat instrumenteel (of simbolies) aan die taalbeleid geheg word.

Waar die internasionale en nasionale taallandskapliteratuur tot nog toe oorwegend geïnteresseerd bly in taalsigbaarheid in openbare en kommersiële ruimtes (kyk o.a. Beery, 2004; Jensdottir, 2004; Puzey, 2007; Curtin, 2007), word daar, in hierdie studie, na die institusionele ruimte van die Suid-Afrikaanse hoërondewyslandskap (as *openbare domein*) gekyk – 'n landskap wat sedert 1997, na aanleiding van die Onderwyswitskrif III van daardie jaar (DOE, 1997), aan die verander is.

Verhoef en Venter (2008:382) verduidelik wat die rol van dié Witskrif was ten opsigte van die transformasie van die hoërondewyslandskap:

*"This strategic framework paved the way for the National Plan on Higher Education of 2001 and the transformation plan for higher education, published in 2002, entitled 'Transformation and Restructuring: A New Institutional Landscape for Higher Education'. While the National Plan for Higher Education discussed the establishment of an affordable, sustainable and co-ordinated single system of higher education, the so-called Institutional Landscape framework contained a detailed action plan of the transformation process. In terms of the pursuit of language transformation within higher education, the Education White Paper (1997) envisaged the establishment of a national policy framework against which institutions of higher learning could devise their own language policies that should, amongst others, be aligned with the Constitution."*

Terwyl bestaande navorsingsliteratuur openbare/institusionele ruimtes as sinoniem vir die openbare *kommunikasieruimte* gebruik, en die merkers van kommunikasie beperk is tot hoofsaaklik openbare tekens (verwysingstekse) /"signage", wil hierdie studie nagaan of 'n omvattender definisie van openbare kommunikasieruimte haalbaar is om meer tekens as nét openbare of kommersiële tekens in die institusionele hoërondewyslandskap in te sluit.

Gevolgtrek sou die openbare/institusionele kommunikasieruimte vir hierdie studie alle vorme van formele institusionele kommunikasie insluit – met ander woorde alle vorme van teks wat dié kommunikasieruimte vul. Die sigbaarheid van taaltekste sluit daarom nie net verwysingstekse/"signage" in nie, maar ook onderrigtekse en administratiewe tekse (e-posse, webwerwe, bemarkingsmateriaal, gesproke taal tydens byvoorbeeld vergaderings of telefoonnavrae, en dies meer) wat in die institusionele kommunikasieruimte gebruik word en wat hierdie ruimte konstitueer.

In aansluiting by Shohamy (2006:128) en Du Plessis (2007b:38-39) se uitdagings gaan dit spesifiek hier om die korrelasie tussen taalsigbaarheid as afhanklike veranderlike en die instrumentele waarde van 'n betrokke instelling se taalbeleid en die taalpraktyk by die instelling as onafhanklike veranderlikes. Soos in soveel openbare domeine in Suid-Afrika waar 'n

beleidsgaping tussen taalbeleid en taalpraktyk bestaan, gaan die onderwysssektor in die besonder gebuk onder dié uitdaging. Brynard (2007:362) stel dat die probleem om beleid in praktyk om te sit die beste geïllustreer word deur die kompleksiteit om die grondwetlike beginsel van meertaligheid om te skakel in onderwysstaalbeleide wat die ontwikkeling van 'n haalbare en volhoubare amptelike meertalige werksomgewing sal verseker. Volgens Sayed (2002:29-30) kan 'n beleidsgaping óf gewyt word aan 'n wanpassing tussen *beleidsintensie* en *beleidsuitkoms*, óf aan 'n wanpassing tussen *retoriek* en *praktyk*. Ook in hierdie verband is die hoëronderwysomgewing geen uitsondering nie.

Daar is wel baie duidelike wetlike riglyne/voorskrifte rakende taalbeleid. Afdeling 2.79 van Onderwyswitskrif 3 (DOE, 1997) stel dat die nasionale taalbeleid vir die hoëronderwyssektor rekening moet hou met die grondwetlike beginsels van meertaligheid en die verhoging van toegang. Verder verwys dié Witskrif ook na die staat se plig om hierdie toegang te fasiliteer ingevolge Artikel 29(2) van die Grondwet. Die Nasionale Taalbeleid vir Hoër Onderwys (DOE, 2002) beklemtoon dat die beleid duidelik gemik moet word op die bereiking van die grondwetlike beginsels van meertaligheid en die reg op toegang tot onderrig. Ook word die uitdaging aan dié sektor gestel om 'n meertalige werksomgewing te vestig, terwyl verhoed word dat die huidige tale as belemmering vir toegang en sukses gebruik word (kyk paragraaf 3.3 van die beleidsdokument).

Ondanks die statutêre strewe na die vestiging van 'n meertalige hoëronderwyslandskap, bewys Webb (2007b:287) en Giliomee en Schlemmer (2006:188) dat die hegemonie van Engels in die Suid-Afrikaanse tersiêre omgewing (reeds één heenwysing na die gebrek aan meertaligheid) al hoe duideliker word (vergelyk ook Webb, 2007a:151, 154). Tog word dit uit die taalbeleidstellings van die meeste Suid-Afrikaanse universiteite duidelik dat hulle hulle toewy aan die vestiging van meertalige werksomgewings<sup>1</sup>.

Die relevansie van 'n studie soos hierdie word deur Coetzee-Van Rooy (2007:27, 37) uitgespreek in haar waarneming dat die fokus van taalbeleidsbeplanning by universiteite sterk op onderrig-leer is en dat min aandag aan taaladministratiewe sake, en dus ook aan die belang van taalsigbaarheid, gegee word. Webb (2007a:154) sluit by Coetzee-Van Rooy (2007:27) aan deur te sê dat normatiewe taalbeplanning dikwels mank gaan aan 'n realistiese siening van die linguistiese taallandskap.

Op hierdie punt mag dit dalk voorkom of die studie homself leen tot 'n mate van tweeledigheid – aan die een kant die sigbaarheid van meertaligheid, en aan die ander kant die gaping tussen

---

<sup>1</sup> Dit is waar van die beleidstellings van die volgende Suid-Afrikaanse universiteite waartoe toegang verkry kon word vir dié studie: Universiteit van Fort Hare, Rhodes Universiteit, Universiteit van Kaapstad, Universiteit van die Wes-Kaap, Universiteit van Pretoria, Universiteit van die Witwatersrand, Universiteit van die Vrystaat, Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit, Universiteit van Johannesburg, Noordwes-Universiteit, Universiteit Stellenbosch.

beleid en praktyk. Die integrasie van die twee aspekte is van kardinale belang vir hierdie studie. Die sigbaarheid van meertaligheid – of dan die gebrek daaraan – word beskou as 'n indikasie van die gaping tussen beleid en praktyk. Wanneer die aard en mate van hierdie gaping bepaal is, sou dit moontlik wees om daardie inligting te gebruik om die gaping tussen beleid en praktyk te oorbrug.

Uit die kontekstualisering word dit duidelik dat 'n studie oor meertaligheid by Suid-Afrikaanse universiteite vanuit die taallandskapsperspektief tydig en gemotiveerd is. Dit is enersyds so om te keer dat die gaping nog verder vergroot. Andersyds is dit nodig om die verskillende oplossings wat deur Suid-Afrikaanse universiteite gebruik word om die gaping te oorkom (tot dusver) sáám te voeg en te bepaal wat die beste werk (en wat nie werk nie) en waarmee dan voortgegaan moet word; overgesetsynde: 'n vertrekpunt vir die uitruiling van kreatiewe idees om die probleem die hoof te bied.

### **1.2.3 NAVORSINGSPROBLEEMSTELLING VIR HIERDIE STUDIE**

Dit behoort nou ook uit die breë probleemstelling duidelik te word dat die bestaande vakliteratuur oor die onderwerp nog nie afdoende antwoorde gegee het op sekere vrae in hierdie verband nie:

- In die lig van die uitdagings gestel deur Shohamy (2006) en Du Plessis (2007b): Wat kan afgelei word oor beleid en intensie uit die taaltekens wat die kommunikasieruimte vul? En dan: Is daar 'n gaping tussen beleid en praktyk?
- Wat is die oorsaak van hierdie gaping, vanuit taallandskapsperspektief? Met ander woorde, op watter manier word taaltekens in die openbare ruimte 'n simptoom van die sterkte van betrokke strukture wat die strategie (taalbeleid) moet onderhou?
- Watter aanbevelings kan gemaak word om die strategie, oftewel die taalbeleid (korrek) te implementeer vir verdere taalbestuursinisiatiewe by Suid-Afrikaanse hoërondewysinstellings sodat groter begrip gekweek kan word vir die uitdagings wat hierdie sektor in die gesig staar wat betref die belyning van taalsigbaarheid, taalbeleid en taalpraktyk met nasionale statutêre beginsels?

### 1.3 NAVORSINGSDOELSTELLING EN -DOELWITTE

Die doel met hierdie studie is om die teorie van die ontluikende internasionale en nasionale taallandskapsnavorsingsparadigma te toets en empiries toe te pas op die meertalige Suid-Afrikaanse hoërondewyslandskap.

In hierdie geval word die uitdagings van Shohamy (2006:128) en Du Plessis (2007b:38-39), soos hierbo na verwys, as oorhoofse navorsingsdoel gestel. Daarom gaan dit in breë trekke oor die bepaling van die mate waartoe die meertalige taalsigbaarheid in die institusionele ruimtes van die onderskeie hoërondewysinstellings, en soos bepaal deur die relevante statutêre riglyne, neerslag vind in daardie instellings se *de facto*-taalpraktyk. Die doel hiermee is om vanuit taallandskapstudies 'n verklaring te probeer vind vir die wanpassing tussen beleid en praktyk in die hoërondewyssektor wat deur ander Suid-Afrikaanse navorsers in die taalsosiologie aan ánder redes toegeskryf is (kyk o.a. Malherbe, 2005; Balfour, 2007).

Die oorhoofse navorsingsdoel word deur die volgende besondere navorsingsdoelwitte verwesenlik:

- 'n Analise van die taallandskappe van 'n verteenwoordigende aantal Suid-Afrikaanse hoërondewysinstellings om te bepaal wat die intensie van die taalbeleid is na aanleiding van dit wat die taaltekens in die taallandskap reflekteer sodat daar uiteindelik lig gewerp word op die kwessie van die (moontlike) gaping tussen beleid en praktyk by dié instellings.

Dié taallandskapstudie beoog om die instrument vir kontrole te wees om te kyk en te meet hoe beleid in praktyk neerslag vind en waarvan die resultate gebruik moet word om die oorbrugging van dié moontlike wanpassings te bewerkstellig.

- 'n Empiriese ondersoek na die huidige taalpraktyk (lees: instaatstellende strukture wat insluit: infrastruktuur, kapasiteit, finansies, tyd, mense, en dies meer) by 'n verteenwoordigende aantal Suid-Afrikaanse universiteite sodat bepaal kan word of daar 'n gaping bestaan tussen beleid en die instellings se *de facto*-taalpraktyk – en, indien wel, waarom dit so is.

Die verklaring van hierdie moontlike gaping vorm deel van die dinamiese transformasieproses wat tans in die Suid-Afrikaanse hoërondewyskonteks aan die gang is. Op makrovlak lê die nasionale en statutêre riglyne om die hoërondewyslandskap te transformeer, op mesovlak lê universiteite se institusionele statutêre taalbeleide, en op mikrovlak lê taalsigbaarheid wat dan uitvoering van die beleide van die makro- en mesovlak gee. Tussen hierdie vlakke lê die strukture wat die belyning van die verskillende beleide moet dra (soos reeds

bespreek). Dit gebeur dat, indien daar 'n wanpassing in die belyning van die dinamiese verhouding op enigeen van die vlakke voorkom, die resultaat hiervan op mikrovlak (o.a. taalsigbaarheid) duidelik word.

- Die assessering en interpretasie van die uitkomst van hierdie navorsing sodat aanbevelings gemaak kan word om die moontlike wanpassing/gaping tussen beleid en praktyk in die toekoms te oorbrug. Hierdie implementering moet dan uitloop op die belyning van taalsigbaarheid, taalbeleid en taalpraktyk met nasionale statutêre beginsels.

## **1.4 SENTRALE TEORETIESE STELLING**

Die sentrale teoretiese stelling wat hierdie navorsing rig, is dat daar 'n oënskynlike gaping/wanpassing tussen (taal)beleid en *de facto*-taalpraktyk by Suid-Afrikaanse universiteite is. Die gaping kan toegeskryf word aan verkeerde intensies met die implementering van die taalbeleid en dat die beleid eintlik blote lippediens (*window dressing*) is. Die mate waartoe meertaligheid op taaltekens in die linguistiese landskap manifesteer, is die instrument wat hierdie intensies gaan verrai.

## **1.5 NAVORSINGSONTWERP**

Die navorsingsontwerp vir dié studie behels 'n teoretiese en 'n empiriese komponent.

### **1.5.1 TEORETIESE NAVORSING**

Die teoretiese komponent behels 'n deeglike verkenning van linguistiese landskapstudies soos dit die laaste paar jaar ontwikkel het. Die doel hiermee is nie net om 'n teoretiese afbakening van hierdie dissipline te maak nie, maar ook om te bepaal wat die verhouding tussen taallandskapsnavorsing en taalbeplanning en taalbestuur is.

### **1.5.2 EMPIRIESE NAVORSING**

Die empiriese komponent van hierdie studie gaan in ooreenstemming met die navorsingsprobleemstelling en -doelwitte in die volgende drie fases gedoen word:

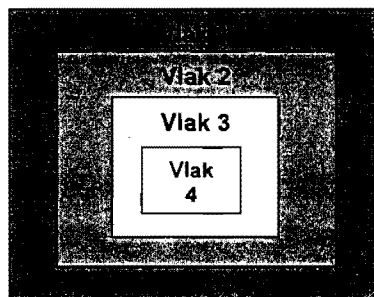
- a. Fase 1: 'n Diepgaande ondersoek na nege van die 12 Suid-Afrikaanse universiteite se taalbeleide wat in die publieke domein lê, en die praktiese toepassing daarvan om te bepaal of daar 'n gaping tussen beleid en praktyk is. Die spesifieke nege universiteite<sup>2</sup> is verkry nadat daar eerstens bepaal is watter universiteite in Suid-Afrika wel taalbeleide het; tweedens is die beskikbaarheidsteekproef as vertrekpunt gebruik om uiteindelik by 'n driekwart van die universiteite met taalbeleide uit te kom<sup>3</sup>.

Vir die doeleindes van hierdie navorsing word die volgende tipes data ingesamel om die taalsigbaarheid te meet:

Tekstdata, wat in die publieke domein lê, in die vorm van verwysingstekste op die kampusse (onder meer die naamborde van geboue en losstaande inligtingsborde op kampusse d.m.v. foto's as bewysstukke), elektroniese data soos dit op die webwerwe van die betrokke universiteite bekendgemaak word en gedrukte administratiewe data (soos bemerkingsmateriaal, aansoekvorme en dergelike).

Ten einde 'n beter greep op dié data te kry, word dit in vlakke hanteer:

Figuur 1.1: Vlakke vir hantering van data



- Vlak 1 – Korporatiewe identiteit-funksie
- Vlak 2 – Aanwysingsfunksie
- Vlak 3 – Identifiseringsfunksie
- Vlak 4 – Bedryfsfunksie

('n Meer uitgebreide bespreking oor dié vlakke volg in Hoofstuk 2).

Die doel met die tekstdata-insameling is om, teen die agtergrond van Shohamy (2006:10-11) se bo-na-onder- (*top-down*) en onder-na-bo- (*bottom-up*) onderskeid van tipiese voorbeelde van linguistiese landskapsmerkers, 'n volledige indruk te kry van die manier waarop die taalpraktyk 'n weerspieëling (of nie) is van die betrokke instelling se

<sup>2</sup> Die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit, die Noordwes-Universiteit, Rhodes Universiteit, die Universiteit van Kaapstad, die Universiteit van Fort Hare, die Universiteit van Johannesburg, die Universiteit van Pretoria, die Universiteit van Stellenbosch en die Universiteit van die Wes-Kaap.

<sup>3</sup> Sien BYLAE A-I vir die spesifieke betrokke taalbeleide wat ten tyde van dié navorsing geldig was en gebruik is.

taalbeleid. Die bo-na-onder-rigting van inligtingvloei gaan gebruik word omdat die studie belangstel in die formele institusionele kommunikasie. Dié rigting van inligtingvloei is dan ook die belangrikste gemene deler wanneer daar na reeds bestaande (internasionale) literatuur en na hierdie ondersoek gekyk word – beide fokus op dit wat van die bestuur van 'n instansie na die werknemers (en studente in hierdie geval) gekommunikeer word.

- b. Fase 2: Daar is tans 23 universiteite in Suid-Afrika wat soos volg geklassifiseer kan word (IEASA, s.a.):

Tradisionele universiteite (universiteite wat nie met teknikons saamgesmelt het nie) – die Universiteit van Kaapstad, Universiteit van Fort Hare, Universiteit van die Vrystaat, Universiteit van KwaZulu-Natal, Universiteit van Limpopo, Noordwes-Universiteit, Universiteit van Pretoria, Rhodes Universiteit, Universiteit van Stellenbosch, Universiteit van die Wes-Kaap, en die Universiteit van die Witwatersrand.

Saamgestelde universiteite (tradisionele universiteite en teknikons wat saamgesmelt het) – die Universiteit van Johannesburg, Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit, Universiteit van Suid-Afrika, Universiteit van Venda, Walter Sisulu Universiteit vir Tegnologie en Wetenskap, en die Universiteit van Zululand.

Universiteite van tegnologie (tradisionele teknikons) – die Tshwane Universiteit van Tegnologie, Sentrale Universiteit van Tegnologie, Durban Universiteit van Tegnologie, Mangosuthu Technikon, Kaapse Skiereiland Universiteit van Tegnologie, en die Vaal Universiteit van Tegnologie.

Die twaalf wat wel taalbeleide in die publieke domein het, is die Noordwes-Universiteit, die Universiteit van Kaapstad, die Universiteit van die Wes-Kaap, die Universiteit van Pretoria, die Universiteit van Johannesburg, die Sentrale Universiteit van Tegnologie, die Universiteit van Stellenbosch, die Universiteit van Fort Hare, die Universiteit van die Vrystaat, die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit, Rhodes Universiteit, en die Universiteit van die Witwatersrand.

Nege van dié universiteite (soos bo verduidelik) sal besoek word en gestruktureerde onderhoude sal met die taalkomitee/taalbestuurder gevoer word ten einde te bepaal wat die stand van sake is tussen beleid en praktyk en ook waarom daar by 'n spesifieke universiteit 'n gaping tussen beleid en praktyk is (of nie is nie). Hier is eksemplaries te werk gegaan: die gevestigde kampusse of hoofkampusse van die nege universiteite met meer as een kampus is gekies as prototipe van 'n betrokke universiteit (byvoorbeeld: die

Potchefstroomkampus van die Noordwes-Universiteit, die Hatfield-kampus van die Universiteit van Pretoria). Hoewel uitgesoekte prototipe-kampusse gebruik word, kan die linguistiese landskapsituasie op ander kampusse verskil – soos by die Noordwes-Universiteit waar diversifikasie van die taalbeleid oor hul drie kampusse een van die grondbeginsels is (Verhoef, 2009b). Hierdie onderhoudsdata behoort nuttige inligting te gee oor die taalbeleid en hoe beleidmakers voorsien dat dit in die linguistiese landskap vergestalt word.

- c. Fase 3: In hierdie fase gaan die vorige twee fases se data geassesseer en geïnterpreteer word om aanbevelings aan Suid-Afrikaanse universiteite te maak oor hoe om die moontlike wanpassing tussen beleid en praktyk te oorbrug.

## 1.6. SLOT

Om hierdie navorsingsplan uiteindelik te laat realiseer, gaan hy in vyf hoofstukke verdeel word.

Die inleiding, probleemstelling en doel van hierdie navorsing is in die pas afgelope hoofstuk, Hoofstuk 1, uiteengesit. Hierna volg 'n literatuurondersoek wat fokus op die parameters van taallandskapnavorsing en die teoretiese verhouding tussen hierdie deeldisipline en taalbestuursliteratuur en in 'n mindere mate ook taalbeplanningsliteratuur in Hoofstuk 2.

In Hoofstuk 3 sal daar in die besonder gekyk word na die tendense wat op die oomblik sigbaar is in die hoërondewyslandskap in Suid-Afrika rakende die taalsituasie en die statutêre bepalings en taalbeleidstellings.

Ná hierdie drie oorwegend teoretiese hoofstukke gaan daar in Hoofstuk 4 'n situasieanalise gedoen word waar daar aandag gegee word aan die empiriese stand van taalsigbaarheid by die betrokke Suid-Afrikaanse universiteite.

Om uiteindelik 'n greep op die algehele resultate of bevindinge van dié studie te kry, gaan Hoofstuk 5 die aard van 'n sintese aanneem waar die nodige gevolgtrekkings na aanleiding van Hoofstuk 1 gemaak gaan word. Aanbevelings vir meer doeltreffende taalbestuur sal vervolgens ondersoek word en verdere navorsingsmoontlikhede wat uit hierdie studie spruit, sal ook in Hoofstuk 5 verreken word.

Ten einde verdere navorsing te vergemaklik en/of om hierdie studie beter te verstaan, sal die laaste afdeling natuurlik die bibliografie wees.

Vervolgens dan die literatuurondersoek om die grondslag vir dié studie te lê.

## HOOFSTUK 2

# DIE TEORETIESE AANNAMES VAN LINGUISTIESE LANDSKAPSTUDIES EN VERWANTE DISSIPLINES

### 2.1 INLEIDING

In hierdie hoofstuk word daar ondersoek ingestel na die teoretiese aard van linguistiese landskapstudies ten einde dié teorie te toets en empiries toe te pas op die meertalige Suid-Afrikaanse hoëronderryslandskap. Daarom behoort hierdie hoofstuk in breë trekke as 'n terreinafbakening gesien te word.

Tesame met die terreinafbakening wil hierdie studie ook bydra tot die literatuurkomponent van linguistiese landskapstudies. Gevolglik gaan daar, terwyl die terrein afgebaken word, ook gebou word aan 'n kontemporêre definisie vir linguistiese landskapstudies wat pasgemaak is vir hierdie studie.

Om uiteindelik gestalte te gee aan bogenoemde terreinafbakening en uitbreiding van die literatuur, gaan daar begin word deur na die ontwikkeling en definiëring van dié veld sedert 1997 te kyk. Sodra 'n kontemporêre definisie ontwikkel is, moet daar dan gekyk word na die konstituente van linguistiese landskapstudies. Dit is nodig om te verseker dat die uitbreiding van die veld in lyn is met die hoofidees wat linguistiese landskapstudies onderskryf en nie net blindelings daarop voortbou nie. In hierdie verband gaan daar kortliks gekyk word na die elemente en funksies van linguistiese landskapstudies.

Die noodsaak vir dié definisiestudie word ook gemotiveer deur die feit dat linguistiese landskapstudies 'n jong veld is waarin, om verstaanbare redes, gelyktydig heelwat definisies ontwikkel is sonder noodwendige kennisname van wat in die breër navorsingsdissipline aan die gebeur is.

Verder word daar ook aandag gegee aan die hoofveld waaronder linguistiese landskapstudies ressorteer, naamlik die sosiolinguistiek. Steeds binne die kader van die makro-sosiolinguistiek word ten slotte gekyk na die mate waartoe die taalbestuurs- en taalbeplanningsdissipline diensbaar kan wees vir 'n beter verstaan en oplossing van die navorsingsprobleem van hierdie studie.

## 2.2 IN AANLOOP TOT 'N KONTEMPORÊRE DEFINISIE VIR LINGUISTIESE LANDSKAPSTUDIES

Die eerste konseptualisering van linguistiese landskappering is in 1997 deur Landry en Bourhis gedoen. Ondanks die algemene erkenning dat Landry en Bourhis as die grondleggers van linguistiese landskapstudies bestempel word, blyk dit dat hulle oorspronklike konseptualisering intellektueel en kreatief reeds ver verwyder is van die konsepte en definisies wat ander navorsers al tot dié veld gevoeg het (vergelyk onder andere die werk van Gorter, 2006b; Cenoz & Gorter, 2006; Hicks, 2002; Ben-Rafael *et al.*, 2006). Om hierdie rede word daar vir die doel van hierdie argument ook deurentyd krities gekyk in watter mate die definiëring van linguistiese landskappering 'n bydrae kan lewer tot die oplos van die primêre navorsingsvraag van hierdie navorsing, naamlik taalsigbaarheid as 'n barometer vir die implementering van taalbeleid.

Dit pas daarom om te begin by Landry en Bourhis se definisie en dit op te bou totdat die konsep konkreet genoeg is vir hierdie navorsing.

Landry en Bourhis (1997:23) stel die volgende definisie vir linguistiese landskap as 'n 'ontluikende' navorsingsveld soos volg: "*Linguistic landscape refers to the visibility and salience of languages on public and commercial signs in a given territory or region.*" Hulle meld ook dat die linguistiese landskap bepaalde informatiewe en simboliese funksies het wat dien as merkers van die relatiewe mag en status van die linguistiese gemeenskappe wat die spesifieke gebied(e) bewoon. Voorts werk hulle vanuit die etnolinguistiese vitaliteitshoek en argumenteer dat die linguistiese landskap (kan) bydra tot die inherente vitaliteit van taalgroepe in bepaalde gebiede (Landry & Allard, 1984, 1990, 1992a, soos aangehaal deur Landry & Bourhis, 1997:31; kyk ook Amara, 2006:3).

Om hierdie eerste definisie en heel abstrakte konsepte in sy volle reikwydte te verstaan, moet bogenoemde paragraaf in meer besonderhede bespreek word. Onder die begrip "taal op tekens" word die volgende sake bedoel: "*The language on public road signs, advertising billboards, street names, place names, commercial shop signs, and public signs on government buildings combines to form the linguistic landscape of a given territory, region, or urban agglomeration.*" (Landry & Bourhis, 1997:25.) Die informatiewe aard van hierdie tekens verwys dan na die inligting ten opsigte van taalkaraktereienskappe, gebiedslimiete en taalgrense van 'n sekere gebied (Landry & Bourhis, 1997:25-27). Die simboliese funksie weer dien nie net as merker oor hoe sprekers voel indien hulle taal sigbaar (of nie sigbaar) is nie (Landry & Bourhis, 1997:27-29), maar gee ook 'n aanduiding van die statuskonnotasie aan die aan- of afwesigheid van bepaalde tale (Hicks, 2002).

Vanweë die relatiewe nuwe aard van hierdie navorsingsveld kan hierdie definisie en konsepte nie onafhanklik van mekaar funksioneer nie. Landry en Bourhis (1997:23) en Amara (2006)

sorteer linguistiese landskapstudies onder sosiolinguistiek en meer spesifiek die taalbeplanningsdissipline. Trouens, Cenoz en Gorter (2006:67) praat van 'n tweerigtingverhouding tussen hierdie konstrakte.

Juis vanweë die inherente sosiale aard van die linguistiese landskap word taalaktiwisme ook duidelik aan die konsep gekoppel en lei die afwesigheid van 'n taal of tale in bepaalde openbare domeine dikwels tot protesoptrede deur die betrokke taalgemeenskap (Landry en Bourhis, 1997:28). In die konteks van hierdie studie beteken dit dat wanneer die (moontlike) gaping tussen beleid en praktyk hom manifesteer ten opsigte van 'n gebrek aan sigbaarheid van 'n taal of tale in die linguistiese landskap, studente byvoorbeeld protes daarteen kan aanteken. Hierdie tipe optrede moet gevolglik nie noodwendig in 'n negatiewe lig gesien word nie. Aan die positiewe kant moet hierdie optrede as motivering gesien word vir universiteite om die gaping tussen beleid en praktyk reg te stel.

Wanneer hierdie motivering dan gestalte gee aan 'n linguistiese landskap wat die taalgroepe in 'n spesifieke gebied, soos 'n universiteitskampus, 'gelukkig' hou, behoort die gebruik van hierdie tale dan van die linguistiese landskap af ook oor te spoel na ander domeine waar die taalsituasie aangepas moet word – 'n verskynsel wat deur Landry en Bourhis (1997:36) bespreek is in een van hul hipoteses. In praktyk beteken dit selfs al is meertalige verwysingstekste waarskynlik aanvanklik bloot simbolies aangebring, die blote teenwoordigheid daarvan lei tot instrumentele waarde.

'n Wesentlike bydrae wat Landry en Bourhis (1997:45-46) tot die definiëring van die linguistiese landskap lewer, is die argument dat taalteenwoordigheid tot taalaksie kan aanleiding gee, veral ten opsigte van tale met 'n inherente lae tot medium etnolinguistiese vitaliteit. Die logiese gevolg hiervan is dat begrippe soos 'taalverskuiwing' en 'taalbehoud' praktiese vergestaltung vind in die linguistiese landskap, wat weer daartoe lei dat die linguistiese landskap en taalbestuur in wese twee kante van dieselfde munt word. Hierdie stelling is uiteraard rigtinggewend vir hierdie studie omdat die linguistiese landskap as 'n instrument gebruik word om ondersoek in te stel na die stand van meertalige sake by Suid-Afrikaanse universiteite.

Landry en Bourhis lewer dus in die laat negentigs van die vorige eeu 'n waardevolle bydrae wat as belangrike vertrekpunt vir die verdere ontwikkeling van hierdie inherent dinamiese navorsingsveld dien. Dit is egter ook nodig om te kyk hoe die veld sedert die seminale werk van Landry en Bourhis in 1997 ontwikkel het en meer konkreet geword het.

Dit is opvallend dat daar bykans 'n dekade verloop tussen die werk van Landry en Bourhis (1997) en Backhaus (2005), sodat laasgenoemde eers in 2005 die volgende fase in die navorsingsontwikkeling van linguistiese landskapstudies inlui. By nadere ondersoek blyk dit dat

die dekade lange stilte aan 'n belangrike rede toegeskryf kan word. In dié tyd het belangrike verwickelinge in velde buite dié van linguistiese landskapstudies plaasgevind wat 'n groot invloed op die verdere ontwikkeling van laasgenoemde gehad het.

Dié stilte kan besmoontlik verklaar word deur die feit dat die empiriese navorsing van linguistiese landskapstudies moeilik was om uit te voer. Fisiese reise was duur; kameras en die ontwikkeling van foto's was ook duur, en daarmee saam was dié tipe studies tydrowend, om maar net 'n paar struikelblokke te noem. Die koms van die internet vir kommersiële gebruik in die negentigerjare (Computer History Museum, 2006) het die scenario egter op twee maniere verander. Eerstens het die internet as 'n belangrike instrument vir globalisering opgetree. Die wêreld is deur globale netwerke nader aan mekaar gebring en sodoende het Engels (Gorter, 2006b:81), wat hand aan hand met globalisering gaan, sy hegemoniese posisie versterk. Veral minderheidstale is/word onderdruk, en dit het aanleiding gegee tot 'n nuwe verskynsel waardeur Engels se sigbaarheid in linguistiese landskappe regoor die wêreld verhoog is. Hierdie verskynsel het moontlik nuwe belangstelling in navorsing oor linguistiese landskappe laat posvat.

Tweedens het die digitale aard van die internet, tesame met die ontwikkeling van digitale kameras, linguistiese landskapstudies vergemaklik omdat een van die groot probleme met die eerste ondersoeke die praktiese komponent was. Dit het ook moontlik daartoe gelei dat ongeveer 'n dekade verloop het tussen die eerste navorsing in die veld tot verdere noemenswaardige en rigtinggewende ondersoeke.

In 1997 was digitale kameras nog nie algemeen in gebruik nie. Navorsers moes staatmaak op filmkameras. Foto's wat met dié kameras geneem is, was in die eerste plek te duur om groot hoeveelhede foto's te kon neem (daar moes immers vir films en die ontwikkeling daarvan betaal word), en in die tweede plek was dit tydrowend omdat die ontwikkeling van die films lank kon neem. 'n Verdere beperking was die elektroniese verwerking en verspreiding van die data. Navorsers moes óf wag dat hulle werk in 'n gedrukte publikasies verskyn, óf hulle moes nog geld spandeer om die hardekopie-foto's in elektroniese formaat om te skakel. Indien 'n navorser wel op daardie stadium 'n digitale kamera wou gebruik, moes 'n groot bedrag geld opgedok word vir dié gerief.

In 2003 stel Canon sy EOS 300D Digital Rebel, die eerste ware gebruikersgeoriënteerde digitale kamera, bekend (Digital-Photography-Tips.Net, 2008). Hierna volg 'n legio ander soortgelyke kameras deur verskeie vervaardigers. Die impak hiervan op die bestudering van linguistiese landskappering is dat dit die ondersoek nou heelwat makliker gemaak het. Digitale kameras was nou bekostigbaar en die koste van films, ontwikkeling en omskakeling na elektroniese formaat was nou nie meer 'n faktor nie. Verspreiding van foto's was ook nou

makliker omdat e-pos deel van die alledaagse lewe geword het en ook omdat die infrastruktuur van die internet nou meer gevestig was. Navorsers kon nou na hartelus foto's neem, verwerk en versprei (Gorter, 2006b:83-84).

Kort na hierdie digitale ontwikkeling volg die eerste ware belangrike studie ná die werk van Landry en Bourhis (1997) toe Peter Backhaus in 2005 begin publiseer het. Ná sy artikel verskyn daar jaarliks ten minste één belangrike bydrae tot die veld van linguistiese landskapstudies.

'n Verdere ontwikkeling wat moontlik 'n bydrae kon gelewer het tot die "verbreking van die stilte" was die sterker klem wat in hierdie tyd op die taalregte van mense geplaas is. Hierdie saak hou verband met die etnolinguistiese vitaliteit van spraakgemeenskappe soos deur Landry en Bourhis (1997:30) hanteer. Die begrip wat oorspronklik deur Giles, Bourhis en Taylor (1977:308) gebruik is, dui op die kousale verhouding tussen die vitaliteit van 'n spraakgemeenskap en dié groep se posisionering. Hoe hoër die vitaliteit, hoe beter is sodanige spraakgemeenskap en dié se taal se oorlewingskans, en hoe laer die vitaliteit, hoe laer is die oorlewingskans. Sodanige etnolinguistiese vitaliteit dui eerstens op die ekonomiese, sosiale en infrastrukturele kapasiteit van 'n spraakgemeenskap. Tweedens dui dit op effek wat die demografiese patrone, onder andere verhoudings en verspreiding, op die inherente lewenskrag van 'n spraakgemeenskap het; en derdens gaan dit om die mate van institusionele ondersteuning wat 'n spraakgemeenskap het.

Die toepaslikheid van hierdie begrip is vanselfsprekend in die linguistiese landskapsdomein omdat die taallandskap as barometer optree van die infrastrukturele kapasiteite, die demografiese verspreiding en ook die institusionele infrastruktuur wat 'n bepaalde taal of tale het.

Indien Engels of enige ander meerderheidstaal in 'n spesifieke gebied 'n dominante rol begin speel, het dit uiteraard 'n invloed op die lewenskragtigheid van minderheidstale en hul spraakgemeenskappe en bestaan 'n wesentlike risiko dat die minderheidstaal in die meerderheidstaal geassimileer word. Indien sodanige assimilasië te wyte is aan 'n gaping tussen taalbeleid en taalpraktyk, kan dit beteken dat die praktiese uitvoering van die beleid nie beskerming verleen aan taaldiversiteit nie, wat aanleiding gee tot die verlies aan onderhoud en lewenskragtigheid van 'n taaldiverse omgewing. Dit gee weer aanleiding tot die skending van sprekers van minderheidstale se taalregte.

Omdat dit prakties begin gebeur het dat die taalregte van sprekers van minderheidstale (en ook ander tale) op 'n manier beskerm moes word, is daar gedurende die afgelope dekade meer aandag geskenk aan die beginsel van taalregte as 'n manier om die balans in die taalomgewing te handhaaf. Patrick (2008) berig soos volg hieroor:

*"Linguists have become involved in this area via diverse pathways – e.g. language endangerment, preservation and revitalization; language planning; forensic (=legal) linguistics; bilingual education and other school-centered language issues; action research with urban linguistic minorities; work with indigenous peoples, including land claims; refugee and asylum issues, and more."*

Ook met die bekendstelling van die Universele Verklaring van Taalregte deur UNESCO (die Verenigde Nasies se Opvoedkundige, Wetenskaplike en Kulturele Organisasie) in 1996 word hierdie kwessie hanteer. UNESCO (1996) se motivering hiervoor lui soos volg:

*"In the belief that a Universal Declaration of Linguistic Rights is required in order to correct linguistic imbalances with a view to ensuring the respect and full development of all languages and establishing the principles for a just and equitable linguistic peace throughout the world as a key factor in the maintenance of harmonious social relations."*  
(UNESCO, 1996.)

In aansluiting hierby sê Patrick (2005) egter dat linguiste hulself nooit werklik beskou het as vakkundiges of kampvegters van menseregte nie – in teenstelling met wat die UNESCO-dokument stel.

Dié verhoogde belangstelling in mense se taalregte het die simboliese en instrumentele waarde van taal verhoog. Wanneer mense se taalregte, simbolies of instrumenteel (net soos die funksies van die linguistiese landskap), dan geskend word, lei dit gewoonlik tot een of ander vorm van protesoptrede. Hicks (2002) noem die voorbeeld van graffiti as 'n tipiese vorm van protesoptrede en slaan daarmee die brug tussen linguistiese landskappering en taalpolitiek.

Al bogenoemde teoretiese en praktiese veranderinge motiveer juis die onderhawige studie oor die stand van die Suid-Afrikaanse hoërondewystaallandskap. Sonder Landry en Bourhis se baanbrekerswerk was daar nie 'n veld om te ondersoek nie. As dit nie was vir globalisering, die groeiende hegemonie van Engels en die koms van die internet nie, het Landry en Bourhis dalk nooit iets gehad om die veld mee aan die gang te kry nie. Indien taalregte nie meer aandag geniet het nie en die wetgewing wat taalbeleide vereis, nie bestaan het nie, het dié spesifieke studie nooit 'n probleem gehad om op te los nie. En as dit nie was vir die vergemakliking van die praktiese komponent van dié tipe ondersoeke nie, sou dit tydsgewys en finansieel te duur gewees het om hierdie studie te onderneem en sou die skending van mense se taalregte, deur die misbruik en oneerlike intensie van taalbeleide, by Suid-Afrikaanse universiteite nooit uitgelig en ondersoek gewees het nie.

Om dan nou voort te gaan met die ontwikkeling van 'n werksdefinisie vir hierdie studie, kan daar nie nét na Landry en Bourhis se definisie en die verwickelinge in die stiltetydperk gekyk word

nie. Dit is nodig om uit te lig wat ander navorsers bygedra het tot linguistiese landskapstudies – met ander woorde 'n uitbreiding op Landry en Bourhis se definisie ná die bogenoemde verwickelinge.

Hoewel daar in die aanloop tot 2005 enkele kleiner studies verskyn het – soos Hicks se 2002-artikel wat handel oor die linguistiese landskap in Skotland met betrekking tot die gebrek aan beleid en beplanning rakende dié land se plekname en verwysingstekse – is dit Backhaus (2005) wat 'n onmisbare waardevolle bydrae in dié jaar gelewer het.

Hy ondersoek meertaligheid in Tokio vanuit die linguistiese landskapspektief, maar hy kyk diachronies daarna. Dit beteken sy studie “*demonstrated how the coexistence of older and newer types of signs allows for the detection and reconstruction of ongoing changes in language use patterns*” (Backhaus, 2005:103). Deur Landry en Bourhis se aanvanklike idees, konsepte en definisie as wegspringpunt te gebruik, is die waarde van sy analise dat hy uit verwysingstekse aflei wat die ontwikkeling van 'n taal leer.

Prakties toegepas op die onderhawige studie beteken dit dat 'n mens byvoorbeeld by 'n bepaalde universiteit Afrikaans (en dalk ook Engels) sal aantref wat verwysingstekse gebruik wat vóór 1994 aangebring is. Ná 1994 is daar bloot nóg teks, dalk in ander tale en in die nuwe korporatiewe identiteit van die nuwe hoërsonderwysinstelling, bygevoeg. Backhaus (2005:107) verwys hierna as gelaagdheid (“layering”) en gebruik Scollon en Scollon (2003:137) se beskrywing daarvan: “*a sign ... attached to another sign in such a way that one is clearly more recent and more temporary' because it is 'not part of the original semiotic design*”. Uit die fisiese voorkoms – “*material condition*” (Backhaus, 2005:117) – van tekens kan daar dus afgelei word dat daar 'n verandering in taalgebruik was as gevolg van byvoorbeeld politieke veranderinge, kulturele veranderinge, ekonomiese veranderinge of wat ook al die rede mag wees.

Backhaus (2005:103-121) dra dus die onderskeid tussen ou en nuwer tekens (wat diachronies ondersoek word) by tot die veld van linguistiese landskapstudies. Vir navorsers om weer sy bydrae in hul eie werk op dié wyse toe te pas, moet twee voorwaardes as meetpunte gebruik word: 1) 'n gegewe groep van twee of meer items moet variante van dieselfde teken wees, en 2) hierdie variante moet verskil ten opsigte van die tyd van hul eerste verskyning (op die betrokke verwysingstekse/teken) (Backhaus, 2005:116-117). Om die voorafgaande te laat realiseer, benodig 'n navorser agtergrondinligting oor die betrokke taalsituasie of verwysingstekse (Backhaus, 2005:117) – 'n beginsel wat geld by enige linguistiese landskapstudie.

Sedert 2006 blyk dit dat navorsers nie noodwendig op mekaar se studies voortbou nie, afgesien daarvan dat bykans almal Landry en Bourhis se werk as vertrekpunt gebruik, maar eerder

individueel ander areas of metodes van ondersoek ontgin. Nietemin is 2006 'n bloeijaar vir linguistiese landskapstudies: nagenoeg vier toonaangewende studies en 'n paar kleiner werke verskyn in dié jaar.

Hierdie vier belangrike studies is saam in die *International Journal for Multilingualism*, volume 3, gepubliseer. Gorter was die outeur van die inleiding en slothoofstuk en ook mede-outeur van 'n ander artikel saam met Cenoz. In die inleiding tot die temanommer wat uit sy pen kom, gee hy eintlik maar net 'n opsomming van wat in die res van die bundel aan die orde kom (Gorter, 2006a:1-6). Tog lig hy 'n paar belangrike punte uit wat bydra tot die groei van linguistiese landskapstudies. Eerstens gebruik hy die woordeboekdefinisie van 'n landskap (s.nw.) wat hy dan toepas op linguistiese landskapstudies en daarna gee hy 'n paar sinonieme vir dié konsep, te wete: "*linguistic market, linguistic mosaic, ecology of languages, diversity of languages*" of die "*linguistic situation*" (Gorter, 2006a:1).

Verder beklemtoon hy in hierdie inleiding nog twee belangrike aspekte: 1) net soos Landry en Bourhis, dat linguistiese landskapstudies deel is van die sosiolinguistiek en ook die toegepaste taalkunde, en 2) dat die koms van digitale kameras (met groter geheue en teen billiker pryse) die praktiese komponent van dié tipe studies vergemaklik het (Gorter, 2006a:2).

Laastens lig Gorter (2006a:2-4) ook uit dat, hoewel die sosiolinguistiek as invalshoek vir dié tipes studies gebruik kan word, verskeie ander benaderings ook dié doel kan dien en dat die metodologie van linguistiese landskapstudies nog nie optimaal funksioneer nie en nog heelwat ruimte vir ontwikkeling het.

In die artikel wat Gorter saam met Cenoz geskryf het, fokus hulle op die linguistiese landskap en minderheidstale in Friesland en Baskeland. Hulle navorsing in hierdie verband is veral belangrik vir dié studie omdat hulle ook die sosiolinguistiek as vertrekpunt gebruik. Hulle meen dat die verhouding tussen die linguistiese landskap en die sosiolinguistiek 'n tweerigting-aard het (Cenoz & Gorter, 2006:67). Aan die een kant reflekteer die linguistiese landskap die relatiewe mag en status van die verskillende tale in 'n spesifieke sosiolinguistiese konteks: "*In this sense it is the product of a specific situation and it can be considered as an additional source of information about the sociolinguistic context along with censuses, surveys or interviews.*" (Cenoz & Gorter, 2006:67.) Die meerderheidstaal sal hier algemener wees as die minderheidstaal. Aan die ander kant meen hulle dat die linguistiese landskap bydra tot die konstruksie van die sosiolinguistiese konteks: "[...] *because people process the visual information that comes to them, and the language in which signs are written can certainly influence their perception of the status of the different languages and even affect their own linguistic behavior.*" (Cenoz & Gorter, 2006:68.)

Vir hierdie studie kan dit beteken dat die verwysingstekse wat bestudeer word sekere aanduidings gee van wat die sosiolinguistiese situasie by die universiteite. Dit kan ook andersom gebeur dat studente byvoorbeeld hul voorkeurtaal inboet om eerder, argumentsonthale, Engels te praat omdat dit die taal is wat op die verwysingstekse gebruik word.

'n Verdere toevoeging tot die veld van linguistiese landskapstudies is Backhaus se 2006-artikel. Ofskoon Backhaus (2006:52-66) aandag gee aan offisiële en nie-offisiële tekens en die onderskeie bydraes wat hulle lewer tot 'n linguistiese landskap ('n onderskeid wat nie van wesentlike belang is vir hierdie studie nie), fokus hy op die karaktereenskappe van die twee tipes tekens. Die karaktereenskappe waaraan hy aandag gee – die tale wat gebruik word en hoe hulle gerangskik word (Backhaus, 2006:52) – kan ook op die verwysingstekse van universiteite toegepas word. Dit kan argumentsonthale gebeur dat by 'n betrokke universiteit Afrikaans, Engels en isiXhosa op verwysingstekse gebruik word. Ook word Afrikaans eerste gebruik met 'n groot lettertype, gevolg deur isiXhosa en Engels wat met 'n kleiner lettertype gebruik word. Hieruit kan bepaalde afleidings gemaak word rakende die status van tale by die universiteit, instrumentele en simboliese waarde en dies meer.

Hy stel ook 'n duidelike metodologie vir die ondersoek van linguistiese landskappe voor: 1) die afbakening van die studie, 2) die bepaling van watter items deel gaan wees van die navorsing, en 3) 'n duidelike metode om te onderskei tussen een- en meertalige tekens (Backhaus, 2006:54).

Indien meertalige tekens ondersoek word, wat per definisie vertaling impliseer, gee hy te kenne dat daar twee tipes meertalige tekens is waarna opgelet moet word: dié wat gedeeltelik of volledig vertaal is, en dié wat glad nie vertaal is nie (Backhaus, 2006:58). Vir dit wat wel vertaal is, gebruik hy Reh (2004) se onderskeid tussen die vier tipes vertaling – (i) duplisering, (ii) vertaling van fragmente, (iii) oorvleueling en (iv) komplementerende vertaling (wat impliseer dat slegs meertalige lesers die hele boodskap sal verstaan) (in Backhaus, 2006:58).

Afgesien van die bydrae wat hierdie werk van Backhaus lewer tot die breë veld van linguistiese landskapstudies ten opsigte van die rol en belang van vertaling op meertalige verwysingstekse, is dit in hierdie studie van belang omdat dit, gekombineer met Cenoz en Gorter se karaktereenskappe van verwysingstekse, belangrike insigte bied rakende die mag en status van sekere taalgroepe by universiteite. Die mag en status ontbloot dan weer die intensie van die taalbeleid of die gaping al dan nie tussen beleid en praktyk wanneer byvoorbeeld drie tale gebruik word, maar net één word gedeeltelik vertaal of één taal word in 'n groter skrif as die ander twee gebruik.

Die laaste noemenswaardige bydrae van 2006 is die artikel van Ben-Rafael, Shohamy, Amara en Trumper-Hect, en het verskeie aanknopingspunte met die vooraf bespreekte artikels in hierdie afdeling. Tog moet daar eerder gekyk word na wat spesifiek hulle bydrae ten opsigte van die definiëring van linguistiese landskapstudies is.

Volgens hulle verwys die linguistiese landskap na taalobjekte wat die publieke sfeer merk (Ben-Rafael *et al.*, 2006:7). Reeds hier sien ons dat, hoewel hulle ook Landry en Bourhis se definisie erken, hulle die konsep van die linguistiese landskap vergroot deur basies na enige taalobjekte wat die hele publieke sfeer merk, te verwys: “*LL, indeed, constitutes the very scene – made of streets, corners, circuses, parks, buildings – where society’s public life takes place. As such, this scene carries crucial sociosymbolic importance as it actually identifies – and this serves as the emblem of societies, communities and regions.*” (Ben-Rafael *et al.*, 2006:8.)

Voorts word dit ook duidelik dat hulle meer fokus op die simboliese waarde/funksie van die linguistiese landskap, veral wanneer hulle praat van “*symbolic construction of public space*” (Ben-Rafael *et al.*, 2006:7) – die kruks hiervan is dat verskillende tale verskil in hul mate van aantreklikheid vir verskillende gehore.

’n Verdere begrip wat hulle vestig, en wat dan uiteindelik hierdie publieke sfeer van die vorige paragraaf duidelik maak, is die sogenaamde spelers (“*actors*”) (Ben-Rafael *et al.*, 2006:8) van die linguistiese landskap. Dit is individue, instansies, verenigings, en so meer wat die linguistiese landskap vorm; entiteite wat met ander woorde hulle taalgebruik sigbaar maak in die linguistiese landskap in die vorm van verwysingsteks en wat dan die karakter van dié landskap in geheel vorm of daartoe bydra. By universiteite kan hierdie spelers in twee groepe verdeel word, sodat die primêre en sekondêre belanghebbendes onderskei word. Eersgenoemde is byvoorbeeld die bestuur wat besluite neem rakende watter tale gebruik word en hoe hulle gebruik word, en tipies die bo-na-onder-benadering volg. Laasgenoemde verwys na studente en personeel wat indirek by wyse van byvoorbeeld klagtes en protesoptrede van onder na bo werk, en só ’n wesentlike bydrae lewer tot die vorming van die taallandskap.

Ben-Rafael *et al.* (2006) se siening bring dus ’n verruiming van die siening van die linguistiese landskap en kyk meer in diepte na elemente wat dié landskap beïnvloed. Hoewel 2006 ’n vrugtevolle jaar vir linguistiese landskapstudies was, gewoon gemeet aan die aantal gepubliseerde werke oor dié veld, is daar steeds ruimte vir uitbreiding. In 2007 lewer Puzey ’n waardevolle bydrae met sy artikel *Planning the Linguistic Landscape – A Comparative Survey of the Use of Minority Languages in the Road Signage of Norway, Scotland and Italy*.

In hierdie artikel voeg hy nóg ’n dimensie toe tot die linguistiese landskap, en sluit padtekens en plekname – wat volgens hom ’n politieke aard het – by die linguistiese landskap in (Puzey,

2007:8). Belangriker egter, veral ten opsigte van dié studie, ondersoek hy wat die taal op padtekens onthul oor die “implisiete taalbeleid” (Puzey, 2007:8). Hoewel hy voortbou op die werk wat die grondleggers van linguistiese landskapstudies gedoen het, vestig hy hierdie terrein sterk in die taalbeplanningsdomein. Daarmee saam gebruik hy ook Shohamy (2006:128) se argument oor die gebrek aan kontemporêre studies op die *de facto*-taalpraktyk in die publieke sfeer as vertrekpunt om tot die gevolgtrekking te kom dat mense geneig is om sterk reaksie te toon wanneer offisiële tale in die openbare domein verander word – spesifiek na aanleiding van sy gebruik van taal op padtekens (Puzey, 2007:7).

Puzey voeg dus 'n ander element by linguistiese landskapstudies, naamlik taalgebruik op padtekens. Streng gesproke is daar egter nie enige ware uitbreiding ten opsigte van die definisie van 'n linguistiese landskap en faktore waaruit dié tipe landskap bestaan nie. Dit is dan juis hier waar dié studie wil poog om 'n bydrae te lewer.

Gegewe dan nou Landry en Bourhis se eerste kyk na die linguistiese landskap en die ontwikkelinge deur ander navorsers wat daarop volg, wil hierdie studie 'n werksdefinisie vir linguistiese landskapstudies voorstel en dit as vertrekpunt vir die doel van hierdie navorsing gebruik.

Bestaande navorsingsliteratuur gebruik die publieke sfeer of openbare/institusionele ruimtes as sinoniem vir die openbare *kommunikasieruimte* en beperk die merkers van kommunikasie tot hoofsaaklik openbare tekens (verwysingstekes)/“*signage*”. Hierdie studie wil egter, soos reeds aangetoon in Hoofstuk 1, 'n vollediger definisie van die openbare kommunikasieruimte vorm en na die sigbaarheid van meer tekens as net openbare of kommersiële tekens in die institusionele hoëronderwyslandskap kyk.

Gevolgtreklik sou die publieke sfeer vir hierdie sektor dan alle vorme van formele institusionele kommunikasie insluit – met ander woorde, alle vorme van teks wat dié kommunikasieruimte vul. Die sigbaarheid van taaltekste sluit nie net verwysingstekes/“*signage*” in nie, maar ook onderrigtekste en administratiewe tekste (e-posse, webwerwe, bemarkingsmateriaal, en dies meer) wat in die institusionele kommunikasieruimte gebruik word en wat hierdie ruimte konstitueer (soos in Hoofstuk 1 ook bespreek).

Hierdie studie stel dus die volgende uitgebreide definisie vir die linguistiese landskap voor sodat die hele area se teks “*where society's public life takes place*” waarvan Ben-Rafael *et al.* (2006:8) praat, ingesluit word, en nie bloot selektiewe verwysingstekste nie:

Die linguistiese landskap is die taallandskap in die publieke sfeer in 'n spesifieke geografiese gebied wat bestaan uit alle vorme van tekste – gesproke en geskrewe – wat dié kommunikasieruimte vul en 'n simboliese en/of instrumentele funksie vervul.

Belangrik op hierdie punt is dat die efemeriese aard van gesproke taal hom nog nie daartoe leen om so goed soos geskrewe taal gedokumenteer te word nie. By laasgenoemde is dit maklik om geskrewe dokumente en foto's van verwysingstekste te dokumenteer en argiveer, terwyl die vaslegging en dokumentasie van gesproke taal groter uitdagings stel. Hoewel dit besmoontlik gedoen kan word deur video-/klankopnames van byvoorbeeld klasse of vergaderings te maak, is die uitdaging dan die hantering van die baie veranderlikes in die gesproketaalomgewing. Argumentsshalwe sou 'n mens dus die taalgebruik by alle akademiese lesings<sup>4</sup> en vergaderings van 'n instelling moes vaslê en analiseer om 'n beeld te kan vorm van die gesproketaallandskap by 'n bepaalde instelling.

Vir hierdie navorsing kan gesproke taal nie geloofwaardig genoeg ondersoek word nie en word daar aanbeveel dat die gesproke komponent van die linguistiese landskap 'n studie op sy eie behoort te wees. Nie net moet só 'n tipe studie gesproke taal gewoon analiseer en interpreteer met die linguistiese landskap as vertrekpunt nie; dit behoort ook baanbrekerswerk te doen oor die werkwyse wat gepaard gaan met die dokumentering van gesproke taal, en dit moet vergelykbare punte ondersoek om geskrewe en gesproke taal oor dieselfde kam te kan skeer.

Op grond van die gestelde werksdefinisie vir taallandskap soos hierbo gestel, is dit vervolgens nodig om te kyk na die elemente en funksies van die linguistiese landskap ten einde te verseker dat dié studie se definisie wel in die veld van linguistiese landskapstudies kan funksioneer.

## 2.3 ELEMENTE EN FUNKSIES VAN DIE LINGUISTIESE LANDSKAP

In die voorafgaande paragraaf is gesien dat die publieke sfeer en kommunikasieruimte as sinonieme vir mekaar gebruik word, ten minste vir hierdie studie. Dié kommunikasieruimte is, anders gestel, dan 'n openbare ruimte wat met taal/teks gevul word. Die taal of teks moet op een of ander wyse in die kommunikasieruimte sigbaar word en dit is dan juis waar die elemente, in die vorm van verskillende tipes tekste, van die linguistiese landskap 'n rol speel.

Tekste kom in verskillende vorme voor. Die probleem met die vroeëre navorsing wat in die veld van linguistiese landskappering gedoen is, is dat slegs sekere tekste gebruik is. In hierdie verband is reeds gesien dat Landry en Bourhis (1997:25) gewerk het met taal op "*public road signs, advertising billboards, street names, place names, commercial shop signs, and public signs on government buildings*", Ben-Rafael *et al.* (2006:8) werk met die taal van/op "*streets, corners, circuses, parks, buildings – where society's public life takes place*", en Puzey (2007:8)

---

<sup>4</sup> Omdat lesings die primêre komponent van onderrigtekste is (en as gesproke taal geklassifiseer word) en dokumente soos klasnotas, studiegids en dergelike slegs dié komponent ondersteun, sal onderrigtekste nie in hierdie studie ondersoek word nie.

voeg ook nog padtekens en plekname by. Die implikasie hiervan is dat die taallandskap in sy geheel waarskynlik nog nie genoegsaam betrek is by die analise van sodanige landskap nie.

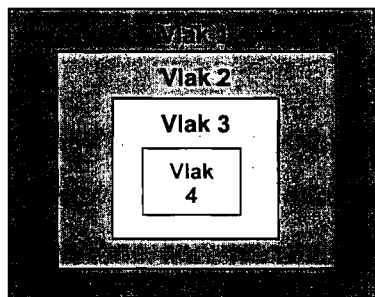
Omdat Ben-Rafael *et al.* (2006:8) meld dat hulle alle tekste in ag neem “*where society's public life takes place*” (die publieke sfeer, met ander woorde) en steeds met selektiewe geskrewe teks werk, bestaan daar steeds 'n leemte in die totale taallandskapstudieveld waartoe hierdie navorsing 'n bydrae wil lewer.

Vir die doeleindes van hierdie navorsing word die openbare of institusionele kommunikasieruimte as sentrale ondersoekterrein gestel waarby alle tipes teks wat hierdie ruimte vul, in ag geneem word. (Hoewel gesproke teks ook hierdie ruimte vul, word dit vir die empiriese doeleindes van hierdie navorsing buite rekening gelaat.) Dit is vervolgens belangrik om te let daarop dat hierdie navorsing nie daarop gerig is om 'n kwantitatiewe analise te doen van die mate van meertaligheid op spesifieke universiteitskampusse nie, maar om 'n geloofwaardige kwalitatiewe geheelbeeld van die hele taallandskap van Suid-Afrikaanse universiteite te verkry.

Om nader te kom aan die tekste wat vir hierdie studie gebruik gaan word, moet Backhaus se bydrae, ten opsigte van tekste, vervolgens aandag kry. In sy 2006-studie oor meertaligheid gebruik hy *enige* “geskrewe teks in 'n ruimtelik definieerbare raamwerk” (Backhaus, 2006:55). Hy beperk homself dan nie tot verwysingstekste nie, maar sluit alle vorme van geskrewe teks in. In hierdie opsig sluit die onderhawige navorsing aan by Backhaus se verruimde siening van die taallandskap en word hier ook met meer tekste as blote plek- en aanwysingstekste gewerk.

Die taaltekste wat gebruik gaan word om die sigbaarheid van meertaligheid te meet, sluit gevolglik verwysingstekste “*signage*” en administratiewe teks in wat in die institusionele kommunikasieruimte gebruik word en wat hierdie ruimte konstitueer. Omdat hierdie tekste nie op 'n lukrake wyse ondersoek kan word nie, word daar vervolgens op Hicks (2002) se voorgestelde metodologie vir die ondersoek van tekste gesteun. Hy sê verwysingstekste funksioneer in vlakke namate sodanige teks in die linguistiese landskap aangewend word. Die korpusdata van hierdie studie word dienooreenkomstig in vlakke ondersoek.

Vir die doeleindes van hierdie studie word die vlakke in konsentriese blokke gesien wat grafies soos volg weergegee word:



Die aanname is dat die taallandskap by 'n universiteit in vier sigbaarheidsvlakke onderskei word, wat empiries ook as sodanig ondersoek is.

Indien geredeneer word dat 'n universiteitskampus 'n geografiese terrein beslaan en daar toegangsroetes tot sodanige terrein is, word die eerste sigbaarheidsvlak as 'n omringende vlak gesien, waarvan die funksie van taalsigbaarheid waarskynlik die sterkste op die korporatiewe identiteit-funksie lê. In hierdie opsig sal aanwysing- en rigtingborde by hoofingange en op 'n ringpad wat die kampus omsluit, tipiese Vlak 1-tekste wees. Taalsigbaarheid op hierdie vlak vervul 'n identiteitsfunksie vir sover dit deur belanghebbendes en terloopse besoekers aan die kampus raakgesien word.

Vervolgens word Vlak 2-tekste onderskei omdat daar vir die doeleindes van hierdie navorsing geredeneer word dat, indien 'n kampus betree word, die funksie van verwysingstekste waarskynlik verander na 'n tipe aanwysingsfunksie. Dit word aanvaar dat hierdie tipe tekste primêr rigting- en plekaanduidend is; daarom word hierdie sogenaamde aanwysingstekste aangebring op sekondêre motorpaaie, asook by voetpaadjies en by gebouekomplekse.

Daar is dan ook verwysingstekste wat 'n identifiseringsfunksie vervul. Hierdie Vlak 3-tekste kom op die mikrovlak in die taallinguistiese ruimte voor en is tipies tekste soos inligtingsborde in geboue se voorportale, borde wat afdelings in geboue aandui en selfs naambordjies voor kantore.

Die laaste vlak, Vlak 4, het te make met tekste wat die heel binneste kommunikasieruimte vul en 'n bedryfsfunksie vervul. Dit kan met ander woorde ook gesien word as alle tekste binne-in geboue. Hieronder ressorteer onder meer bemarkingsmateriaal en administratiewe tekste.

Die doel met die teksdata-insameling is om, teen die agtergrond van Shohamy (2006:10-11) se bo-na-onder- (*top-down*) en onder-na-bo- (*bottom-up*) onderskeid van tipiese voorbeelde van linguistiese landskapsmerkers, 'n volledige indruk te kry van die manier waarop die taalpraktyk 'n weerspieëling (of nie) vorm van die betrokke instelling se taalbeleid. Die bo-na-onder-rigting van inligtingvloei word primêr gebruik omdat die studie belangstel in die formele institusionele kommunikasie. Dié rigting van inligtingvloei is dan ook die belangrikste gemene deler wanneer

daar na reeds bestaande (internasionale) literatuur en na hierdie ondersoek gekyk word – beide fokus op dit wat van die bestuur van 'n instansie na die interne en eksterne belanghebbendes by die instelling gekommunikeer word.

Kennis moet ook geneem word van die belangrike onderskeid van Landry en Bourhis (1997:26) ten opsigte van *private* tekens (naamborde op winkels en besighede, kommersiële reklameborde en advertensies op publieke vervoer en private voertuie) en *regeringstekens* (padtekens, plekname, straatname, inskripsies by regeringsgeboue soos hospitale, skole, universiteite en dies meer). Insgelyks tref Peter Backhaus (2006:53) die onderskeid tussen offisiële en nie-offisiële tekens. Om sy argument te staaf, haal hy vir Calvet (1990, 1994) aan wat die begrippe '*in vitro*' en '*in vivo*' gebruik om dié onderskeid te tref. Dié begrippe onderskei tussen dit wat deur die regering op tekens/borde geskryf word, byvoorbeeld padname of padtekens (eersgenoemde), en dit wat deur gewone burgers op hul tekens/borde geskryf word, byvoorbeeld winkelname, graffiti, advertensies, ensovoorts (laasgenoemde). Die begrip *regering* moet in hierdie konteks egter in die wyer sin van die woord gelees word – dit handel nie slegs oor kommunikasie van die staatsregering nie, maar slaan ook op kommunikasie wat kom vanaf persone wat in beheer is van 'n spesifieke organisasie soos byvoorbeeld 'n universiteit.

Ten einde die beste moontlike greep op die tekste vir die doeleindes van hierdie navorsing te kry, blyk dit dat daar uiteindelik drie kenmerke daarvan uitgelig moet word: die funksionering van tekste in vlakke, die rigting van inligtingvloei en die feit dat dit van ander algemene openbare tekens onderskei word deur die amptelikheid daarvan.

Daar word nie na onderlinge kommunikasie tussen studente, wat moontlik in die openbare domein lê, gekyk nie, en ook nie na kommunikasie van die studente na die bestuur nie. Daar word slegs gefokus op wat die bestuur na die studente kommunikeer. Dié tipe kommunikasie vind neerslag in die tekste wat vir die korpus van hierdie studie gekies is. Die rede hiervoor is dat laterale kommunikasie nie die fokus van hierdie navorsing vorm nie.

Verder is dit belangrik om daarop te let dat die teks waarmee gewerk word, en by implikasie dan ook tekste in die linguistiese landskap, twee belangrike sosiolinguistiese waardes/funksies vervul, te wete: informatief/instrumenteel en simbolies (Cenoz & Gorter, 2006:78; kyk ook Landry & Bourhis, 1997:25-29 en Du Plessis, 2007a:554). Wanneer daar verstaan word hoe hierdie funksies werk en wat die waarde daarvan is wanneer 'n linguistiese landskap ondersoek word, kan dit belangrike antwoorde bied vir die oplossing om die gaping tussen beleid en praktyk te oorbrug.

Die *informatiewe of instrumentele funksie* dien as 'n onderskeidende merker van die geografiese gebied wat deur 'n taalgemeenskap bewoon word. Dit lig die mense wat deel vorm van die taalgemeenskap sowel as die wat nie deel van die betrokke taalgemeenskap is nie in oor die linguistiese kenmerke, territoriale limiete en taalgrense van die betrokke gebied wat hulle betree (Landry & Bourhis, 1997:25). Soos Du Plessis (2007a:554) dit stel: “Die *informasionele funksie van die linguistiese landskap word beskou as die mees basiese funksie* omdat dit inligting oordra met betrekking tot territoriale afbakening, medium van kommunikasie en die sosiolinguistiese profiel van 'n gebied.” Hier gaan dit dus om die instrumentele waarde wat die teks in die kommunikasieruimte bied wat inherent deur die nie-homogene aard van 'n linguistiese landskap (Landry & Bourhis, 1997:26) genoodsaak word.

Die informatiewe funksie se basiese rol ten opsigte van hierdie studie is om te dien as motivering vir die belangrikheid van meertaligheid (met betrekking tot die inligtingsaard van hierdie funksie) op veral die praktiese vlak. Dit beteken wanneer die informatiewe funksie argumentsonthalwe nie sy volle potensiaal benut nie, kan sommige sprekers in hul direkte kommunikasieruimte ‘verdwaal’ omdat hulle nie ten volle ingelig word nie. Dit kan dan weer lei tot optrede deur hierdie sprekers wat nie geakkommodeer word nie, wat kan bestaan uit protesoptogte, graffiti, en dies meer. Die ander kant van die munt is natuurlik dat hierdie optrede gestaaf word deur simboliese waarde wat sprekers heg aan die gebruik van hulle taal. As hulle taal nie verteenwoordig word nie, kan hulle neig na dieselfde tipe optrede as wanneer hulle nie na wense ingelig word nie as gevolg van die afwesigheid van hulle taal.

Die *simboliese funksie* berus op die konnotatiewe waarde wat die individu heg aan die weerspieëling van sy/haar taal in 'n spesifieke gebied, of wat 'n universiteitsbestuur (in die kader van hierdie navorsing) sou toeken aan 'n bepaalde taal. Volgens Landry en Bourhis (1997:27) behels die simboliese funksie die volgende saak:

*“The symbolic function of the language landscape is most likely to be salient in settings where language has emerged as the most important dimension of ethnic identity.”*

Ben-Rafael *et al.* (2006:10) noem hierdie verskynsel “*emblematic significance*” en meen dat die linguistiese landskap in hierdie konteks optree as 'n “*symbolic construction of the public space*” (Ben-Rafael *et al.*, 2006:7). Ten opsigte van 'n linguistiese landskapstudie oor beleid en praktyk by universiteitskampusse beteken dit dat die simboliese waarde wat deur die bestuur van 'n universiteit aan (n) taal/tale gekoppel word bepalend gaan wees vir die inhoud en uitvoering van die beleid. As daar aan byvoorbeeld 'n taal soos Afrikaans negatiewe simboliese waarde geheg word, kan die sigbaarheid van die taal deur die beleid gekelder word. Die omgekeerde is egter ook waar. Wanneer daar positiewe simboliese waarde aan (n) taal/tale gekoppel word, kan die sigbaarheid daarvan deur die taalbeleid bevorder en selfs gepromoveer word.

Op hierdie punt is dit belangrik om die abstraktheid van die veld van linguistiese landskappering te beklemtoon. Die definisie is nog nie heeltemal konkreet nie omdat dit steeds deur navorsers uitgebrei word; daar is tans hoofsaaklik slegs twee funksies van 'n taallandskap; die elemente wat gebruik word om taalsigbaarheid mee te meet is beperk; daar is nie eenstemmigheid oor presies wat die publieke sfeer is nie, en die kommunikasieruimte is tot dusver nog nie volledig verreken in taallandskapstudies nie.

## **2.4 TAALBEPLANNING EN TAALBESTUUR EN DIE BAND MET LINGUISTIESE LANDSKAPSTUDIES**

Du Plessis (2008:124) maak 'n saak daarvoor uit dat die keuse van tale vir vertoon op openbare tekens as 'n "belangrike taalbeleidsaangeleentheid" bestempel behoort te word – juis omdat dit impliseer dat besluitnemers 'n aktiewe rol gespeel het in die skepping van 'n bepaalde linguistiese landskap waaroor sodanige besluitnemers beheer uitoefen. In hierdie opsig sê hy dat dit nie slegs gaan om taalkeuse nie, maar om die "ideologiese boodskap wat gesinjaleer word deur taalsigbaarheid".

Omdat die aan- of afwesigheid van sekere tale in 'n openbare ruimte sekere taalpolitieke oorwegings reflekteer, word dié linguistiese landskapsruimte se simboliese funksie geaktiveer. Trouens, Grin en Vaillancourt (1999:28) toon aan dat die afwesigheid van taalsigbaarheid van 'n taal wat 'n bepaalde *de jure*-status het inderdaad vertolk kan word as nie-erkenning deur maghebbers van die status van die betrokke taal.

Teen die agtergrond van die voorafgaande paragrawe is dit vervolgens belangrik om kortliks te let op die teoretiese onderbou van taalbeplanning en taalbestuur en die band daarmee met linguistiese landskapstudies.

### **2.4.1 TEORETIESE MERKERS VAN TAALBESTUUR EN TAALBEPLANNING**

Hoewel taalbeplanning as akademiese dissipline 'n gevestigde stel teoretiese merkers het wat op metodologies-wetenskaplike wyse die verskillende beginsels, metodes en strategieë van die praktyk van taalbeplanning bestudeer (Tauli, 1974:55), stel Spolsky (2007:202) voor dat die begrip taalbestuur eerder as taalbeplanning gebruik behoort te word. In hierdie verband sê hy dat die begrip taalbeplanning sy aanloklikheid ("*appeal*") verloor het wat dit in die 1960's gehad het. "*Another reason why I like the term is that it reminds us to identify and think about the managers: who in fact is trying to modify language use?*"

Daarteenoor haal Verhoef (2007:260) weer vir Neustupný en Nekvapil (2003:185) aan om duidelikheid te kry oor die onderskeid tussen taalbeplanning en taalbestuur. Volgens hulle is die uitgangspunt van taalbeplanning taalprobleme in die enger sin, terwyl taalbestuur verwys na 'n breër spektrum aksies ten opsigte van taal:

*"... language management (my onderstreping – HE) incorporates the whole of language in its narrow as well as its socio-political sense."* (Nekvapil & Nekula n.d.:3, soos aangehaal deur Verhoef, 2007:260.)

Jernudd (2001) se onderskeidende definiëring van taalbeplanning en taalbestuur is dat eersgenoemde verwys na *"the kind of organized language management that is managed from within the state bureaucracy"* en dit is *"a long-term process, authorized by legislation"*.

Wanneer dit egter kom by die tipes taalbestuur, meen Jernudd (2001) daar is vele klassifikasie moontlikhede, hoewel hy net die volgende drie tipes uitsonder:

a) *A parametric approach to kinds of language management*

*"... compromises the differences in scope or parameters in how people manage language"*

b) *A holistic empirical approach*

*"... deals with the cultivation or development of language with a focus on actual language needs"*

c) *Kinds of language management by time and place*

*"... occurs with a continuous account of the 'Zeitgeist' of society as a whole in which language management takes place"*

In dieselfde verband sê Neustupný en Nekvapil (2003:185-187), soos aangehaal deur Verhoef (2007:260), dat die hoofbeginsels van taalbestuur die volgende sake insluit:

- a. 'n Teoretiese onderskeid tussen *eenvoudige* en *georganiseerde* bestuur.
- b. 'n Bevestiging van die prosesmatigheid ("*processuality*") van die bestuursbenadering.
- c. Die erkenning van die verwantskap tussen taal, kommunikasie en die sosio-ekonomiese omgewing.
- d. Die erkenning van die veelvuldigheid van belangstellings in gemeenskappe.
- e. 'n Formele verrekening vir die verskillende vlakke van bestuur, te wete onder andere individueel, institusioneel, sosiaal en kultureel, die media en verskillende vlakke van regering.

Dit word dus duidelik dat die begrip taalbestuur se bestek veel wyer is as dié van taalbeplanning, en tog verwys dit meer spesifiek na bestuursaksies wat hulle met taal besighou.

Daar moet ook in gedagte gehou word dat die metodes, instrumente en bestuurders van taalbestuur van situasie tot situasie gaan verskil. Spolsky (2007:202) sê dit verskil na aanleiding van die sosiale vlak, byvoorbeeld wanneer 'n besigheid 'n bepaalde taalbeleid het en dan slegs werknemers in diens neem wie se taalgebruik of -kapasiteit aan hul taalbeleid se standarde voldoen, of wanneer kerke voorskrifte het oor watter tipe taalgebruik aanvaarbaar is.

Dit is belangrik om daarop te let dat taalbestuur nie van meet af aan die teoretiese begroning vir linguistiese landskapstudies saam met die sosiolinguistiek gebied het nie. Vanweë die inherente verwantskap tussen taalbestuur en taalbeplanning is dit vervolgens nodig om kortliks te kyk na die hoofaannames van die taabeplanningsdissipline.

Vir Cooper (1996:30-31) gaan die aktiwiteit van taalbeplanning om *wie* beplan vir *wat*, *vir wie* en *hoe*, waarvoor hy die volgende definisie gee:

*"Language planning refers to deliberate efforts to influence the behaviour of others with respect to the acquisition, structure, or functional allocations of their language codes."*  
(Cooper, 1996:45.)

Spolsky (1998:66) verklaar in 'n mate die rede vir hierdie *doelbewuste taalbeplanningspogings* wanneer hy sê dat die mens se behoefte om taal te beplan voortspruit uit die feit dat taal sentraal staan in mense se sosiale omstandighede, en om hierdie rede het taal 'n bepaalde waarde as 'n middel om mag en invloedrykheid te bekom en ook simboliese waarde ten opsigte van sosiale klas en etniese identiteit. In aansluiting hierby meen Haugen (1975:51-52) dat mense (private individue of offisiële instansies) beplan om oplossings vir taalprobleme te kry, en hoewel hierdie beplanning informeel en *ad hoc* kan wees, kan dit ook georganiseerd en doelbewus wees.

Hiermee saam dui die grondliggende beginsels/kenmerke van taalbeplanning op die wil om (taal)probleme op te los om die welstand van die taalgemeenskap te bevorder. Dit is gebaseer op 'n teorie, dit is rasioneel, dit is gesaghebbend, en dit is sistematies (Webb, 2002:38-42).

Om die teoretiese onderbou van taalbeplanning beter te begryp en te let op die tipes taalbeplanning, is dit belangrik om aandag te gee aan die kanonieke driedeling: status-, korpus- en taalgebruiksbeplanning (Spolsky, 2007:202).

Teoreties behels statusbeplanning, volgens Spolsky (2007:202-203), die volgende sake:

*"An attempt to define the acceptable functions for a particular variety... Generally, declaring a status for a language implies permitting or encouraging or requiring or forbidding its use in a certain setting."*

Twee belangrike veranderlikes beïnvloed tale se funksievlakke ten opsigte van statusbeplanning: konteks en tyd. *"The status of a specific language is context-dependent and changes through time..."* (Cobarrubias, 1983:43.) Daarby is daar vier merkers van 'n taal se status, te wete: (1) die oorsprong van die taal wat amptelik gebruik word; (2) die mate van ontwikkeling of modernisering wat 'n bepaalde taal deurloop het; (3) die regstatus (*juridical status*) van 'n betrokke taal; en (4) die verhouding tussen sprekers van 'n sekere taal en die totale populasiegrootte (Kloss, 1968, soos aangehaal deur Cobarrubias, 1983:43).

Korpusbeplanning is onderskeibaar van statusbeplanning (Spolsky, 1998:66). Daarteenoor meen Spolsky (2007:203) later dat dit dalk beter is om na korpusbeplanning te verwys as taaluitbreiding of -ontwikkeling (*"language elaboration or cultivation"*). Nietemin, kom dit daar op neer dat dié tipe taalbeplanning 'n bydrae lewer tot die aard van die betrokke taal. Tipies gebeur dit deur die taal te standaardiseer, die skryfsisteem te verander, dit te moderniseer deur die toevoeging van nuwe terme, en so meer (Spolsky, 2007:203).

Dit kan egter nie agterweë gelaat word om die verhouding tussen status- en korpusbeplanning te beklemtoon nie:

*"The relation between these ... two kinds of management is obvious: a language cannot be made official in a modern society or used in school unless it has an agreed writing and spelling system, a reasonable consensus on appropriate styles for public language, and a very large and growing lexicon able to deal with modern technology, science, business, and life."* (Spolsky, 2007:203.)

Die laaste tipe taalbeplanning is taalgebruiksbeplanning en dui op die vergroting van die spraakgemeenskap – hetsy die primêre of die sekondêre spraakgemeenskap. Die grondliggende beginsel vir dié tipe beplanning is dat dit mense help of in staat stel om 'n ander taal as hulle huistaal of moedertaal aan te leer. *"Ideally, it includes developing skills in the home language, acquiring mastery of the national official language, learning sacred or religious languages, and developing proficiency in other significant varieties."* (Spolsky, 2007:204.)

Dit is belangrik om daarop te let dat status-, korpus- en gebruiksbeplanning se aard, doel en funksies nie verander wanneer dit oor die taalbestuurs- eerder as oor die taalbeplanningskam geskeer word nie.

Ten opsigte van hierdie studie bly die breër fokus egter steeds op taalbestuur. Die analise, opskryf en aanbevelings wat spruit uit die ondersoek van die linguistiese landskappe by Suid-

Afrikaanse universiteite vorm deel van die beplanning wat taalbeplanners gebruik vir die praktiese uitvoering wat dan deel vorm van taalbestuur as sodanig. Dit is ook belangrik om daarop te let dat aspekte soos finansiële implikasies, logistieke, 'n tydraamwerk en dies meer deel vorm van taalbestuur.

Die 'beplanning' wat deur hierdie navorsing gedoen word, moet deur die taalbestuur by Suid-Afrikaanse universiteite toegepas word. Die middel waarmee die bestuur toegepas word, is die taalbeleid. Omdat dié proses vloei van beplanning na bestuur na beleid, is dit in die beplanningsfase nodig om na die laaste skakel van die proses, die beleid, en die toepassing daarvan (die *de facto*-taalpraktyk waarvan Shohamy, 2006:128 praat) te kyk ten einde te bepaal hoe die bestuur aangepas moet word sodat daar nie 'n wanpassing tussen beleid en praktyk is nie.

## 2.8 SLOT

In Hoofstuk 1 is daar gemeld dat bestaande navorsingsliteratuur openbare/institusionele ruimtes as sinoniem vir die openbare *kommunikasieruimte* gebruik, en die merkers van kommunikasie beperk is tot hoofsaaklik openbare tekens (verwysingstekst/"signage"). Daar is ook genoem dat hierdie studie wil nagaan of 'n omvattender definisie van openbare kommunikasieruimte haalbaar is om meer tekens as net openbare of kommersiële tekens in die institusionele hoëronderrandskap in te sluit.

In hierdie verband is in Hoofstuk 2 gesien dat Grin en Vaillancourt (1999:29 e.v.) en ook Gorter (2007:1) taalsigbaarheid in die gedrukte, oudiovisuele en gesproke media wat die sosiale konteks van 'n gegewe taalomgewing vorm, as deel van taallandskapstudies reken. Hulle laat egter na om hierdie idees in 'n ruimer definisie vir die linguistiese landskap te konkretiseer soos wat in hierdie hoofstuk gedoen is. Nadat die ontwikkeling van linguistiese landskapstudies deeglik verken is, is 'n ruimer definisie vir die linguistiese landskap uiteindelik geformuleer om alle vorme van tekste wat 'n spesifieke taalgeografiese ruimte se openbare domein vul, te verreken.

Die ondersoek na die ontwikkeling van linguistiese landskapstudies in Hoofstuk 2 het nie net ten doel gehad om 'n teoretiese afbakening en aanloop tot 'n nuwe definisie te wees nie, maar ook om die verhouding tussen linguistiese landskapstudies en taalbestuur en -beplanning vas te lê.

Die teoretiese komponent is nou vasgelê en daar gaan vervolgens in Hoofstuk 3 ondersoek ingestel word na die toepaslike taalbeleidsomgewing van hierdie navorsing. Breedweg behels

dit om eerstens na nasionale rigtinggewende dokumente, soos die Grondwet, Pansat se riglyne, ensovoorts, te kyk om uiteindelik by die taalbeleide van universiteite uit te kom (in Hoofstuk 4).

Van die institusionele taalbeleide af gaan daar dan, ook in Hoofstuk 4, beweeg word na die praktyk. Die toepassing van die universiteite se taalbeleide sal in dié hoofstuk aan die orde kom wanneer die empiriese data vir hierdie studie geanaliseer en geïnterpreteer word.

## HOOFSTUK 3

# TENDENSE IN DIE TAALSITUASIE IN DIE HOËRONDERWYSLANDSKAP IN SUID-AFRIKA – STATUTÊRE BEPALINGS EN TAALBELEIDSTELLINGS

### 3.1 INLEIDING

Shohamy (2006:128) se uitdaging dat kontemporêre taallandskapstudies nog nie ondersoek ingestel het na die invloed van taalsigbaarheid op die *de facto*-taalpraktyk in openbare/institusionele ruimtes nie, en ook Du Plessis (2007b:38-39) se waarneming rakende die verband tussen taalsigbaarheid en die waarde wat instrumenteel (of simbolies) aan 'n taalbeleid geheg word, vorm die basis vir hierdie hoofstuk. Soos reeds in Hoofstuk 1 in die vooruitsig gestel, ondersoek hierdie studie die mate waartoe die institusionele taallandskap van die Suid-Afrikaanse hoëronderwyssektor as barometer kan optree vir die voortgaande transformasie van hierdie sektor.

Teen dié agtergrond is die doel met hierdie hoofstuk om die historiese aanloop en die grondwetlike bepalings ten grondslag van die Suid-Afrikaanse hoëronderwyssektor te ondersoek sodat bepaal kan word of daar 'n verband is tussen taalsigbaarheid en *de jure*- en *de facto*-taalpraktyk. 'n Historiese kyk is belangrik omdat, meen Lafon (2006:143), "*No study of any aspect of South African society can afford to leave aside its particular history, all the more so language policy, lest it present an over-simplified view, devoid of elements critical to understanding.*"

Vir hierdie doel gaan daar aandag gegee word aan Suid-Afrika se (taal)geskiedenis en, inherent deel hiervan, ook die transformasie van die hoëronderwyslandskap. In dié proses sal die volgende dokumente onder die loep kom: *Die Grondwet (1996)*, *die Handves van Regte*, *Pansat se riglyne vir Taalbeplanning en Taalbeleidontwikkeling*, *die Nasionale Taalbeleid*, *die LANGTAG-verslag*, *die Taalbeleid vir Hoër Onderwys* en *die Ndebele-verslag*.

Omdat hierdie studie hom met die hoëronderwyssektor bemoei, sal daar ná die ondersoek na die rigtinggewende nasionale dokumente ook na die taalbeleide van nege Suid-Afrikaanse universiteite gekyk word in Hoofstuk 4.

Op die oomblik word die taalsituasie van hoër onderwys en taalbeleide van universiteite hoofsaaklik gedryf deur 'n sentrale idee:

*“The challenge facing higher education is to ensure the simultaneous development of a multilingual environment in which all our languages are developed as academic/scientific languages, while at the same time ensuring that the existing languages of instruction do not serve as a barrier to access and success (My onderstreping – HE)...” (DOE, 2002:5.)*

Bogenoemde Artikel 6 van die Taalbeleid vir Hoër Onderwys is die vertrekpunt van die uitbou van hierdie hoofstuk. Eerstens omdat daar gekyk moet word na die motivering vir so 'n artikel: hoe het die taallandskap gelyk en hoe lyk dit nou en watter invloed het dit op die skrywe van hierdie artikel? Tweedens moet die nasionale statutêre bepalings en ook die statutêre bepalings van hoëronderrysinstellings (in Hoofstuk 4) die weg baan vir die uitvoering van hierdie artikel wat 'n ondersoek na dié bepalings noodsaak.

### **3.2 DIE VERANDERDE TAALLANDSKAP VAN SUID-AFRIKA EN DIE INVLOED DAARVAN OP DIE HOËRONDERWYSSEKTOR**

Lafon (2006:143) praat van 'n spesifieke geskiedenis wat nodig is vir die verstaan van enige aspek van die Suid-Afrikaanse samelewing. Universiteite is sonder twyfel toonaangewers in enige samelewing en daarom kan daar nie versuim word om die taalgeskiedenis van Suid-Afrika in ag te neem wanneer meertaligheid by sy hoëronderrysinstellings ondersoek word nie. Verhoef (2003:2) gaan selfs so ver om te sê dat “die toekoms van meertaligheid in Suid-Afrika wesentlik in universiteite se hande lê”. En om 'n beter greep op die toekoms te kry, is 'n goeie verstaan van die geskiedenis immers nodig.

Vir die taalgeskiedenis van Suid-Afrika om tot sy volle reg verstaan te word, kan die sosiale, ekonomiese, politieke en dergelike aspekte van die geskiedenis ook nie agterweë gelaat word nie. Hierdie aspekte het direk en indirek in een of ander stadium die gang van die land se taalgeskiedenis beïnvloed en taal het weliswaar ook 'n invloed op hulle gehad. Kamwangamalu (2001:361) beklemtoon hierdie invloed wanneer hy meen dat taal instrumenteel was in die land se oorgange van kolonialisme tot apartheid en uiteindelik tot by die demokratiese Suid-Afrika van vandag. Hy noem verder ook (spesifiek gerig op taal en onderrig): *“In order to understand language spread through South Africa's present education system, it is important to look back at the country's past education system, and especially the legacy of colonialism and apartheid-based education.”* (Kamwangamalu, 2001:388.)

Om te verstaan watter tipe en mate van invloed die taalgeskiedenis van die land op 'n nissektor soos universiteite het, gaan die historiese aanloop inderdaad in drie periodes hanteer word: die koloniale tydperk, die era van apartheid, en die huidige demokratiese regime.

In al drie bogenoemde tydgleuwe was Suid-Afrika, streng gesproke, meertalig. Die mate, sigbaarheid, gebruik, wetgewing, implementering en dies meer daarvan het net verskil. Hieroor sê Mwaniki (2004:50):

*"Language has been a contentious issue in South Africa's contemporary history. The evolution of the modern South African state has witnessed what Du Plessis (1999) refers to as the conversion of political victories into linguistic victories. Dating from the Anglo-Boer conflicts, the era of the Union of South Africa (dating approximately from 1910-1948), the segregationist era under apartheid, the transition to a new democratic dispensation of the 1990s and the present-day attempts at creating and consolidating a new constitutional state, language has been a key feature in defining mainstream sociopolitical discourses in South Africa."*

Die volgende paragrawe beoog dan juis om hierdie – soos Verhoef (2003:7) dit noem – "komplekse taalpolitiese omgewing" so kompak moontlik uit te pluus ter verstaan van die invloed van die nasionale (taal)geskiedenis op die stand van meertaligheid by Suid-Afrikaanse universiteite.

### **3.2.1 KOLONIALISME: DIE ERA MET ONMISKENBARE GEVOLGE**

Hoewel Verhoef (2003:7) spesifiek na die veertig jaar voor 1994 (die tydperk van apartheid met ander woorde) se taal-in-onderwys-omgewing verwys as "polities kompleks", is daar 'n argument voor uit te maak dat hierdie kompleksiteit die taalomgewing van Suid-Afrika in den brede raak en dat dit reeds vóór apartheid gedurende kolonialisme begin posvat het.

Die eerste koms van Europese setlaars na die suidpunt van Afrika was in die middel 1600's. Meer spesifiek: die koms van die Nederlander Jan van Riebeeck en sy gevolg in 1652. Ongeveer 150 jaar later het die Engelse ook hul verskyning gemaak om die handelsroete tussen Europa en Asië te beheer (Lass, 1995, soos aangehaal deur Kamwangamalu, 2001:365). *"In 1802 the British returned the Cape to Holland, which had occupied it from 1652 until the British invasion in 1795. But during the Napoleonic wars (1805-1815) the British occupied the Cape again and embarked at once upon the creation of a colony that was British in character as well as in name"* (Warwick, 1980: 12 soos aangehaal deur Kamwangamalu, 2001:365).

Die rol van taal, in hierdie geval as instrument van die onderdrukker, kan op geen manier misgekyk word nie, en nog minder onderskat word. Om gestalte te gee aan die Britse karakter van die Kaap, het die Britte hul verengelsingsbeleid verskerp (Kamwangamalu, 2001:365):

*"The policy of Anglicisation 'sought to replace Dutch by English in all spheres of public life' (Davenport, 1991: 40). All official posts were reserved for the English speaking. As Reitz (1900:10) points out, 'the Boers were excluded from the juries because their knowledge of English was too faulty, and their causes and actions had to be determined by Englishmen with whom they had nothing in common'. By 1814, English was firmly established as the official language of the colony (Lanham, 1978). Dutch, and later its offspring, Afrikaans, were suppressed by the British Government for ideological reasons. In education, for instance, Dutch children had to be taught in English rather than in their first language, Dutch."*

Moedertaalonderrig, vir die Afrikaner ten minste, was in staatskole dus nie 'n opsie nie. En dit word duidelik dat taal tóé reeds 'n belangrike instrument, of eerder wapen, van politieke mag was. C.P. Hoogenhout spreek (in 1906) sy misnoeë met die taalsituasie in die kolonie in sy gedig "Fooruitgang" (soos vervat in Brink, 2000:8-9) uit:

"Engels! Engels! alles Engels! Engels wat jy siin en hoor;

In ons skole, in ons kerke, word ons moedertaal fermoor.

Ag hoe word ons folk ferbaster; daartoe werk ons leraars saam;

Hollans nog in sekere skole: is bedrog, 'n blote naam!

Wi hom ni laat anglisere word geskolde en gesmaad.

Tot in Frystaat en Transfaal al, ower al dieselfde kwaad.

'Dis vooruitgang!' roep di skreeuwers, 'dis beskawing wat nou kom!'"

Dié volk het egter privaat Afrikaanse skole gestig in die taalstryd teen verengelsing vir die behoud van hul kultuur, identiteit en taal. Hierdie tipe optrede het volgens Moodie (1975, soos aangehaal deur Kamwangamalu, 2001:366) gelei tot die Anglo-Boereoorlog (1899-1902). Ons sien dus wat die invloed is of kan wees as taal as 'n instrument gebruik word om mense te na te kom.

Die verengelsingsbeleid is, op papier, in 1910 afgeskaf met die uniewording van Suid-Afrika. Engels en Nederlands het nou skynbaar gelyke status geniet as offisiële tale van die Unie (Kamwangamalu, 2001:366 & 388). In praktyk was dit egter nie die geval nie:

*"In practice, however, the British never accepted parity between Dutch and English, especially in education. The British Government policy, for both political and economic*

*reasons, had laid down that English was a prerequisite for state aid in education (Hartshorne 1995: 310). Also, according to a British official, quoted in Headlam (1931: 514), 'the principle of the equality of the two languages [Dutch and English] had consistently been rejected by us [the British] from the first'. Thus, it is not surprising that the Afrikaners complained that their language, Dutch, did not receive the recognition guaranteed to it by the law, particularly in education. Malherbe (1925) remarks that, in 1915, the Education Language Commission was appointed to inquire into the working of the language Ordinance of 1912 (by which Dutch and English were made the official languages of the Union). The Commission found that 'the law was not carried into effect, and that the Dutch-speaking child was the sufferer' (Malherbe, 1925: 415). This situation changed only after the Afrikaners came to power in 1948." (Kamwangamalu, 2001:366.)*

Lippediens ten opsigte van taalbeleid en die implementering daarvan is duidelik nie 'n verskynsel wat eers onlangs begin kop uitsteek het nie. Reeds hier word dit duidelik dat daar 'n gaping tussen beleid en praktyk is. In hierdie era het dié tipe gaping ook al as mobilisering gedien vir optrede teen die oneerlike/verkeerde intensie van 'n taalbeleid. Die optrede manifesteer homself direk in die aanstelling van bogenoemde kommissie en indirek het die bevindinge van hierdie kommissie asook die volk se gevoel oor die beleid aanleiding gegee tot 'n heel nuwe regeringstelsel vir Suid-Afrika.

As taal reeds in die koloniale tyd so 'n sterk dryfveer vir onder meer politieke aksie en verandering kon wees, wat is in die vooruitsig vir die moderne Suid-Afrika indien daar dan ook gapings (by wyse van implementering en werklike praktiese uitvoering) tussen beleid en praktyk is? Om hierop afdoende antwoorde te vind, moet daar natuurlik ook eers gekyk word na die rol van taal en die mate waartoe taal 'n dryfveer was vir aksie in die era van apartheid (meer hieroor in die volgende afdeling).

Op hierdie punt is dit nodig om, voordat daar gekyk word na die taalsituasie post-'48 na twee verdere belangrike aspekte rakende taal in die koloniale tyd te kyk. Eerstens die taal van historiese Afrikaanse universiteite (ter stawing van die invloed van Engels in daardie tyd) en tweedens die posisie van Afrikatale (of Bantoetale soos dit toe genoem is).

In die stryd teen die behoud van Afrikaans by sogenaamde historiese Afrikaanse universiteite word die argument dikwels aangevoer dat hierdie tipe universiteite, soos die Noordwes-Universiteit (voorheen die PU vir CHO) en die Universiteit van Stellenbosch, as eng Afrikaanse universiteite begin het. Min (leke)stryders besef dat dit glad nie die geval is nie.

Die Noordwes-Universiteit, nog voordat dit die PU vir CHO geword het, het as 'n teologiese skool in Burgersdorp ontstaan wat Hollands sowel as Engels gebruik het tot min of meer die

tweede dekade van die 1900's – as gevolg van 'n gebrek aan Hollandse handboeke (Verhoef, 2003:3-4).

“[...] Marthinus Postma [sê] in 1886 reeds dat dit die Voorsienigheid behaag het om Engels- en Hollandssprekendes naas mekaar in hierdie land te laat woon – daarom is dit voordelig as hulle mekaar se tale ken. Hy stel dit duidelik dat die TS/LD aan Burgersdorp Hollands as gebruikstaal gebruik, maar dat dit belangrik vir beroepsmoontlikhede is dat studente sorg dat hulle vaardig in Engels is. In 1904 lewer Ferdinand Postma sy intrede en het dit hierin in die besonder oor taal- en taalbeskouing. lewers in 1905, so is gedokumenteerd, sit die eerste Postma die taalbeleid van die TS/LD (toe reeds in Potchefstroom) uiteen. Hy sê dis belangrik dat studente Engels ken omdat die hele staats- en maatskaplike lewe in Engels is, maar, waarsku hy: *‘Het overgedreve practicisme in Afrika is de kanker, die alle idealisme in den wortel doet versterven... Onthoud ons dien heerlijken teug van het idealisme niet! Geef ons een oog en een hart voor de poëzie des levens!’*” (Verhoef, 2003:3.)

Personeel het later self, op aandrang van studente aan dié instelling, handboeke in Hollands geskryf sodat: “Toe die Potchefstroomse Universiteitskollege vir Christelike Hoër Onderwys in 1919 tot stand kom, was die instelling ‘volslae Hollands- of Afrikaanstalig’. Teen 1930 was die PUK die enigste verklaarde Afrikaanse universiteit en het dit, na berig word, nie tweetaligheidskrisis soos die Grey Universiteitskollege, die Transvaalse Universiteitskollege en die Universiteit van Stellenbosch beleef, voordat dié instellings hul Afrikaanse karakter gekry het nie.” (Verhoef, 2003:4.)

In 'n onderhoud met prof. Leon de Stadler van die Universiteit van Stellenbosch beskryf hy dié tweetaligheidskrisis waarvan Verhoef in die voorafgaande paragraaf praat. Hy sê dat dié instansie in die laat 1800's begin het as die Victoria College – 'n Engelse instansie.

“En die universiteit wat toe nou op daai Victoria College gebou is, was [...] eintlik baie Engels georiënteerd [...] mettertyd natuurlik, deur allerhande gebeure soos nasionalistebewegings en strewes en so aan, het die universiteit meer Afrikaans geword en het hy dan nou in 'n stadium oorgeslaan en het hy soort van amptelik 'n Afrikaanse universiteit geword sodat as 'n mens nou na hom verwys, dan moet jy na hom verwys as 'n historiese Afrikaanse universiteit.” (De Stadler, 2008:9.)

Hierdie ‘oorskakeling’ na Afrikaans, verduidelik hy, het ook min of meer in dieselfde tyd as die taalbeweging gebeur en dit het volgens hom van die Universiteit van Stellenbosch 'n bakermattipe-instansie gemaak wat 'n tuiste geword het vir “Afrikaans en Afrikaanstaliges en ook natuurlik vir *Afrikaners*” (De Stadler, 2008:9).

Verhoef sê in 2003 dat meertaligheid in die hande van Suid-Afrikaanse universiteite lê. Tóg kan 'n mens reeds sien aan die verandering van die taalsituasie by die Universiteit van Stellenbosch destyds juis hoe belangrik universiteite en hul invloed is in die gang van 'n land se taalsake. Die blote feit dat De Stadler hier meld dat die taalbeweging en verandering van Stellenbosch se taalsituasie hand aan hand loop, is reeds 'n belangrike aanduiding hiervan.

Engels en Nederlands (en later Afrikaans) was egter nie die enigste tale teenwoordig aan die suidpunt van Afrika nie. Lafon (2006:144) merk dat daar in die 1700's vir die eerste keer kontak gemaak is tussen die Europese koloniste en sprekers van Afrikatale wat gelei het tot die eerste probeerslae vir:

*"identification, delimitation and instrumentalisation of the languages settlers came in contact with. Much like elsewhere in the continent, missionaries played a major part in that process. Initially motivated by their call to translate the Scripture, missionaries tirelessly set to study the languages and soon coined spelling systems, compiled lexicons and dictionaries, and elaborated grammars, not to mention Biblical translation."*

Hy vertel voorts dat teen die einde van die 19de eeu "*African-language literature and press was blooming*" om die sendingstasies, en dat die sendelinge inderwaarheid plaaslike tale aangemoedig het in die onderrig van die "*native*" kinders – "*as early as 1885 Zulu was taught in Natal schools*". Verder was daar ook taalrade gestig (die twee hoofrade was vir Nguni en Sesotho) wat hul bemoei het met spelling en terminologie vir skooldoeleindes met die oog op standaardisering (Lafon, 2006:145) (vergelyk ook in hierdie verband Kamwangamalu, 2001:373).

Dit wil dus voorkom of die Afrikatale minder gebuk gegaan het onder die onderdrukking van Engels. Dié kitsbeskrywing van die stand van Afrikatale in die koloniale tyd is nodig ter staving van die argument dat dié tale hulself dalk in 'n veel beter posisie gevind het as Nederlands, en later Afrikaans. Moontlike redes hiervoor kan wees dat die inheemse mense minder verset getoon het teen die Engelse bewind en ook dat hul nedersettings geografies verder verwyder was van die bestuursarea van die kolonie.

Die nagmerrie van die Afrikatale het werklik eers begin toe die Afrikaner in 1948 aan bewind gekom het en 'n nuwe taalbeleid en -stryd aangevoer het.

### **3.2.2 APARTHEID: TAAL AS INSTRUMENT VAN SEGREGASIE**

Oor apartheid, en meer spesifiek ook die rol van taal in apartheid, is daar breedvoerig in die literatuur geskryf. Die omvang van hierdie studie leen hom egter nie daartoe om elke aspek van

hierdie era in die Suid-Afrikaanse geskiedenis te fynkam nie. In die volgende paragrafe sal daar dus aandag gegee word aan die aspekte krities vir die verstaan van hierdie hoofstuk en ook die studie in geheel: (kortliks) die ideologie van apartheid, en dan ook taal en onderrig in hierdie era.

Die ideologie van die apartheidswette is geskoei op (geografiese, sosiale en dergelike) skeiding op grond van ras. Die implikasies van hierdie stel wette wat die apartheidsideologie geïmplementeer het, was basies dat die mense van Suid-Afrika onder hierdie wette, meer spesifiek die Wet op Groepsgebiede van 1950 (Hazlett, 2008), in vier rasse-groepe verdeel is: wit, Bantoe, Kleurling, en later ook Asiërs. Dié vier groepe was geografies ook verdeel. Bantoes kon net in sekere areas (tuislande) woon en het beperkte kontak met witmense gehad (Robinson, 2008):

*"These laws further restricted the already limited right of black Africans to own land, entrenching the white minority's control of over 80 per cent of South African land. In addition, other laws prohibited most social contacts between the races; enforced the segregation of public facilities and the separation of educational standards; created race-specific job categories; restricted the powers of nonwhite unions; and curbed nonwhite participation in government."*

Du Plessis (2000:96) meld dat elkeen van hierdie groepe verteenwoordigend was van 'n verskeidenheid tale en kulture en dat die apartheidsregering hierdie eienskappe uitgebuit het om Suid-Afrika te verdeel en te regeer. In hierdie verband sê Lafon (2006:145) ook: *"As has been extensively documented, languages were part and parcel of apartheid ideology: the alleged incontrovertible differences between linguistic varieties were a major pillar of ethnic segregation."* Een spesifieke wet wat aan hierdie uitbuiting gestalte gegee het, was die Wet op Bantoe-onderwys (1953) – *"The face of 'Black' education changed drastically with the advent in 1953 of the Bantu Education Act, which has had far-reaching implications for language education in South Africa."* (Kamwangamalu, 2001:390.)

In aanloop tot hierdie wet het Suid-Afrika nie minder nie as 19 departemente vir onderwys gehad: een nasionaal, vier provinsiaal (vir wit onderrig), een elk vir Indiër- en Kleurlingonderrig en een vir elk van die 12 swart stamme wat in die destydse tuislande gewoon het. Elke departement het sy eie taalbeleid gehad wat die kurrikulum en assessering gerig het (Kamwangamalu, 2001:389).

Breedweg het die praktiese werking van die skoolstelsel soos volg gelyk: Afrikaans- en Engelssprekendes kon vir die volle 12 jaar van hul skoolloopbaan (en ook verder – tersiër) onderrig in hul onderskeie moedertale ontvang, terwyl Bantoe-kinders slegs vir die eerste vier

jaar van hul skoolloopbaan onderrig in hul moedertaal ontvang het en daarna, in graad 5, moes oorslaan na Engels (Kamwangamalu, 2001:389-390).

Op universiteitsvlak was die skeiding ook daar. Daar was aparte universiteite en kolleges vir swart, Kleurling-, Indiër- en wit studente en laasgenoemde was weer verdeel in Afrikaans en Engels (Kamwangamalu, 2001:389).

In 1953 implementeer die regering die Wet op Bantoe-onderwys wat, volgens Kamwangamalu (2001:391-392), twee doelwitte gehad het: om gelykheid tussen Engels en Afrikaans te bewerkstellig (deur hulle as gelyke mediums van onderrig in swart skole/Bantoeskole te gebruik) en om moedertaalonderrig van graad 4 na graad 8 in hierdie skole te verleng ter bevordering van Christelike Nasionalisme.

Baty (2008:83) maak egter 'n saak daarvoor uit dat hierdie stelsel beide positief én negatief was. Aan die positiewe kant meen sy dat dit goed was vir swart kinders om regdeur hul primêre skoolloopbaan moedertaalonderrig te kon ontvang: *"Until a student masters academic, cognitive academic language proficiency in the mother tongue and then the child can change to learn through a second language."* Die probleem kom in by sekondêre onderrig:

*"Now, the only thing that was wrong with that Bantu education that after that eight years of learning through the mother tongue, the student was now made to learn through two second languages at secondary school. We were forced to learn [...] some subjects through English and other subjects through Afrikaans in so much that I was learning history, Geskiedenis, in Afrikaans. Landbou in Afrikaans [...] [and] that's why black children were failing... I think if they had allowed us to learn through English only and continue with Afrikaans as a subject because we learned Afrikaans as a subject from primary school, you know, we could have been better. I would have been more fluent in my English than now. And now I have a problem of not knowing all three languages – I'm not fluent in all three languages because it was like a confusion."* (Baty, 2008:83.)

Die gevolg hiervan, vir veral die hoëronderryslandskap van vandag, is dat daardie kinders (wat nou tussen 30 en 60 jaar oud is) nie besonders bevoeg is in óf hul moedertaal óf in Afrikaans en Engels nie. (Hou egter ook in gedagte dat Afrikatale in die apartheidsjare en vandag nog nie op Engels en Afrikaans se (wetenskaplike) standaard was en is nie, wat ook die gehalte van moedertaalonderrig gekelder het.) Die impak hiervan is dat hulle húl kinders, wat nou op universiteit is, aanraai om nie pro-moedertaalonderrig te wees nie en eerder Engels te kies omdat dit makliker en beter is vir hul toekoms:

*"[...] the past policies in education have an influence on the attitudes of the students now. [...] students think that everything that is related to mother tongue education has to do*

*with Bantu education. [...] and even the people who explain, who tell them about mother tongue education, do not explain that this mother tongue, you know, they don't explain the importance of the mother tongue education. They push the political, the economic agenda that English is an international language."* (Bayti, 2008:78.)

Wanneer vandag se studente dan besluit om Engels as onderrigtaal te kies, versterk dit die hegemonie van Engels (wéér – hoewel minder direk as in die koloniale tyd waar dit afgedwing was) en is daar geen dryfkrag van die 'kliënte' (lees: studente) van universiteite se kant af vir universiteite om Afrikatale te ontwikkel nie, en neem universiteite nie hul plig ten opsigte van meertaligheid, soos Verhoef (2003) dit wil hê, op nie.

Voordat apartheid in geheel afgeskaf is, het die onderwysstel nog een maal verander. *"Socio-political developments in South Africa, which began in earnest especially from the mid-1970s, had an all-pervasive impact on the formulation and adoption of the 1993 Interim Constitution (Act 200 of 1993)."* (Mwaniki, 2004:41.) 'n Deel van hierdie sosio-politieke ontwikkelinge was die verset wat swart leerlinge teen die Wet op Bantoe-onderwys getoon het omdat, sê Kamwangamalu (1997b:243) (soos aangehaal deur Kamwangamalu, 2001:394), hulle dié wet gesien het vir wat dit was: een van die strategieë wat deur die apartheidsregering gebruik is om swartmense se toegang tot hoër onderwys te beperk en op die wyse dan ook hul sosiale en ekonomiese mobiliteit in te perk.

Die opstande in Soweto (16 Junie 1976) was die manifestasie van hierdie verset. Dié gebeurtenis het meegebring dat Afrikaans nie meer as onderrigtaal in swart skole gebruik word nie, en het die status van Engels, 'n reeds magtige taal in skole en in die swart gemeenskap in geheel, nog verder verhoog (Kamwangamalu, 2001:394). Die Wet op Bantoe-onderwys is in 1979 afgeskaf en vervang deur 'n beleid min of meer gelykstaande aan dié wet se voorganger:

*"This policy was entrenched in Act 90 of 1979, which included the following clause on the medium of instruction: that the universally accepted education principle of the use of the mother tongue as a medium of instruction must be observed: Provided that this principle shall be applied at least up to and including standard two (i.e., grade 4): Provided further that wishes of the parents shall be taken into consideration in the application of this principle after standard two, and also in the choice of one of the official languages as a medium of instruction where the mother tongue cannot be used as a medium of instruction after standard two."* (Hartshorne, 1995: 313, soos verwys in Kamwangamalu, 2001:394-395.)

Ofskoon hierdie bespreking oor taal in apartheid 'n groot komponent oor taal as onderrigmedium in skole bevat, word dit geregverdig vir die verstaan van die gevolge wat die keuse van 'n taal as

onderrigmedium in primêre en sekondêre onderwys op tersiêre onderrig (en die toekoms van 'n land) het. Uit dié bespreking word dit duidelik dat daar 'n belangrike verband tussen taal, taalbeleid, hoër onderwys en die vooruitgang van 'n land is – die een beïnvloed die ander, wat uiteindelik die land se toekoms bepaal. Universiteite en hul taalbeleide funksioneer dus nie in 'n vakuum nie; daarom moet daar soveel te meer klem op die eerlike intensies van taalbeleid (op alle vlakke) en die korrekte implementering daarvan geplaas word sodat die land in geheel dan nie skade ly nie.

Verder sou dit nie verregaande wees om na aanleiding van die voorafgaande twee afdelings te redeneer dat: as die taalsituasie in hierdie twee tydperke dan nou nie na wense was nie en nie die breër Suid-Afrikaanse gemeenskap kon bevredig nie, die regering van die nuwe demokratiese regime die taalprobleme nou die hoof moet bied – of ten minste moet probeer om dit te doen.

Na aanleiding van die afdeling oor die koloniale tyd is gevra: wat is in die vooruitsig vir die moderne Suid-Afrika indien daar dan ook gapings (by wyse van implementering en werklike praktiese uitvoering) tussen beleid en praktyk is? Die era van apartheid voeg egter nog 'n kinkel in die kabel: hoe lyk die vooruitsig as die intensie van die beleid (tesame met beleidsgapings) nie eerlik is nie? Vir antwoorde op hierdie vraag is dit vervolgens eers nodig om die tafel van die taalsituasie in die demokratiese Suid-Afrika te dek.

Kamwangamalu (2001:395) meen dat die Wet op Bantoe-onderwys die negatiewe houdings vir die gebruik van Afrikatale as mediums vir onderrig geprefigureer het en dat dit 'n struikelblok is om hierdie tale te bevorder. In dieselfde asem moet Verhoef (2003:9) se progressiewe positiewe kyk, wat uit die verlede wil leer en in die toekoms wil toepas (spesifiek in die hoërondwyssektor), ook beklemtoon word:

“Behalwe dat dit tans ook om méér as taal gaan, gaan dit inderdaad nóú daarom dat Suid-Afrikaanse universiteite in die 21e eeu met dieselfde sensitiwiteit, kundigheid en toewyding waarmee gewerk is om Afrikaans as HO-taal gevestig te kry, te kapitaliseer op hierdie ervaring, en met behoorlike beplanning alles in te sit sodat meertaligheid vir sosiale, kulturele, intellektuele en ekonomiese doeleindes in SA ontwikkel kan word.”

Die nuwe Grondwet (1996) gaan dan nou ondersoek word ten einde die taalscenario vir post-'94 te skep en omdat hierdie dokumente van uiterste belang is om Kamwangamalu se probleem te oorkom en Verhoef se uitdaging, selfs verder as net die hoërondwyssektor waarna sy verwys, te laat realiseer.

### 3.2.3 DEMOKRATIESE SUID-AFRIKA: TAAL 'N KONTENSIEUSE ONDERWERP

Die erkenning van 11 amptelike tale in beide die tussentydse Grondwet van 1993 en die Grondwet van 1996 was een van die meer kontroversiële aspekte van die sogenaamde nuwe Suid-Afrika se Grondwet. Dié erkenning van 11 tale het 'n presedent regoor die wêreld geskep – *“Never before had a country recognised so many languages in its constitution.”* (Mwaniki, 2004:40.)

Lafon (2006:147) gaan selfs so ver om dit die Babel van Afrika (*“African Babel”*) te noem en sê ook: *“Linguistic diversity was used as a factor of social and political division during the apartheid era, whereas the South African government now aims at promoting it as a tool of nation building.”* (Lafon, 2006:142.)

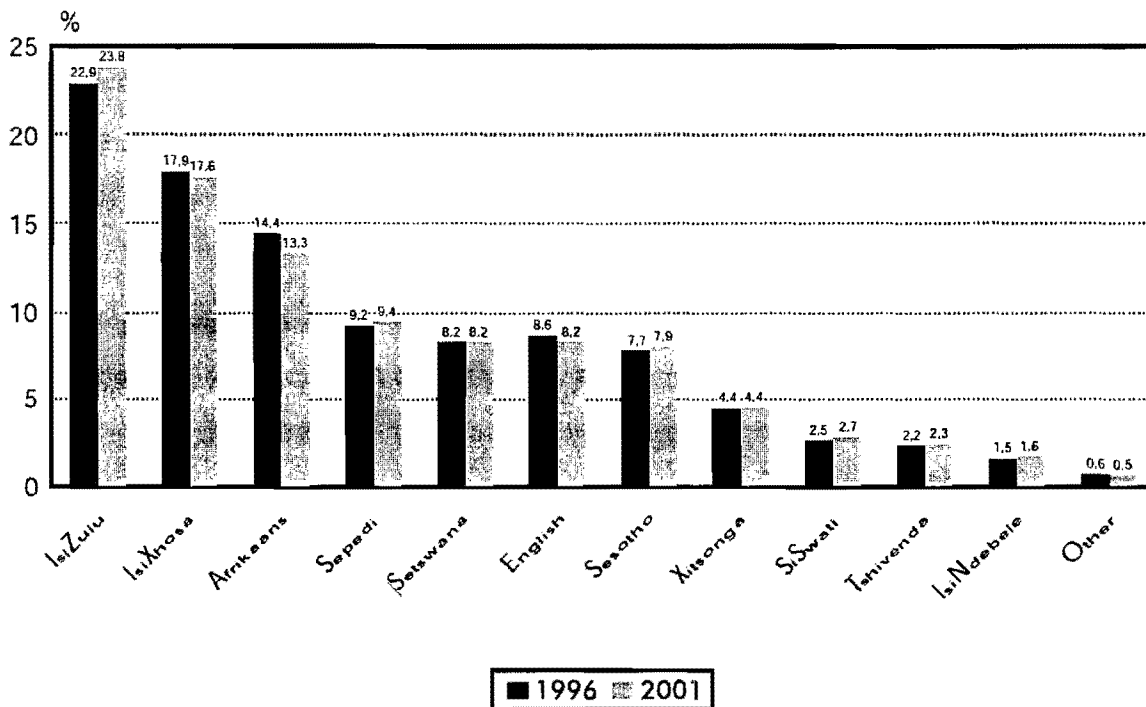
Om soveel moontlik insig te kry vir die regverdiging van 'n 11-tale-taalbeleid, is dit nodig om 1) te kyk na die linguistiese verspreiding van Suid-Afrika se taalgemeenskap (statisties gesproke), en 2) (kortliks) na die besluitnemingsproses van die nuwe Grondwet. Daarna sal die spesifieke taalbepalings van die Grondwet van 1996 onder die loep geneem word ten einde 1) te bepaal of dié wetgewing werk of nie (vir moontlike antwoorde op die vraag oor die vooruitsig vir die moderne Suid-Afrika veral ten opsigte van taal) en 2) die basis te lê vir die bespreking van die universiteite self se taalbeleide.

Ofskoon die proses 'n paar jaar geneem het, is Suid-Afrika op 27 April 1994 amptelik geëmansipeer van apartheid. Op hierdie dag is die eerste demokratiese (tussentydse) Grondwet (Wet 200 van 1993) in gebruik geneem (Du Plessis, 2000:96). *“It was the result of multi-party negotiations over a period of three years. It was revised after the first democratically elected government came to power and a final version (Act 108 of 1996) came into effect in 1996.”* (Du Plessis, 2000:96-97; kyk ook Mwaniki, 2004:42 e.v. en Lafon, 2006:150-151.) Verder sê Du Plessis (2000:97) dat daar op twee hooftemas gefokus word sedert die nuwe Grondwet: die heropbou van die land en versoening en vereniging van die nasie (die *“nation building”* waarna Lafon, 2006:142 verwys).

Een van die eerste stappe van hierdie proses was om die tuislande en provinsies in nege nuwe provinsies te verdeel wat nie op grond van etnolinguistiese faktore bepaal is nie. Hierdie verandering het meegebring dat daar beweeg is van één dominerende (let wel nie *dominante* nie – die Afrikaners was die minderheid) kultuur na 'n multikulturele omgewing, wat ook natuurlik meertaligheid impliseer.

Hierdie meertaligheid vind gestalte in Artikel 6(1) van die 1996-Grondwet wat stel dat Suid-Afrika nou 11 amptelike tale het – Afrikaans, Engels, Sesotho, isiXhosa, isiZulu, Setswana, Sepedi, siSwati, Xitsonga, Tshivenda en isiNdebele – waarvan die verspreiding soos volg is:

Grafiek 3.1: Huistaalverspreiding van die Suid-Afrikaanse bevolking (1996 – 2001) (STATSSA, 2001)



Met 11 tale wat (op papier) gelyke status geniet, is daar sonder twyfel baie ruimte vir 1) ontwikkeling, en 2) konflik en die gevaar dat hierdie 11-tale-taalbeleid kan faal. In hierdie verband sê Fenner (2000:3) dat taal waarskynlik die grootste invloed uitoefen op die dinamiese “*interrelationship*” tussen kulture. Vir Suid-Afrika en die visie van die Grondwet (1996) beteken dit gewoon dat taal een van die kardinale elemente is wat rekonstruksie, versoening en vereniging kan bewerkstellig. Sy waarsku egter dat deelnemers in die strewe na meertaligheid deeglik bewus moet wees van die verskillende kulture wat betrokke is: “*Cultural awareness is based on knowledge of the foreign culture, but also on knowledge of one’s own culture.*” (Fenner, 2000:4.)

Vir ’n meertalige land is dit van onskatbare waarde. In dié land, en dan ook by universiteite, kan bestuur dit nie bekostig om hul eie agenda deur te voer as gevolg van onkunde (en vrees) vir ander kulture nie. As dit gebeur, gaan die land op papier versoen wees, terwyl die rassestryd in praktyk voortduur.

Webb (2002:64) sluit by Fenner aan wanneer hy sê dat taal in Suid-Afrika die komplekse gedifferensieerde samelewing reflekteer, oordra en konstitueer. Dié beginsel geld dan ook uiteraard vir skole en hoërondewysinstellings omdat dié tipe instellings nie meer net sekere taal- of rassegroepe akkommodeer nie vanweë die verenigde onderwysstelsel wat gevorm is (Kamwangamalu, 2001:395). Die skool- en universiteitsomgewing het dus ook veranderinge in ’n multikulturele, meertalige rigting ondergaan:

*"Instead of the 19 departments of education of the apartheid era, South Africa now has a single national and nine provincial education departments. Since segregated education has ended, pupils are free to attend any school and to be taught in a language of their choice. The schools are, in theory at least, expected to grant the pupils' wish and promote multilingualism. With this in mind, from grade 3 onwards all pupils are required to study the language in which they are taught plus at least one other approved language, i.e. minority languages such as the Indian languages (Tamil, Hindi, etc.)."* (Kamwangamalu, 2001:395.)

EN:

*"Seventeen of the universities are English-medium institutions and five formerly Afrikaans-medium universities have largely become English/Afrikaans-medium institutions. Like Afrikaans-medium secondary schools, since the end of apartheid, Afrikaans-medium universities have also opened their doors to black students. Note that the majority, if not all, of these students are not native speakers of Afrikaans. Accordingly, all Afrikaans-medium universities, whose population includes a substantial number of black students, offer an English-medium stream to accommodate the needs of these students. It seems that, in future, Afrikaans-medium universities are most likely to operate on a dual-medium system, thus offering tuition in both Afrikaans and English. This is likely to occur, especially in the light of the strong competition among the universities to attract students from previously disadvantaged communities."* (Kamwangamalu, 2001:399.)

Kamwangamalu se aanname in die vorige paragraaf – let daarop dat dit reeds in 2001 gemaak is – sluit ten nouste aan by Shohamy (2006:128) se uitdaging en Verhoef (2003:2) se mening dat meertaligheid in die hande van Suid-Afrikaanse universiteite lê, en dit impliseer ook dieselfde vraag wat hierdie studie vra: hoe lyk die (veronderstelde meertalige) linguistiese landskap van die Suid-Afrikaanse hoërondewyssektor? Op hierdie punt is dit dan nou nodig om na die spesifieke statutêre bepalings rakende taal in die 1996-Grondwet (en ondersteunende dokumente) te kyk in aanloop tot Hoofstuk 4 wat die linguistiese landskap van Suid-Afrikaanse universiteite empiries ontleed in die proses om vas te stel wat die meertaligheidssituasie in dié sektor is.

### **3.2.3.1 DIE 1996-GRONDWET VAN SUID-AFRIKA: STATUTÊRE TAALBEPALINGS**

Transformasie en nasiebou is 'n realiteit en voorwendsel van Suid-Afrika se huidige Grondwet. Die Grondwet (1996) vorm die basis van die transformasieproses van Suid-Afrika. Dit is geskoei

op die visie om die onregte van die verlede reg te stel en 'n verenigde nasie te bou (Grondwet, 1996:1) (lees ook Mwaniki, 2004:61 hieroor). Soos reeds genoem, is taal een van die instrumente wat gebruik word vir hierdie proses en daarom is die Grondwet (1996) dan ook die basis vir die transformasie vir die linguistiese landskap.

Met die fokus op taal, sê Webb (2002:7, 45) Suid-Afrika moet radikaal linguisties getransformeer word (Kamwangamalu, 2001:409 verwys hierna as die demokratisering van taal):

1. omdat taal sinoniem is met kultuur en kulture met mekaar versoen moet word ten einde die nasie te rekonstrueer;
2. omdat taal 'n hindernis vir toegang en sukses is – ten opsigte van hoër onderwys beteken dit net 'n sekere aantal studente kan 'n uitvoerprodukt vir die land word tensy daar radikaal meer toegang deur middel van taal bewerkstellig word; en
3. omdat taal 'n sosiale verskynsel is. Dit is deel van elke persoon se diepste menswees. En as mense met mekaar sosiaal versoen kan word, sal die volgende vlakke van die samelewing volg.

In Artikel 6(1) van die Grondwet (1996) (die Taalklousule) word melding gemaak van die 11 amptelike tale. Soos Beukes (2004:7) dit stel: *“The Constitution enshrines plurilingualism: the former language dispensation based on official bilingualism has been replaced by official multilingualism.”* Tog kyk Lafon (2006:151) meer sinies hierna wanneer hy sê dat dié bepaling, wat meertaligheid en multikulturaliteit bevorder, hom versigtig weerhou van die tenakoming van enige spesifieke taal. Dié grondliggende taalbepaling van die Grondwet (1996) wek reeds agterdog vanweë sy wye bestek en sinspeel ook reeds op die regering se onvermoë en/of onbereidwilligheid om homself tot meer konkrete taalbepalings te verbind.

In hierdie lig, bevorder Artikel 6(2) van die Grondwet (1996) verder die gebrek-aan-verbintenis-argument, omdat, op hierdie punt, nie uitgespel word presies hoe die staat die bevordering moet behartig nie:

“Gesien die historiese inkorting van die gebruik en status van die inheemse tale van ons mense, moet die staat praktiese en daadwerklike maatreëls tref om die status van dié tale te verhoog en hul gebruik te bevorder.”

Dit kom egter voor of daar 'n tipe kettingreaksie-probleem is omdat net die volgende artikel die taak van statusverhoging kan kelder en ruimte laat vir die ontstaan en vergroting van die moontlike gapings tussen beleid en praktyk. Artikel 6(3)(a) van die Grondwet (1996):

“Die nasionale regering en provinsiale regerings kan enige bepaalde amptelike tale vir regeringsdoeleindes aanwend, met inagneming van gebruik, doenlikheid, koste, streeksomstandighede en die ewewig van die behoeftes en voorkeure van die bevolking as geheel of in die betrokke provinsie; maar die nasionale regering en elke provinsiale regering moet minstens twee amptelike tale gebruik.”

Taalbeleide van onder meer universiteite gebruik die Grondwet (1996) en ook die onderskeie provinsiale taalbeleide as riglyne vir hul eie – of is ten minste veronderstel om dit te doen. In effek beteken dit dus dat universiteite se taalbeleide die beginsel aanneem dat meertaligheid sigbaar moet wees of gebruik moet word waar moontlik, na aanleiding van gebruik, waar koste-effektief, en dies meer. Hierdie kan bestempel word as die oop-agterdeur-effek. Omdat provinsies nie streng verplig word om meertaligheid oral te implementeer nie, kan daar nie van universiteite verwag word om dit te doen nie.

Kamwangamalu (2001:410) meen hierdie tipe gebreke gee aan die taalbepalings van die Grondwet (1996) 'n ambivalente, vae en verbintenislose aard. Strydom en Pretorius (2000:111-112) sê selfs nieteenstaande die feit dat die regering homself in die Grondwet (1996) verbind tot meertaligheid, niemand regtig weet hoe om die taalbepalings toe te pas nie, en hulle blameer dit op die gebrek aan leiding in die bepaling self. Daar is dus nie 'n verbintenis tot uitvoering en implementering van meertaligheid nie – die aksies wat immers die verwesenliking van die verbintenis, of eerder wil, op papier is.

Die direkte implikasies van die tekortkominge van die vorige artikel is dat Artikel 6(4) van die Grondwet (1996) nie na wense gestand gedoen word nie:

“Die nasionale regering en provinsiale regerings moet deur wetgewende en ander maatreëls hul gebruik van amptelike tale reël en monitor. Sonder afbreuk aan die bepaling van subartikel (2) moet alle amptelike tale gelykheid van aansien geniet en billik behandel word.”

Na aanleiding van die vier voorafgaande artikels som Strydom en Pretorius (2000:112) die probleme met die taalbepalings van die Grondwet (1996) soos volg op (kyk ook Verhoef & Du Plessis, 2008:5 e.v.):

- 1) Hoewel alle tale gelykheid moet geniet en regverdig behandel moet word, moet daar notisie geneem word van aspekte soos gebruik, praktiese uitvoerbaarheid, uitgawes, streeksomstandighede en die balans tussen behoeftes en voorkeure. *“No indication is given as to how these subsections are supposed to interrelate. As a result, they can be applied both individually and separately, depending on which subsection serves the political interests at stake.”*

- 2) Arbitrêre besluitneming is ten alle tye moontlik omdat die faktore in Artikel 6(3) van die Grondwet (1996) se aard verskil en daar nie 'n hiërargie vir hulle is nie.
- 3) Munisipaliteite word nie oor dieselfde kam as provinsiale en nasionale regerings geskeer nie – al die riglyne geld nie vir hulle nie – en daarom kan dit lei tot verwarring oor watter beginsels op watter regeringsvlak geld.
- 4) Daar is uiteenlopende sieninge oor watter dele van Artikel 6 van die Grondwet (1996) ernstig opgeneem moet word. *"[...] the language clause is composed of three distinct parts; an official declaration (section 6(1)), normative guidelines for language policy (sections 6(2) and 6(4)) and a number of practical considerations to be taken into account (sections 6(3)(a) and (b)). What is lacking is a clear indication of how these subsections are supposed to interrelate. Without an integrating principle, section 6 can be interpreted as being nothing more than the sum of its disconnected parts. [...] As a result, very different conclusions can be drawn from the constitutional clause, depending on which section one chooses to emphasise."*

Wanneer hierdie vier artikels ontleed word, wil dit dus voorkom of daar van geen werklike taalbeplannings en -bestuursinsigte gebruik gemaak is om dié bepalings prakties te laat realiseer nie. Lafon (2006:156) huldig ook hierdie standpunt wanneer hy meld dat die taalbepalings in die Grondwet (1996) 'n politieke reaksie op 'n gegewe situasie was en nie 'n taalbeplanningsbesluit nie. Ofskoon Mwaniki (2004:61-62) meen dat die taalbepalings in die Grondwet (1996) die norm stel vir taalbeplanning en taalpraktyk in Suid-Afrika, ondersteun hy ook die redenasie dat daar nie veel geleen is by kontemporêre taalpraktyk nie. Maar hy beklemtoon ook dat die 1996-Grondwet en sy taalvoorskrifte dan juis 'n uitdaging stel aan taalbeplanning en -beplanners in Suid-Afrika: *"Language planning practice in South Africa has to respond to the challenge set by the Constitution language provisions by formulating models, constructs, strategies and methodologies that can effectively be deployed to realise the multilingual dispensation envisioned by the Constitution."* (Mwaniki, 2004:62.)

Uit 'n taalbeplannings- en taalbestuursperspektief, maak die Grondwet (1996) wel in Artikel 6(5) voorsiening vir die vestiging van die Pan-Suid-Afrikaanse Taalraad (voortaan Pansat). Dié raad moet:

- “(a) die ontwikkeling en gebruik bevorder en omstandighede skep vir die ontwikkeling en gebruik van –
  - (i) alle amptelike tale;
  - (ii) die Khoi-, Nama- en Santale; en

(iii) gebaretaal; en

(b) respek bevorder en verseker vir –

(i) alle tale wat algemeen deur gemeenskappe in Suid-Afrika gebruik word, met inbegrip van Duits, Grieks, Goedjarati, Hindi, Portugees, Tamil, Teloegoe en Oerdoe; en

(ii) Arabies, Hebreeus, Sanskrit en ander tale wat in Suid-Afrika vir godsdiensoeleindes gebruik word.”

Hoewel Strydom (2003:24) en Mwaniki (2004:64) sê die implementering van Artikel 6 van die Grondwet (1996) is streng gesproke in die hande van Pansat, kan daar op hierdie punt geargumenteer word dat Pansat se rol in die algemeen en ook ten opsigte van hoërondewysinstellings beperk is, aangesien meertaligheid nie streng verplig word nie en dié liggaam ook nie gesag kan afdwing nie (lees in hierdie verband Kamwangamalu, 2001:410, 416 & Marivate, 2000:130 e.v.). Pansat vervul wel 'n waghondfunksie om te verseker dat die taalregte van mense op individuele en gemeenskapsvlak gerespekteer word (Lafon, 2006:151).

Daar is nou reeds gekyk na al die artikels van die Taalklousule van die Grondwet (1996). Maar al hierdie aspekte wat reeds bespreek is, fokus slegs op die groepe sprekers van tale in Suid-Afrika. Dit is nou nodig om na die individu se regte ten opsigte van taal te kyk, want as dit nie vir individuele regte was nie, sou dit gewoon onnodig wees om om te sien na die regte van groepe sprekers van tale.

Hiervoor maak Hoofstuk 2 van die Grondwet (1996) ook voorsiening by wyse van die Handves van Regte. *“The language clause is supported by the Bill of Rights, which recognises language as a basic human right:*

*‘Everyone has the right to use the language and participate in the cultural life of their choice, but no one exercising these rights may do so in a manner inconsistent with any provision of the Bill of Rights’ (section 30).”* (Beukes, 2004:5-6.)

Volgens Webb (2002:53-55) is daar ses afdelings van die Handves van Regte wat verband hou met taal:

- Artikel 9 – Gelykheid
- Artikel 29 – Onderwys
- Artikel 30 – Taal en kultuur
- Artikel 31 – Kultuur-, godsdienso- en taalgemeenskappe
- Artikel 32 – Toegang tot inligting

• Artikel 35 – Gearresterde, aangehoue en beskuldigde persone

Ondanks die feit dat al dié afdelings met taal te make het, is almal nie volledig van toepassing op hierdie studie nie omdat dit met ander sektore/afdelings/instellings van die samelewing te make het wat nie uiteindelik 'n invloed op die hoërondwyssektor se linguistiese landskap gaan hê nie. Die volgende gedeeltes het wel betrekking:

Tabel 3.1: Die afdelings van die Handves van Regte wat van toepassing is op hierdie navorsing

|                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Artikel 9(2) van die Grondwet (1996):  | Gelykheid sluit die volle en gelyke genieting van alle regte en vryhede in. Ten einde die bereiking van gelykheid te bevorder, kan wetgewende en ander maatreëls getref word wat ontwerp is vir die beskerming of ontwikkeling van persone, of kategorieë persone, wat deur onbillike diskriminasie benadeel is.                                                                                                                                                                                                                                                   |
| Artikel 9(4) van die Grondwet (1996):  | Die staat mag nie regstreeks of onregstreeks onbillik teen iemand diskrimineer op een of meer gronde nie, met inbegrip van ras, geslagtelikheid, geslag, swangerskap, huwelikstaat, etniese of sosiale herkoms, kleur, seksuele georiënteerdheid, ouderdom, gestremdheid, godsdiens, gewete, oortuiging, kultuur, taal en geboorte.                                                                                                                                                                                                                                |
| Artikel 29(1) van die Grondwet (1996): | Elkeen het die reg –<br>(a) op basiese onderwys, met inbegrip van basiese onderwys vir volwassenes; en<br>(b) op verdere onderwys, wat die staat, deur middel van redelike maatreëls, in toenemende mate beskikbaar en toeganklik moet maak.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Artikel 29(2) van die Grondwet (1996): | Elkeen het die reg om in openbare onderwysinstellings onderwys te ontvang in die amptelike taal of tale van eie keuse waar daardie onderwys redelikerwys doenlik is. Ten einde doeltreffende toegang tot en verwesenliking van hierdie reg te verseker, moet die staat alle redelike alternatiewe in die onderwys, met inbegrip van enkelmediuminstellings, oorweeg, met inagneming van –<br>(a) billikheid;<br>(b) doenlikheid; en<br>(c) die behoefte om die gevolge van wette en praktyke van die verlede wat op grond van ras gediskrimineer het, reg te stel. |
| Artikel 31(1) van die Grondwet (1996): | Persone wat aan 'n kultuur-, godsdiens- of taalgemeenskap behoort, mag nie die reg ontsê word om, saam met ander lede van daardie gemeenskap –<br>(a) hul kultuur te geniet, hul godsdiens te beoefen en hul taal te gebruik nie; en                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |

|                                        |                                                                                                                                                 |
|----------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                        | (b) kultuur-, godsdienst- en taalverenigings en ander organe van die burgerlike gemeenskap te vorm, in stand te hou en daarby aan te sluit nie. |
| Artikel 32(1) van die Grondwet (1996): | Elkeen het die reg op toegang tot –<br>(a) enige inligting wat deur die staat gehou word; ...                                                   |

Hierdie artikels, ten gunste van die individu, is in lyn met die Grondwet (1996) se eerste stipulasies oor taal in afdeling 6. Hoewel hier gepraat word van byvoorbeeld inligting van die staat of die staat wat nie mag diskrimineer nie, moet daar in gedagte gehou word dat universiteite in staatsbesit is, en daarom geld hierdie artikels vir hierdie studie.

Verder word hierdie artikels, ten opsigte van taal by hoërondewysinstellings, opgesom in Artikel 6 van die Taalbeleid vir Hoër Onderwys wat dit het oor taal wat nie 'n hindernis vir toegang en sukses mag wees nie (wat reeds genoem is). Die Taalbeleid vir Hoër Onderwys is dus in 'n sekere sin die verwesenliking van die Grondwet (1996) vir 'n nismark. Instansies soos universiteite benodig 'n meer gespesialiseerde dokument om hulle spesifieke pligte, doelwitte en planne vir meertaligheid uiteen te sit. Hieroor sê Beukes (2004:6) dat die konteks vir taaldiversiteit op makrovlak in één dokument, die Grondwet (1996), saamgevat is. Maar, waarsku sy:

*"Although the table has been set for addressing both status and corpus planning aspects, the how and what of operationalising constitutional multilingualism are not (and cannot be) addressed in the Constitution. The Constitution's directives have paved the way for government and its executive arm (i.e. designated government departments) to translate the document's status and corpus planning intent through a systematic process of policy development and operationalisation."*

Voordat daar na gespesialiseerde dokumente, wat universiteite moet ondersteun in die bevordering van meertaligheid, gekyk word, moet daar eers na hierdie tipe dokument(e) op nasionale vlak gekyk word. Hier kom dan die Wetsontwerp op Suid-Afrikaanse Tale (*South African Languages Bill*) ter sprake.

### 3.2.3.2 DIE TEENVOETER VIR DIE PROBLEME MET DIE 1996-GRONDWET: DIE WETSONTWERP OP SUID-AFRIKAANSE TALE

In Hoofstuk 1 is daar verwys na Sayed (2002:29-30) wat meen 'n beleidsgaping kan óf gewyt word aan 'n wanpassing tussen *beleidsintensie* en *beleidsuitkoms*, óf aan 'n wanpassing tussen *retoriek* en *praktyk*. Daar is ook geredeneer dat die hoërondewysomgewing in hierdie verband geen uitsondering is nie. Om te verstaan waarom die hoërondewysomgewing onder dié

probleem gebuk gaan, moet daar gewoon eers 'n greep gekry word op wat die nasionale situasie (ingevolge die 1996-Grondwet en sy implementering) in hierdie verband is. Daarna kan daar dan ook meer sinvol gekyk word na die dokumente wat die Grondwet (1996), met die fokus op hoër onderwys en taal, ondersteun voordat Hoofstuk 4 aangepak word vir antwoorde oor die linguistiese landskappe van universiteite – waar beleid en praktyk bymeekaarkom.

In 2003 skryf Strydom (2003:24), oor taaldiversiteit, dat dié saak gekompliseer is deur Artikel 3 van die tussentydse Grondwet van 1993 en Artikel 6 van die Grondwet van 1996 wat voorsiening maak vir 11 amptelike tale en wat die regering instruksie gee om die status van die voorheen benadeelde inheemse tale te verhoog. *“This framework is currently at the centre of debate on the promotion and implementation of multilingualism in South Africa...”* (Strydom, 2003:24.) In aansluiting hierby meen Verhoef en Du Plessis (2008:11) *“It appears as if the constitutional limitations that apply to all forms of language legislation (regardless of the type of legislation) clearly have an inhibiting effect on the way in which both the principle and the spirit of constitutional multilingualism are pursued.”* Daarby voeg Kamwangamalu (2001:417, 429) vier faktore wat die implementering van meertaligheid kan strem: *“(1) the legacy of apartheid education, (2) market forces, (3) elite closure, and (4) linguisticism.”*

Soos reeds aangetoon, bied Artikel 6 van die Grondwet (1996) self nie genoegsame antwoorde/riglyne oor presies hoe om hierdie taak te verrig en struikelblokke te oorkom nie – hoe om 'n gaping tussen beleid en praktyk te vermy nie, met ander woorde. Die regering kan egter nie hul hande in onskuld was en redeneer dat hulle nie die nodige instruksies en riglyne het oor hoe om dit te doen nie, en 'n *laissez faire*-benadering (Strydom & Pretorius, 2000:118; Lafon, 2006:156 & Kamwangamalu, 2001:430) volg nie. In 2000 verskyn die Wetsontwerp op Suid-Afrikaanse Tale (*South African Languages Bill*) (wat weer in 2003 hersien is) wat skynbaar al die antwoorde/riglyne rakende die praktiese implikasies en implementering van meertaligheid bied:

*“To provide for an enabling framework for promoting South Africa’s linguistic diversity and encouraging respect for language rights within the framework of building and consolidating a united, democratic South African nation, taking into account the broad acceptance of linguistic diversity, social justice, the principle of equal access to public services and programmes, respect for language rights, the establishment of language services in all spheres of government, the powers and functions of such services, and matters connected therewith.”* (WSAT, 2003.)

EN

*"The objects of the South African Languages Bill are to give effect to the letter and spirit of the constitutional principles contained in section 6 and to promote the equitable use of all official languages in South Africa, as well as to create an enabling environment for individuals to use the languages of their choice and to provide a regulatory framework for the effective facilitation of the implementation of official multilingualism."* (Government Gazette, 2003, soos aangehaal deur Verhoef & Du Plessis, 2008:6-7.)

In die lig van die voorafgaande kan die argument gevoer word dat, wanneer Kaplan en Baldauf (1997:3) (soos aangehaal deur Kamwangamalu, 2001:407) se standpunt oor taalbeplanning in ag geneem word – *"[...] a body of ideas, laws, and regulations (language policy), change, rules, beliefs, and practices intended to achieve a planned change (or to stop change from happening) in the language use in one or more communities"* (My onderstreping – HE) – daar met veiligheid gesê kan word Artikel 6 van die Grondwet (1996) nie voldoen aan hierdie liggaam nie en dus nog 'n bewys lewer dat hierdie artikel nie 'n taalbeplanningsbesluit was nie. Die taalbeplanningsinsigte kom juis van die Wetsontwerp op Suid-Afrikaanse Tale wat, ironies genoeg, tot op datum nog nie gepromulgeer is nie. *"Over a period of approximately seven years the [...] Bill [has] gone through numerous consultative and redrafting processes and it is doubtful whether the current proposals will come to fruition in their present form, if at all."* (Strydom, 2003:24) (kyk ook Mwaniki, 2004:64; Verhoef & Du Plessis, 2008:6-7 & Lafon, 2006:159-160.)

Gevolgtrek het die tekortkominge van Artikel 6, en die regering se versuim om die Wetsontwerp op Suid-Afrikaanse Tale te promulgeer, ruimte gelaat vir die ontwikkeling van Strydom (2003:27) se balans tussen die drietal van regte en belange (*triad of rights and interests*), *"i.e. the constitutional obligation of the government to promote multilingualism, the right of individual choice of language, and the right of school governing bodies to decide on an appropriate language policy for each school"*. Dié balans geld ook vir die hoërondewyssektor en moet van regeringsvlak af deurvloei tot by die individu sodat niemand se taalregte in die proses geskend word nie en taal ook nie 'n hindernis vir toegang en sukses word nie (vergelyk ook Verhoef en Du Plessis, 2008:7 se insigte in hierdie verband).

Dié balans, of ewewig, bly egter dikwels in die slag omdat, meen Strydom (2003:28), die regeringsamptenaar wat daarmee getaak word om die balans te bewerkstellig, oorweldig word deur die verskeie (soms onsamehangende en *laissez faire*-tipe – my toevoeging – HE) beleide en benaderings. *"The fear that trying to make sense of the various instruments and of their interrelatedness and legal status will become too burdensome, is not unfounded. The automatic response could thus be one of resignation or circumvention of the measures in question, with the result that the purpose and intent of the laws and policies on multilingualism could become meaningless or watered down in practice."* (Strydom, 2003:28.)

Om dus so ver moontlik te verhoed dat hierdie tendens homself verder in die hoëronderwyssektor manifesteer, moet daar nou gekyk word na die dokumentasie wat dié sektor (veronderstel is om te) gebruik in aanloop tot die formulering van die taalbeleid vir 'n universiteit. Die taalbeleide van universiteite kan dan onder dieselfde probleme as die nasionale taalbepalings gebuk gaan as daar nie ander vangnette is om hulle te ondersteun nie. Vervolgens dan 'n bespreking oor die dokumente wat Artikel 6 ondersteun (ten opsigte van hoër onderwys) en as bykomende rigtinggewers vir die taalbeleide van universiteite dien.

### **3.2.3.3 UNIVERSITEITE SE PADKAARTE IN AANLOOP TOT HUL TAALBELEIDE: DIE NASIONALE TAALBELEID, LANGTAG, DIE TAALBELEID VIR HOËR ONDERWYS EN DIE NDEBELE-VERSLAG**

Die voorafbespreekte Wetsontwerp op Suid-Afrikaanse Tale loop hand aan hand met die opstel van die Nasionale Taalbeleid. Die opstel van laasgenoemde is voorafgegaan deur 'n navorsingsproses en verslag van die Taalplantaakgroep/*Language Plan Task Group* (voortaan LANGTAG) (DAC, 2002:3). Hierdie groep, wat streng gesproke 'n taalbeplanningsliggaam (Kamwangamalu, 2001:415) en ad hoc-groep is, is deur dr. B.S. Ngubane, die eertydse Minister van Kuns, Kultuur, Wetenskap en Tegnologie, in 1995 in die lewe groep (Lafon, 2006:153 & Kamwangamalu, 2001:416) en se lewensduur was beperk tot 1996.

Sy opdrag vir die groep was om navorsing te doen en hom daarna te adviseer oor die kwessie van 'n (taaldiverse) taalbeleid vir die land (LANGTAG, 1996:7). "*The LANGTAG Task Group represented a fundamental break with past practices in the sense that it provided a vital point of contact between government and language stakeholders, experts and interested persons across the board.*" (Beukes, 2004:8.) Lafon (2006:153) sluit hierby aan en sê ook: "*The terms of reference take issue with the tendency to use only English and the lack of tolerance towards linguistic diversity*" aangesien daar in die verslag self staan dat daar 'n neiging na die gebruik van nét Engels in die publieke sektor is en dat alle ander tale gemarginaliseer word (LANGTAG, 1996:31 & 47). LANGTAG was dus 'n middel tot 'n doel om die Grondwet prakties te maak in die vorm van 'n nasionale taalbeleid.

Tydens LANGTAG se navorsingsproses is aandag gegee aan taalbeleid- en taalbeplanningskwessies soos taalgelykheid, taalontwikkeling, onderrigtaal, geletterheid, taal as 'n ekonomiese hulpbron (Beukes, 2004:8 en Kamwangamalu, 2001:416) en dies meer. Deur hierdie kwessie te ondersoek is die Raamwerk vir die Nasionale Taalbeleid uiteindelik ontwikkel.

Dié dokument is vir hoëronderrysinstellings rigtinggewend ten opsigte van beleidmaking op veral twee terreine: 1) die basiese raamwerk van hoe 'n beleid in lyn met die Grondwet moet lyk, en 2) die Raamwerk vir die Nasionale Taalbeleid word vergesel van 'n implementeringsplan.

Ten opsigte van die Raamwerk vir die Nasionale Taalbeleid is daar veral één belangrike aspek in die lig van hierdie studie wat uitgesonder moet word. Dié dokument het, net soos die Grondwet (1996), 'n *laissez faire*-benadering ten opsigte van verbintenis tot meertaligheid. Hierdie dokument verplig ook geen instansie, insluitende universiteite, om meertaligheid te laat implementeer en realiseer nie.

In effek beteken dit dat universiteite taalbeleide implementeer en formuleer soos wat 'n eksaminator byvoorbeeld 'saam met die fout' 'n vraestel nasien. Daar is geen onus op universiteite om hul eie beleide anders te formuleer en te implementeer om te kompenseer vir die tekortkominge van die Grondwet (1996) en die Raamwerk vir die Nasionale Taalbeleid nie. In elk geval is dit maklik om te sê 'n beleid is in lyn met die Raamwerk vir die Nasionale Taalbeleid en die Grondwet (1996) en basta met die res – ons hoef nie die situasie vir onself te kompliseer nie.

In die soeke na antwoorde op die meertalige situasie by Suid-Afrikaanse universiteite en die (moontlike) gaping tussen beleid en praktyk by dié tipe instellings, is dit nou nodig om meer spesifiek na dokumente rakende hoër onderwys te kyk.

In teenstelling met die voorafgaande wetgewing en dokumentasie verplig die Nasionale Taalbeleid vir Hoër Onderwys universiteite weliswaar om 'n taalbeleid te hê:

*“All higher education institutions are required to develop their own language policy subject to the above policy framework, which should be submitted to the Minister by 31 March 2003. The Ministry will continue to monitor the impact of language policy in higher education.”* (DOE, 2002:15.)

Reeds hierin lê die probleem dat alle universiteite nie 'n taalbeleid (wat in die publieke domein lê) het nie. En dit nodig die vraag: is daar strafmaatreëls van een of ander aard in plek vir die universiteite wat nie hieraan gehoor gee nie? (Hierdie kwessies sal verder aangeraak word in Hoofstuk 5.)

Nietemin fokus hierdie studie op universiteite mét taalbeleide in die publieke domein. Hulle onderwerp hul beleid dan aan die volgende taalbeleidsraamwerk vir hoër onderwys waar daar vir hoofsaaklik vier taalkwessies voorsiening gemaak word:

- “taal van onderrig;
- die toekoms van Suid-Afrikaanse tale as velde van akademiese studie en navorsing;
- die studie van uitheemse tale; en
- die bevordering van meertaligheid in die institusionele beleide en praktyke van instansies van hoër onderwys.” (DOE, 2002:9.)

Dié raamwerk maak voorsiening vir die gebruik van die *status quo* se taal totdat Afrikatale genoeg ontwikkel is om volledig as tale van onderrig gebruik te word. Hulle stel die ontwikkeling van Afrikatale as 'n medium- tot langtermynstrategie (DOE, 2002:10). Daarmee saam bind hulle hulle ook baie duidelik met die Grondwetlike bepalings van meertaligheid en die reg op toegang tot onderrig (Verhoef & Du Plessis, 2008:10). *“Section 6 of the introduction and section 12 of the policy state that the challenge facing higher education is to establish a multilingual working environment while ensuring that the existing languages do not act as a barrier to access and success. This summarises the gist of the constitutional principles. Apart from reference to the constitutional principles, this policy also clearly links implementation to the transformation of higher education (section 3.3)”* (Verhoef & Du Plessis, 2008:10). Die vraag is nou: het daar nie al genoeg tyd verloop sedert die verskyning van die dokument om, in die gees van hierdie studie, Afrikatale by (ten minste 'n paar) universiteite so ver moontlik op gelyke vlak as Engels en/of Afrikaans te gebruik nie? Hoe lyk die linguistiese landskap van universiteite en wat is die stand van meertaligheid?

In hierdie verband is dit raadsaam om na die opmerkings van Kamwangamalu (2001), die Taalbeleidsraamwerk vir Hoër Onderwys (2001) en Lafon (2006) te verwys. Kamwangamalu (2001:399) merk reeds in 2001 dat 17 van Suid-Afrika se universiteite Engels as onderrigmedium gebruik, en vyf van die voormalige Afrikaanse universiteite het nou Engels/Afrikaanse instellings geword:

*“Like Afrikaans-medium secondary schools, since the end of apartheid, Afrikaans-medium universities have also opened their doors to black students. Note that the majority, if not all, of these students are not native speakers of Afrikaans. Accordingly, all Afrikaans-medium universities, whose population includes a substantial number of black students, offer an English-medium stream to accommodate the needs of these students. It seems that, in future, Afrikaans-medium universities are most likely to operate on a dual-medium system, thus offering tuition in both Afrikaans and English. This is likely to occur, especially in the light of the strong competition among the universities to attract students from previously disadvantaged communities.”*

Sy standpunt word deur die Taalbeleidsraamwerk vir Hoër Onderwys ondersteun wat meld dat van die 23 universiteite, 16 Engels as onderrigmedium gebruik:

*"In the other five institutions, English-medium tuition is steadily and often rapidly increasing alongside, and perhaps at the expense of, Afrikaans-medium tuition. This trend is largely due to the demographic shift in the student population at all South African educational institutions, i.e., the fact that increasing numbers of African- language speakers are enrolling at formerly white and formerly coloured or Indian institutions. Stellenbosch is the only university where, at the level of policy, Afrikaans is the only Language of Tuition at undergraduate level. However, even there, it would appear that concessions to English-medium tuition are routinely allowed."* (CHE, 2001.)

Tog merk Lafon (2006:161) vyf jaar later dat universiteite nou (in 2006) eers werklik hul plig ten opsigte van meertaligheid begin opneem en sluit hierdie studie ook uiteindelik daarby aan ten opsigte van sy ondersoek na die stand van meertaligheid by Suid-Afrikaanse universiteite. Dié studie moet dus as't ware die bewys lewer rondom die resultate van wetgewing en dokumentasie wat meertaligheid by universiteite wil bevorder.

Verder is dit belangrik om daarop te let dat die Nasionale Taalbeleid vir Hoër Onderwys wel daarvoor voorsiening maak (byvoorbeeld wat finansies betref) dat meertaligheid geïmplementeer kan word en die status van Afrikatale verhoog kan word:

*"16.2 The Ministry will over the next five to ten years, through various planning and funding incentives, encourage the development of programmes in South African languages. These include amending the funding grids for teaching inputs and outputs for specifically selected languages, providing earmarked institutional development funds for research, and facilitating the offering of scholarships to students.*

*16.3 The Ministry believes, however, that the cost of offering such studies by individual institutions is prohibitive in relation to current student demand. To ensure continued provision and sustainability of these studies it would be necessary, therefore, to offer them on a more cost-effective regional/national platform. As indicated in its submission of approved academic programmes for universities and technikons for 2003-2006 (August 2002), the continued funding of programmes in these areas of study would be subject to the development of appropriate regional frameworks."* (DOE, 2002:13-14.)

Vir hierdie navorsing beteken hierdie stipulasies eerstens dat hierdie tipe befondsing ook sigbaar moet wees in die linguistiese landskap. As daar by universiteite spesifieke programme is wat gemik is op die ontwikkeling van Afrikatale, sal die ontwikkeling voortvloei en sigbaar word in die linguistiese landskap. Tweedens lei dit tot die vraag: hou die Departement van Onderwys in hierdie geval nie ook 'n agterdeur oop deur die befondsing van dié ontwikkeling te onderwerp aan *"the development of appropriate regional frameworks"* nie? Anders gestel: beperk dit dan nie universiteite om die voortou te neem met ontwikkeling en implementering van meertaligheid wat dan moet sigbaar wees in die linguistiese landskap nie en toonaangewend wees in die res van die samelewing nie?

'n Verdere stipulasie wat beklemtoon moet word is die bevordering van meertaligheid vir sosiale, kulturele, intellektuele en ekonomiese ontwikkeling en die erkenning van die belangrikheid daarvan deur die ministerie (DOE, 2002:14):

*"The Ministry encourages all institutions to consider ways of promoting multilingualism. These could include changes to events such as graduation ceremonies to acknowledge and accommodate diversity in the constituency body, requiring proficiency in an African language as a requisite for a range of academic fields of study and offering short courses in African languages as part of staff development strategies. In addition, institutions could consider the allocation of preferential weighting to applicants who have matriculation passes in indigenous languages."* (DOE, 2002:14-15.)

Aangesien die meeste van bogenoemde aspekte gesien kan word as teks wat die kommunikasieruimte vul, is hierdie stipulasies van die belangrikstes wat weerspieël moet word in elke universiteit se taalbeleid en dan uiteindelik ook in die linguistiese landskap. Hierdie stipulasies is dan juis 'n goeie merker om te bepaal of 1) 'n betrokke universiteit se beleid wél in lyn is met die Taalbeleid vir Hoër Onderwys, en 2) of daar 'n gaping tussen beleid en praktyk is omdat meertaligheid dan in hierdie aspekte sigbaar moet wees.

Die laaste maatstaf vir die taalbeleide van universiteite lê opgesluit in die feit of hulle 'n meegaande implementeringsplan het:

*"Higher education institutions are required to indicate in their three-year rolling plans the strategies they have put in place to promote multilingualism, including progress in this regard."* (DOE, 2002:15.)

Voortspruitend uit hierdie vier kwessies wat aandag geniet in die Taalbeleid vir Hoër Onderwys is die sogenaamde Ndebele-verslag, ook bekend as *The Development of Indigenous African Languages as Mediums Of Instruction In Higher Education*-verslag, wat spesifiek fokus om alle

Suid-Afrikaanse tale tot hul volle kapasiteit te ontwikkel en terselfdertyd te verseker dat tale wat reeds ontwikkel is nie 'n hindernis vir toegang en sukses is nie (DOE, 2003:3).

Hierdie verslag stel ondersoek in na, en gee aanbevelings oor, die agteruitgang van Afrikatale in die sin dat (onder meer) Afrikataal-departemente by universiteite aan't toemaak is – en as dit gebeur kan Afrikatale nie tot hulle volle kapasiteit ontwikkel word nie:

*“Emanating from our deliberations is our strong view that a crisis is looming in South Africa regarding the preservation, maintenance and associated identity of our indigenous African languages. The strong preference for English instead of African languages in all the formal sectors of society, both private and public, continues unabated in general social practice. Even in institutions of higher learning which are the focus of this current project, investment – both human and financial – in the teaching and study of African languages shows a declining trend. Departments of African Languages are closing down because student numbers have fallen drastically. The future of the indigenous African languages as mediums of instruction is bleak unless a long-range plan is devised that could be implemented as a concerted effort over the next two to three decades.” (DOE, 2003:4.)*

Die betekenis of belangrikheid hiervan vir hierdie studie word in paragraaf 10 van dié verslag uiteengesit:

- “10. The committee is expected, in the first instance, to advise the Minister of Education on a framework for the development of indigenous languages for use as mediums of instruction in higher education. Such a framework should, among other things, address the following:*
- 10.1 Criteria for the selection of languages to be developed for use in higher education. This may require an assessment of the current usage of indigenous languages in higher education.*
  - 10.2 The number of languages that should be earmarked for development, and the identification of the academic disciplines or fields of study for the use of the earmarked languages.*
  - 10.3 An identification of the key areas which will require attention, such as the compilation of dictionaries, teaching and learning materials and staff development.*
  - 10.4 The institutional arrangements required for the implementation of the framework, including the respective responsibilities of higher education institutions and the government.” (DOE, 2003:4-5.)*

Die kruks van die saak lê hierin: bogenoemde kwessies is redelik deurslaggewend en het 'n direkte invloed op die meertalige linguistiese landskappe van Suid-Afrikaanse universiteite. Die enigste manier hoe dié twee pole bymekaar gaan uitkom is deur middel van 'n taalbeleid én die korrekte implementering daarvan. Hierdie vereistes van die Ndebele-verslag moet dus manifesteer in universiteite se taalbeleide, en dit moet weer resoneer in die linguistiese landskappe. Dit beteken verder dat indien dié vereistes van die Ndebele-verslag nie sigbaar in die linguistiese landskappe is nie, maar wel in 'n betrokke universiteit se taalbeleid staan, daar 'n gaping tussen beleid en praktyk is. Hierdie tipe gaping sou dus beteken dat daardie betrokke universiteit nie meertaligheid as't ware omarm en bevorder nie, wat weereens dui op 'n oneerlike intensie van hul taalbeleid.

Uit die voorafgaande paragrafe word dit duidelik dat daar 'n magdom statutêre bepalings is om meertaligheid by universiteite te bevorder. Ofskoon geargumenteer kan word dat die meeste daarvan bloot variasies op dieselfde temas is, is dit nietemin onontbeerlik vir hierdie studie om die statutêre bepalings met die taalbeleide van universiteite te vergelyk ten einde 1) te kan sien of dié beleide werklik in lyn met die Grondwet (1996) en ander wetgewing en rigtinggewende dokumentasie is, en 2) 'n meer kritiese analise van die empiriese data te kan maak in Hoofstuk 4.

### **3.3 SLOT**

Uit dié hoofstuk word dit byna van meet af duidelik dat Suid-Afrika 'n komplekse geskiedenis het. Dit is ook duidelik dat taal sedert die vroegste kontak tussen die inheemse bevolking en Europeërs tot en met vandag 'n belangrike rol speel in die land se sosiale, politiese en ekonomiese sektore ten opsigte van transformasie, nasiebou (of -breek) en versoening al dan nie.

Hierdie kompleksiteit deur die jare, wat ook gekenmerk is deur gapings tussen beleid en praktyk en die soms oneerlike intensie/misbruik van die taalbeleide, het uiteindelik gelei tot 'n ewe komplekse Taalklousule in die moderne Suid-Afrika se 1996-Grondwet. Dié het weer gelei tot 'n redelik kontensieuse Artikel 6 van die Taalbeleid vir Hoër Onderwys – 'n Artikel met die doel voor oë om die onregte van die verlede reg te stel en taal in 'n mate minder in die kollig te stel (in teenstelling met sy rol in die verlede) deur te verseker dat dit nie 'n hindernis vir toegang en sukses is nie.

In hierdie stadium is 'n groot punt van kommer egter die uitvoering en praktiese implementering van die Grondwet se Taalklousule en dan by implikasie ook die Taalbeleid vir Hoër Onderwys.

Die Wetsontwerp op Suid-Afrikaanse Tale (*South African Languages Bill*), wat die riglyne gee oor hoe om die Taalklousule van die Grondwet te implementeer, is, ironies genoeg, nog nie gepromulgeer nie.

Met inagneming van hierdie gegewe, gaan daar in Hoofstuk 4 gekyk word na die betrokke universiteite se taalbeleide. Reeds op hierdie punt kom belangrike vrae na vore: As die regering nie die Wetsontwerp op Suid-Afrikaanse Tale promulgeer nie, en sodoende die praktiese uitvoering van die Grondwet se Taalklousule kniehalter, hoe kan daar van universiteite verwag word om 'n hoë vlak van meertaligheid te hê –inaggenome dat hul beleide op grondwetlike beginsels geskoei word? Ook: Wat sal waar word uit die empiriese data van hierdie navorsing rakende die invloed van die gebrek aan praktiese implementeringsriglyne van nasionale vlak af tot by die linguistiese landskappe van Suid-Afrikaanse universiteite? Laastens, omdat universiteite nie in 'n vakuum funksioneer nie en toonaangewers (op onder meer die gebied van meertaligheid) is: Watter invloed het die gebrek aan praktiese implementeringsriglyne op individuele taalregte en die drietal tussen regte en belange by hoërondewysinstellings en wat is die vooruitsig van die Suid-Afrikaanse taallandskap as die toonaangewers skynbaar gestrem word deur probleme wat van nasionale vlak af deur syfer?

# HOOFSTUK 4

## SITUASIEANALISE – DIE EMPIRIESE STAND VAN TAALSIGBAARHEID BY 'N VERTEENWOORDIGENDE AANTAL SUID-AFRIKAANSE UNIVERSITEITE

### 4.1 INLEIDING

Hierdie navorsing bestaan uit drie basiese komponente: teorie, beleid en praktyk. In Hoofstuk 2 is die teoretiese onderbou vir hierdie studie neergelê. Hierdie teorie word dan as basis gebruik vir die ondersoek na die gaping tussen beleid en praktyk.

Nasionale statutêre beleidsaspekte is in Hoofstuk 3 uiteengesit. Daar is gekyk na die agtergrond en ontwikkeling van die taalbeleidsituasie in Suid-Afrika met spesiale fokus op hoër onderwys en natuurlik daarmee saam ook Suid-Afrika se (taal)geskiedenis en die transformasie van die hoëronderwyslandskap. Verder is dié hoofstuk gerig deur wetgewende dokumente, te wete: *Die Grondwet, die Handves van Regte, Pansat se riglyne vir Taalbeplanning en Taalbeleidontwikkeling, die Nasionale Taalbeleid, die LANTAG-verslag, en die Taalbeleid vir Hoër Onderwys en die Ndebele-verslag.*

Hoofstuk 4 word dan nou gerig deur die teorie in Hoofstuk 2 en die beleidsriglyne in Hoofstuk 3.

Later gaan daar in Hoofstuk 5 gepoog word om uiteindelik 'n gevolgtrekking te maak oor hoe meertalig die linguistiese landskap van Suid-Afrikaanse universiteite, ten opsigte van sigbaarheid, is. Daar gaan ook gekyk word na die moontlike probleme in dié verband, en oplossings sal voorgestel word.

In aanloop tot Hoofstuk 5 gaan daar nou aandag gegee word aan die empiriese gedeelte van dié studie soos die ontwerp daarvan in Hoofstuk 1 soos volg in die vooruitsig gestel is:

FASE 1: 'n Diepgaande ondersoek na nege van die 12 Suid-Afrikaanse universiteite se taalbeleide wat in die publieke domein lê, en die praktiese toepassing daarvan om te bepaal of daar 'n gaping tussen beleid en praktyk is. Die spesifieke nege universiteite is verkry nadat daar eerstens bepaal is watter universiteite in Suid-Afrika wel taalbeleide het; tweedens is die beskikbaarheidsteekproef as vertrekpunt gebruik om uiteindelik 'n driekwart van die universiteite met taalbeleide in te sluit. 'n Duidelike afbakening vir die studie is gemaak soos

wat Backhaus voorstel ten opsigte van die metodologie van 'n linguistiese landskapstudie (2006:54) (sien paragraaf 2.2).

Vir die doeleindes van hierdie navorsing word die volgende tipes data ingesamel om die taalsigbaarheid te meet (vergelyk in hierdie verband ook paragraaf 2.2 waar Backhaus (2006:54) se metodologie ondersoek word, en in hierdie verband meld hy dat daar spesifiek bepaal moet word watter items in hierdie tipe studie gebruik gaan word): Tekstdata, wat in die publieke domein lê, in die vorm van verwysingstekste op die kampusse (onder meer die naamborde van geboue en losstaande inligtingsborde op kampusse d.m.v. foto's as bewysstukke), elektroniese data soos dit op die webwerwe van die betrokke universiteite bekendgemaak word en gedrukte administratiewe data (soos bemarkingsmateriaal, aansoekvorms en dergelike).

Ten einde 'n beter greep op dié data te kry, word dit in vlakke hanteer. Vir die doeleindes van hierdie navorsing word daar vier sigbaarheidsvlakke in 'n institusionele omgewing soos op 'n universiteitskampus onderskei, wat empiries ook as sodanig ondersoek is.

Indien geredeneer word dat 'n universiteitskampus 'n geografiese terrein beslaan en daar toegangsroetes tot sodanige terrein is, word die eerste sigbaarheidsvlak as 'n omringende vlak gesien, waarvan die funksie van taalsigbaarheid waarskynlik die sterkste op die korporatiewe identiteit-funksie lê. In hierdie opsig sal aanwysing- en rigtingborde by hoofingange en op 'n ringpad wat die kampus omsluit, tipiese Vlak 1-tekste wees. Taalsigbaarheid op hierdie vlak vervul 'n identiteitsfunksie vir sover dit deur belanghebbendes en terloopse besoekers aan die kampus raakgesien word.

Vervolgens word Vlak 2-tekste onderskei omdat daar vir die doeleindes van hierdie navorsing geredeneer word dat, indien 'n kampus betree word, die funksie van verwysingstekste waarskynlik verander na 'n tipe aanwysingsfunksie. Dit word aanvaar dat hierdie tipe tekste primêr rigting- en plekaanduidend is; daarom word hierdie sogenaamde aanwysingstekste aangebring op sekondêre motorpaaie, asook by voetpaadjies en by gebouekomplekse.

Daar is dan ook verwysingstekste wat 'n identifiseringsfunksie vervul. Hierdie Vlak 3-tekste kom op die mikrovlak in die taallinguistiese ruimte voor en is tipies tekste soos inligtingsborde in geboue se voorportale, borde wat afdelings in geboue aandui en selfs naambordjies voor kantore.

Die laaste vlak, Vlak 4, het te make met tekste wat die heel binneste kommunikasieruimte vul en 'n bedryfsfunksie vervul. Dit kan met ander woorde ook gesien word as alle tekste binne-in geboue. Hieronder ressorteer onder meer bemarkingsmateriaal en administratiewe

tekste. Na aanleiding van die beskikbaarheidsteekproef is bemarkingsmateriaal die enigste tipe teks wat by al die betrokke universiteit verkry kon word – 'n goeie geheelindruk kan dus na aanleiding van 'n analise van hierdie tipe materiaal verkry word. Dit skakel egter nie die analise van ander tipes administratiewe tekste uit nie. Ten einde 'n nóg beter beeld van hierdie vlak te kry, gaan daar steeds gekyk word na 'n versameling van ander tipes administratiewe teks soos wat beskikbaarheid dit toelaat.

Die doel met die teksdata-insameling is om, teen die agtergrond van Shohamy (2006:10-11) se bo-na-onder- (*top-down*) en onder-na-bo- (*bottom-up*) onderskeid van tipiese voorbeelde van linguistiese landskapsmerkers, 'n volledige indruk te kry van die manier waarop die taalpraktyk 'n weerspieëling (of nie) is van die betrokke instelling se taalbeleid. Die bo-na-onder-rigting van inligtingvloei word gebruik omdat die studie belangstel in die formele institusionele kommunikasie. Dié rigting van inligtingvloei is dan ook die belangrikste gemene deler wanneer daar na reeds bestaande (internasionale) literatuur en na hierdie ondersoek gekyk word – beide fokus op dit wat van die bestuur van 'n instansie na die werknemers (en studente in hierdie geval) gekommunikeer word.

FASE 2: Die twaalf universiteite wat wel taalbeleide in die publieke domein het, is die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit, die Noordwes-Universiteit, die Rhodes Universiteit, die Universiteit van Fort Hare, die Universiteit van Johannesburg, die Universiteit van Kaapstad, die Universiteit van Pretoria, die Sentrale Universiteit van Tegnologie, die Universiteit van Stellenbosch, die Universiteit van die Vrystaat, die Universiteit van die Wes-Kaap, en die Universiteit van die Witwatersrand.

Nege van dié universiteite is besoek en gestruktureerde onderhoude is met die taalkomitee/taalbestuurder gevoer ten einde te bepaal wat die stand van sake is tussen beleid en praktyk en ook om te probeer agterkom of 'n gaping tussen beleid en praktyk by 'n spesifieke universiteit bestaan. Hier is eksemplaries te werk gegaan: die gevestigde kampusse of hoofkampusse van universiteite met meer as een kampus, is gekies as prototipe van 'n betrokke universiteit (byvoorbeeld: die Potchefstroomkampus van die Noordwes-Universiteit, die Hatfield-kampus van die Universiteit van Pretoria). Hoewel uitgesoekte prototipe-kampusse gebruik word, kan die linguistiese landskapsituasie op ander kampusse verskil – soos byvoorbeeld by die Noordwes-Universiteit waar diversifikasie van die taalbeleid oor hul drie kampusse een van die grondbeginsels is (Verhoef, 2009b). Hierdie onderhoudsdata behoort nuttige inligting te gee oor die taalbeleid en hoe beleidmakers voorsien dat dit in die linguistiese landskap vergestalt word.

FASE 3: In hierdie fase, wat uiteindelik in Hoofstuk 4 gestalte kry, gaan die vorige twee fases se data geassesseer en geïnterpreteer word ten einde agter te kom wat die aard van

die passing tussen beleid en praktyk is soos dit uit die linguistiese landskap duidelik word ten einde in Hoofstuk 5 aanbevelings te maak vir groter sigbaarheid by Suid-Afrikaanse universiteite as 'n manier om uitvoering te gee aan die statutêre beginsels in hierdie verband.

Vir dié doeleindes gaan die taalbeleide van universiteite eerstens geanaliseer en geïnterpreteer word. Daarna sal die volgende data/linguistiese landskapmerkers – die taalobjekte wat die publieke sfeer merk waarvan Ben-Rafael *et al.* (2006:8) praat in paragraaf 2.2 – gebruik word as Fase 1 van die linguistiese landskap-onderzoek: teksdata (wat in die publieke domein lê) wat verdeel kan word in verwysingstekste en administratiewe tekste (kyk par 2.3 vir 'n motivering van die tekste wat vir die doeleindes van hierdie navorsing ondersoek is). Daarmee saam word daar ook gebruik gemaak van data wat in Fase 2 ingesamel is uit gestruktureerde onderhoude met taalkomitee-lede/taalbestuurslede by die betrokke universiteite.

Vir verwysingstekste word die volgende items as bewysstukke gebruik: foto's van die hoofhek, administrasiegebou, biblioteek, fakulteitsgeboue, losstaande inligtingsborde en inligtingsborde in geboue. Die webwerf en bemarkingsmateriaal, in die vorm van pamflette, brosjures, jaarboeke, registrasievorms, en dies meer sal vir administratiewe teksdata gebruik word.

Deurgaans gaan die linguistiese landskappe geanaliseer word by wyse van 'n vergelyking met die taalbeleide van die onderskeie universiteite, die merkers van die linguistiese landskap en ook die data wat tydens die onderhoude ingesamel is. Daar wil nie persentasiegewys bepaal word hoe meertaligheid lyk nie; daar wil eerder kwalitatief gekyk word na hoe die oorkoepelende situasie lyk.

Die koverte beleide, wat gevorm word deur die merkers van die linguistiese landskap en die onderhoudsdata, gaan met ander woorde met die overte taalbeleide (die offisiële taalbeleide op papier) vergelyk word. Beleid word met praktyk vergelyk in Fase 3 van die empiriese ondersoek. Dié vergelyking behoort afdoende antwoorde te bied – nie net begrip vir 'n moontlike gaping tussen beleid en praktyk nie, maar ook 'n antwoord op die vraag of die mate van moontlike invloed van die aan- of afwesigheid van meertalige sigbaarheid by die proefgroep Suid-Afrikaanse universiteite 'n aanduiding kan wees van die algemene stand van die belyning van dié universiteite by die statutêre eis om meertaligheid by Suid-Afrikaanse universiteite.

## 4.2 UNIVERSITEITSTAALBELEIDE: 'N ANALISE

### 4.2.1 KONTEKSTUALISERING

Op grond van die statutêre bepalings word dit van universiteite in Suid-Afrika verwag om te voldoen aan die stipulasies soos vervat in die nasionale statutêre dokumente wat in Hoofstuk 3 bespreek is.

Vir die doel van hierdie navorsing is daar uit hierdie nasionale statutêre dokumente bepaalde merkers geïdentifiseer waarvolgens die universiteite se taalbeleide geanaliseer gaan word. Dié merkers word gebruik om te bepaal of die statutêre bepalings wel verreken word, en dien ook as vergelykingsbasis vir die ondersoek na die fisiese linguistiese landskappe van universiteite in die volgende afdeling ten einde te bepaal of daar 'n gaping tussen beleid en praktyk is.

Vir die eerste deel van die analise word die fokus geplaas op die vergelyking van die betrokke universiteite se taalbeleide met die Nasionale Taalbeleid vir Hoër Onderwys (2002) en ander relevante statutêre dokumente – die owerse beleide, met ander woorde. In afdeling 4.3 gaan daar na die koverse deel gekyk word. Daar gaan dan ondersoek ingestel word om te bepaal of die empiriese data (in die vorm van verskeie tipes grafika en onderhoude met die persone betrokke by universiteite se taalbeleide) dieselfde resultate oplewer. Die vergelyking van die owerse en koverse taalbeleide en die passing daarvan op die taalpraktyk behoort uiteindelik te kan antwoorde bied oor die mate van die (moontlike) gaping tussen beleid en praktyk, en dan natuurlik ook die mate van meertaligheid wat sigbaar is in universiteite se linguistiese landskappe.

Ten einde die beste greep op die merkers van die linguistiese landskap te kry, is dit eerstens nodig om te let op die onderskeid tussen 'n taalbeleid en 'n taalplan. Terwyl die taalbeleid verwys na die statutêre/'wetgewende' dokument oor taal by 'n universiteit, gee die taalplan 'n aanduiding van die praktiese uitvoering van hierdie statutêre dokument en bevat dit gewoonlik ook 'n implementeringsplan. Die implementeringsplan kan vergelyk word met die nasionale wetgewing oor taal en die Wetsontwerp op Suid-Afrikaanse Tale (*South African Languages Bill*) wat nog nie gepromulgeer is nie. Die Wetsontwerp op Suid-Afrikaanse Tale kan dus gesien word as die implementeringsplan van die Artikel 6 van die Grondwet (1996) en ander nasionale statutêre dokumente wat hul met taal besig.

Die besit, of ten minste vermelding van, 'n taalplan in die taalbeleid is die eerste merker. Die beleid moet 'n praktiese plan hê om sy uitvoering so goed moontlik te doen. Hierdie plan omsluit aspekte soos infrastruktuur, die tydsraamwerk van die implementeringsplan, watter areas op

watter wyse meertalig gaan wees en hoe om dit te doen, en so meer. 'n Taalplan dui met ander woorde aan hoe funksionele meertaligheid prakties uitgevoer moet word. Funksionele meertaligheid, volgens Pansat, is:

*“The Constitutional principle (limiting factor) governing the choice of languages to be used in official sectors of society is found in section 6(3)(a) of the Constitution. This section stipulates that usage, practicality, expense, regional circumstances and the balance of the needs and preferences of the population as a whole or in the province concerned (i.e. demographic, economic and attitudinal factors) will be taken into account in choosing the languages to be used in a particular sector.” (Pansalb, 2001:3.)*

Wanneer hierdie beginsel van toepassing gemaak word op hierdie studie, beteken dit dat funksionele meertaligheid die implementering van meertaligheid is waar doenlik of waar moontlik wanneer koste, behoefte van die universiteit se taalgebruikers, taalgebruiksfrekwensie en praktiese haalbaarheid in berekening gebring word.

Die beleide moet ook aantoon dat (so veel moontlik van) die volgende nasionale dokumente in ag geneem is met die samestelling van 'n betrokke universiteit se taalbeleid ten einde te verseker dat 'n betrokke taalbeleid genoegsaam gegrond is en in lyn is met die vereistes en bepalings wat van nasionale vlak af oorvloei:

- die Grondwet (1996) – waar die beginsel van onder meer funksionele meertaligheid geleen word, dat aan histories benadeelde tale gelykheid van aansien gegee sal word en die erkenning dat taal deel is van menseregte;
- die Nasionale Taalbeleid vir Hoër Onderwys (2002) wat die konteks vir meertaligheid in die hoërondewyssektor in Suid-Afrika skep;
- die Ndebele-verslag, ook bekend as *The Development Of Indigenous African Languages As Mediums Of Instruction In Higher Education* (2003) – wat leiding gee oor die rol en status van die inheemse tale in die hoërondewysverband;
- Pansat se *Riglyne vir Taalbeplanning en Taalbeleidontwikkeling* (2001); en
- die erkenning/weerspieëling van die Raamwerk vir die Nasionale Taalbeleid (2002) en Implementeringsplan: die Nasionale Taalbeleidsraamwerk (2003).

(Hierdie dokumente word uitgesonder omdat hulle spesifiek geheel of gedeeltelik fokus op taal en nasionale toonaangewende wetgewing in hierdie verband is.)

Verder moet daar ook verkieslik melding gemaak word van 'n vooraf konsultatiewe proses ten einde te bewys dat die beleid nie uit die duim gesuig is nie en dat die verskeie rolspelers in ag geneem is om die beleid so in lyn moontlik met die universiteit se visie/beginsels/demografie en

dies meer en nasionale statutêre dokumente te maak. Vergelyk in hierdie verband die volgende bepaling van Pansat:

*"The terms 'audit' and 'survey' are often used interchangeably to refer to proposed research aimed at establishing the extent of linguistic diversity of a stakeholder's target audience and providing an indication of the language preference, use and proficiency of all the staff in an organisation. The spheres of language use or communication needs should be clearly identified and the information gained from the survey should be used to draft language policy for each of these domains of use."* (Pansalb, 2001:5.)

Daar moet ook gekyk word na die voorskrifte vir institusionele praktyke – die fisiese uitvoering van meertaligheid, en riglyne behoort te bestaan oor watter tale as amptelike of werkstale gebruik moet word en in watter domeine die gebruik is.

Die laaste belangrike merker, wat 'n aanduiding van die intensie van die taalbeleid is, is die hersiening van die taalbeleid. As daar nie eksplisiet getoon word wanneer of hoe gereeld hierdie proses gebeur nie, kan daar geredeneer word dat die taalbeleid en al sy prosesse staties is en dat die beleid eenmalig opgestel is om een of ander party gelukkig te hou en dat die universiteit nie werklik hiermee erns maak en eerlik vorentoe bou aan sy taalsituasie nie. Hierdie beginsel is 'n tipiese bestepraktykbeginsel en gee uitvoering aan die verrekening van die dinamiese universiteitsomgewing waarin taalbeleide en taalplanne opgestel, onderhandel en bestuur word.

#### **4.2.2 ANALISE VAN UNIVERSITEITE SE TAALBELEIDE**

Die voorafgaande merkers gaan gebruik word om te bepaal of die institusionele taalbeleide van universiteite genoegsaam met nasionale statutêre bepalings belyn is om dit gesag te gee, en ook of daar praktiese riglyne is oor hoe die beleide geïmplementeer word – dus dan ook meertaligheid in die linguistiese landskappe sigbaar te maak. As sodanig dien dit dus as 'n meetinstrument vir normstelling. Daar moet vasgestel word wat die invloed is indien dit nie in lyn is nie.

In Hoofstuk 3 het die volgende vrae aan die orde gekom:

As die regering nie die Wetsontwerp op Suid-Afrikaanse Tale promulgeer nie, en sodoende die praktiese uitvoering van die Grondwet se Taalklousule kniehalter, hoe kan daar van universiteite verwag word om 'n hoë vlak van meertaligheid te hê – inaggenome dat hul beleide op grondwetlike beginsels geskoei word? Ook: Wat sal waar word uit die empiriese data van hierdie navorsing rakende die invloed van die gebrek aan praktiese

implementeringsriglyne van nasionale vlak af tot by die linguistiese landskappe van Suid-Afrikaanse universiteite? En, omdat universiteite nie in 'n vakuum funksioneer nie en toonaangewers (op onder meer die gebied van meertaligheid) is: Wat is die vooruitsig van die Suid-Afrikaanse taallandskap as die toonaangewers skynbaar gestrem word deur probleme wat van nasionale vlak af deursyfer?

Die bogenoemde merkers is dus gekies omdat die gebruik, of dan die gebrek daaraan, in die taalbeleide van universiteite antwoorde sal bied op hierdie vrae, veral die laaste vraag oor die vooruitsig van meertaligheid in die hoërondewystaallandskap (en by implikasie dan ook die nasionale taallandskap). Ter wille van die vergelyking word elk van die nege universiteite se taalbeleid en taalplan onder die volgende vier hoofpunte behandel ten opsigte van voldoening aan (i) die statutêre meertaligheidsbeginsel met gepaardgaande belyning met die Nasionale Taalplan vir Hoër Onderwys; (ii) die Pansat-beginsel waardeur die taalbeleid deur 'n konsultatiewe proses voorafgegaan is; (iii) die eis om ondersteuning van 'n taalplan by die taalbeleid; (iv) die bestepraktijkbeginsel van gereelde hersiening van die taalbeleid.

Andersyds moet daar ook gekyk word of die institusionele beleide onder dieselfde probleme gebuk gaan as hul nasionale eweknieë wanneer hulle wel in lyn is. Met ander woorde: Is daar raakpunte tussen die Nasionale Taalbeleid en dergelike dokumente met die Wetsontwerp op Suid-Afrikaanse tale wat nie gepromulgeer word nie en institusionele taalbeleide wat nie vergesel word van 'n taalplan nie?

Na die vind van antwoorde op die voorafgaande vrae, kom 'n analise van die (grafiese) empiriese data aan die orde in afdeling 4.3 ten einde prakties te bewys wat die invloed van die taalbeleide en hulle sterk- en swakpunte op die linguistiese landskap is.

#### **4.2.2.1 DIE NELSON MANDELA METROPOLITAANSE UNIVERSITEIT**

- **VOLDOENING AAN DIE STATUTÊRE MEERTALIGHEIDSEIS**

Die nasionale statutêre riglyne wat in ag geneem is, sluit in:

*“Sections 6 and 29(2) of the Constitution of South Africa, Section 27(2) of the Higher Education Act of 1997, the National Plan for Higher Education of 2001, the report from the Council on Higher Education, July 2001 (“Language Policy Framework for South African Higher Education”), and the report from the Gerwel Committee, January 2002, on the position of Afrikaans in the university system.” (NMMU, 2005:2.)*

Daarmee saam stel die dokument ook dat die beleid nie diskriminerend sal wees nie, en verbind hulle hulself tot die bevordering van meertaligheid (NMMU, 2005:2).

- TAALBELEIDSPROSES

Dit word uit die beleid duidelik dat die konsultatiewe proses beperk is tot konsultasie met die senaat en institusionele forum (NMMU, 2005:1) – wat die vraag na vore bring oor die gebrek aan breër konsultasie met ander belangegroepe soos personeel, studente en alumni.

- ONDERSTEUNING DEUR 'N TAALPLAN

Die taalbeleid bevat inligting oor wat die institusionele praktyke behoort te wees, maar gee geen aanduiding van 'n ondersteunende taalplan nie (NMMU, 2005:3-5). Die beleid meld wel heel aan die einde:

*“The University acknowledges that the implementation of this policy may give rise to uncertainties in its practical application from time to time. For that reason, the University commits itself to playing a supportive role in assisting staff to meet their commitments in terms of the policy. The Implementation Committee is empowered to issue guidelines at the request of individual staff members and/or faculties to serve as guidelines on how this policy should be applied.”* (NMMU, 2005:5.)

Hierdie laaste paragraaf van die universiteit se taalbeleid weerspreek die verbintenis(se) wat hulle in die res van die beleid gemaak het met die opmerking dat implementeringsriglyne op individuele aanvraag beskikbaar gestel sal word. Die eerste implikasie hiervan is dat die implementeringskomitee nie verplig is om 'n implementeringsplan daar te stel wat deur die bank gebruik moet word nie. Tweedens impliseer hierdie voorbehoud dat daar geen werklike verpligting op personeel en fakulteite rus om meertaligheid te implementeer nie.

- HERSIENING VAN DIE TAALBELEID

Die beleid gee 'n aanduiding dat dit nie 'n statiese dokument is nie, en die instelling neem homself voor om die beleid te hersien.

- ALGEMENE INDRUK

Objektief geoordeel kom dit voor of die beleid enersyds meertaligheid proklameer, maar andersyds geen verbintenis maak tot die uitvoer van die meertalige beleid nie. Die feit dat die beleid nie deur 'n taalplan ondersteun word nie, versterk die vermoede dat die beleid nog nie in 'n implementeringsfase is nie, en nie bedoel is vir implementering nie.

Vir die doeleindes van die empiriese ondersoek, dien die proklamasie van meertaligheid as vertrekpunt.

#### 4.2.2.2 DIE NOORDWES-UNIVERSITEIT

- VOLDOENING AAN DIE STATUTÊRE MEERTALIGHEIDSEIS

Die nodige nasionale statutêre dokumente word in ag geneem (NWU, 2007:1-2). Die feit dat daar gefokus word op die hoofstreekstale van die provinsie dui byvoorbeeld nie net op die verrekening van provinsiale taalbeleide nie, maar ook op die riglyne van die Ndebele-verslag (NWU:2007:1) of Pansat se riglyne wat gevolg word ten opsigte van die hersiening van die beleid (NWU, 2007:2).

- TAALBELEIDSPROSES

As deel van die oorhoofse taalstrategie van hierdie universiteit is en word 'n konsultatiewe proses gevolg – nie net wat betref die proses wat die opstel van die taalbeleid voorafgegaan het nie, maar ook vir die voortgaande bestuur en implementering van die taalbeleid: “Op basis van die taalbeleidsdokument volg 'n voortgaande konsultatiewe proses waar die taalbeleidsbeginsels en taalbeleidstellings in praktiese terme aan die hand van die institusionele taalplan geoperasionaliseer word. Hierdie taalplan word op gediversifiseerde manier op die verskillende bedryfsvlakke van die instelling geïmplementeer en bestuur.” (NWU, 2007:2.)

Ook wanneer die beleid dit het oor administrasie-, werks- en korrespondensietale word 'n konsultatiewe proses gevolg: “Aan die hand van 'n konsultatiewe proses word voortdurend strategieë beding en prosedures in plek gestel sodat funksionele meertaligheid in die NWU-werkplek so optimaal as moontlik en met die nodige erkenning aan alle belanghebbendes se taalbehoefte geïmplementeer word.” (NWU, 2007:9.) Hoewel hierdie aanhaling fokus op 'n spesifieke sfeer van die taal by die universiteit, is dit tog nodig om uitgelig te word as voorbeeld of aanduiding dat daar regdeur die taalspektrum van die universiteit konsultasie plaasvind, en dat dit 'n voortdurende proses is.

Hierdie konsultasie word dan ondersteun deur die taalplan en hersiening van die taalbeleid.

- ONDERSTEUNING DEUR 'N TAALPLAN

Soos reeds uit die taalbeleidsproses duidelik blyk, besit die universiteit 'n gedetailleerde taalplan en taalplanimplementeringsraamwerk, wat riglyne bied vir die institusionele praktyke. (Die bestek van hierdie studie leen hom nie tot 'n gedetailleerde bespreking van die taalplan as sulks nie, maar kyk in hierdie verband: NWU, 2007:3-12.)

- HERSIENING VAN DIE TAALBELEID

'n Vereiste van Pansat is dat 'n taalbeleid gereeld geëvalueer en hersien word (Pansalb, 2001:1). In hierdie verband word die Noordwes-Universiteit se beleid met "driejaar-intervalle" hersien (NWU, 2007:2).

- ALGEMENE INDRUK

Dié universiteit se beleid slaag op papier. Hulle verbind hulself tot funksionele meertaligheid: "**Funksionele** meertaligheid dui daarop dat die keuse vir die gebruik van 'n betrokke taal of tale telkens afhang van die situasie/konteks waarin gekommunikeer word en dat veranderlikes soos die doel van die kommunikasie, die taalvaardigheidsvlakke van gespreksgenote telkens bepalend is vir die keuse van taalkode/taalkodes. Die implikasie is daarom dat dit nie nodig is om al elf tale vir kommunikasiedoeleindes aan die NWU te gebruik nie, maar dat sensitiwiteit getoon word vir die hoofstreekstale van provinsies waarin die kampusse van die instelling geleë is." (NWU, 2007:2 e.v.)

#### 4.2.2.3 RHODES UNIVERSITEIT

- VOLDOENING AAN DIE STATUTÊRE MEERTALIGHEIDSEIS

Hoewel daar geen spesifieke melding gemaak word van presies watter nasionale statutêre riglyne gevolg word nie, kan daar afgelei word dat onder meer die Nasionale Taalbeleid vir Hoër Onderwys gebruik is – "*the University supports the national commitment to ensuring that language should not act as a barrier to equity of access and success*" (RU, 2005, 2) – die Grondwet, die Ndebele-verslag en Pansat se riglyne (vergelyk hiervoor RU, 2005:1-2).

- TAALBELEIDSPROSES

Bogenoemde statutêre beginsels is in der waarheid die enigste sprake van 'n tipe konsultatiewe proses, of begronding, wat gebruik is. Daar word nie melding gemaak van ander belangegroepe wat geraadpleeg is nie.

- ONDERSTEUNING DEUR 'N TAALPLAN

Geïntegreerd met die taalbeleid word ook 'n taalplan aangebied – "*the actions and processes by which the objectives of the policy will be achieved*" waar presies gestel word wie is verantwoordelik vir wat en hoe die institusionele praktyke uitgevoer moet word (RU, 2005:3 e.v.).

- **HERSIENING VAN DIE TAALBELEID**

In aansluiting by die sogenaamde taalplan is die hersieningsprosedure. In hierdie plan word die hersieningsproses gestipuleer en word die verbintenis van die universiteit duidelik gestel: elke departement moet 'n verslag indien rakende hul spesifieke verantwoordelikhede en die vordering daarvan en dit sal dan ook in ag geneem word wanneer die beleid hersien word (RU, 2005:7). Hersiening geskied op 'n driejaarlikse basis (RU, 2005:1 & 2).

- **ALGEMENE INDRUK**

Die doelwitte van hierdie beleid sluit die volgende in:

*"The University language policy accordingly presents strategies for:*

- *promoting proficiency in English, its designated language of teaching and learning;*
- *recognising and advancing the academic viability and status of the three major languages of the Eastern Cape Province: isiXhosa, Afrikaans and English;*
- *the promotion of multilingualism and sensitivity in language usage in such a way as to create and foster a supportive and inclusive, non-sexist and non-racist environment in which all members of the University can feel they belong."* (RU, 2005:2.)

Dit is egter opvallend dat die Rhodes Universiteit se taalbeleid, ofskoon hulle die bevordering van die tale van die Oos-Kaap aanmoedig, die universiteit nie verbind tot funksionele meertaligheid nie en duidelik stel dat dié universiteit 'n Engelse universiteit is (RU, 2005:2). Daar is dus 'n teenstrydigheid in hierdie doelwitte – hulle wil die tale van die Oos-Kaap en meertaligheid bevorder, maar dit word duidelik gestel dat Engels die taal van onderrig-leer is.

#### **4.2.2.4 DIE UNIVERSITEIT VAN KAAPSTAD**

- **VOLDOENING AAN DIE STATUTÊRE MEERTALIGHEIDSEIS**

Daar word nie eksplisiet vermeld watter statutêre dokumente/beginsels/riglyne vir die samestelling van hierdie beleid gebruik is nie. Daar kan afgelei word dat daar in een of ander stadium wel na statutêre riglyne gekyk is (waarskynlik die Grondwet, omdat die Ndebele-verslag ten tyde van die publikasie van hierdie beleid nog nie verskyn het nie) aangesien daar melding gemaak word van meertaligheid.

- **TAALBELEIDSPROSES**

Uit die beleid word dit duidelik dat die samestelling daarvan nie prosesgedrewe is nie. Daar is byvoorbeeld geen sprake van enige vorm van konsultasie wat plaasgevind het nie – nie vooraf óf deurlopend nie.

- ONDERSTEUNING DEUR 'N TAALPLAN

Daar is geen taalplan nie. 'n Taalplan word ook nie enigsins geïmplementeer deur die beleid nie.

- HERSIENING VAN DIE TAALBELEID

Daar word geen melding gemaak rakende hersiening van die beleid nie.

- ALGEMENE INDRUK

Gemeet aan die terme van die statutêre eis om meertaligheid en die tipiese elemente wat in 'n taalbeleid verreken moet word, voldoen die taalbeleid van die Universiteit van Kaapstad nie aan die gestelde vereistes nie. Eerstens is daar van meet af duidelike teenstrydighede in die beleid:

*“An important objective pertains to the development of multilingual awareness on the one hand, and multilingual proficiency on the other. Language and literature departments at UCT that teach South African languages other than English or international languages are expected to play a key role in exploring ways of assisting the UCT community to achieve such awareness and proficiency.”* (UK, 2003:1.)

Tog, net in die volgende paragraaf neem die universiteit 'n ander standpunt in:

*“English is the medium of instruction and administration. English is an international language of communication in science and business, but it is not the primary language for many of our students and staff. A major objective is, therefore, to ensure that our students acquire effective literacy in English, by which we understand the ability to communicate through the spoken and written word in a variety of contexts: academic, social, and in their future careers.”* (UK, 2003:2.)

Dit blyk uit die voorafgaande aanhaling dat 'n maklike uitweg gevolg is en, hoewel *de facto*-meertaligheid erken word, word dit nie ondersteun deur spesifieke riglyne om 'n meertalige onderrig- en werksomgewing daar te stel nie. Daar kan verskillende redes vir hierdie toedrag van sake wees, waaronder die gebrek aan normstelling aan statutêre dokumente, gebrek aan konsultasie en gebrek aan 'n taalplan.

#### 4.2.2.5 DIE UNIVERSITEIT VAN FORT HARE

- VOLDOENING AAN DIE STATUTÊRE MEERTALIGHEIDSEIS

Nie net kan daar uit die staanspoor uit afgelei word dat die universiteit onder meer die Grondwet en die Ndebele-verslag in berekening bring nie, dit word ook later pertinent so gestel (UFH, 2006:2-3).

- TAALBELEIDSPROSES

By nadere lees, word dit duidelik dat die raadpleging van bogenoemde nasionale statutêre dokumente die enigste konsultatiewe proses blyk te wees. Slegs nasionale statutêre dokumente is in ag geneem en daar is nie oorleg gepleeg met belangegroepe nie. Die dokumente kan nie alleen as riglyne dien nie, maar moet geïntegreer word met die demografie en behoeftes en visie van die universiteit en sy rolspelers – 'n integrasie wat in hierdie stadium nie by dié universiteit plaasvind nie.

- ONDERSTEUNING DEUR 'N TAALPLAN

Ofskoon die universiteit nie as sodanig 'n aparte gedetailleerde taalplan het nie, bied die beleid wel in breë trekke implementeringsriglyne wat die institusionele praktyke insluit (UFH, 2006:4 e.v.).

- HERSIENING VAN DIE TAALBELEID

Wat hersiening betref, blyk die verbintenis van die universiteit duidelik uit die stelling dat hersiening en monitering deurlopend gebeur: *“The Language Policy is to be monitored, evaluated and revised on a regular basis. The Policy should make provision for the appointment of a Language Committee [...]”* (UFH, 2006:8-9.)

- ALGEMENE INDRUK

Die universiteit verbind hom reeds op papier aan sy beleid van meertaligheid:

*“The University wishes to inculcate amongst all its members an awareness of, and sensitivity towards the multilingual nature of its community. The University further wishes to ensure that language does not become a barrier with regard to the accessibility of information, services and resources. The University therefore, specifies in this policy certain provisions aimed at accommodating, alongside English, the progressive development of isiXhosa to eventually function in a similar capacity as English, whilst at the same time promoting the concept of multilingualism.”* (UFH, 2006:2.)

EN

*“The promotion of functional multilingualism through the adoption and implementation of a multilingual Language Policy at the University as far as this is practicable and the protection of the rights of all the officially recognized languages...”* (UFH, 2006:3.)

Dit lyk in die algemeen of hierdie universiteit hom duidelik tot meertaligheid en die bevordering daarvan verbind.

#### 4.2.2.6 DIE UNIVERSITEIT VAN JOHANNESBURG

- VOLDOENING AAN DIE STATUTÊRE MEERTALIGHEIDSEIS

'n Indrukwekkende aantal (statutêre) dokumente, nasionaal en andersins, word in die aanvang van hierdie universiteit se taalbeleid gelys (UJ, 2006:1-2). Dit is egter nie duidelik of die inhoud en bepalings van dié lys in die taalbeleid geïntegreer is nie.

- TAALBELEIDSPROSES

Dit word nie pertinent in die beleid gestel of dit die resultaat van 'n konsultatiewe proses is nie; daarom word aanvaar dat die raadpleging van die statutêre bepalings die enigste konsultasie is wat die beleid gevorm het.

- ONDERSTEUNING DEUR 'N TAALPLAN

Die universiteit het 'n duidelike taalplan, of 'implementeringsplan' soos die spesifieke beleid daarna verwys (UJ, 2006:8-9). Hoewel hierdie plan meer tegniese en gedetailleerde van aard behoort te wees, sluit dit ook spesifieke verwysing na 'n taalkomitee en taaleenheid in en wat hulle doel en rol is in die uitvoering van die beleid (UJ, 2006:10-12).

- HERSIENING VAN DIE TAALBELEID

Wat die hersiening betref, word die volgende vereis:

*"Council and Senate may review this policy from time to time in the light of advice received from the Language Committee and the reports of the respective academic and administrative divisions of the University."* (UJ, 2006:9.)

Hieruit word dit duidelik dat die onus van meertaligheid nie net op één entiteit van die universiteit rus nie, en blyk dit dat die taalbestuur by UJ 'n geïntegreerde poging is.

- ALGEMENE INDRUK

Kwantiteitgewys skort daar niks met die aantal statutêre dokumente wat verreken is in die opstel van die taalbeleid nie. En kwaliteitgewys lê hierdie universiteit se beleid op dieselfde vlak as dié van die Noordwes-Universiteit – beide verbind hulself tot meertaligheid, neem genoemde nasionale statutêre dokumente in ag, het 'n duidelik taalplan en ook 'n goeie hersieningsproses.

#### 4.2.2.7 DIE UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

- VOLDOENING AAN DIE STATUTÊRE MEERTALIGHEIDSEIS

In die Universiteit van Pretoria se taalbeleid word daar eerstens 'n teenstelling aangetref. Hoewel daar soos volg gemeld word: “[...] *promotes the development not only of all the official languages but also of other languages used in the South African community*” (UP, 2008a:1), staan daar ook soos volg: “*The University undertakes to develop and use the languages of instruction, Afrikaans and English, as valuable instruments of science.*” (UP, 2008a:1.) Hiermee saam word daar ook nie eksplisiet melding gemaak van enige nasionale statutêre dokumente wat as riglyne gebruik is nie.

- TAALBELEIDSPROSES

Die taalbeleid maak geen melding van konsultasie met rolspelers in aanloop tot die opstel van die beleid nie.

- ONDERSTEUNING DEUR 'N TAALPLAN

Die UP-taalbeleid word nie deur 'n taalplan ondersteun nie. Wanneer dit kom by die institusionele praktyke (wat in 'n taalplan vervat behoort te word), is die enigste noemenswaardige bepaling die volgende: “*Each unit within the University shall implement the above policy.*” (UP, 2008a:2.) Hoewel daar dus duidelike riglyne gegee word van verantwoordelike instansies vir die implementering van die taalbeleid, stippel die beleid nie die tegniese aspekte rondom die implementering daarvan uit nie.

- HERSIENING VAN DIE TAALBELEID

Geen melding word gemaak van die hersieningsiklus van die taalbeleid nie.

- ALGEMENE INDRUK

Die taalbeleid van die Universiteit van Pretoria voldoen nie aan die basiese vereistes wat hierdie navorsing stel vir goeie praktyk vir universiteitstaalbeleide nie. Desnieteenstaande verbind die UP hom wel hierin tot meertaligheid (weliswaar word dit algaande duidelik dat die onderrig- en werkstale tot twee beperk word):

“[...] *recognises the right of every individual to receive tuition at a tertiary institution via the medium of the official language or languages of his or her choice, to the extent that it is fair and feasible for a particular institution to provide tuition through the official language or languages concerned.*” (UP, 2008a:1.)

#### 4.2.2.8 DIE UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH

- VOLDOENING AAN DIE STATUTÊRE MEERTALIGHEIDSEIS

Hierdie beleid word geskoei op onder meer die Grondwet en die Ndebele-verslag (dit word nie direk gesê nie, maar kan maklik afgelei word): “Die Universiteit hou rekening met strategiese nasionale beleid en beleidvormingsprosesse.” (US, 2004:2.)

- TAALBELEIDSPROSES

Die beleid maak nie eksplisiet melding van 'n raadplegingsproses in aanloop tot die opstel van die taalbeleid nie, en noem dat dit berus op navorsing.

- ONDERSTEUNING DEUR 'N TAALPLAN

Die beleid sluit baie spesifieke bepalings in, wat ook die institusionele praktyk insluit. Daarby word die beleid ook vergesel van 'n duidelike taalplan wat ooreenstem met dit wat by die Noordwes-Universiteit gebied word:

“Die Taalplan is die operasionalisering van die Taalbeleid in verskillende taalgebruikskontekste aan die Universiteit en moet die volgende ideaal van die Taalbeleid help verseker: dat 'n gunstige leer-en onderrigomgewing geskep word waarbinne die bevordering van Afrikaans as akademiese taal en die ontwikkeling van meertaligheid as 'n bate die nodige aandag kan kry.” (US, 2005.)

- HERSIENING VAN DIE TAALBELEID

Wat die beleid verder gewig gee en geloofwaardig maak, is die hersieningsproses van hul taalbeleid:

“Die Universiteit van Stellenbosch neem in ag dat taalbeleidvorming 'n dinamiese proses is. Daarom onderneem die Universiteit om die Taalbeleid voortdurend te toets aan die veranderende omstandighede

- deur navorsing te doen oor die implementering, die toepassing en die monitering van die Taalbeleid;
- deur gereeld met die breë universiteitsgemeenskap oorleg te pleeg;
- deur inligting wat uit hierdie navorsing en oorlegpleging voortspruit te verwerk en bekend te maak; en
- die Taalbeleid na bevind van sake aan te pas.” (US, 2004:4.)

- **ALGEMENE INDRUK**

Hoewel die universiteit se taalbeleid 'n sterk tweetalige sentiment handhaaf, voldoen dit aan die vereistes wat hierdie navorsing aan universiteitstaalbeleide stel: dit is geskoei op die nodige statutêre beginsels, het 'n baie volledige taalplan en 'n goeie hersieningsproses.

Hierdie universiteit verbind hom ook tot die skep van 'n meertalige leeromgewing: "Die Universiteit lewer teen hierdie agtergrond 'n bydrae tot die ontwikkeling van Afrikaans as akademiese taal, maar neem daarmee saam die multikulturele en meertalige Suid-Afrikaanse werklikheid in ag deur, naas die besondere fokus op Afrikaans, ook rekening te hou met Engels en isiXhosa." (US, 2004:1-2.)

#### **4.2.2.9 DIE UNIVERSITEIT VAN DIE WES-KAAP**

- **VOLDOENING AAN DIE STATUTÊRE MEERTALIGHEIDSEIS**

Uit sekere van die bepalings kan daar vaagweg afgelei word dat sommige nasionale rigtinggewende dokumente moontlik gebruik is, byvoorbeeld:

*"Regarding the languages used in the setting of tasks, assignments, tests and examinations, English, Afrikaans and Xhosa should be used wherever it is practicable to do so."* (UWK, 2008:1.)

Uit die bostaande kan daar afgelei word dat die Ndebele-verslag se bepaling wat handel oor die keuse van die provinsie se tale as amptelike tale moontlik in berekening gebring is met die opstel van die taalbeleid.

- **TAALBELEIDSPROSES**

Met betrekking tot konsultasie word nie eksplisiet melding gemaak van sodanige proses nie, en dit kan ook nie implisiet afgelei word uit die dokument nie.

- **ONDERSTEUNING VAN 'N TAALPLAN**

Daar is geen taalplan nie.

- **HERSIENING VAN DIE TAALBELEID**

Geen melding word ook gemaak van hoe of wanneer die beleid hersien word nie.

- **ALGEMENE INDRUK**

Gemeet aan die standaarde wat hierdie studie vir 'n taalbeleid stel, lê dié universiteit se taalbeleid op 'n baie lae vlak.

Wat wel belangrik is, is die feit dat die universiteit hom tot meertaligheid verbind en daarom behoort hierdie verbintenis in die linguistiese landskap sigbaar te word: *“The University of the Western Cape is a multilingual university, alert to its African and international context. It is committed to helping nurture the cultural diversity of South Africa and build an equitable and dynamic society.”* (UWK, 2008:1.)

#### **4.2.3 SAMEVATTING**

Uit die voorafgaande ondersoek word dit duidelik dat al die betrokke universiteite hulself wel op papier verbind tot meertaligheid – net nie noodwendig funksionele meertaligheid nie. Kyk byvoorbeeld in hierdie verband na Rhodes Universiteit en die Universiteit van Kaapstad wat wel meertaligheid en die uitbou daarvan erken, maar steeds stel dat die universiteite in hul primêre domeine (soos onderrig-leer en administrasie) slegs Engels gebruik.

Wat die konsultatiewe proses betref, is dit byna net die Noordwes-Universiteit wat melding maak van 'n definitiewe proses ten opsigte van konsultasie met belangegroepe. Die Universiteit van Stellenbosch kan ook in hierdie verband genoem word, maar hulle beleid stel vaag dat hulle navorsing in hierdie verband doen. Die ander universiteite se konsultatiewe prosesse blyk beperk te wees tot die konsultasie van rigtinggewende dokumente, sonder inagneming van belangegroepe/rolspelers.

Verder skiet die meerderheid van die universiteite se taalbeleide te kort ten opsigte van 'n ondersteunende taalplan en hersieningsprosedures – die minderheid voldoen aan hierdie eise. In hierdie verband is dit slegs die Noordwes-Universiteit, die Universiteit van Johannesburg en die Universiteit van Stellenbosch wat definitiewe taalplanne het.

### **4.3 'N ANALISE VAN DIE TAALLANDSKAP BY SUID-AFRIKAANSE UNIVERSITEITE**

#### **4.3.1 KONTEKSTUALISERING**

Voordat die linguistiese landskap ondersoek word, is dit van kardinale belang dat 'n paar grondliggende beginsels vir dié analise vasgelê moet word.

- **KOMMUNIKASIERUIMTE**

Hierdie studie gebruik die openbare ruimte, of institusionele ruimte in hierdie geval, as sinoniem met die kommunikasieruimte. Die gevolg hiervan is dat die merkers van, of tekste in die kommunikasieruimte, of die elemente van die linguistiese landskap beperk word tot openbare verwysingstekste (*signage*). In Hoofstuk 1 is daar egter reeds gestel dat hierdie studie die tekste wat die kommunikasieruimte vul, wil uitbrei. Die linguistiese landskap van enige instansie bestaan immers nie net uit verwysingstekste nie. Trouens, dié tipe teks is maar net 'n klein afdeling daarvan wanneer tekste soos onderrigtekste en administratiewe tekste bygevoeg word. Dus is die bestek van data vir hierdie studie wyer as blote verwysingstekste en word alle vorme van formele institusionele kommunikasie, so ver moontlik, ingesluit. (Gesproke teks word egter uitgelaat – soos reeds verduidelik.)

- **RIGTING VAN INLIGTINGVLOEI**

Op hierdie punt is dit belangrik om klem te lê op institusionele kommunikasie. Dié tipe kommunikasie/tekste gaan ook akkoord met die beginsel van ondersoek waarin die bo-na-onder-rigting van inligtingvloei ondersoek word (sien paragrawe 2.2 en 2.3). Die bo-na-onder-rigting van inligtingvloei word gebruik omdat daar in hierdie ondersoek met taalbeleide gewerk word, en dit weer as sodanig impliseer dat die toepassing van beleid 'n universiteitsbestuursaangeleentheid is.

- **ELEMENTE IN DIE ONDERSKEIE VLAKKE VAN KOMMUNIKASIE**

Ten einde die beste moontlike greep op die elemente, wat hierdie rigting van inligtingvloei onderskryf, te kry, word dit in vlakke hanteer. Die teoretiese begronding vir die verskillende vlakke is reeds bespreek (kyk par. 2.3 en 4.1) en nou word daar slegs gekyk na watter elemente by watter vlakke hoort.

Vlak 1 – Korporatiewe identiteit-funksie: Dit is op hierdie vlak waar die universiteit se beeld eerste uitgestraal word na die meeste mense. Daarom is die hoofhek van die universiteit, tekste op die ringpad/hoofpad op die kampus (beide verwysingstekste), die universiteit se webblad en natuurlik ook gewoon die naam van die universiteit (beide administrasietekste) wesentlike elemente van die linguistiese landskap in hierdie geval. Indien daarby in berekening gebring word dat al die onderhawige universiteite hul tot meertaligheid verbind, is dit wesentlik dat die linguistiese landskapmerkers wat op hierdie vlak lê so meertalig moontlik moet wees en telkens die amptelike tale van die betrokke universiteit moet weerspieël.

Vlak 2 – Aanwysingsfunksie: Hierdie vlak bestaan tipies uit verwysingstekste wat nie op die buitenste ringpad of hoofpad sigbaar is nie, maar op ander paaie van die universiteit

waar studente en spesifieke belangegroepe (soos besoekers) beweeg. Dit sluit ook verwysingstekse in wat die name van geboue aandui. Teen die agtergrond van die meertaligheidsbeginsel wat deur al die universiteite onderskryf word, blyk dit dat, hoewel hierdie tekste ook so meertalig moontlik moet wees, daar meer ruimte is vir funksionele meertaligheid. Op sy beurt dui dit daarop dat twee van 'n universiteit se drie amptelike tale argumentshalwe sigbaar behoort te wees, maar liefst nie net een nie, behalwe natuurlik indien 'n gebou naam 'n persoon se naam is.

Vlak 3 – Identifiseringsfunksie: Op hierdie vlak word daar gelet op tekste soos inligtingsborde in 'n gebou se voorportaal, borde wat afdelings in geboue aandui en selfs ook naambordjies voor kantore (voorbeelde van verwysingstekse). Op hierdie vlak behoort funksionele meertaligheid meer tot sy reg kom as by enige van die vorige vlakke. Die implikasie hiervan is enersyds dat, afhangend van wat geïdentifiseer word, daar soms net een taal gebruik word (soos op 'n persoon se naambordjie van sy kantoor), en andersyds dat die linguistiese landskap dan in elk geval divers sal wees omdat individuele taalvoorkeure weerspieël sal word.

Vlak 4 – Bedryfsfunksie: Die laaste vlak het te make met tekste wat die heel binneste kommunikasieruimte vul – dus alle tekste binne-in geboue. Hieronder ressorteer onder meer bemerkingsmateriaal, administrasie materiaal en dergelike administratiewe teks. Volgens die onderskeie universiteite se meertalige beleide beteken dit ook die toepassing van funksionele meertaligheid in hierdie geval.

Hoewel dit waarskynlik mag voorkom of 'n selektiewe proses gevolg is wat die elemente betref, omdat nie elke brokkie teks onder die loep kom nie, word dit gemotiveer deur die feit dat dié studie nie meertaligheid persentasiegewys wil meet nie, maar 'n kwalitatiewe geheeloorsig wil gee. Op dié wyse word daar oorkoepelend na meertalige sigbaarheid by 'n verteenwoordigende aantal Suid-Afrikaanse universiteite gekyk sodat 'n geheelbeeld van meertaligheid oor die sektor verkry kan word. Omdat die linguistiese landskap by verstek egter 'n dinamiese omgewing is, word ook aangeneem dat, indien 'n soortgelyke studie oor byvoorbeeld 'n dekade gedoen sou word, dit geheel anders sal lyk.

- **BESTUURSMODELLE VAN DIE BETROKKE UNIVERSITEITE**

Meertaligheid en die aanloop tot en implementering daarvan verloop prosesmatig. En om hierdie proses van meertaligheid, en dan natuurlik ook taalbeplanning of -bestuur, by 'n betrokke universiteit beter te verstaan, is dit nodig om na die groter bestuursmodel van 'n universiteit te kyk. 'n Universiteit wat histories onveranderd deur die onlangse nasionale samesmeltingsproses

gebly het, en slegs een kampus het, sal 'n ander bestuursmodel volg as byvoorbeeld 'n universiteit wat totaal en al geherstruktoreer is met meer kampusse.

Omdat die groter bestuursmodel 'n invloed op taalbestuur het, sal die gevolge daarvan uiteraard sigbaar word in die linguistiese landskap. Daarmee saam sal die bestuursmodel ook bepaalde insigte kan bied oor die spesifieke stand van meertaligheid in 'n betrokke universiteit se linguistiese landskap.

Die volgende tabel dien dan as 'n kort opsomming van die betrokke nege universiteite se geskiedenis en by implikasie dan ook hul bestuursmodelle.

**Tabel 4.1: Bestuursmodelle van universiteite**

|                                                    | <b>Geskiedenis van universiteit ter aanduiding van bestuursmodel</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|----------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit</b> | Die samesmelting van die PE Technikon, die Universiteit van Port Elizabeth en die Vista Universiteit (Port Elizabeth-kampus) het gelei tot die totstandkoming van die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit. <i>"This union of three very different institutions came about as a result of government's countrywide restructuring of higher education – intended to deliver a more equitable and efficient system to meet the needs of South Africa in the 21<sup>st</sup> century."</i> (NMMU, 2009.)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>Noordwes-Universiteit</b>                       | "Op die eerste dag van Januarie 2004 is 'n skeiding wat deur apartheid teweeg gebring is, oorbrug toe die Universiteit van Noordwes, 'n histories swart universiteit, saamgesmelt het met die Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys, 'n histories wit universiteit. Die nuwe universiteit is die Noordwes-Universiteit genoem." (NWU, 2009.) Die implikasie van die bestuursmodel verduidelik Verhoef (2009a) soos volg: "Die bestuursmodel is uniek in die SA HO-omgewing omdat dit bestaan uit vier bestuurseenhede (Institusionele Kantoor, Mafikengkampus, Potchefstroomkampus en Vaaldriehoekkampus). Die kampusse word as outonome operasionele eenhede gesien wat hul kernbesigheid (onderrig-leer, navorsing, kommersialisering van deskundigheid) onafhanklik van mekaar en die Institusionele Kantoor doen. Al die bedryfseenhede word deur 'n enkele stel beleide en prosesse gerig wat universiteitswyd toegepas word. Die outonomie lê dus op bedryfsvlak en nie op beheervlak nie, en daarom werk die NWU as 'n enkele, geïntegreerde, multikampusinstelling." |

|                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|--------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Rhodes Universiteit</b>           | Hierdie universiteit, met 'n geskiedenis van om en by 100 jaar, is van meet af gevestig as 'n Engels universiteit en het nooit 'n herstrukturingsproses ondergaan nie (RU, 2009).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| <b>Universiteit van Fort Hare</b>    | Dié universiteit behou sy bestuursmodel tydens die herstrukturering in 2001 en bly steeds 'n historiese swart Engelse universiteit: <i>"Fort Hare, dating back to 1916, is the oldest historically black university in the country... Fort Hare has three Eastern Cape campuses, in Alice, Bisho and East London."</i> (South Africa.info, 2008.) (Kyk ook UFH, 2007.)                                                                                                                                                   |
| <b>Universiteit van Johannesburg</b> | Hierdie universiteit is die resultaat van 'n samesmelting en het in 2005 sy deure in die huidige formaat geopen. <i>"It is the result of the incorporation of the Soweto and East Rand campuses of Vista University into the Rand Afrikaans University, which took place on 1 January 2004, and the merger of the Rand Afrikaans University (into which the two Vista campuses had been incorporated) and the Technikon Witwatersrand on 1 January 2005, to create the University of Johannesburg (UJ)."</i> (UJ, 2009.) |
| <b>Universiteit van Kaapstad</b>     | Net soos ander histories Engelse universiteite behou hierdie universiteit ook sy bestuursmodel deur die jare (UK, 2009).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| <b>Universiteit van Pretoria</b>     | Die Universiteit van Pretoria het, net soos die meerderheid ander histories Afrikaanse universiteite, 'n samesmelting in die vroeë jare van hierdie eeu ondergaan. <i>"The Mamelodi Campus which was incorporated into the University of Pretoria in 2004 in terms of Section 24 of the Higher Education Act, No 101 of 1997, as part of the restructuring of the South African higher education system."</i> (UP, 2008b.)                                                                                               |
| <b>Universiteit van Stellenbosch</b> | Hierdie universiteit is die enigste histories Afrikaanse universiteit wat nie saamgesmelt het of geherstruktureer is nie (US, 2009). Hoewel die universiteit nou 'n sterkter tweetalige sentiment (en daarmee saam 'n komplekse taalsituasie) het, is die hoofvoertaal steeds Afrikaans.                                                                                                                                                                                                                                 |
| <b>Universiteit van die Wes-Kaap</b> | Hoewel hierdie universiteit ontstaan het as 'n kollege – <i>"In 1959, Parliament adopted legislation establishing the University College of the Western Cape as a constituent college of the University of South Africa for people classified as 'Coloured'"</i> (UWK, 2009) – en later universiteitstatus gekry het – <i>"In 1970 the institution gained university status and was able to award its</i>                                                                                                                |

|  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>own degrees and diplomas" (UWK, 2009) – is hierdie verhoging van status nie deel van die 2001-herstruktureringsproses nie. Hierdie studie ag dus die Universiteit van die Wes-Kaap as 'n universiteit wat sy bestuurstelsel behou het en waarvan dié stelsel nie deur 'n samesmelting beïnvloed is nie.</p> |
|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

#### 4.3.2 DATA-ANALISE & -EVALUASIE: IS 'N FOTO 'N DUISEND WOORDE WERD?

Wanneer 'n universiteit besoek word, is dit maklik om 'n gevolgtrekking rakende taal en meertaligheid te maak wanneer byvoorbeeld die naam van 'n gebou en 'n aansoekvorm gesien word. Geïsoleerde tekste word met ander woorde gesien, en dan word 'n gevolgtrekking gemaak. Hierdie tipe gevolgtrekkings is dikwels nie akkuraat nie; daarom is dit nodig om in 'n studie soos hierdie tekste naas mekaar te plaas om die geheelbeeld te sien vir 'n meer akkurate gevolgtrekking.

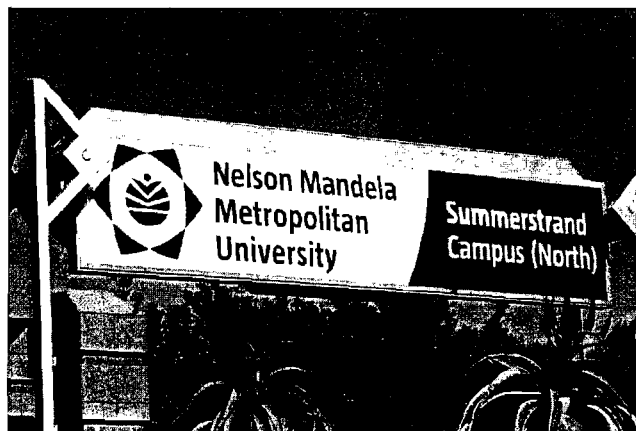
##### 4.3.2.1 VLAK 1 – KORPORATIEWE IDENTITEIT-FUNKSIE

- VERWYSINGSTEKS

Verwysingstekse op vlak 1 sluit die verwysingstekse wat die hoofhekke van universiteite merk sowel as inligtingsborde op die hoofpaaie of ringpaaie in.

Wat die verwysingstekse betref, is dit slegs die kampusse van die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit waar die taalgebruik op die hoofhek nie die universiteit se amptelike tale weerspieël nie (kyk Grafika 4.1).

Grafika 4.1: Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit-hoofhek (Summerstrand-kampus)



Volgens Artikel 6 van dié universiteit se taalbeleid moet die korporatiewe beeld van die universiteit die taalidentiteit reflekteer (NMMU, 2005:2) – Afrikaans en isiXhosa moet dus ook gebruik word. Daarmee saam sê Artikel 9: *"All three official languages will be used to generically identify offices and facilities. In deciding on the language used for the generic component of*

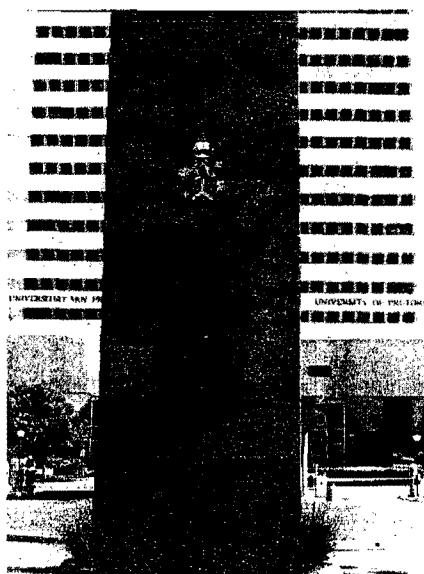
*names of buildings or facilities (if applicable), the criterion of functionality must be applied. The principle of multilingualism could be exercised by alternating the language in cases where multiple signs for the same entity are required.*" (NMMU, 2005:3.) In die soeke na 'n rede vir hierdie verskynsel kan die argument van funksionele meertaligheid (soos in gedeelte twee van Artikel 9) beslis nie hier gebruik word nie. Wanneer die beeld van die universiteit ter sprake is, veral op die vlak wat dit eerste uitstraal soos die hoofhek, móét alle amptelike tale gebruik word. Gebeur dit nie, lyk dit of die universiteit gewoon Engels is en nie meertaligheid onderskryf nie. By die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit sien ons dus reeds op die eerste ondersoekvlak dat daar 'n gaping tussen beleid en praktyk is.

Die Universiteit van Fort Hare (kyk Grafika 4.2) en die Universiteit van Pretoria (kyk Grafika 4.3) illustreer die ander kant van die spektrum. Hoewel dié twee universiteite se taalbeleide onderskeidelik stel dat Engels die enigste amptelike taal is by die Universiteit van Fort Hare (terwyl isiXhosa op die lang termyn ontwikkel word) (UFH, 2006:2 & 5) en die amptelike tale Afrikaans en Engels is by die Universiteit van Pretoria (UP, 2008a:1), en dit wel só gebruik word op die hoofhek, gaan dit hier oënskynlik om iets anders as bloot 'n gaping tussen beleid en praktyk. Dit kom in beide gevalle voor of die meertaligheidsbeginsel as sodanig nie onderskryf word nie en ook of daar nie instrumentele wil is wanneer dit kom by die sigbare vergestaltung van 'n meertalige korporatiewe identiteit nie.

Grafika 4.2: Universiteit van Fort Hare-hoofhek (Alice-kampus)



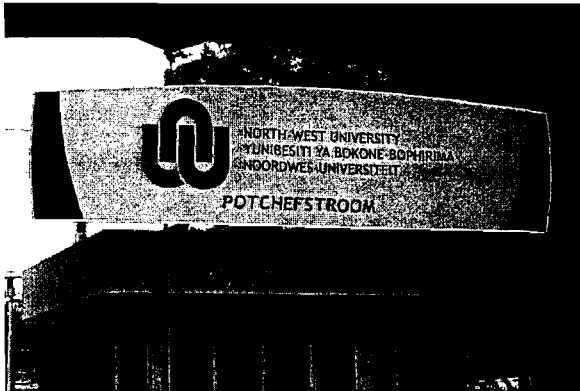
Grafika 4.3: Universiteit van Pretoria-hoofhek (Hatfield-kampus)



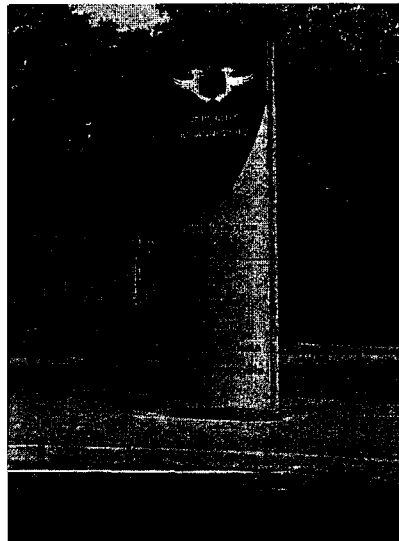
Op hierdie punt is dit egter belangrik om in gedagte te hou dat die Universiteit van Fort Hare nooit 'n samesmeltingsproses ondergaan het nie. Daar was dus geen eksterne proses wat hulle genoop het om meer meertalig te word nie.

In teenstelling hiermee is die Universiteit van Pretoria 'n histories Afrikaanse universiteit wat hul Mamelodi-kampus ná die herstruktureringsproses aan die begin van hierdie eeu bygekry het. Ten spyte hiervan is daar slegs twee tale op hul hooftek. Hoewel twee tale per definisie meertalig is, kan daar 'n saak voor uitgemaak word dat dit nie meertalig genoeg is nie omdat slegs twee sogenaamd voorheen bevoordeelde tale steeds gebruik word terwyl Afrikatale agterweë gelaat word.

Grafika 4.4: Noordwes-Universiteit-hooftek (Potchefstroomkampus)



Grafika 4.5: Universiteit van Johannesburg-hooftek (Kingsway-kampus)

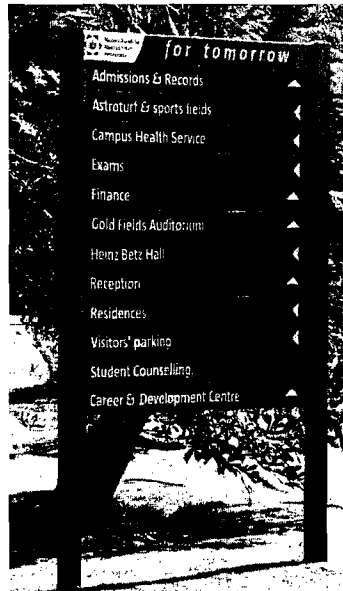


'n Moontlike verklaring vir die Universiteit van Pretoria en die Universiteit van Fort Hare se benadering ten opsigte van verwysingsteks op hul hooftek lê dalk juis in die benadering of situasie van die Universiteit van Johannesburg (kyk Grafika 4.5) en die Noordwes-Universiteit (Grafika 4.4). In teenstelling met die eersgenoemde twee universiteite gebruik die Universiteit van Johannesburg en die Noordwes-Universiteit van meet af aan meertaligheid deur ál hul onderskeidelike amptelike tale op die hoofteke te gebruik. Die verskil tussen hierdie universiteite is dat laasgenoemde twee universiteite noodgedwonge naamsveranderinge moes ondergaan, en by implikasie ook 'n heel nuwe korporatiewe identiteit moes kry – 'n proses waardeur die Universiteit van Pretoria en die Universiteit van Fort Hare nie is. Daar word dus aangeneem dat die sigbare meertaligheid by die saamgesmelte universiteite, soos die Universiteit van Johannesburg en die Noordwes-Universiteit, dalk juis te danke is aan die institusionele herstrukturingsprosesse wat sulke universiteite moes deurgaen.

In aansluiting by die korporatiewe identiteit-beeld wat by universiteitshoofteke sigbaar is, vervul inligtingsborde, oftewel verwysingsteks wat op die hoofpaaie of ringpaaie van universiteite aangebring is, ook 'n identiteitsfunksie. Benewens dié identiteitsfunksie wat die beeld wat by die hooftek geskep is, moet volhou, is dit ook rigtinggewende inligtingborde wat 'n

oriëntasiefunksie vir die breër publiek bied. In hierdie sin kan daar geredeneer word dat hierdie tipe borde, in ooreenstemming met die betrokke universiteit se meertalige beleid, nét so meertalig behoort te wees soos die identiteitsteks by die hoofhek.

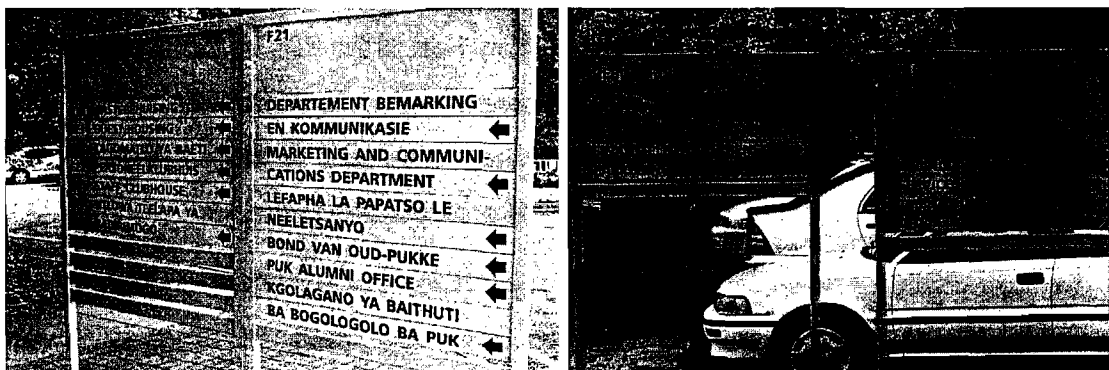
**Grafika 4.6:** Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit – Inligtingsbord wat kardinale punte/fasiliteite (byvoorbeeld: ontvangs en parkering vir besoekers) aandui op die Summerstrand-kampus



Uit die bostaande foto (Grafika 4.6) word dit duidelik dat hierdie tipe teks by die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit ook strydig is met wat in hul taalbeleid staan en dieselfde tendens volg as die teks by die hoofhek van die universiteit. In die beleid staan spesifiek dat geboue en fasiliteite in die amptelike tale aangedui moet word (NMMU, 2005:3); tog gebeur dit nie. Hierdie bord is 'n aanduiding van hoe dit op die ringpad van die universiteit lyk. Dit dui juis belangrike geboue/fasiliteite aan, en tog word slegs Engels gebruik.

Aan die ander kant word daar by die Noordwes-Universiteit (Potchefstroomkampus) vanaf die naambord van die hoofhek na die eerste vlak- losstaande inligtingsborde 'n konstante beeld van meertaligheid by die universiteit sigbaar (Grafika 4.7).

**Grafika 4.7:** Noordwes-Universiteit (Potchefstroomkampus) – Losstaande inligtingsborde op die ringpad van dié universiteit



So ver word al die amptelike tale van die universiteit – Afrikaans, Engels en Setswana – op die eerste vlak by die Potchefstroomkampus gebruik en volgehou. Hierdie beginsel geld ook vir die

ander kampusse en die institusionele kantoor van die NWU, met die verskil dat Sesotho as derde taal by die Vaaldriehoekkampus gebruik word. In hierdie opsig word meertaligheid dus verder gevoer as bloot die teks by die onderskeie hoofhekke.

Wat Rhodes Universiteit betref (Grafika 4.8), is dieselfde tendens sigbaar as by die hoofhekke van die Universiteit van Fort Hare (Grafika 4.2) en die Universiteit van Pretoria (Grafika 4.3). In hierdie opsig lyk dit of die feit dat hierdie universiteite nie aan grootskaalse herstrukturering onderwerp is nie (soos dit van sommige instellings vereis is) 'n bydraende faktor is tot die voortsetting van die taalpraktyke tipies van die pre-1997-tydperk. Dit is in hierdie jaar dat die Witskrif op Hoër Onderwys III (Regeringskennisgewing 1196) (DOE, 1997) vrygestel is waarin rigtinggewende aanduidings vervat word van die voorgenome transformasie van die Suid-Afrikaanse hoëronderwyssektor. Dit lyk dus of universiteite wat nie ingrypend geraak is deur die herstrukturering sinisiatiewe en gepaardgaande korporatiewe identiteit-veranderinge nie as't ware voortgaan om in die kader van die vorige bedeling te funksioneer.

Grafika 4.8: Rhodes Universiteit – Losstaande inligtingsbord op een van die sogenaamde hoofpaaie van dié universiteit

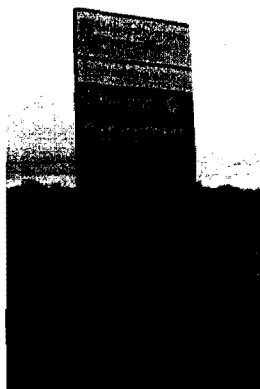


In hierdie verband sê prof. Robert Kashula egter dat verwysingstekse op dié kampus besig is om meertalig (*"tringlingual"*) te word: "... we've got a naming committee and all new buildings are going to be trilingual from what I can gather and some of the major buildings that are now monolingual will also become trilingual. So, we've got ... you see we've got institutional buy-in into this thing." (Kashula, 2008:90.) Met hierdie aanhaling raak hy die belangrikheid van die inkoop van bestuur aan. Sy kommentaar slaan ook op die prosesmatigheid van taalbestuur. 'n Linguistiese landskap verander nie oornag nie. Hierdie besef is belangrik omdat die prosesmatigheid van taalbestuur 'n universiteit se linguistiese landskap op 'n gegewe tydstip onvolledig kan laat lyk terwyl sekere prosesse gewoon eers net voltooi moet word voordat die werklike beeld van die landskap gevestig word.

By Rhodes Universiteit mag dit dalk nie in hierdie stadium wees nie, maar die feit dat die proses aan die gang is en Kashula dit kan noem dat bestuur inkoop, dui aan dat Rhodes in die regte rigting van meertaligheid beweeg.

Die Universiteit van die Wes-Kaap (Grafika 4.9) is ook nie aan herstrukturering onderwerp nie. Wat opval in hierdie verband is die feit dat hierdie universiteit se verwysingstekse redelik nuut is. Al het hulle dus nie 'n gedwonge korporatiewe identiteit-verandering ondergaan nie, is verwysingstekse wel verander, maar die taal van die verwysingstekse het steeds slegs Engels gebly.

Grafika 4.9: Universiteit van die Wes-Kaap – Inligtingsbord net nadat daar by die hoofhek inbeweeg is

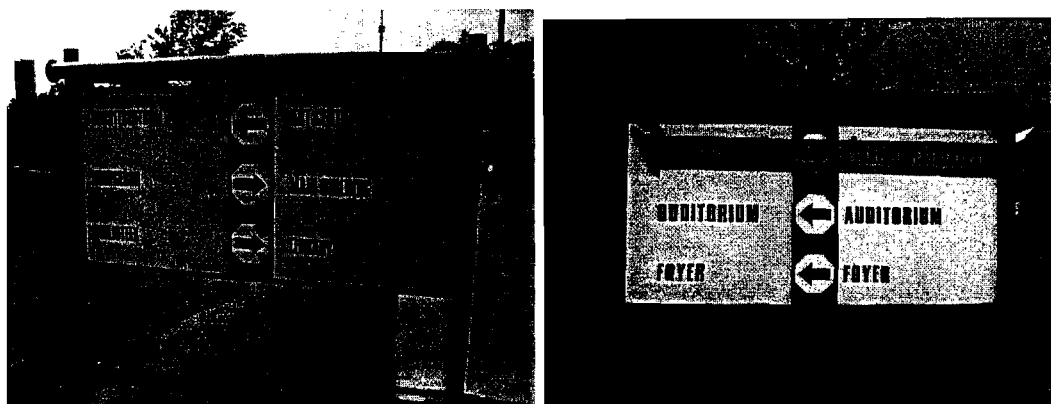


Hierdie bord is een van die prominente rigtinggewende borde op die hoofpad van die Universiteit van die Wes-Kaap. Reeds hier blyk die gaping tussen beleid en praktyk duidelik omdat die beleid stel: *“Signage on campus will progressively be in Afrikaans, English and Xhosa, having due regard to readability and aesthetic considerations.”* (UWK, 2008:2.) Die vraag is nou: Indien daar in die beleid melding gemaak word van verwysingstekse wat *‘progressively’* verander – waarom vind dit nie reeds in die nuwe borde vergestaltung nie? Die vraag kan ook gevra word of die gebrek aan spesifiekheid in die implementering van die taalbeleidsbeginsels nie dalk aanleiding gee tot die oënskynlike traagheid in die implementering hiervan nie.

Prof. Steward van Wyk (2008:93) meen die gaping tussen beleid en praktyk is dalk te wyte aan die feit dat daar “nie eintlik dwang of ’n verpligting op mense [is] om dit in die drie tale te hê nie”. By nadere ondersoek blyk dit dat die oënskynlike wanpassing aan die taalbeleid gewyt kan word. Nié omdat die beleid nie voorsiening maak vir meertaligheid nie, maar omdat dit die agterdeur oophou deur geen dwang toe te pas nie. Dis juis in hierdie geval waar die ondersteuning van ’n taalplan by ’n beleid kan lei tot die stelselmatige implementering van die betrokke taalbeleid. Die linguistiese landskap van die Universiteit van die Wes-Kaap is dus ’n goeie voorbeeld ter staving van die argument dat ’n taalbeleid van ’n taalplan vergesel behoort te word.

Die prosesmatigheid van taalbestuur blyk ook ’n invloed te hê op die Universiteit van Johannesburg se verwysingstekse (Grafika 4.10).

Grafika 4.10: Universiteit van Johannesburg (Kingsway-kampus) – Losstaande inligtingsbord op een van die sogenaamde hoofpaaie van dié universiteit

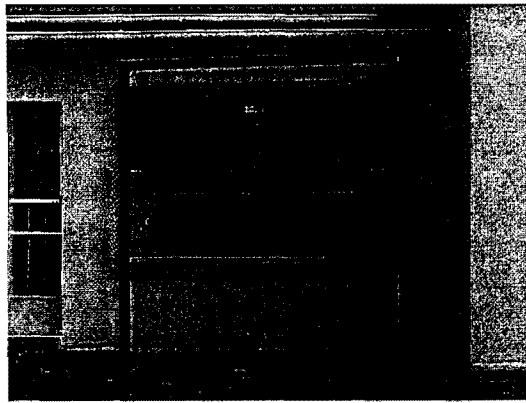


Die universiteit van Johannesburg het vier amptelike tale: Afrikaans, Engels, Sepedi en isiZulu (UJ, 2006:5). Hierdie tale word op die hoofhek weerspieël, maar sodra daar aanbeweeg word na die volgende vlak van kommunikasie, word net die gebruik van Engels en Afrikaans sigbaar. Dit is duidelik uit die korporatiewe kleurgebruik dat hierdie borde wat net in Engels en Afrikaans is, nog dateer uit die era van die eertydse Randse Afrikaanse Universiteit. Oor die verandering van die verwysingstekste in die nuwe korporatiewe kleure van die Universiteit van Johannesburg, sê Monareng (2008:112) dat dit iets is wat in die “pyplyn” is.

Die gebrek aan ’n klinkklare antwoord in hierdie verband dui nie net op die feit dat die koste verbonde aan die daarstel van ’n meertalige linguistiese landskap daartoe lei dat die vergestaltung daarvan in opeenvolgende prosesse uitrol nie, maar dit dui ook daarop dat daar dalk vergeet kan word om taalbeleidsbepalings te implementeer. Met betrekking tot die situasie by die Universiteit van Johannesburg blyk dit dat hier ’n gaping tussen beleid en praktyk bestaan omdat Artikel 2.8(b) van dié universiteit se beleid voorsiening maak vir die gebruik, funksioneel/afwisselend, vir die vier tale van dié instansie op verwysingstekste (UJ, 2006:7).

Daarteenoor is dit interessant om te sien dat ’n inligtingsbord op die ringpad by die Universiteit van Fort Hare weliswaar IsiXhosa bevat (Grafika 4.11), ondanks die feit dat hierdie universiteit verklaard slegs voorsiening maak vir Engels as onderrig- en werkstaal, terwyl die ontwikkeling van IsiXhosa ’n langtermyn doelstelling is (UFH, 2006:2 & 5).

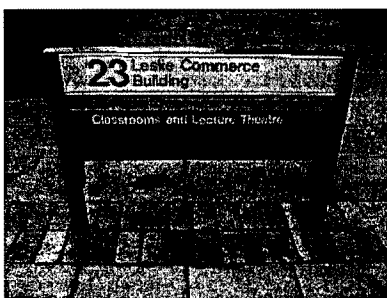
Grafika 4.11: Universiteit van Fort Hare (Alice-kampus) – Losstaande inligtingsbord op die ringpad van dié universiteit



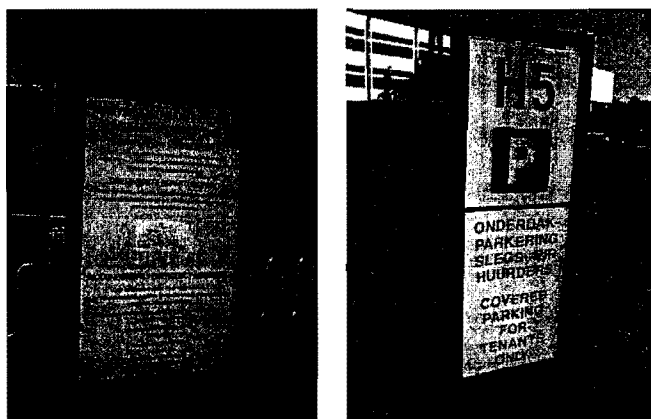
Die vraag is of die gebruik van IsiXhosa bepaal word deur die feit dat dit die IsiXhosa leksikografie-eenheid aandui? Alhoewel die antwoord op die vraag nie van kardinale belang is nie, dien hierdie bord reeds as beginpunt om meertaligheid op die ringpad sigbaar te maak en dit maak ook meer sin om dan by dié eenheid se naambord te begin.

Die voorstellings van die Universiteit van Kaapstad (Grafika 4.12), wat slegs Engels gebruik (UK, 2003:2), en die Universiteit van Pretoria (Grafika 4.13) strook met die taalbeleide van dié universiteite.

Grafika 4.12: Universiteit van Kaapstad – Inligtingsbord op een van die *Upper Campus* se hoofpaaie



Grafika 4.13: Universiteit van Pretoria (Hatfield-kampus) – Inligtingsborde op die ringpad van dié universiteit



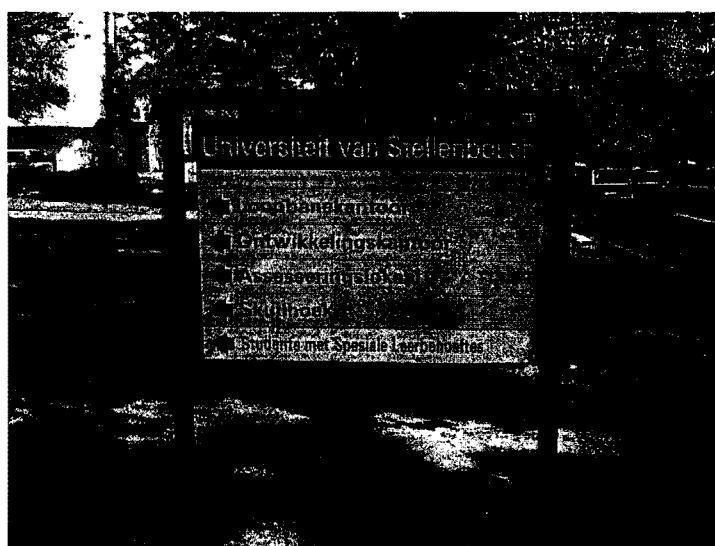
Die kwessie hier ter sprake is ook dan weer dat daar nie 'n gaping tussen beleid en praktyk is nie, maar dat die oënskynlike uitdaging by die beleid self lê wat nie voorsiening maak vir meertaligheid nie. Die implikasie hiervan is egter dat die betrokke instellings se taalbeleide en die gepaardgaande taalsigbaarheid op grond daarvan nie belyd is met nasionale statutêre riglyne nie.

Die Universiteit van Pretoria regverdig egter hul keuse wanneer me. Therese Bron sê: "Ons is hierdie jaar deur die *Higher Education Quality Committee* geoudit. En dit was ook 'n reuse-

oefening. Die Universiteit van Pretoria was ook die *pilot*-universiteit wat deur die proses gegaan het. En ons eerste prioriteit was eers om al ons geboue in Engels en Afrikaans te kry. So, ons is deur 'n reuse-oefening aan die begin van die jaar om net die Afrikaans en Engels op die geboue te kry. Dit was ons eerste prioriteit. Ek is seker ons sal later ook na die Sepedi-kant toe kyk. Alhoewel: terminologie is natuurlik 'n groot probleem. Dis regtig 'n probleem. Daar bestaan doodeenvoudig nie terminologie in Sepedi nie vir 'n gebou soos, jy weet, minerale wetenskappe." (Bron, 2008:92.)

Ook die Universiteit van Stellenbosch se verwysingteks op hierdie vlak is in lyn met hul taalbeleid (Grafika 4.14).

Grafika 4.14: Universiteit van Stellenbosch (Stellenboschkampus) – Eentalige inligtingsbord op hoofpad (met meertalige reg-van-toegang-voorbehoud-verklaring)



Die amptelike bedryfstaal van die Universiteit van Stellenbosch is Afrikaans, en waar redelik en doenlik word Engels en isiXhosa ook gebruik (US, 2004:2). Interessant hier is dat die borde op die hoofpad in Afrikaans is, maar vir statutêre kennisgewings word ook Engels en isiXhosa gebruik. Dié tipe borde by die Universiteit van Stellenbosch is dus in ooreenstemming met die taalbeleid en daar is 'n argument voor uit te maak dat hulle op sleuteltekste (soos waarskuwings of tekste van 'n wetgewende aard) meertaligheid gebruik.

By hierdie universiteit kom die prosesmatigheid van taalbestuur ook na vore. Volgens prof. Leon de Stadler is die universiteit in die proses om drie tale op borde aan te bring: "Daar is 'n stelselmatige poging, of projek kan jy dit eintlik maar noem, om dit wel te doen en veral om die belangrikste, jy weet, belangrikste kennisgewingborde en so aan drietalig te maak." (De Stadler, 2008:92.)

Omdat verwysingstekste alleen nie volledig die eerste vlak van kommunikasie konstitueer nie, word daar vervolgens gekyk na administratiewe teks waardeur die korporatiewe identiteitsfunksie van 'n universiteit vergestalt word.

- ADMINISTRATIEWE TEKS

Die verwysingsteks, in die vorm van die hoofhek en inligtingsborde op die ringpaaie/hoofpaaie van universiteite, vervul die korporatiewe identiteit-funksie wanneer daar fisies op die kampus beweeg word. Tog gebeur dit ook dat nie alle persone altyd op die kampus is nie, maar dat daar wel 'n eerste vlak van kommunikasie weg van die fisiese kampus plaasvind en dit die linguistiese landskap medekonstrueer. Die elemente wat deel vorm van dié kommunikasie is administratiewe teks in die vorm van die naam van die universiteit op briefhoofde en die betrokke universiteit se webblad.

Die Engelse spreekwoord *It's all in the name* blyk inderdaad deel van die kruks van meertaligheid vir hierdie studie te wees. Die naam van die universiteit word eerste gekommunikeer nog voordat die universiteit fisies betree word of enige ander kommunikasie van die universiteit ontvang word. Die erns wat 'n universiteit met meertaligheid maak, word gereflekteer in die hoeveelheid tale waarin die naam verskyn. Vergelyk die onderstaande voorbeelde van universiteite se logo's en name:

Tabel 4.2: Logo's en name van universiteite

|                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                            |  <b>UNIVERSITY OF CAPE TOWN</b><br>IYUNIVESITHI YASEKAPA • UNIVERSITEIT VAN KAAPSTAD                                               |
| <b>Nelson Mandela Metropolitan University</b>                                                                                                                                | <b>University of Cape Town   Iyunivesithi Yasekapa   Universiteit van Kaapstad</b>                                                                                                                                   |
|  <b>NORTH-WEST UNIVERSITY</b><br>YUNIBESITHI YA BOKONE-BOPHIRIMA<br>NOORDWES-UNIVERSITEIT |  <b>100</b><br>1918 - 2018<br><b>UNIVERSITEIT VAN PRETORIA</b><br><b>UNIVERSITY OF PRETORIA</b><br><b>YUNIBESITHI YA PRETORIA</b> |
| <b>North-West University   Unibesithi Ya Bokone-Bophirima   Noordwes-Universiteit</b>                                                                                        | <b>Universiteit van Pretoria   University of Pretoria   Yunibesithi Ya Pretoria</b>                                                                                                                                  |
|  <b>RHODES UNIVERSITY</b><br><i>Where leaders learn</i>                                   |                                                                                                                                  |
| <b>Rhodes University</b>                                                                                                                                                     | <b>Universiteit Stellenbosch   Stellenbosch</b>                                                                                                                                                                      |

|                                                                                                                                                             |                                                                                    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                             | <b>University</b>                                                                  |
|                                                                            |  |
| <b>University of Fort Hare</b>                                                                                                                              | <b>University of the Western Cape</b>                                              |
|  <b>UNIVERSITY OF JOHANNESBURG</b><br>Rethink Education. Reinvent Yourself |                                                                                    |
| <b>University of Johannesburg</b>                                                                                                                           |                                                                                    |

Slegs vier van die nege universiteite se name verskyn in meer as een taal: die Noordwes-Universiteit (Engels, Setswana en Afrikaans), die Universiteit van Kaapstad (Engels, isiXhosa en Afrikaans), die Universiteit van Pretoria (Afrikaans, Engels en Sepedi) en die Universiteit van Stellenbosch (Afrikaans en Engels). Hier word die volledige vertaling (die naam is vertaal na al die amptelike tale van die betrokke universiteite) aangetref waarvan Backhaus (2006:58) in paragraaf 2.2 van hierdie studie praat.

Hoewel al vier hierdie universiteite hul amptelike tale in hul name gebruik, is dit die Universiteit van Kaapstad en die Universiteit van Pretoria wat uitstaan. Terwyl Engels die amptelike taal van die Universiteit van Kaapstad is (UK, 2003:1-2), en Afrikaans en Engels dieselfde funksie vir die Universiteit van Pretoria (UP, 2008a:1) vervul, bevat beide se name ook Afrikaans, en onderskeidelik ook isiXhosa en Sepedi.

Volgens prof. Mbulungeni Madiba van die Universiteit van Kaapstad het dit baie moed gekos om hierdie stap te neem: "... *it took courage for the university to change that...*" (Madiba, 2008:91). Hierdie stap word ook in fases uitgerol: "... *what we managed to do now is to design the logos for all the senior management up to the deanery level that is the first phase. So that has been completed. The next phase will be to implement this at departmental levels and all the other structures, which is also a big challenge.*" (Madiba, 2008:91.)

Wat die Universiteit van Pretoria betref, is daar reeds gesien dat dié universiteit eers alles (ander borde) in Engels en Afrikaans wil kry en dalk later aandag aan Sepedi sal gee (Bron, 2008:92). Die feit dat Sepedi reeds in die universiteitsnaam vergestalt word, gee eerstens 'n

aanduiding van die instelling se voorneme, maar noodsaak ook die verdere sigbaarheid van Sepedi op ánder plekke in die linguistiese landskap.

Na aanleiding van die ondersoek rakende die name van universiteite, kan hier ook van die beste voorbeelde van Backhaus (2006:52) se karaktereenskappe van tekste – die tale wat gebruik word en hoe hulle gerangskik word – gesien word (kyk ook paragraaf 2.2). By die Noordwes-Universiteit en die Universiteit van Pretoria word drie verskillende tale ewe groot (wat betref lettertipe) gebruik, en by die Universiteit van Stellenbosch geld dieselfde beginsel vir Afrikaans en Engels – die volgorde van die tale verskil net. Die Universiteit van Kaapstad gebruik Engels baie groter as isiXhosa en Afrikaans.

Name van universiteite (en logo's) verskyn fisies op hul kampusse, op dokumentasie en op hul webblaaie. Die web is in vandag se inligtingseeu vir baie mense die eerste kontak met universiteite nog voordat hulle 'n kampus betree of ander dokumentasie van 'n universiteit ontvang. Om hierdie rede konstitueer hierdie tipes tekste ook die linguistiese landskap en daarom word daar vervolgens gekyk na die webblaaie as eerste kommunikasievlak.

Vir die analise van die webblaaie van universiteite moet daar in gedagte gehou word dat nie almal se taalbeleide voorsiening maak vir die taal op webblaaie *per se* nie. Omdat universiteite hulself egter in hul taalbeleide tot meertaligheid verbind, word aangeneem dat dit ook van toepassing gemaak word op webblaaie en word dié elemente vir die doel van hierdie navorsing ondersoek.

Tabel 4.3: Webblaaie van universiteite

**Nelson Mandela Metropolitan University**  
1111 Spring Road  
Port Elizabeth 6001

**Your journey begins here**

Study with us | Academic | Research | General Info | Campus Life | Community | About us | Support Services | Work here | Contact us

What? | Admissions | Registration | Financial info | Accommodation | International students | Orientation | Learning

**News**

18 November 2008  
Landman and NMMU sign agreement to preserve conservation

28 October 2008  
NMMU and Dali join hands to promote technology in schools

**Inaugural lectures**

- Prof Iles Truter - Pharmacy
- Prof Hank Pauw - Sociology & Anthropology

**Public lectures**

- Education for Multiculturalism: The Challenge for Institutions of Higher Learning

**Profile**

**The NMMU welcomes you**

Library | Sport | Conference Centre | University Shop

Nelson Mandela Metropolitan University (NMMU) is an engaged and people-centred university serving the needs of diverse communities by contributing to sustainable development through excellent academic programmes and research.

**Another big achievement for NMMU Civil Engineering Student**

Sibonelo receives his R10 000 from members of the South African Housing Foundation

Sibonelo Sibonelo, a final year Civil Engineering student at NMMU, received the SAHS Housing Award including a R10 000 cash prize for his patented design of MasterLock Blocks. This event was held at the Klerk Mine Estate in Cape Town recently. This is one of a long list of achievements Sibonelo has achieved with his patent. The MasterLock Blocks are mortar-free interlocking cement building blocks which save costs significantly over normal blocks as they require no mortar and fewer skills to build. The blocks are reusable thus making the MasterLock Blocks innovative, earthquake building material which can help to improve the quality standards in housing construction.



University of Fort Hare

Quick Links

Home | About Us | Contact Us | News | Events | Research | Teaching | Learning | Support | Services | Alumni | Staff | Students | Parents | Community | Partners | Sitemap

Fort Hare Students

get exam results via  
your cell phone  
2 our new SMS service

get your exam results and fee balances now

SMS the following to 34763

Examination Results –  
OFF NUMBER: STUDENT NUMBER + name (U)

Financial Balance –  
OFF NUMBER + STUDENT NUMBER + name (U)

Feedback

Feedback Chat in Economics Lecture

THE University of Fort Hare in partnership with the Eswatini Community Trust (on behalf of the Hlabani Group) will on Friday 20 August 2009 launch the Hlabani Chair in Economics

Professor Derrick Swartz to be the new Rector of Nelson Mandela Metropolitan University

Search

Search staff directory

More Website Features

alumninetwork

Locate Fort Hare easily

Community Forum

All Events Gallery

Examinations Schedule 2009

This Week's Events

Inside The University

Facts about UFH

Faculties

Departments

UHF Leadership

Jobs at UHF

Maps and Visitor

Feedback

RSG Feed now available

UHF News

UHF 2009

## Universiteit van Fort Hare-tuisblad

UNIVERSITY OF JOHANNESBURG

Rethink Education. Reinvent Yourself.

Information about

- Becoming UJ
- Our Brand
- Our Vision
- Governance
- Support Units
- Faculties
- Research & Innovation
- Campuses
- Residences
- Jobs
- UJ Sport
- Arts and Culture
- School of Tourism and Hospitality
- Library
- Publications
- Quality Audit 2009
- Contact the UJ Executive
- Public Lectures

Information for

- Prospective Students
- Current Students
- International Students
- Alumni
- Strategic Partners
- Guests
- Staff

UJ Management and SRC signs 2009 fees agreement

The Management Executive Committee (MEC) and the Student Representative Council (SRC) of the University of Johannesburg (UJ) agreed to cap the 2009 fee increments at 10.0 per cent.

[Read more ...](#)

A to Z of UJ Sites

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Search

Latest news

- New Lunumba book to be launched in Johannesburg
- FREE VISUAL EXAMINATIONS
- Pablo Jordan to give his views on whether the ANC will survive
- Is our freedom of speech in danger?
- UJ student has a word in The Times

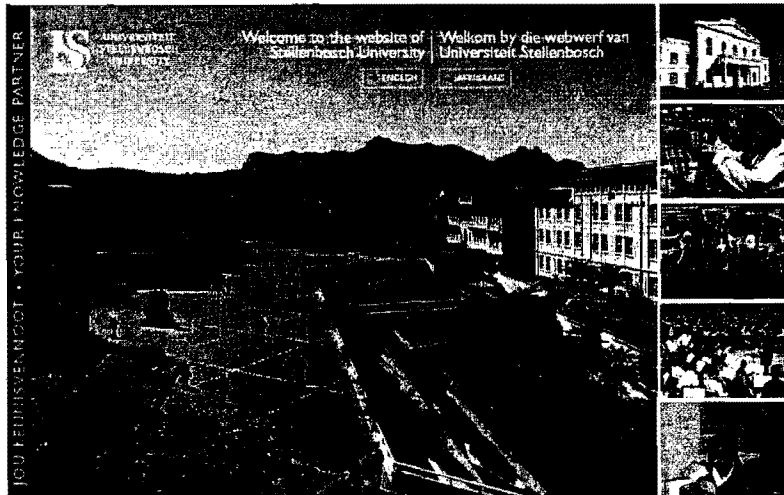
[Archived News](#)

Copyright (c) 2008 The University of Johannesburg | Terms and Conditions of Use | Contact Us

## Universiteit van Johannesburg-tuisblad

## Universiteit van Kaapstad-tuisblad

## Universiteit van Pretoria-tuisblad



### Universiteit van Stellenbosch-tuisblad



### Universiteit van die Wes-Kaap-tuisblad

Die Noordwes-Universiteit is die verste gevorder ten opsigte van meertaligheid op die web. Dié universiteit bied die opsie op hul tuisblad om die res van hul webblad in enige van die drie amptelike tale van die universiteit te besoek. Die navigasie in enigiens van die drie amptelike tale vind op drie navigasievlakke plaas. Indien dokumente 'dieper' in die webblad in gelees word, kan dit in die vier werkstale van die universiteit aan die hand van 'n webgebaseerde begripshulpmiddel, bekend as TransTips, gedoen word. Prakties beteken dit dat dit vir 'n leser moontlik is om 'n dokument wat byvoorbeeld in Engels gepubliseer is, in Afrikaans, Setswana of Sesotho te lees, na gelang van watter woordelys geaktiveer word.

Naas die Noordwes-Universiteit is die Universiteit van Pretoria en die Universiteit van Stellenbosch ook in 'n mate gevorder omdat hulle ook 'n opsie bied om die webblad in die amptelik tale van die universiteit te gebruik – hoewel hierdie tale slegs Engels of Afrikaans is. Wat betref die Universiteit van Fort Hare, die Universiteit van Kaapstad en die Universiteit van die Wes-Kaap is hulle webblaaie in lyn met hul taalbeleid wat slegs Engels as administrasietaal gebruik (UFH, 2006:5, UK, 2003:2 & UWK, 2008:2).

Die oorblywende universiteite voldoen nie aan die meertaligheidsvereistes wat deur die taalbeleid aan dié vorm van teks/kommunikasie gestel word nie.

Volgens die taalbeleid van die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit moet die korporatiewe beeld van die universiteit in al drie amptelike tale geprojekteer word (NMMU, 2005:2), terwyl die taalbeleid oor eksterne geskrewe kommunikasie soos volg stipuleer: *“The language used for general external correspondence aimed at a cross-section of language speakers will be English.”* (NMMU, 2005:2.) Hierdie twee bepalinge is in sterk teenstelling met mekaar omdat die korporatiewe beeld tog deur die eksterne geskrewe kommunikasie uitgedra word. 'n Gaping tussen beleid en praktyk is hier aan die orde, maar hierdie gaping word veroorsaak deur 'n weerspreking in die beleid self.

Rhodes Universiteit maak spesifiek voorsiening vir taal op die web ten opsigte van die pligte van die Afdeling Kommunikasie en Ontwikkeling – *“Ensure that isiXhosa and Afrikaans are used on the Rhodes web page”* (RU, 2005:5) – maar slegs Engels word gebruik. Dieselfde geld vir die Universiteit van Johannesburg – *“The website of the University must progressively be made available in all four languages”* (UJ, 2006:8) – maar in hierdie stadium word steeds net Engels gebruik en behoort *“progressively”* duideliker gedefinieer te word.

Die gevolgtrekking wat gemaak kan word oor die webblaaie is dat die meeste universiteite se webgebaseerde linguistiese landskappe met hul taalbeleide korreleer – met die uitsondering van die Noordwes-Universiteit waarvan die webblad meertalig is en vir verdere navigasie in die universiteitstale voorsiening maak, en Rhodes Universiteit en die Universiteit van Johannesburg waarvan die webblaaie nie in lyn is met die spesifikasies van hul taalbeleide nie. Daarteenoor word 'n duidelike diskrepansie tussen die strewe na meertaligheid en die *de facto*-sigbaarheid van Engels opgemerk.

Wat die webomgewing betref, is dit duidelik dat die linguistiese landskap nie so meertalig is soos wat dit kan wees nie. Hoewel daar waarskynlik verskillende redes voor kan wees, onder andere dat Engels as wêreldtaal globale toegang tot universiteite se webomgewings bied, kan dit ook wees dat die strewe na meertaligheid gewoon nie neerslag vind in die elektroniese kommunikasieomgewing nie. Die gebrek aan 'n gedetailleerde taalplan kan moontlik aanleiding

gee tot nieimplementering van taalbeleidsbepalings. Andersyds kan die oënskynlike nieafdwingbaarheid van taalbeleidsbepalings ook lei tot nieimplementering.

#### 4.3.2.2 VLAK 2 – AANWYSINGSFUNKSIE

Soos reeds gestel, vervul verwysingstekste wat primêr rigting- en plekaanduidend is 'n oriëntasiefunksie en het dit ten doel om toegang te verhoog en mense by plekke te bring. Vir die doeleindes van universiteitskampusse word dus geargumenteer dat belanghebbendes by 'n instelling toegang tot hierdie tipe verwysingstekste moet hê. Daarom word aanvaar dat die aanwysingsvlak dieper in die kampusse van universiteite teregkom waar studente en personeel en sekere besoekers, eerder as die breër publiek, beweeg. Vanweë die inherente diversiteit van universiteitsomgewings en in korrelasie met die strewe na meertaligheid in die onderskeie universiteite se taalbeleide is dit natuurlik dat hierdie omgewing, sover moontlik, al die amptelike tale van die universiteit weerspieël om 1) hul verbintenis tot meertaligheid te bevestig, en 2) 'n deurlopende/konstante beeld van meertaligheid uit te bou.

- VERWYSINGSTEKSE

Teen die agtergrond van die voorafgaande paragraaf is dit vanselfsprekend dat verwysingstekste op Vlak 2 funksioneel meertalig behoort te wees. In die ondersoek na die taalsigbaarheid en die vergestaltung van 'n meertalige omgewing op hierdie vlak by die onderskeie universiteite word dit duidelik dat instellings oor die algemeen tekortskiet. Om hierdie stelling te staaf, word die verskillende verwysingstekens van elke universiteit op hierdie vlak vervolgens bespreek.

Oor die algemeen blyk dit dat die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit nie net nie aan die meertalige vereiste vir die aanwysingsvlak voldoen nie (Tabel 4.4), maar ook nie belyn is met die vereistes soos gestel deur sy eie beleid nie – “*The official languages of the NMMU will be English, Afrikaans and Xhosa, and its corporate image must reflect this lingual identity.*” (NMMU, 2005:2.) Tog is daar ook aanduidings dat drietaligheid by uitsondering wel op sommige aanwysingsborde gebruik word (*Toelatings en Rekords* in Tabel 4.4).

Tabel 4.4:

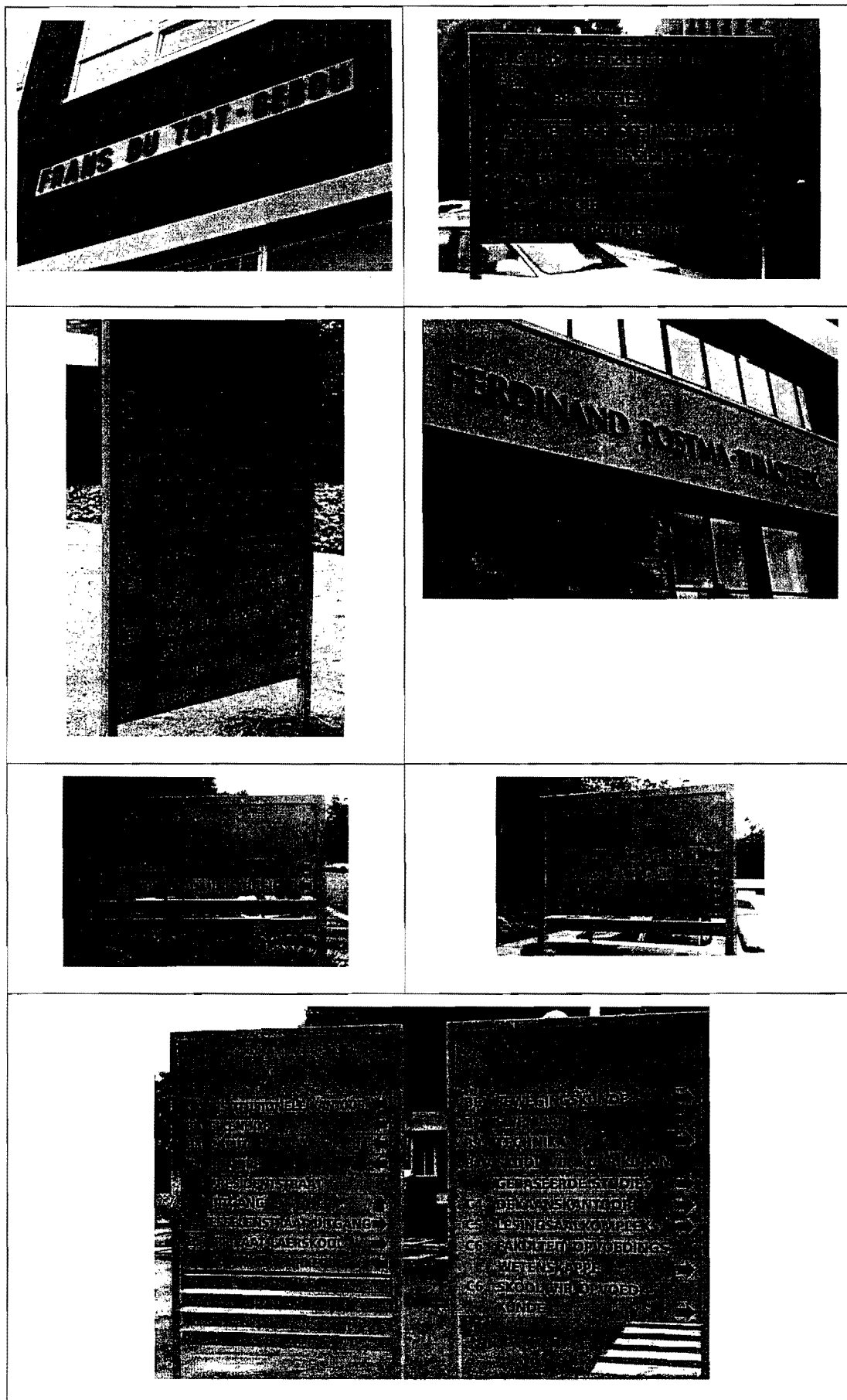
Elemente van die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit (Summerstrand-kampus) wat op Vlak 2 funksioneer.



Gevolgtlik wil dit voorkom of daar geen besluit geneem is om te bepaal in watter volgorde borde meertalig uitgerol moet word nie. In hierdie verband gee dié universiteit se taalbeleid ook nie die nodige rigting nie en laat dit ruimte vir 'n redenasie dat sinergie waarskynlik in hierdie opsig ontbreek. Die oënskynlike gaping tussen beleid en praktyk dui moontlik op 'n gebrek aan koördinasie wat betref die implementering van die beleid.

In die geval van die Noordwes-Universiteit blyk dit dat die meertalige sigbaarheidsvlakke verander wanneer Vlak 2-verwysingstekste van hierdie universiteit se Potchefstroomkampus ondersoek word. Hoewel die sigbaarheid van Afrikaans oorheersend is (Tabel 4.5), is daar meertalige borde op sogenaamd strategiese knooppunte op kampus – onder andere by die duikweg waar swaar voetgangerverkeer is. Vervolgens is meertalige borde op Vlak 2 ook sigbaar by geboue waar 'n diverse studentemark met verskillende taalbehoefte bedien word, byvoorbeeld in die omgewing en by die geboue wat die afkampusprogramme van die Fakulteit Opvoedkunde huisves.

Tabel 4.5: Elemente van die Noordwes-Universiteit (Potchefstroomkampus) wat op Vlak 2 funksioneer.



Die losstaande inligtingborde wat nie op die hoofpad/ringpad is nie, die naam van die biblioteek en die name van fakulteitsgeboue is alles net in Afrikaans. Dit is slegs op die inligtingsbord van

die administrasiegebou waar ál drie amptelike tale gebruik word (die ouer naam van die gebou is ook net in Afrikaans). Die feit dat die administrasiegebou 'n sentrale knooppunt is vir die selektiewe universiteitspubliek en die breër publiek, en aangrensend is aan die ringpad, kan moontlik verklaar waarom al drie tale gebruik word. Dus lê dié fasiliteit en sy borde se funksie weliswaar op Vlak 1 en kan dit oënskynlik nie oor die kam van funksionele meertaligheid geskeer word nie.

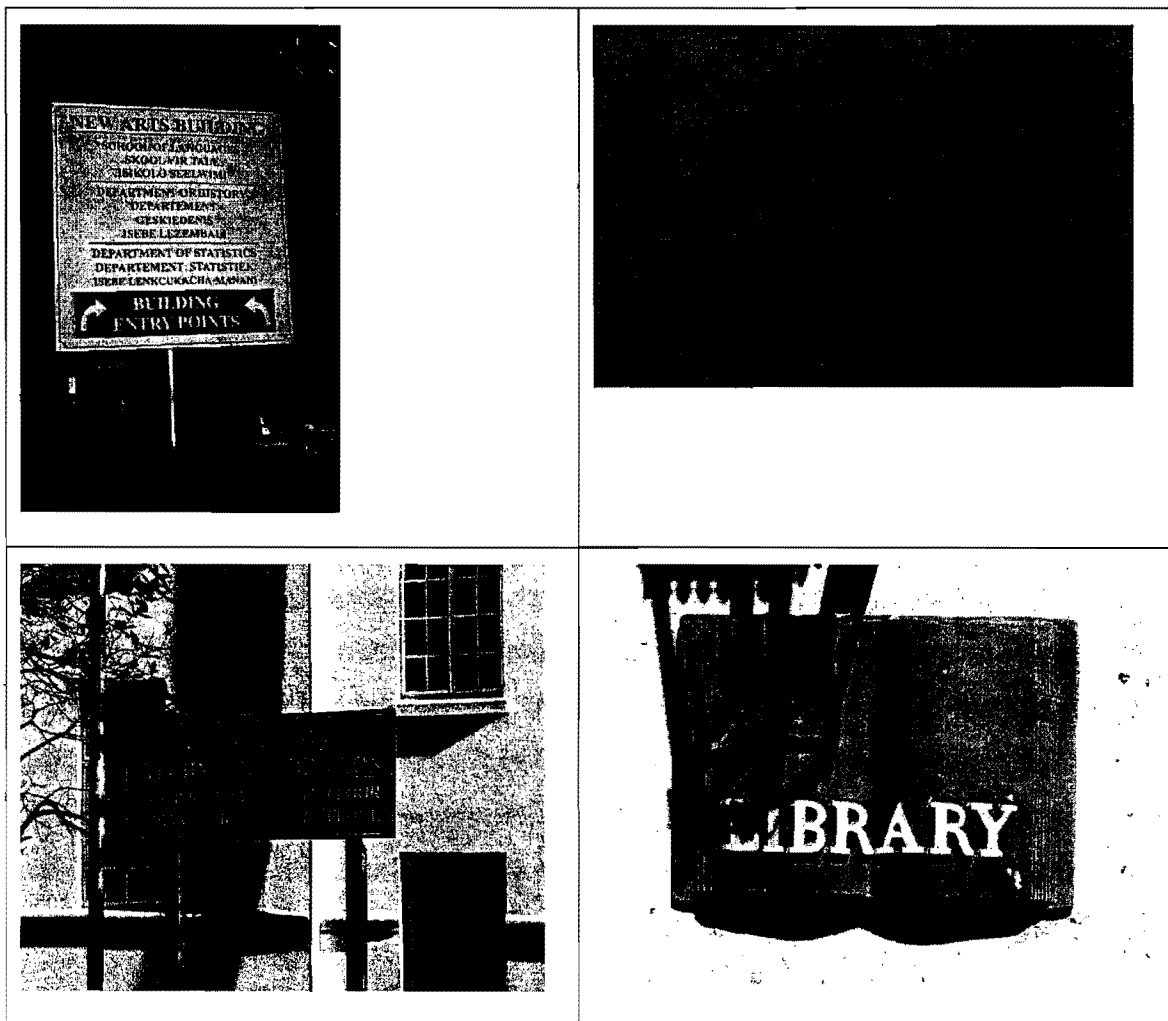
Dit is ook nie noodwendig 'n gegewe dat die ander borde 'n uitvloeisel is van praktyk wat nie in lyn is met die instelling se taalbeleid nie. Hier word funksionele meertaligheid toegepas. Die beleid stel duidelik dat kennisgewingborde oor al die kampusse van die instelling heen funksioneel meertalig moet wees (NWU, 2007:12). Indien hierdie stipulasie saamgelees word met die bepalings oor administratiewe taal by die Potchefstroomkampus, word dit duidelik dat die kampus Afrikaans, Engels en Setswana gebruik en dat die “keuse en gebruik van hierdie drie tale telkens afhang van die situasie/konteks waarin gekommunikeer word, die doel van die kommunikasie en die taalbehoefte en taalvaardigheidsvlakke van die kommunikasiegenote” (NWU, 2007:9). Daar kan dus geredeneer word dat die borde wat net in Afrikaans is daarop gemik is om die spesifieke (Afrikaanse) publiek van die universiteit te bedien, terwyl die administrasiegebou en ander borde op die hoofpad die breër publiek bedien. Die doel van die kommunikasie en die kommunikasiebehoefte op die verskillende vlakke van kommunikasie van hierdie studie bepaal dus watter tale wáár gebruik word.

Dit kan egter nie nagelaat word om te sê dat Afrikaans alleen, hoewel funksioneel, nie wenslik is nie en dat een of meer van die ander amptelike tale met verloop van tyd aangebring sal moet word om die universiteit se meertalig beeld meer konsekwent te maak.

Taalsigbaarheid lyk egter drasties anders by die ander twee kampusse van die NWU. Terwyl Engels en Setswana aan die Mafikengkampus gebruik word, word Engels, Afrikaans en Sesotho konsekwent in die linguistiese landskap aan die Vaaldriehoekkampus gebruik (Verhoef, 2009b).

By Rhodes geld ook die tendens, soos by die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit, dat die meeste van die borde op Vlak 2 in Engels is.

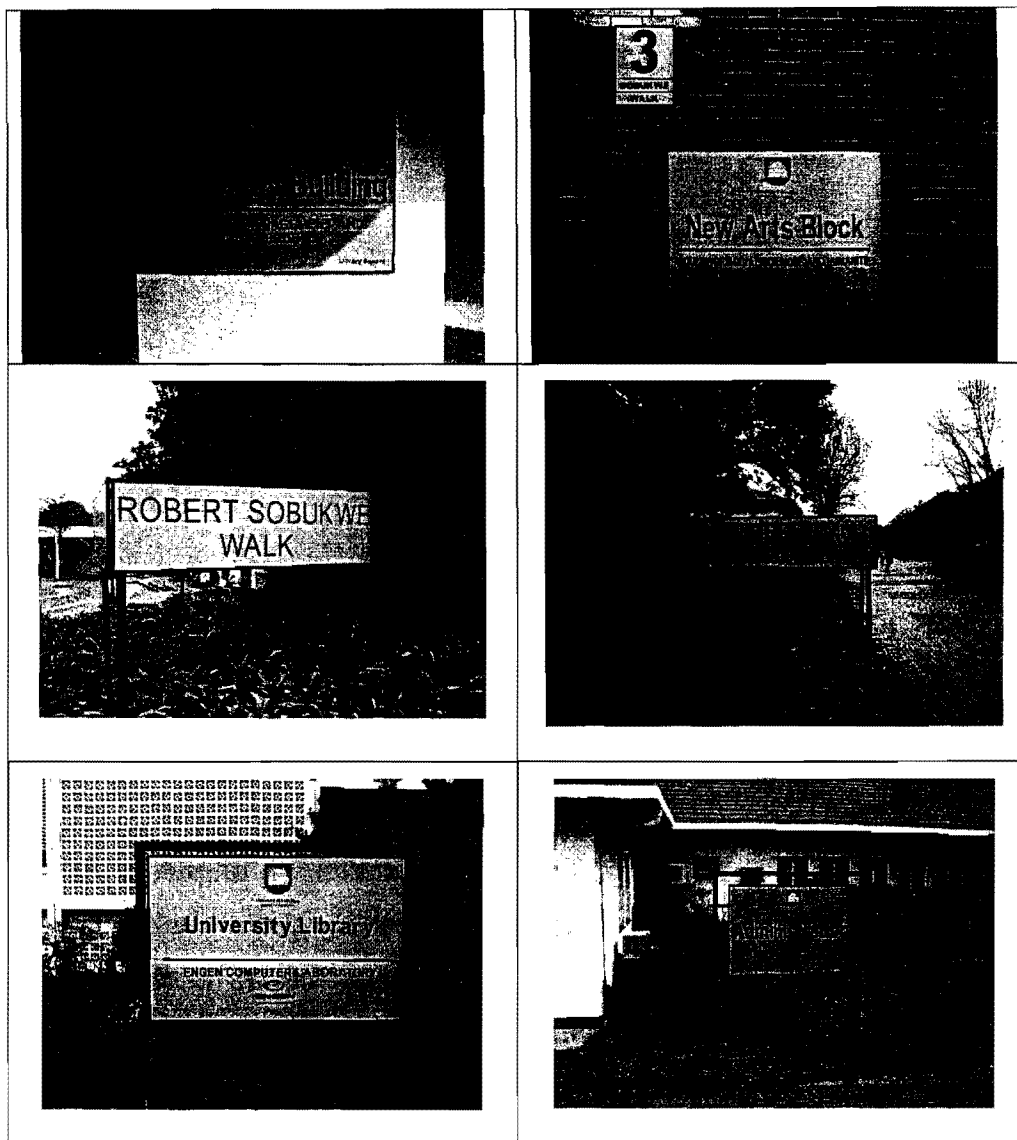
Tabel 4.6: Elemente van Rhodes Universiteit wat op Vlak 2 funksioneer.



Hoewel in die minderheid, is die nuwer borde (wat uitgeken kan word aan die fisiese tekens van veroudering) wel in drie tale soos die *New Arts*-gebou. Die feit dat die nuwe borde meer tale het, is deel van die proses om nuwe verwysingstekse aan te bring – soos die data versamel uit die onderhoud met kundiges by dié universiteit reeds aangedui het (Kashula, 2008:90). Die omgekeerde van die gaping tussen beleid en praktyk is dus hier waar – die praktyk verteenwoordig die positiewe ten opsigte van meertaligheid, terwyl die beleid nog agterweë bly. 'n Verklaring hiervoor kan wees dat die praktyk verander of vooruitbeweeg, maar dat die beleid nie dienooreenkomstig hersien word nie. In hierdie opsig is daar dus sprake van 'n wanpassing tussen beleid en praktyk.

Die Universiteit van Fort Hare se taalbeleid vereis dat op die medium termyn – Januarie 2007 - Desember 2011 – isiXhosa ook op verwysingstekse aangebring moet word (UFH, 2006:4-5).

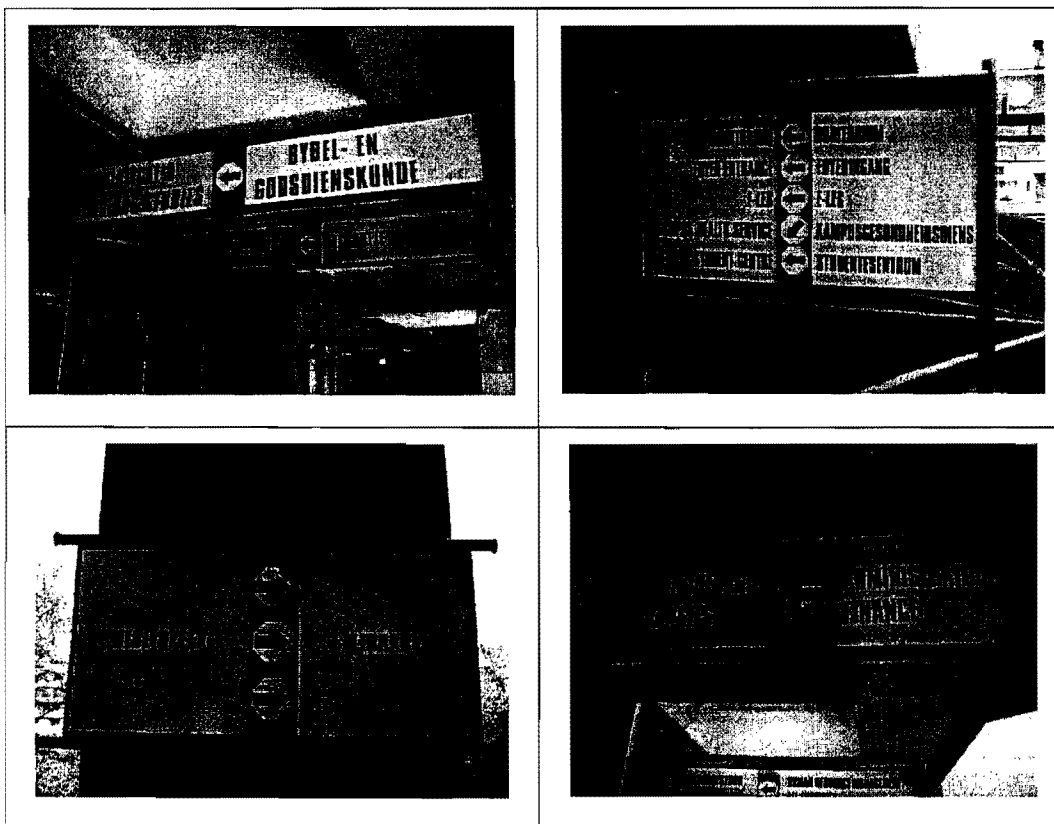
Tabel 4.7: Elemente van die Universiteit van Fort Hare (Alice-kampus) wat op Vlak 2 funksioneer.



Nieteenstaande hierdie gegewe is al die verwysingstekse op Vlak 2 steeds net in Engels. Hierdie toedrag van sake kan waarskynlik toegeskryf word aan die tipiese prosesmatigheid wat met taalbestuur gepaardgaan, en die feit dat hierdie universiteit se beleid stipuleer dat daar sekere tydsbepalings gekoppel word aan die realisering van taalbeleidsdoelwitte. Desondanks is dit so dat die helfte van die termyn vir die implementering van isiXhosa op verwysingstekse nou reeds verloop het en dat die verwysingstekse steeds net in Engels sigbaar is. Beleid en praktyk is dus ook op hierdie vlak strydig met mekaar. Weereens kan die oplossings vir 'n verskynsel soos hierdie in 'n meegaande (meer) gedetailleerde taalplan gevind word.

Van die konsekwentste voorbeelde van funksionele meertaligheid is die verwysingstekse op Vlak 2 van die Universiteit van Johannesburg (Tabel 4.8).

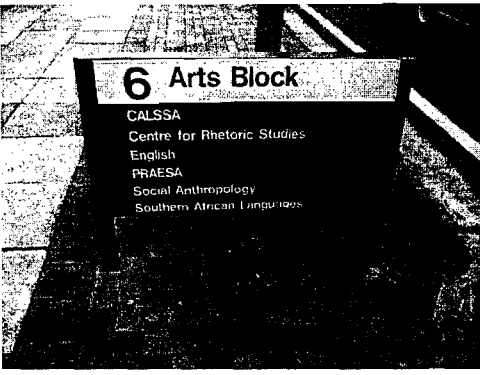
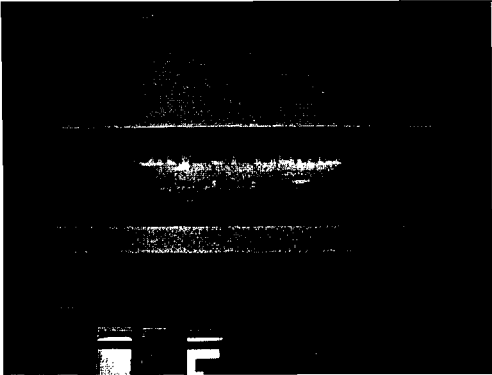
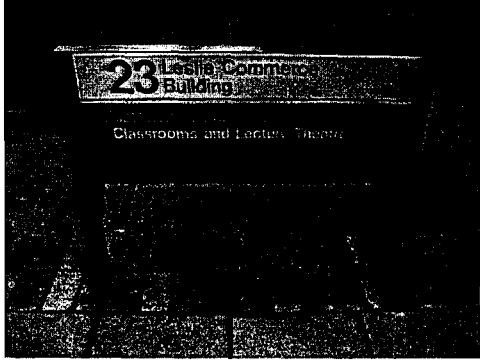
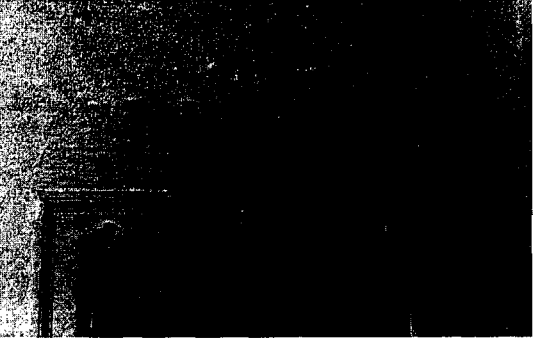
Tabel 4.8: Elemente van die Universiteit van Johannesburg (Kingsway-kampus) wat op Vlak 2 funksioneer.



Die fotomateriaal toon aan dat dié tekste alles in twee van die universiteit se amptelike tale – Afrikaans en Engels – beskikbaar is. Daar is egter ruimte vir ontwikkeling omdat die taalbeleid wil hê dat *“Official signs on and outside University property must, as far as is reasonably practicable, be displayed in Afrikaans, Sepedi, isiZulu and English. For these purposes, the four languages are used in alternating order”* (UJ, 2006:7). Dit is duidelik dat toegang bemiddel word deur die beskikbaarheid van tweetalige verwysingstekse, hoewel die praktiese haalbaarheidsbeginsel waarskynlik die nieteenwoordigheid van die ander amptelike tale van die universiteit verklaar.

Die taalgebruik op die verwysingstekse op dié vlak by die Universiteit van Kaapstad stem ooreen met dié taalgebruik op die inligtingsborde op die hoofpaaie en die webwerf van dieselfde universiteit op Vlak 1. Alles is net in Engels beskikbaar, wat inderdaad in lyn is met hul taalbeleid (Tabel 4.9).

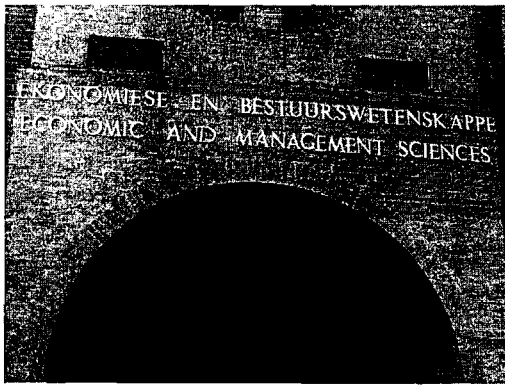
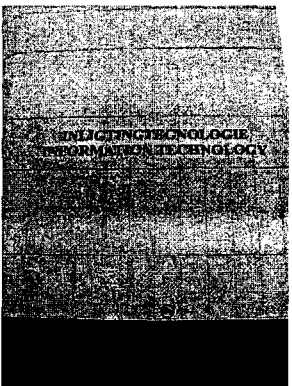
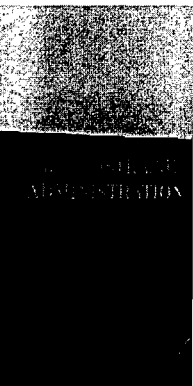
Tabel 4.9: Elemente van die Universiteit van Kaapstad wat op Vlak 2 funksioneer.

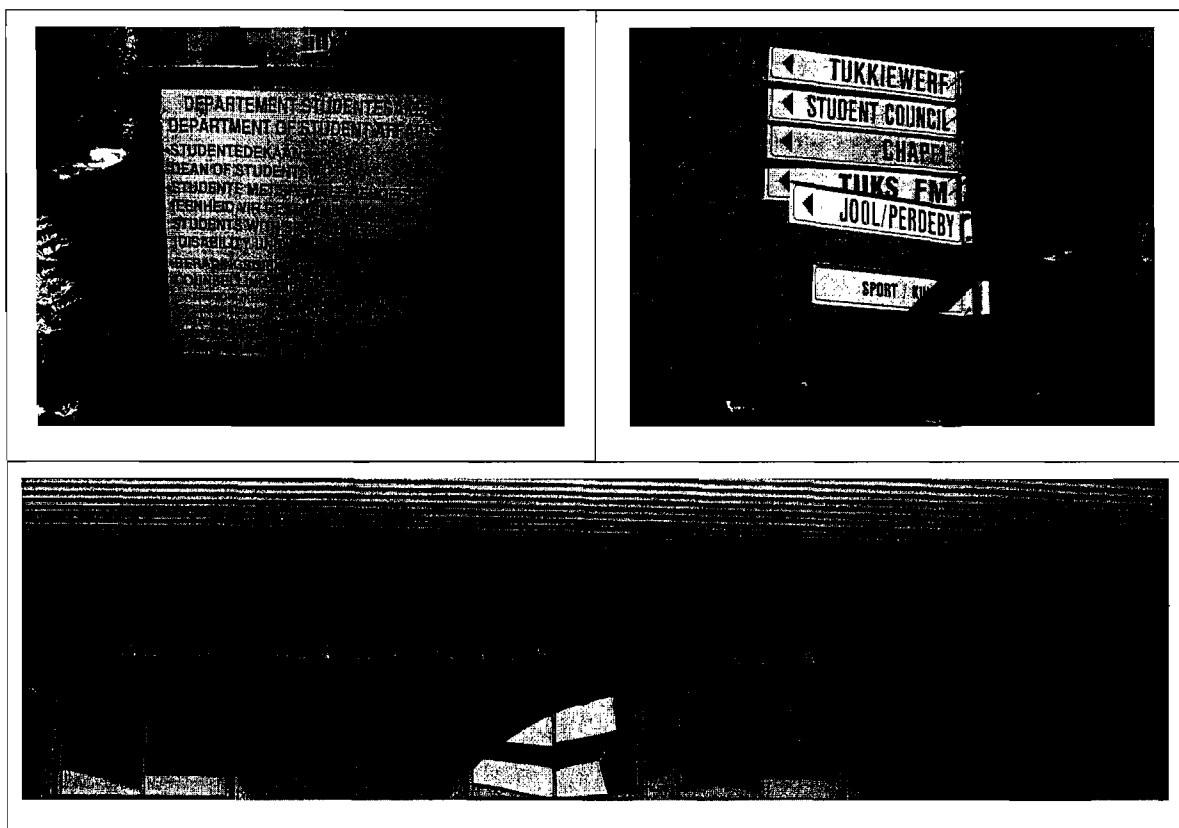
|                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|
|  <p>6 Arts Block<br/>CALSSA<br/>Centre for Rhetoric Studies<br/>English<br/>PRAESA<br/>Social Anthropology<br/>Southern African Languages</p> |  |
|  <p>23 Leslie Comfort Building<br/>Classrooms and Lecture Theatre</p>                                                                         |  |

Hoewel die taalsigbaarheid dui op die hegemoniese posisie van Engels, is die opvallende hiervan dat dit eintlik gaan om die taalbeleid wat nie voorsiening maak en voorskrifte stel vir meertaligheid nie.

Daarteenoor val die konsekwente gebruik van Afrikaans en Engels, die twee amptelike tale van die Universiteit van Pretoria, by dié universiteit op hierdie funksievlak – al word daar nie in die taalbeleid spesifiek melding gemaak van die taal van verwysingstekste nie (Tabel 4.10).

Tabel 4.10: Elemente van die Universiteit van Pretoria (Hatfield-kampus) wat op Vlak 2 funksioneer.

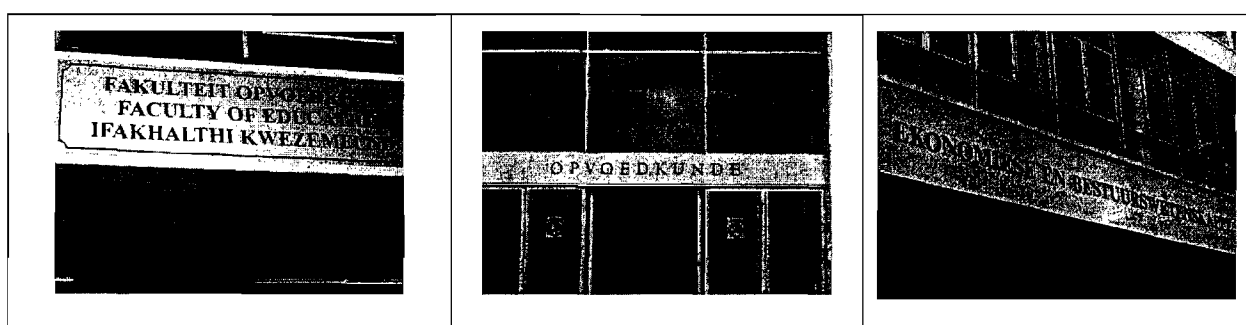
|                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                        |                                                                                                                                                    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  <p>EKONOMIESE EN BESTUURSWETENSKAPPE<br/>ECONOMIC AND MANAGEMENT SCIENCES</p> |  <p>ENGINTECHNOLOGIE<br/>INFORMATION TECHNOLOGY</p> |  <p>WIRTSCHAFTSWISSENSCHAFTEN<br/>BUSINESS ADMINISTRATION</p> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

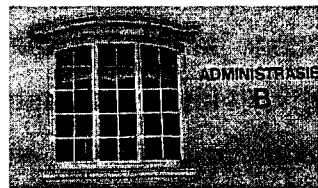
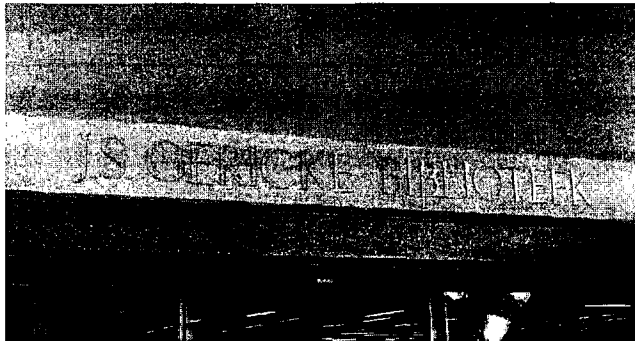
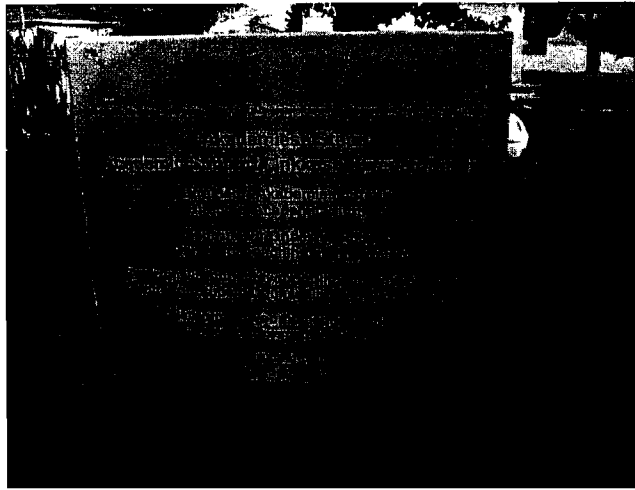


In dié opsig stem die taalpraktyk ooreen met dié by Rhodes Universiteit waar dit blyk dat die taalpraktyk meertaliger is as wat die taalbeleid voorskryf. Die verskil is egter dat Rhodes Universiteit duidelik stel dat hulle in die proses is om meertaligheid op dié tekste uit te rol (Kashula, 2008:90), terwyl die Universiteit van Pretoria nie 'n duidelik antwoord in hierdie verband gee nie (Bron, 2008:92).

Wat die name van fakulteitsgeboue en inligtingsborde by die Universiteit van Stellenbosch betref, word daar op sommige drie tale gebruik en op ander slegs Afrikaans (Tabel 4.11).

Tabel 4.11: Elemente van die Universiteit van Stellenbosch (Stellenboschkampus) wat op Vlak 2 funksioneer.

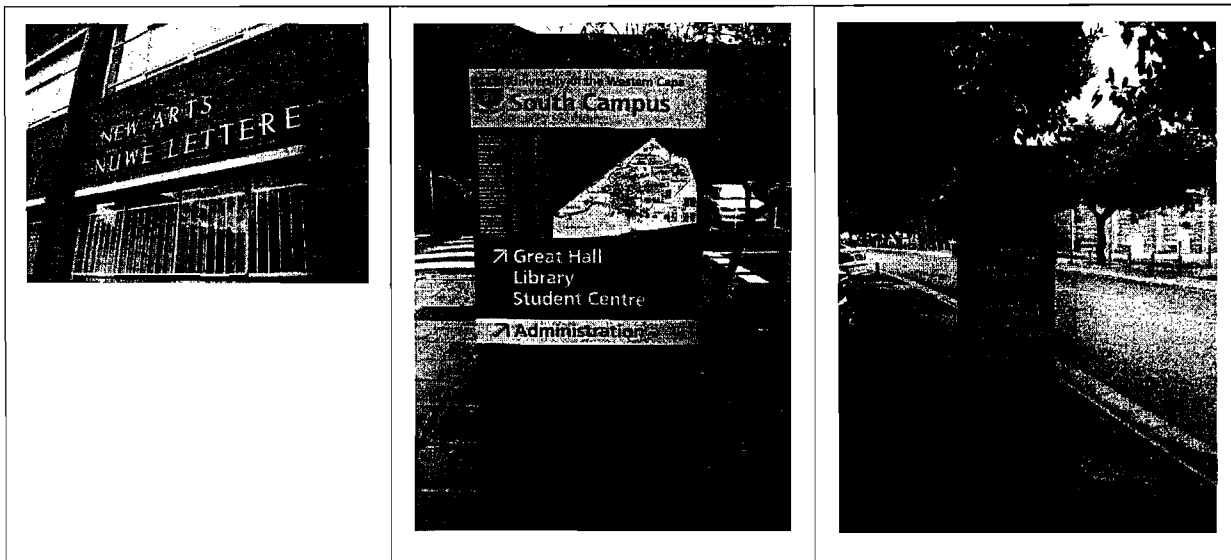




Net Afrikaans word op die name van die biblioteek en administrasiegebou gebruik – twee sentrale plekke op enige universiteitskampus waar aangeneem word dat die sigbaarheid van net een taal waarskynlik nie voldoende is vir rigting- en plekaanduiding nie. Ten opsigte van die prominensie van hierdie twee geboue in die akademiese omgewing sou waarskynlik verwag kon word dat hierdie gebouname eerder as die fakulteitsgeboue meertalig sigbaar sou wees. Volgens prof. De Stadler (2008:92) “is [daar] ’n stelselmatige poging, of projek kan jy dit eintlik maar noem, om dit wel te doen [verwysingstekst meertalig te maak – HE] en veral om die belangrikste, jy weet, belangrikste kennisgewingborde en so aan drietalig te maak”.

Wanneer die taalsigbaarheid op hierdie funksievlak by die Universiteit van die Wes-Kaap onder die vergrootglas kom, is dit opvallend dat die ouer verwysingstekst in Afrikaans sowel as Engels is, terwyl die nuwe verwysingstekst slegs Engels vertoon (Tabel 4.12).

Tabel 4.12: Elemente van die Universiteit van die Wes-Kaap wat op Vlak 2 funksioneer.



'n Tipe regressie is hier ter sprake ten spyte van die feit dat die taalbeleid soos volg oor verwysingstekse bepaal: "*Signage on campus will progressively be in Afrikaans, English and Xhosa, having due regard to readability and aesthetic considerations.*" (UWK, 2008:2.) Dié verskynsel kan aandui dat 'n ou bedeling by hierdie universiteit meer pro-meertaligheid was en dat 'n nuwe bedeling nog nie so ver gekom het om die beleid en die praktyk met mekaar te belyn nie. In hierdie opsig blyk 'n wanpassing tussen beleid en praktyk duidelik en is die implikasie dat die linguistiese landskap waarskynlik toenemend minder meertaligheid sal weerspieël. Hierdie toedrag van sake lei daartoe dat, hoewel die beleid in lyn is met nasionale en provinsiale taalwetgewing, die praktyk 'n ander storie vertel, wat die beleid uiteindelik as lippediens afmaak.

Opsommend oor die sigbaarheid van meertaligheid op Vlak 2 by die negetal Suid-Afrikaanse universiteite, blyk dit oor die aanwysingsvlak dat daar eintlik min sprake is van ware meertaligheid. Uiteindelik word dit duidelik dat die werklike kaskadering van meertaligheid na verdere kommunikasievlakke afneem hoe dieper daar in die geografiese kampusruimte inbeweeg word. Indien verder geredeneer word dat hierdie funksievlak gaan om rigting- en plekaanduiding, kom die toewyding aan die skep van 'n meertalige landskap by al die betrokke Suid-Afrikaanse universiteite onder verdenking.

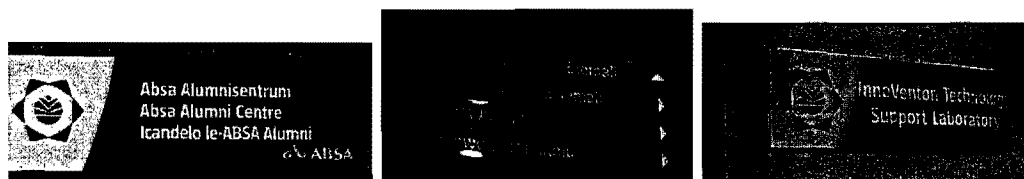
#### 4.3.2.3 VLAK 3 – IDENTIFISERINGSFUNKSIE

Die identifiseringsfunksie se waarde lê in die aanduiding van fasiliteite, dienste, kantore, en so meer. Omdat hierdie tipe verwysingstekste op mikrovlak sigbaar is, behoort dit in 'n meertalige werks- en onderrigomgewing deur die beginsel van funksionele meertaligheid gerig te word, wat weer verskillende tale op identifiseringstekse in dieselfde omgewing gebruik.

- VERWYSINGSTEKS

By die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit kom daar oorwegend meertalige identifiseringstekste in die geboue voor – veral by plekke waar dit lyk of groter konsentrasies mense teenwoordig is (Grafika 4.15). Hierdie waarneming bied waarskynlik 'n verklaring vir die feit dat drie tale binne-in geboue gebruik word, terwyl tekste wat op Vlak 1 en 2 sigbaar is en wat op die breër publiek gerig word meestal net Engels weerspieël.

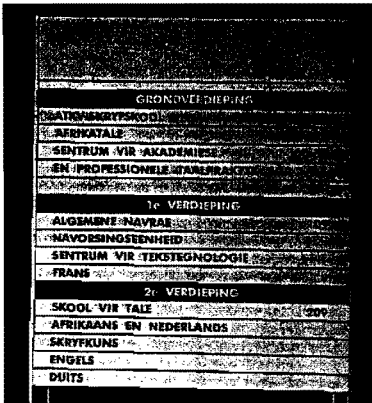
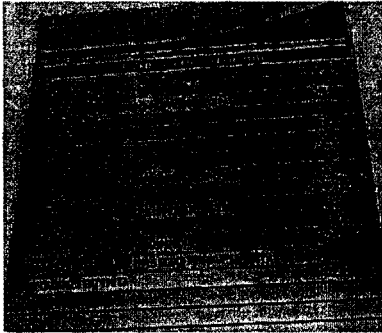
Grafika 4.15: Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit – Inligtingsborde in geboue weerspieël verskillende taalvoorkeure (Summerstrand-kampus)



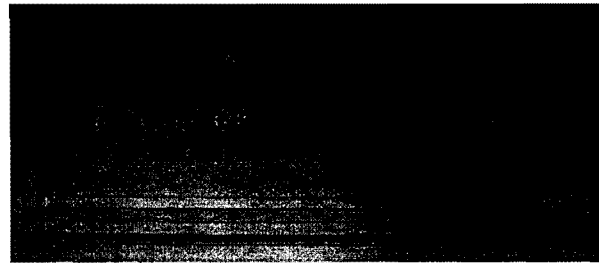
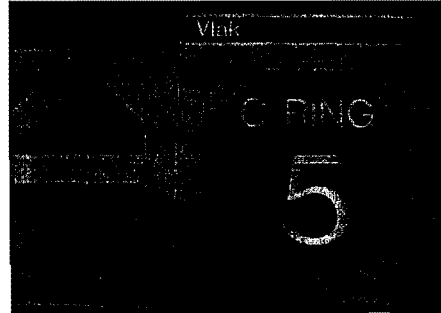
Op hierdie punt sou dit veilig wees om te sê dat die stipulasie oor verwysingstekste van dié universiteit – *“All three official languages will be used to generically identify offices and facilities. In deciding on the language used for the generic component of names of buildings or facilities (if applicable), the criterion of functionality must be applied. The principle of multilingualism could be exercised by alternating the language in cases where multiple signs for the same entity are required.”* (NMMU, 2005:3.) – nie die konvensionele patroon van die sigbaarheid van meertaligheid volg nie. Dit kom voor asof daar van die mikrovlak na die makrovlak gewerk word – anders as wat hierdie studie aanneem.

By die Noordwes-Universiteit en die Universiteit van Johannesburg se betrokke kampusse herhaal dieselfde verskynsel van Vlak 2 hom weer op hierdie vlak. By eersgenoemde is verwysingstekste net in Afrikaans en by laasgenoemde word funksionele meertaligheid ten opsigte van twee van die universiteit se amptelike tale toegepas.

Grafika 4.16: Noordwes-Universiteit –  
Inligtingsborde in geboue is slegs in  
Afrikaans (op die Potchefstroomkampus)



Grafika 4.17: Universiteit van  
Johannesburg (Kingsway-kampus) – Net soos  
by die vorige vlak van kommunikasie, word  
hier ook beide Afrikaans en Engels aangetref



Hoewel daar op hierdie vlak net één taal gebruik word by die Noordwes-Universiteit se Potchefstroomkampus, is daar 'n konstante beeld wat oorgedra word van die aanwysingsvlak (Vlak 2) na identifiseringsvlak (Vlak 3). Trouens, daar is raakpunte wat van die korporatiewe identiteit-vlak (Vlak 1) na die aanwysingsvlak oorgedra word, en dan weer ander raakpunte van die aanwysingsvlak na die identifiseringsvlak.

Dieselfde beginsel geld ook by die Universiteit van Johannesburg. Desondanks val dit op dat die verwysingstekste by die Universiteit van Johannesburg oor al die funksievlakke heen 'n baie konstante meertalige beeld uitstraal ten opsigte van die sigbaarheid van meertaligheid.

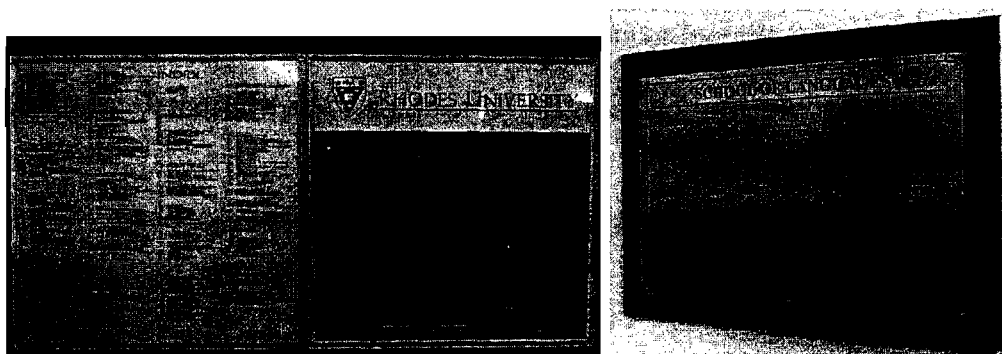
Wat funksievlak 3 betref, gebruik die Universiteit van Pretoria konsekwent Afrikaans en Engels op hierdie vlak, hoewel die taalbeleid nie melding maak van taalgebruik op verwysingstekste nie (Grafika 4.18).



Die UP-taalbeleid onderskryf trouens nie die beginsel van funksionele meertaligheid nie (UP, 2008a:1-2).

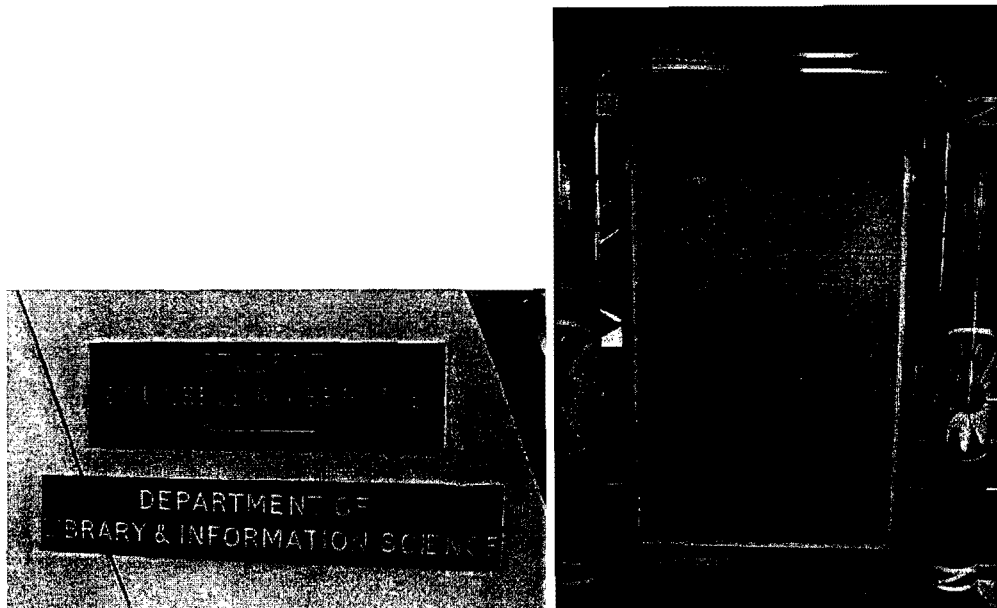
Rhodes Universiteit se inligtingborde in geboue is alles Engels (Grafika 4.19).

Grafika 4.19: Rhodes Universiteit – Al lyk dié borde relatief nuut, word daar by hierdie universiteit steeds byna deur die bank Engels gebruik



Hoewel die universiteit waarskynlik besig is om gebouname meertalig te kry aan die hand van 'n implementeringsplan, word daar toegegee dat die proses waarskynlik langer neem as wat aanvanklik geoordeel is. Volgens Kashula (2008:90) is meertalige taalsigbaarheid 'n wins: *"Visibility is an added spin-off... You know it's a spin-off of multi... of implementing multilingualism. But it's... it's not the be all and end all."*

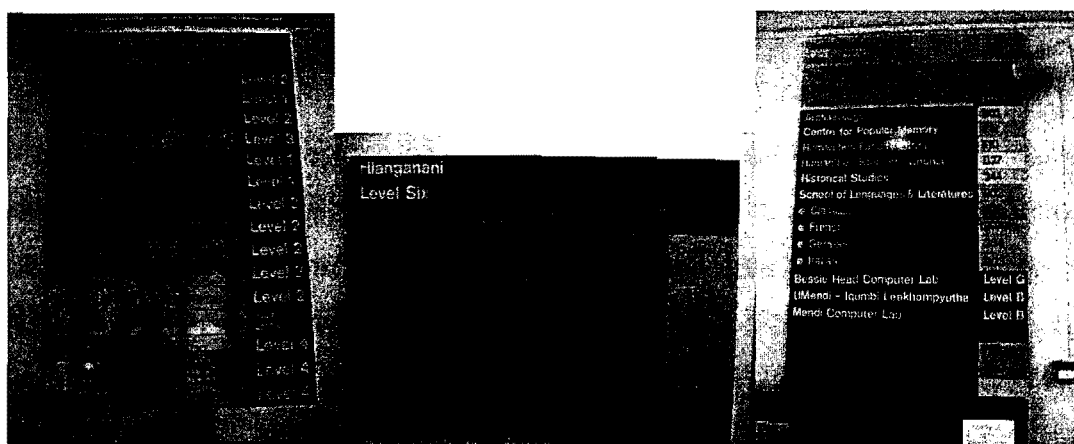
Wat opvallend is by die Universiteit van Fort Hare is dat ou sowel as nuwe borde net in Engels is (Grafika 4.20).



Hierdie bevinding kan lei tot afleidings oor dié universiteit se benadering en houding jeens meertaligheid. Hier is die gaping tussen beleid en praktyk duidelik sigbaar omdat hulle beleid vereis dat isiXhosa reeds op die medium termyn ook op verwysingstekste gebruik behoort te word – juis die tydperk waarin die universiteit hom nou bevind.

Die hegemoniese posisie van Engels aan die Universiteit van Kaapstad word ook op hierdie funksievlak sigbaar (Grafika 4.21).

Grafika 4.21: Universiteit van Kaapstad – Engelse inligtingsborde in verskillende geboue op kampus

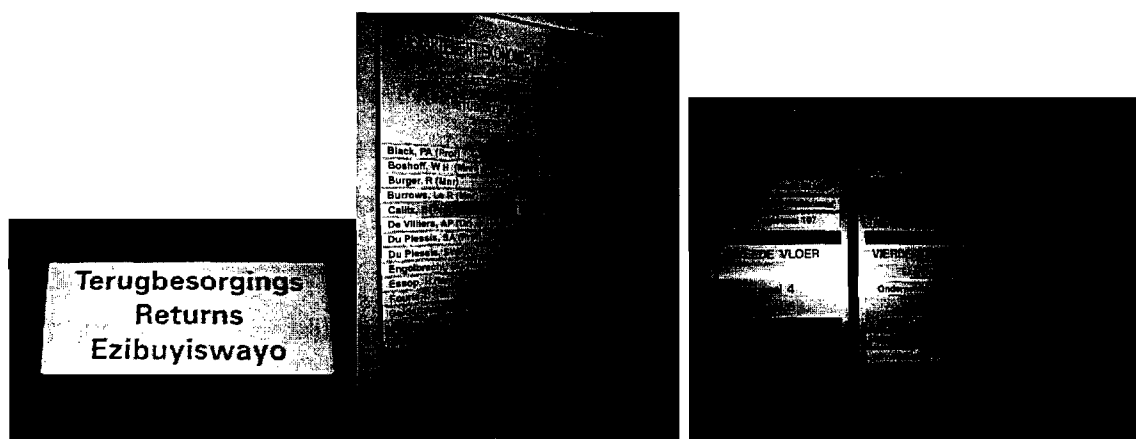


Dit is insiggewend dat die naam van die rekenaarlaboratorium op die bord heel regs, onderaan, in Engels én in isiXhosa aangetoon word en dat die isiXhosa-naam die Engelse een voorafgaan. Hierdeur word die simboliese funksie van taalsigbaarheid versterk, maar omdat die simboliese funksie van taalsigbaarheid buite die skopus van hierdie navorsing lê, word daar nie verder aan die saak aandag gegee nie.

Wanneer dit kom by verwysingstekste op hierdie funksievlak by die Universiteit van Stellenbosch, kan daar met redelike sekerheid gesê word dat, ten opsigte van hierdie studie,

Vlak 3 van kommunikasie die verste gevorder is – beoordeel op grond van die funksionele meertaligheidsbeginsel (Grafika 4.22).

Grafika 4.22: Universiteit van Stellenbosch (Stellenboschkampus) – 'n Mengelmoes van tale op verskillende plekke

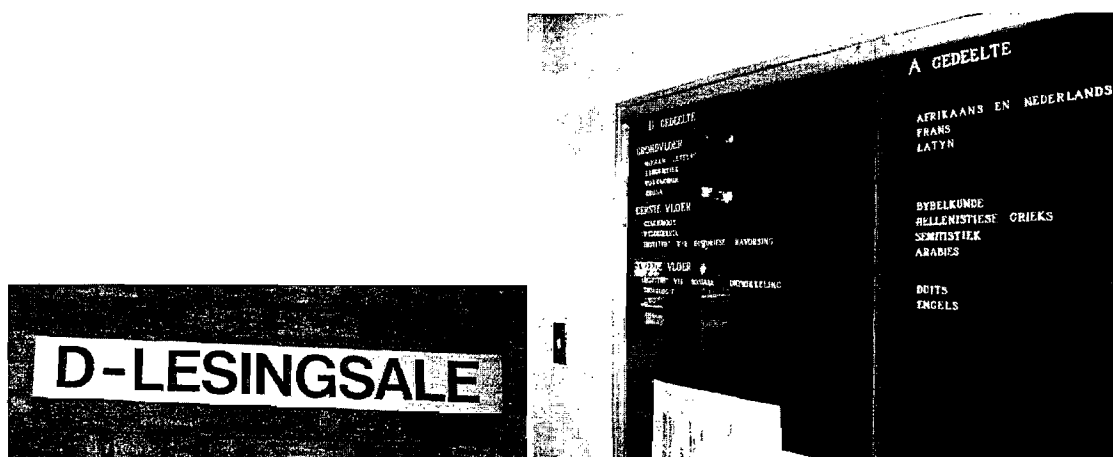


Die eerste foto dui drie tale aan wat in die biblioteek gebruik word. Hoewel die biblioteek se naam op Vlak 2 slegs in Afrikaans verskyn, is dit opvallend dat die verwysingstekste in die biblioteek in drie tale gesien kan word. Meertaligheid word in die biblioteek ook van binne na buite aangewend.

Die ander twee borde is albei in die Departement Ekonomiese afdeling. Hier word meertaligheid weer van buite na binne. Hoe dieper in die gebou inbeweeg word, hoe meer funksioneel meertalig word dit. Dié universiteit se taalbeleid maak ook nie eksplisiet melding van funksionele meertaligheid nie; nogtans word beginsels hiervan sigbaar in die landskap.

Dié borde van die Universiteit van die Wes-Kaap is met die eerste oogopslag deel van die ouer borde van die universiteit (Grafika 4.23).

Grafika 4.23: Universiteit van die Wes-Kaap – Op die ouer borde word nog net Afrikaans gebruik



Beoordeel saam met die nuwer borde, soos op funksievlak 2, is dit duidelik dat meertaligheid nie werklik tot uiting kom in die taallandskap van hierdie instelling nie. Eerstens is dit opvallend dat die sogenaamde ouer borde nog nooit in Engels te kry was nie, al het die taalbeleid

sedertdien drasties verander. En tweedens dat nuwe inligtingsborde buite slegs in Engels is. Hierdie werklikheid is in teenstelling met Van Wyk (2008:93) se persepsie in hierdie verband: "Ek dink die buitenste vlak is waarskynlik drie tale, maar as jy in kantoorgeboue en lesingsale kom, is dit waarskynlik net Engels."

Ten slotte lyk dit oor die algemeen of die beginsel van funksionele meertaligheid relatief goed toegepas word op die identifiseringsfunksievlak. Dit is egter opvallend dat sommige universiteite se taalbeleide nie eksplisiet melding maak van funksionele meertaligheid nie, hoewel dit in die taallandskap geïmplementeer word.

Die positiewe aspekte van hierdie vlak is dat daar by die meeste universiteite 'n eenvormigheid in die voorkoms van die linguistiese landskap vanaf Vlak 2 waargeneem kan word wat die keuse van tale betref.

Vervolgens dan 'n kyk na die vlakke van meertalige taalsigbaarheid op die bedryfsfunksievlak.

#### 4.3.2.4 VLAK 4 – BEDRYFSFUNKSIE

Verskillende voorbeelde van tekste word vir die onderskeie universiteite gebruik na aanleiding van die beskikbaarheidsteekproef (sien paragraaf 4.1) sodat 'n omvattender en verteenwoordigende oorsig gegee kan word oor watter tipe tekste in die algemeen op hierdie vlak funksioneer.

##### • ADMINISTRATIEWE TEKS

Volgens Artikel 7 van die taalbeleid van die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit is die taal vir administratiewe doeleindes Engels (NMMU, 2005:2).

Grafika 4.24: Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit – Bemerkingsmateriaal

**Why consider postgraduate study?**

**Study for personal gain**

- Develop critical thinking, research skills, and professional skills
- Develop research skills
- Develop professional skills
- Develop research skills
- Develop professional skills
- Develop research skills
- Develop professional skills

**Study for professional gain**

- Develop critical thinking, research skills, and professional skills
- Develop research skills
- Develop professional skills
- Develop research skills
- Develop professional skills
- Develop research skills
- Develop professional skills

**What NMMU offers**

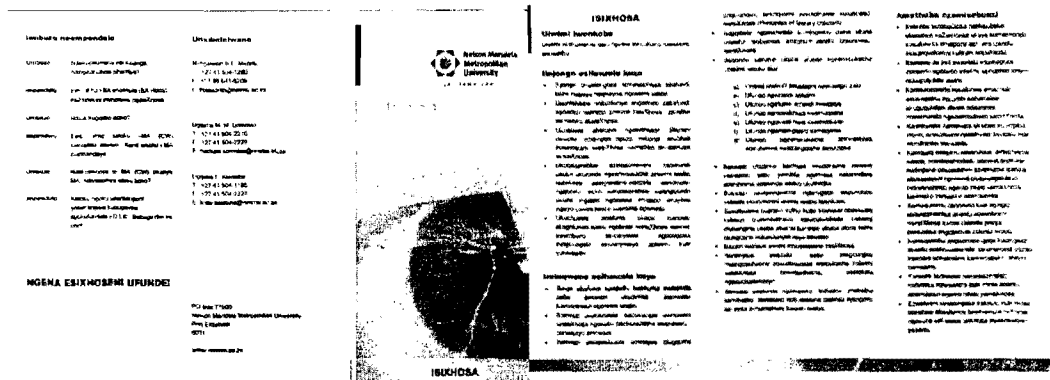
- Develop critical thinking, research skills, and professional skills
- Develop research skills
- Develop professional skills
- Develop research skills
- Develop professional skills
- Develop research skills
- Develop professional skills

**To find out more**

Visit our website: [www.nmmu.ac.za](http://www.nmmu.ac.za)

Contact: [postgraduate@nmmu.ac.za](mailto:postgraduate@nmmu.ac.za)

Postgraduate education involves more than just research. It is a journey of discovery, learning, and growth. It is a chance to explore new ideas, challenge old ones, and make a difference in the world.

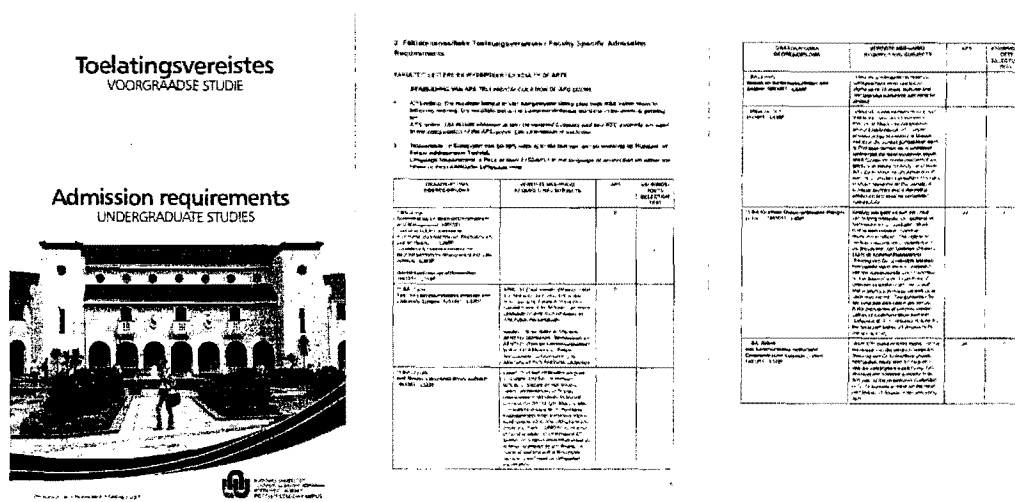


Die heel eerste voorbeeld van bemerkingsmateriaal wat hier gebruik word, is dan net in Engels beskikbaar.

Die tweede voorbeeld is 'n brosjure van die Fakulteit Lettere en Wysbegeerte wat al die isiXhosa-kursusse wat gevolg kan word, aandui. Die hele brosjure is in isiXhosa. Hierdeur word die funksionaliteit en plooibaarheid van meertaligheid in die administratiewe omgewing duidelik gemaak.

By die Noordwes-Universiteit is bemerkingsmateriaal funksioneel meertalig in Engels en Afrikaans, soos die beleid vereis (NWU, 2007:9-12).

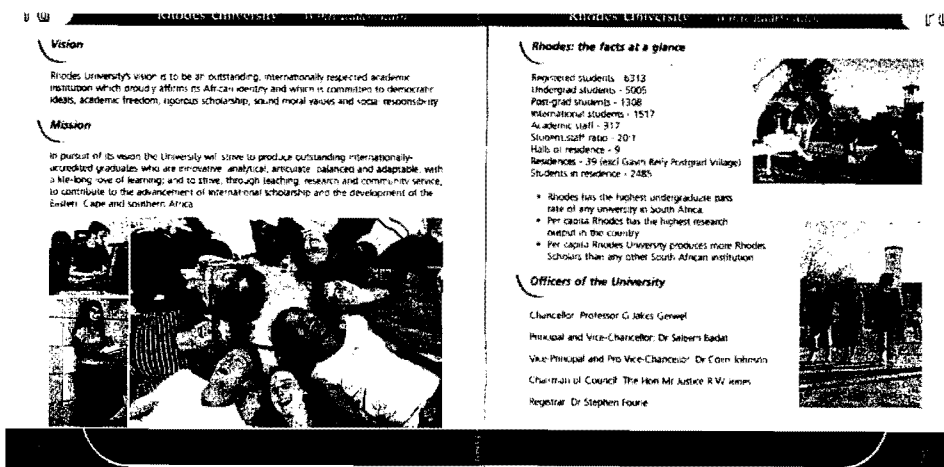
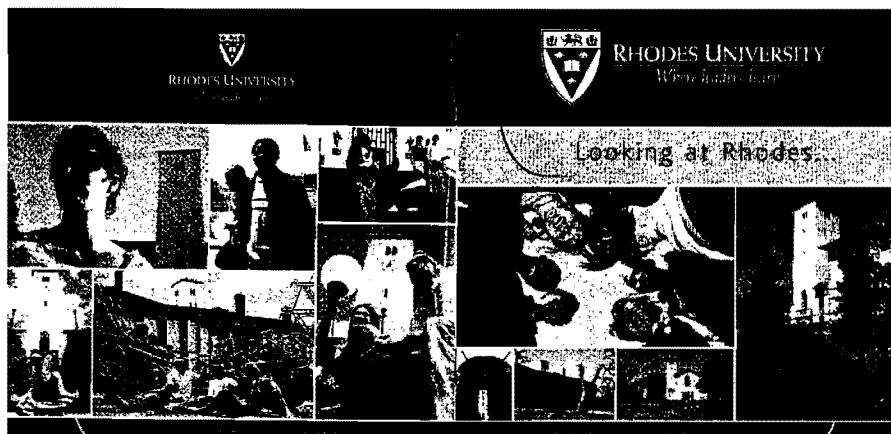
Grafika 4.25: Noordwes-Universiteit – Bemerkingsmateriaal



Vanaf die identifiseringsfunksie (Vlak 3) na die bedryfsfunksie (Vlak 4) word funksionele meertaligheid konsekwent toegepas. Dié verskynsel of tendens bou dan juis 'n sterker beeld vir dié instelling omdat nie net fisiese tekens/verwysingteks op kampus en die webruimte funksioneel meertalig is nie, maar ook harde kopieë wat op 'n volgende kommunikasievlak funksioneer.

Hoewel daar geen voorskrifte vir administratiewe taal by Rhodes Universiteit is nie, sê Kashula (2008:112) dat bemerkingsmateriaal dikwels ook in isiXhosa beskikbaar gestel word en dat omsendbriewe gewoonlik in ten minste twee tale is (Grafika 4.26).

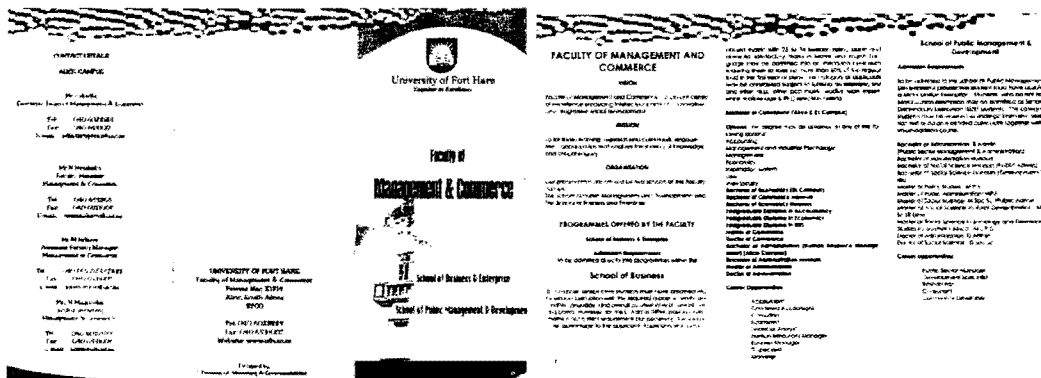
**Grafika 4.26:**



Die voorbeelde van bemarkingsmateriaal wat wel bekom kon word, ondersteun egter nie hierdie stelling nie. Dit is slegs in Engels. In hierdie opsig stem die situasie hier ooreen met dié by die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit waar die korporatiewe beeld van die universiteit, en daarmee saam natuurlik ook die linguistiese landskap, slegs één taal weerspieël.

Ook by die Universiteit van Fort Hare word 'n eentalige beeld deur die administratiewe teks geprojekteer (Grafika 4.27).

**Grafika 4.27: Universiteit van Fort Hare – Bemerkingsmateriaal**



Ten spyte van die feit dat hulle nou op die medium termyn ten opsigte van die implementering van die taalbeleid is, wat vereis dat isiXhosa ook gebruik moet word in dié tipe teks (UFH, 2006:5), word slegs Engels vir bemerkingsdoeleindes gebruik.

Hoewel daar tot dusver geoordeel is dat die Universiteit van Johannesburg die universiteit is wat die beste vaar betreffende meertalige sigbaarheid oor al die funksievlakke heen, word dieselfde standaard nie gehandhaaf ten opsigte van die administrasiebedryfsvlak nie.

Grafika 4.28: Universiteit van Johannesburg – Bemerkingsmateriaal



Oor bemerkingsmateriaal stel hul taalbeleid duidelik: “All oral, written and electronic marketing of the University must, as far as is reasonably practicable, be conducted in all four designated languages. This principle may be applied flexibly, depending on the subject matter, the medium of communication and the target audience.” (UJ, 2006:8.) Die sleutelbegrip hier is flexibly,

oftewel buigsaamheid. Volgens Monareng (2008:112) word nê Engels in hierdie stadium vir bemerkingsdoeleindes gebruik.

Die onderstaande voorbeelde dui aan dat die Universiteit van Kaapstad se bemerkingsmateriaal oorwegend in Engels is, soos die taalbeleid inderdaad bepaal (Grafika 4.29).

Grafika 4.29: Universiteit van Kaapstad – Bemerkingsmateriaal

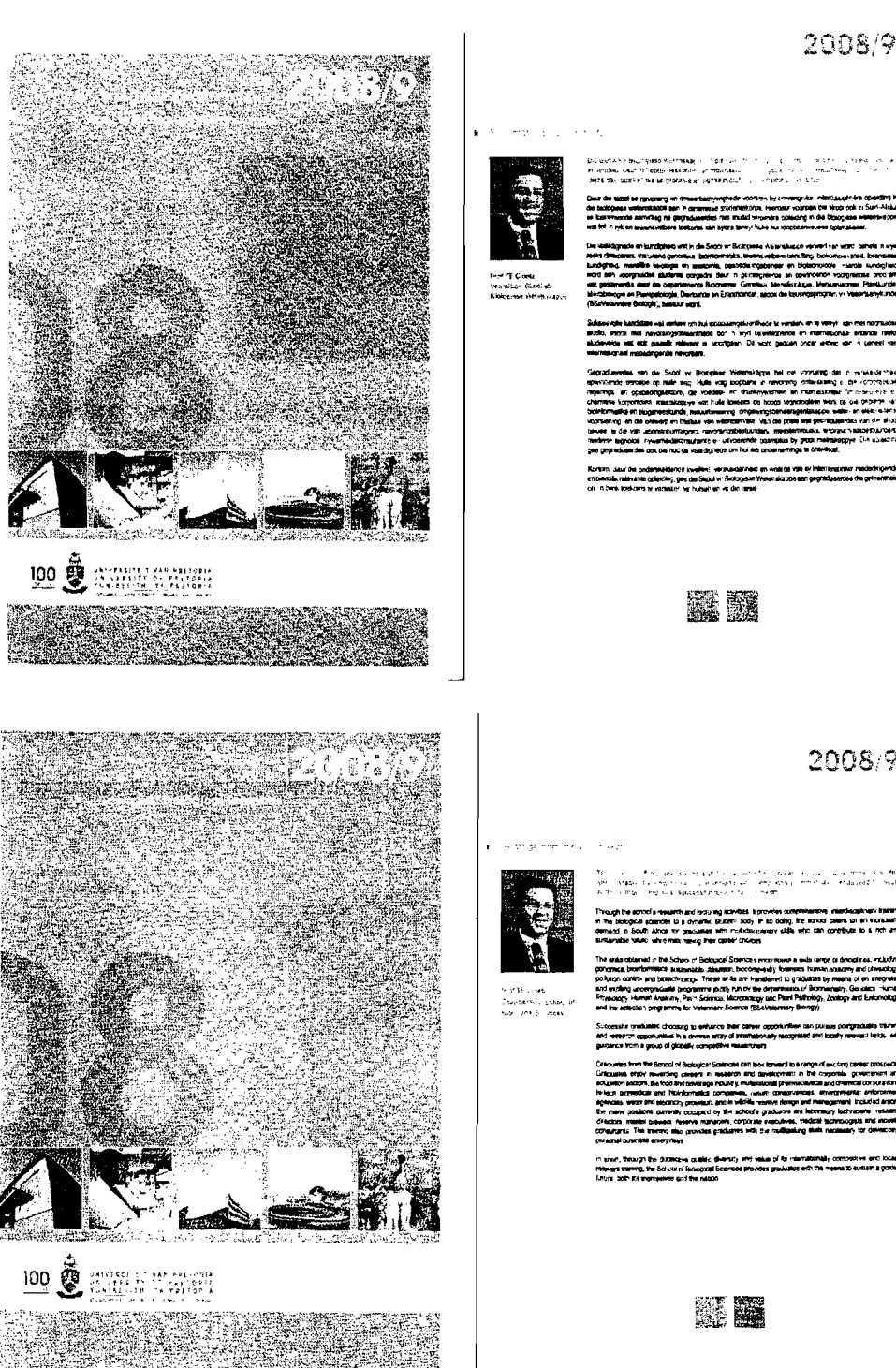


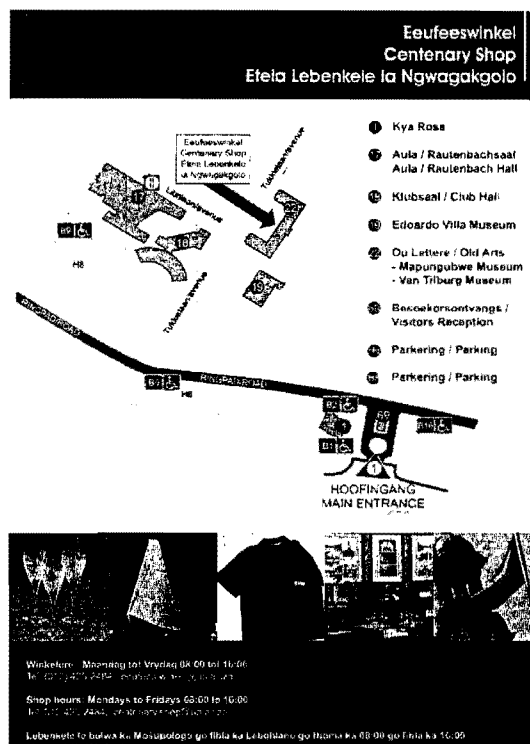
Tog is hier, net soos by sommige van die vorige vlakke van kommunikasie by dié universiteit, tekens dat die taalpraktyk die taalbeleid vooruit is. Neem hiervoor die heel eerste voorbeeld van bemerkingsmateriaal van die Fakulteit Geesteswetenskappe: die oorgrote meerderheid teks is

net in Engels, maar die hoofopskrifte op al die bladsye is reeds meertalig. Hierdie teks gee 'n aanduiding dat die taalpraktyk die taalbeleid van onder na bo beïnvloed.

Volgens die taalbeleid van die Universiteit van Pretoria word dit as voorskrif gestel ten opsigte van administrasietaal dat kliënte die reg het om te kies of hulle in Afrikaans of Engels bedien wil word (UP, 2008a:2).

Grafika 4.30: Universiteit van Pretoria – Bemerkingsmateriaal

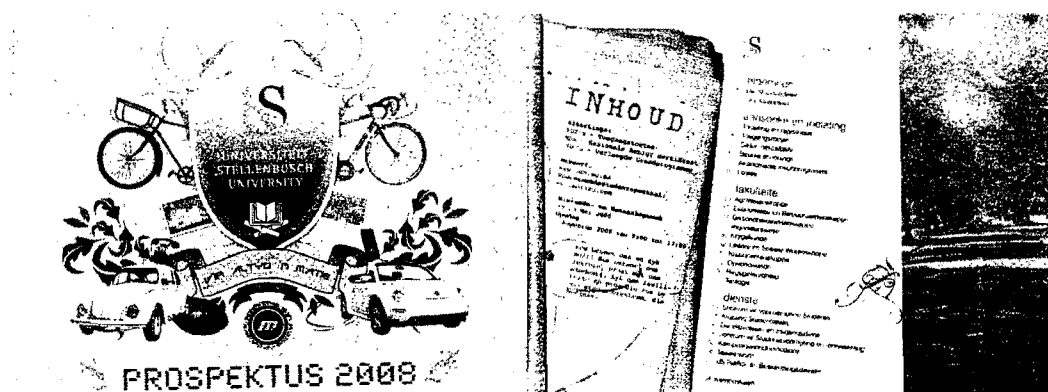




Vir bemarkingsmateriaal, soos bostaande jaarboeke en pamflette, is daar geen voorskrifte nie. Om te bepaal hoe hierdie vlak van kommunikasie dan bydra tot die kartering van die linguistiese landskap, sal die taalstipulasies in die voorafgaande vlakke as meetinstrument gebruik word. Gevolglik is die keuse van taal op hierdie vlak in lyn met die vorige funksievlakke waar Afrikaans en Engels gebruik word.

Hoewel die voorbeelde wat bekom kon word van die Universiteit van Stellenbosch se bemarkingsmateriaal alles net in Afrikaans is (Grafika 4.31), voer De Stadler (2008:113) aan dat Afrikaans sowel as Engels sover moontlik in die administratiewe omgewing gebruik word.

Grafika 4.31: Universiteit van Stellenbosch – Bemarkingsmateriaal



## ONS TAALBELEID

As 'n oorgewende Afrikaanse instelling besef die Universiteit dat by 'n meerertalige wereld my werk doen, darem moet ons in 2002 'n aansprekende taalbeleid en taalplan aanvaar om dit makliker te maak vir 'n veelertalige groep aan studente om hier te kan studeer.

### Wat beteken dit vir jou as student?

- In die meeste klasse kan jy moontlik een van die volgende tipes lesse hê:
  - Jou lesse is in Afrikaans en jou studiemateriaal is in Afrikaans of Engels.
  - Jou lesse is in Engels en jou studiemateriaal is in Afrikaans of Engels.
  - In 'n tussendistrike geval kan jou lesse dalk in Afrikaans wees en jou studiemateriaal in Engels.

### Talbeleid en taalbeleid

- Talbeleid en taalbeleid is die proses van die keuse van die taal van die lesse en die taal van die studiemateriaal.
- Behalwe in 'n tussendistrike geval kan jy lesse in Afrikaans en Engels hê.
- Jy moet dus 'n sekere kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels hê om suksesvol te kan studeer.

### Wat verwag ons van jou?

- Die Universiteit verwag van jou dat jy 'n goeie kennis van Afrikaans en Engels het.
- Jy moet dus 'n sekere kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels hê om suksesvol te kan studeer.

### Is daar hulp vir my met Engels of Afrikaans?

- Die Universiteit se Departement van Taalbeleid en Taalplan bied hulp aan studente wat 'n goeie kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels het.
- Jy moet dus 'n sekere kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels hê om suksesvol te kan studeer.

### Woe weet ek in watter taal my klasse gaan wees?

- Die Universiteit se Departement van Taalbeleid en Taalplan bied hulp aan studente wat 'n goeie kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels het.
- Jy moet dus 'n sekere kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels hê om suksesvol te kan studeer.

### Taalplan (Taalplan)

- Taalplan (Taalplan) is die proses van die keuse van die taal van die lesse en die taal van die studiemateriaal.
- Behalwe in 'n tussendistrike geval kan jy lesse in Afrikaans en Engels hê.
- Jy moet dus 'n sekere kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels hê om suksesvol te kan studeer.

### Taalbeleid en taalbeleid

- Taalbeleid en taalbeleid is die proses van die keuse van die taal van die lesse en die taal van die studiemateriaal.
- Behalwe in 'n tussendistrike geval kan jy lesse in Afrikaans en Engels hê.
- Jy moet dus 'n sekere kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels hê om suksesvol te kan studeer.

### Wat verwag ons van jou?

- Die Universiteit verwag van jou dat jy 'n goeie kennis van Afrikaans en Engels het.
- Jy moet dus 'n sekere kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels hê om suksesvol te kan studeer.

### Is daar hulp vir my met Engels of Afrikaans?

- Die Universiteit se Departement van Taalbeleid en Taalplan bied hulp aan studente wat 'n goeie kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels het.
- Jy moet dus 'n sekere kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels hê om suksesvol te kan studeer.

### Woe weet ek in watter taal my klasse gaan wees?

- Die Universiteit se Departement van Taalbeleid en Taalplan bied hulp aan studente wat 'n goeie kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels het.
- Jy moet dus 'n sekere kennis van en vaardigheid in Afrikaans en Engels hê om suksesvol te kan studeer.

Die algemene bemarkingsmateriaal van die Universiteit van die Wes-Kaap is in Engels, hoewel die funksionaliteit van die kommunikasie en die teikengehoor ook meebring dat sommige bemarkingstekste in Afrikaans gepubliseer word (Grafika 4.32).

Grafika 4.32: Universiteit van die Wes-Kaap – Bemarkingsmateriaal

The image shows four brochures from the University of the Western Cape. The top-left brochure is titled 'AFRIKAANS EN NEDERLANDS' and features a photo of a building. The top-right brochure is titled 'AFRIKAANS EN NEDERLANDS II & III' and also features a photo of a building. The bottom-left brochure is titled 'AFRIKAANS EN NEDERLANDS I' and features a photo of a building. The bottom-right brochure is titled 'POSTGRADUATE STUDIES' and features a photo of a building. Each brochure contains text in Afrikaans and English, describing various language and postgraduate programs.

Vergelyk in hierdie verband die eerste van die bostaande voorbeelde. Hierdie brosjure is vir die Departement Afrikaans en Nederlands. Engels word gebruik waar taalaanleerkursusse geadverteer word (in hierdie geval Afrikaans), terwyl Afrikaans gebruik word waar kursusse in Afrikaans I, II of III geadverteer word. Net soos in die geval van die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit waar isiXhosa-kursusse in isiXhosa geadverteer word, is hier 'n

Omdat bemarkingsmateriaal nie die enigste tekste is wat die administratiewe kommunikasieruimte op hierdie vlak vul nie, word daar vervolgens gekyk na ander tekste wat ook deel van Vlak 4 se administratiewe tekste vorm, met inagneming van die beskikbaarheidsteekproef (sien paragraaf 4.1).

[illegible]

127

**Tabel 4.14:      Aansoekvorms van die Universiteit van Johannesburg en die Noordwes-Universiteit**

Die Noordwes-Universiteit se vorms is ook in dié twee tale, en volg ook die tendens soos in die voorafgaande vlakke van kommunikasie en volgens die stipulasies van die taalbeleid (NWU, 2007:11).

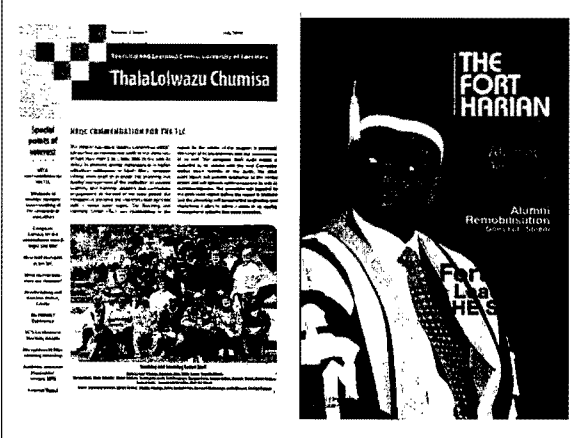
Hoewel die aansoekvorm van die Universiteit van Stellenbosch wat vir die doel van hierdie studie gekry is net in Afrikaans is, word daar op grond van die onderhoud met De Stadler aanvaar dat dit ook in Engels verkrygbaar is.

**Grafika 4.33: Universiteit van Stellenbosch – Aansoekvorm**

[illegible]

By die Universiteit van Fort Hare en die Universiteit van die Wes-Kaap kon nuusbriewe en/of tydskrifte verkry word vir die analise op Vlak 4.

Tabel 4.15: Nuusbriewe en tydskrif van die Universiteit van Fort Hare en nuusbrief van die Universiteit van die Wes-Kaap

| Universiteit van Fort Hare – Nuusbrief & Tydskrif                                 | Universiteit van die Wes-Kaap – Nuusbrief                                          |
|-----------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|
|  |  |

Die dokumentasie is by beide universiteite net in Engels. Dit sluit aan by hul beeld tot dusver wat dui op bykans geen poging om meertaligheid te laat funksioneer nie.

Die waarde van die analise van Vlak 4 is dat beleid en praktyk hier waarlik teen mekaar gemeet kan word. 'n Verdere analise-sfeer van Vlak 4 sal onderrigtaal wees, maar om dit sinvol te doen, moet veral gesproke taal ondersoek word (hierdie studie se omvang leen hom egter nie daartoe nie, soos reeds verduidelik). Dit sal meer regverdig wees om 'n studie oor hierdie sfeer apart te hanteer.

Die voorafgaande analise voeg ook verdere waarde toe omdat probleme met beleid en praktyk hier soms direk en soms indirek uitgelig word. Hierdie insigte gaan dan saam met die analyses van die vorige vlakke vertaal word om in die volgende paragraaf 'n samevattende oorsig van die linguistiese landskap by Suid-Afrikaanse universiteite te gee en dan ook in Hoofstuk 5 as vertrekpunte gebruik word vir moontlike oplossings om meertaligheid meer sigbaar te kry en toegang en sukses te verhoog.

#### 4.3.3 DATA-INTERPRETASIE: 'N SAMEVATTENDE OORSIG VAN DIE LINGUISTIESE LANDSKAPPE BY DIE NEGE UNIVERSITEITE

In Hoofstukke 2 en 3 is daar gesien dat die konteks van Suid-Afrikaanse universiteite min of meer die afgelope halwe dekade aan't verander is vanweë die nasionale bepalings rondom die transformasie van die hoërondewyssektor. Een van die groot veranderinge wat moes plaasvind, was op die gebied van taal: universiteite moes meertalig word.

Die doel van hierdie studie is dan juis om ondersoek in te stel na hierdie meertaligheid by wyse van 'n ondersoek na die linguistiese landskappe van Suid-Afrikaanse universiteite. Dié studie wil

meertaligheid rááksien. En as meertaligheid nie gesien word nie, moet redes en oplossings vir die gebrek (aan sigbaarheid) van meertaligheid gevind word.

Die metode vir hierdie studie was dan om in Hoofstuk 4 bewysstukke te ontleed waarin meertaligheid gesien behoort te word. Belangrik om op te let is dit daar nie persentasie-gewys bepaal wil word hoe meertaligheid lyk nie, maar daar wil eerder kwalitatief gekyk word na hoe die oorkoepelende situasie lyk. As rigtinggewer is die verhouding tussen beleid en praktyk gebruik.

Dit word uit die empiriese ondersoek na die linguistiese landskap by nege Suid-Afrikaanse universiteite duidelik dat daar wisselende vlakke van sigbaarheid van meertaligheid is. Baie min, indien enige van die instellings, slaag daarin om oor die verskillende openbare kommunikasiedomeine soos dit vir die doeleindes van hierdie studie afgebaken is, meertaligheid sigbaar te maak en te hou.

Die redes vir die gebrek aan meertaligheid blyk tweeledig te wees: By universiteite wat 'n meertalige taalbeleid aanvaar het, kan die oënskynlike wanpassing tussen beleid en praktyk waarskynlik toegeskryf word aan die feit dat taalsigbaarheid 'n laer bestuursprioriteit geniet as ander sake, wat op sy beurt nie net daartoe lei dat ou en nuwe korporatiewe identiteite en taalregimes sáám in die taalgeografiese ruimte opgemerk word nie, maar ook dat die struktuur van die taallandskap nie eenvormig is nie. Andersyds is sommige instellings toonbeelde daarvan dat die beleid en praktyk met mekaar belyn is, maar omdat die beleid nie deur 'n taalplan ondersteun word nie, word meertaligheid nie konsekwent geïmplementeer nie.

Wat punt 1 betref, blyk dit dat aspekte van die wanpassing op tersiêre vlak gewyt kan word aan die feit dat die nasionale taalbeleid nog nie gepromulgeer is nie. Ook dra die praktikaliteitsklousule daartoe by dat daar 'n 'tentatiewiteit' in die onderskeie beleide merkbaar is, en kan dit selfs gesien word as 'n uitkomst sodat die praktiese implementering van meertaligheid skade ly.

Tog is dit opvallend dat daar by twee van die universiteite 'n duidelike onder-na-bo-implementering van meertaligheid aan die orde is. By Rhodes Universiteit is dit studente wat meertaligheid van onder na bo bevorder in die sin dat hulle 'n "*Xhosa Open Society*" op kampus gestig het waarby studente van alle tale betrokke is. Kashula (2008:25) merk in dié verband soos volg op:

*"... they've put on a play and they made like R500 you know and they... they... they launched their society and it was an interesting multilingual group of people and I... it was just a... it was... I don't know there's something about having that society that created a lot of visibility ... Not only amongst students you know the dean of... the dean*

*of students for example has to be involved. The people who are in... the administrators in charge of these societies have become like aware like you know there is this society and... I don't know... I don't know it has a ripple effect."*

Volgens Kashula (2008:25) kan 'n moontlike verklaring hiervoor gevind word in die feit dat taalsigbaarheid nie as 'n wesentlike voorvereiste vir die implementering van die taalbeleid by Rhodes Universiteit beskou word nie, maar eerder as "*an added spin-off*".

Vir taalsigbaarheid by die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit geld min of meer dieselfde argument as wat Kashula daaroor huldig. Hoewel die taalbeleid meertaligheid proklameer, kom daar min daarvan in die linguistiese landskap na vore. Dié universiteit se standpunt is dat sigbaarheid minder belangrik is as om die meertaligheid in die klaskamers te kry, want dit is tog dáár waar toegang en sukses van kardinale belang is: "*Signage and multilingualism in ceremonies like the graduation does not help much. For example, implementing multilingualism in the graduation is like giving the results in the mother tongue while the actual assessment and learning were in a second language. So, it doesn't help, it doesn't give... it does not reflect the actual potential of the students.*" (Baty, 2008:120.)

Hoewel dit dus met die eerste oogopslag lyk of die sigbaarheid van meertaligheid op kampusse van Suid-Afrikaanse universiteite nie op standaard is nie, word die kompleksiteit van taalbestuur in alle vlakke van die onderwyssektor erken. Dit baat weinig om 'n meertalige werks- en onderrigomgewing in die linguistiese landskap te vergestalt, terwyl net twee Suid-Afrikaanse tale werklik as onderwystale – in die besonder in die hoërondwyssektor – gebruik word. Dit is dus duidelik dat die instrumentele waarde van meertaligheid waarskynlik nog nie 'n algemeen aanvaarde begrip is nie.

Wat beleid en praktyk betref is daar vele uitdagings wat die hoof gebied moet word. Hoofstuk 5 pak die enorme uitdaging aan om te kyk wat moet gebeur om die sigbaarheid van meertaligheid by Suid-Afrikaanse universiteite te verhoog.

#### **4.4 SLOT**

Die aanloop tot hierdie hoofstuk is deur die teoretiese en statutêre beginsels van onderskeidelik Hoofstuk 2 en Hoofstuk 3 voorafgegaan. Hoofstuk 4 het ondersoek ingestel na die empiriese komponent – taalbeleide van universiteite en verwysings- en administratiewe teks wat die kommunikasieruimte vul – waarbinne die teorie en statutêre beginsel moet neerslag vind.

Na aanleiding van hierdie hoofstuk se ondersoek is bevind dat universiteite hulself in hul taalbeleide wel tot meertaligheid verbind (nie noodwendig funksionele meertaligheid nie), maar

dat implementering in baie gevalle gebrekkig is omdat die meeste hiervan nie ondersteun word deur 'n gedetailleerde taalplan nie.

Die uitvoering van meertaligheid is op vier vlakke ondersoek, te wete: Vlak 1 (korporatiewe identiteit-funksie), Vlak 2 (aanwysingsfunksie), Vlak 3 (identifiseringsfunksie) en Vlak 4 (bedryfsfunksie). Wat ten opsigte van vlakke 1 en 2 bevind is, is dat meertalige verwysingstekste nie so algemeen voorkom as wat verwag word nie, en dat daar nie noodwendig 'n konstante korporatiewe beeld deur die twee vlakke uitgedra word nie. Op Vlak 1 word daar byvoorbeeld drie amptelike tale van 'n universiteit (op die logo, naam by die hoofhek en webwerf) aangetref, terwyl daar op Vlak 2 net twee, of selfs een, amptelike taal gebruik word (sien paragrawe 4.3.2.1 en 4.3.2.2). Vlakke 3 en 4 se situasie lyk beter omdat dit meer funksioneel meertalig is en 'n konstante beeld van Vlak 2 na 3 oorgedra word – waar, met ander woorde, twee tale op Vlak 2 gebruik word, word dieselfde gebruik oorgedra na Vlak 3, en soms ook na Vlak 4 (sien paragrawe 4.3.2.3 en 4.3.2.4).

Die bogenoemde kan waarskynlik toegeskryf word aan die bestuursmodelle van die universiteite en die prosesmatigheid van taalbestuur. Omdat al die universiteite nie deur herstrukturering geraak is nie, het hul bestuursmodelle nie verander nie en was daar geen dwang om die taalbestuursituasie te hersien en aan te pas nie.

By universiteite wat wel geherstruktoreer is, of uit eie beweging hul taalbestuursituasie hersien het, speel die prosesmatigheid van taalbestuur 'n groot rol. Dit is nie moontlik om 'n linguistiese landskap oornag te laat verander nie. Indien 'n universiteit in die proses van implementering is, mag dit dalk voorkom of die landskap nie voldoende meertalig is nie, terwyl dit in werklikheid nog besig om te gebeur en hierdie proses beïnvloed word deur faktore soos tyd, geld en ander hulpbronne – wat tot gevolg het dat die hele landskap dalk nog nie lyk soos wat die taalbeleid (en -plan) dit wil hê nie. Dit skep 'n dilemma vir die navorser omdat hy/sy nie weet wanneer om 'n beeld te probeer vorm van die vlakke van meertaligheid nie.

Aan die begin van hierdie hoofstuk is gestel dat daar nie kwantitatief (persentasiegewys) na meertaligheid gekyk wil word nie, maar kwalitatief. Die ondersoek in hierdie hoofstuk toon aan dat daar kwaliteitsegewys baie ruimte vir verbetering is ten opsigte van meertaligheid by Suid-Afrikaanse universiteite. Vervolgens gaan daar in Hoofstuk 5 gekyk word hoe om die kwaliteit te verbeter en die gepaardgaande uitdagings die hoof te bied.

# HOOFSTUK 5

## SINTESE EN AANBEVELINGS

### 5.1 INLEIDING

In Hoofstuk 1 het dit duidelik geword dat taallandskapnavorsing in Suid-Afrika 'n relatief onontginde terrein is en dat die veld braak lê vir navorsing.

Shohamy (2006:128) se opmerking wat stel dat geen kontemporêre taallandskapstudies nog ondersoek ingestel het na die invloed van taalsigbaarheid in openbare/institusionele ruimtes op die *de facto*-taalpraktyk nie en Du Plessis (2007b:38-39) se uitdaging om ondersoek in te stel na die verband tussen taalsigbaarheid en die waarde wat instrumenteel (of simbolies) aan die taalbeleid geheg word, het spesifiek gedien as motivering vir hierdie navorsing.

Taalsigbaarheid in openbare en kommersiële ruimtes was tot dusver die fokus van internasionale en nasionale taallandskapliteratuur (kyk o.a. Beery, 2004; Jensdottir, 2004; Puzey, 2007; Curtin, 2007), maar hierdie navorsing het gefokus op die institusionele ruimte van die Suid-Afrikaanse hoëronderryslandskap (as *openbare domein*) – 'n landskap wat sedert 1997, na aanleiding van die Onderwyswitskrif III van daardie jaar (Kennisgewing 1196 van 1997, Departement van Onderwys), aan die verander is.

Bestaande navorsingsliteratuur gebruik openbare/institusionele ruimtes as sinoniem vir openbare *kommunikasie*ruimtes, en beperk die merkers van kommunikasie in die linguistiese landskap tot hoofsaaklik openbare tekens (verwysingstekens) /"signage". Hierdie studie wil egter die volgende omvattender definisie van die linguistiese landskap, wat by implikasie ook die merkers van die kommunikasie ruimte uitbrei, aan die hand doen (vergelyk paragraaf 2.2):

Die linguistiese landskap is die taallandskap in die publieke sfeer in 'n spesifieke geografiese gebied wat bestaan uit alle vorme van teks – gesproke en geskrewe – wat dié kommunikasie ruimte vul en 'n simboliese en/of instrumentele funksie vervul.

In Hoofstuk 1 is die premis gestel dat die moontlike gebrek aan algemene meertalige sigbaarheid in die Suid-Afrikaanse hoëronderryssektor moontlik gewyt kan word aan 'n gaping tussen beleid en praktyk. Hoofstuk 4 het egter aan die hand van die onderskeie instellings se taalbeleide getoon dat dit nie die geval is wanneer dit kom by universiteite se verbintenisse tot meertaligheid nie – al nege die instellings wat vir die doeleindes van hierdie studie ondersoek

is, verbind hulself in hul taalbeleide tot meertaligheid. Ondanks die overte verbintenis tot die bevordering van meertaligheid, dui hierdie studie op wisselende vlakke van meertalige sigbaarheid. Hoewel dié sigbaarheid oënskynlik kan dui op 'n gaping tussen taalbeleid en taalpraktyk, is die navorser oortuig dat die verklaring vir hierdie gaping 'n komplekse aangeleentheid is wat nie bloot dui op die gebrek aan instrumentele wil by die onderskeie universiteitsbesture nie. Dit lyk eerder of dit toegeskryf word aan die oorsake wat in paragraaf 5.3 hanteer sal word.

Voordat daar daarby uitgekóm word, is dit belangrik om eers te let op wat bevind is rakende die algemene huidige stand van die meertalige situasie by Suid-Afrikaanse universiteite.

## **5.2 MEERTALIGHEID BY SUID-AFRIKAANSE UNIVERSITEITE: HOE LYK DIE LINGUISTIESE LANDSKAP DAN NOU?**

Hierdie studie wou die teorie van die ontluikende internasionale en nasionale taallandskapsnavorsingsparadigma toets en empiries toepas op die meertalige Suid-Afrikaanse hoërondewyslandskap (paragraaf 1.3). Vervolgens 'n bespreking van die resultate:

Ongeveer 'n halwe dekade nadat die herstrukturering van die hoërondewyslandskap in Suid-Afrika van stapel gestuur is, lyk die linguistiese landskap van dié sektor steeds nie bevredigend nie en is die algemene indruk dat die nasionale strewe na meertaligheid, soos vervat in belangwekkende statutêre bepalings, nie genoegsaam neerslag vind in die hoërondewysaallandskap nie. Wanneer die openbare kommunikasieruimtes van universiteite in oënskouw geneem word, is dit duidelik dat twee tale die toon aangee: Engels en Afrikaans – eersgenoemde beduidend meer teenwoordig as laasgenoemde. Die noodwendige gevolg is dat Afrikatale se sigbaarheid agterweë bly in die hoërondewyslandskap. Hierdie bevinding versterk dus Webb (2007b:287) en Giliomee en Schlemmer (2006:188) se argumente dat, ondanks die statutêre strewe na die vestiging van 'n meertalige hoërondewyslandskap (sien paragraaf 1.2.2) en universiteite se verbintenis tot meertaligheid wat in hierdie studie duidelik word, die hegemonie van Engels in die Suid-Afrikaanse tersiêre omgewing al hoe meer prominent word (vergelyk ook Webb, 2007a:151, 154).

Indien egter verder in berekening gebring word dat hierdie studie slegs ondersoek ingestel het na die nege Suid-Afrikaanse universiteite waarvan die taalbeleide in die publieke domein lê, is die implikasie dat daar nog min of meer 14 ander tersiêre instellings is tot wie se taalbeleide nie geredelike openbare toegang bestaan nie, of wat dalk selfs nog nie moeite gedoen het om 'n taalbeleid op te stel nie. Die vraag wat noodwendig ontstaan, is dat as meertalige sigbaarheid

by nege universiteite nie op standaard is nie, hoe lyk dit dan by die ongeveer 14 ander wat nie beleide het nie?

Andersyds bevind hierdie studie ook dat sommige van die universiteite, afgesien van die relatiewe gebrek aan meertaligheid, 'n konstante en konsekwente taalbeeld uitdra, wat teruggevoer kan word na die onderskeie instellings se taalbeleide. In hierdie opsig kan daar geargumenteer word dat daar waarskynlik 'n dieperliggende probleem moet wees rakende meertalige sigbaarheid indien dit so is dat die universiteite se taalpraktyke grootliks in lyn is met hul taalbeleide.

Dit blyk die probleem lê nie by taalsigbaarheid as afhanklike veranderlike nie, maar dalk eerder by die taalbeleid as onafhanklike veranderlike. Die implikasie hiervan bring 'n mens van die praktyk 'n stappie terug na die beleid self. Indien die beleide self nie voorsiening maak of voorskrifte gee vir meertaligheid nie (al word die meertaligheidsbeginsel onderskryf), lei dit noodwendig daartoe dat daar nie van universiteite verwag kan word om meertaligheid sommer so uit te voer en sigbaar te maak nie. Na aanleiding van die empiriese ondersoek in Hoofstuk 4 is dit duidelik dat, wat die wisselende vlakke van meertalige taalsigbaarheid betref, die verbintenis tot meertaligheid in die taalbeleid nie die probleem is nie. Dit blyk duidelik dat die gebrek aan gedetailleerde riglyne oor hoe om meertaligheid uit te voer en te implementeer by wyse van 'n gedetailleerde taalplan by die meeste van dié instellings tekortskiet.

Nóg 'n interessante bevinding raak die informatiewe en simboliese funksies van die linguistiese landskap. Dit blyk dat in sommige gevalle waar meertaligheid in meer as net Afrikaans en Engels sigbaar is, die meertaligheid slegs gebruik word om die simboliese behoeftes van belanghebbendes te bevredig. Daar kon inderdaad bitter min konkreet vasgestel word dat die informatiewe funksie die hoofdryfkrag agter die gebruik van meertaligheid is. Hierdie verskynsel bring 'n mens weer terug na die intensie van die taalbeleid (vergelyk paragraaf 1.3). Indien die intensies waarlik eerlik is, sal die informatiewe behoeftes van die betrokke universiteit se taalbehoefte aandag geniet eerder as meertaligheid wat gedryf word om die simboliese en daarmee saam politieke doelwitte van beleidmakers na te streef. Hierdie waarneming ontken egter nié die inherente kompleksiteite van die hoërondewystaalsituasie nie en erken dat, indien die gebruik van die Afrikatale in die ander onderwyssektore aan die orde van die dag was, dat die sigbaarheid natuurlikerwys sou kon oorspoel na die hoërondewyssektor.

Desondanks, word dit uit die voorafgaande paragraaf duidelik dat 'n tipe 'intellektuele' sprong deur beleidmakers gemaak behoort te word indien daar 'n strewe is om die onderskeie taalpraktyke met die nasionale strewe na 'n meertalige hoërondewysomgewing te belyn. Indien die implementering van 'n instelling se taalbeleid gerig word deur 'n bestuursplan wat vir jare al suksesvol in die korporatiewe wêreld gebruik word, en wat deur die behoeftes van die kliënt

gedryf word, behoort 'n groter sensitiviteit te bestaan vir die noodsaak van die sigbaarmaking van meertaligheid. Die gevolg hiervan kan wees dat 'n potensiële student dan redeneer dat hy/sy eerder na universiteit X toe gaan as na universiteit Y omdat sy/haar taal 'n plek het by X. So kan eienaarskap geskep word omdat studente voel hulle behoort in 'n betrokke universiteitsgemeenskap omdat hulle taal sigbaar is. En hulle voel nie verlore nie, want hulle word in hul moedertaal ingelig.

Tog moet die argument oor die simboliese funksie van meertaligheid ook van 'n ander hoek af ondersoek word. Indien 'n taal nie simboliese waarde het vir sy gebruikers nie, is daar min of geen motivering om dit informatiewe of instrumentele waarde te gee – want die gebruikers sal per slot van rekening nie omgee wat instrumenteel met hulle taal gebeur nie – en lei die gebrek aan meertalige taalsigbaarheid duidelik tot vervreemding. Dit kom dus uit hierdie navorsing voor of 'n taal se simboliese waarde eers gevestig moet word voordat die instrumentele waarde daarvan in 'n linguistiese landskap sal sigbaar word.

Ten slotte blyk dit uit hierdie navorsing dat die rigting wat universiteite gebruik om meertaligheid te implementeer bepalend is vir die taallandskap. Teen die agtergrond van die identifikasie van vier spesifieke kommunikasievlakke, elk met sy eie funksie, wat konsentries in die institusionele ruimte neerslag vind (kyk paragraaf 2.3), blyk dit logieserwys dat die taalruimte van buite na binne geïnterpreteer kan word: van die korporatiewe identiteit-funksie na die aanwysingsfunksie, na die identifiseringsfunksie, na die bedryfsfunksie. Hoewel dié patroon by 'n hele paar universiteite aangetref word (byvoorbeeld die Universiteit van Johannesburg en die Noordwes-Universiteite), is daar ander universiteite wat dit anders aanpak. Die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit, waar die taallandskap nie korreleer met die instelling se taalbeleid nie, voer aan dat daar eerder by klaskamertaal, wat op die bedryfsvlak lê, begin moet word (Baty, 2008:120). Die Universiteit van Stellenbosch weer begin by die kantore van hul rektorat (De Stadler, 2008:92). Maar indien daar op die kampus rondbeweeg word, is meertalige verwysingstekens ook op ander plekke sigbaar. Die rede vir hierdie skynbare rond-en-bont-aanwending kan wees dat die Universiteit van Stellenbosch nie in 'n spesifieke geografiese ruimte, soos byvoorbeeld die Universiteit van Pretoria, gebou is wat 'n prominente hoofhek met 'n ringpad het nie. Hierdie geografiese toedrag van sake bemoeilik 'n gestruktureerde aanpak tot meertalige sigbaarheid.

Vervolgens is dit egter nodig om te kyk na die geïdentifiseerde probleme van hierdie studie sodat twee van dié studie se navorsingdoelwitte se uitkomst bereik (paragraaf 1.3) word. Die doel hiermee is eerstens om antwoorde te soek vir die wisselende vlakke van meertalige sigbaarheid op Suid-Afrikaanse universiteitskampusse, en tweedens om voorstelle te maak vir die verbetering daarvan.

### 5.3 DIE OORSAAK VAN DIE STAND VAN MEERTALIGHEID STAND VAN SAKE BY SUID-AFRIKAANSE UNIVERSITEITE

Uit die empiriese ondersoek in Hoofstuk 4 het die tweede doelwit van hierdie navorsing – wat wil bepaal waarom daar 'n gaping tussen beleid en praktyk is (paragraaf 1.3) – die volgende oorsake opgelewer:

- In sommige gevalle bestaan 'n wanpassing tussen beleid en praktyk ondanks die onderskrywing van meertaligheid. Dit blyk in hierdie opsig dat die strukture wat taalsigbaarheid moet ondersteun, tekortskiet.
  - Dit kom ook voor of die beginsels van funksionele meertaligheid, praktiese haalbaarheid en die prosesmatigheid van taalbestuur dikwels daartoe lei dat meertalige taalsigbaarheid nie optimaal is nie.
- Derdens is dit duidelik dat die afwesigheid van 'n taalplan en 'n onderliggende struktuur wat verantwoordelikheid aanvaar vir die uitvoering en implementering van meertaligheid aanleiding gee tot die oënskynlike lukraak-aanpak oor taalbestuur en meertalige sigbaarheid by die meerderheid Suid-Afrikaanse universiteite.

- *Die rol van 'n taalkantoor in die sigbaarmaking van institusionele meertaligheid*

Uit die nege ondersoekte universiteite is daar slegs twee wat werklik oor toegewyde taalkantore beskik – die Noordwes-Universiteit en die Universiteit van Johannesburg (Monareng, 2008:31). Van die res het slegs sogenaamde taalkomitees, waarvan sommige ook nie op 'n permanente basis funksioneer nie. Hierdie is 'n groot leemte omdat daar nie 'n toegewyde span mense is wat hul vingers op die taalkwessie hou nie. By sommige universiteite, soos die Universiteit van Kaapstad (Madiba, 2008:31), word hierdie taak weliswaar aan een spesifieke persoon oorgelaat, maar dit is nie daardie persoon se enigste werk nie.

Waar universiteite wel taalkomitees het, is die probleem ook dat die taalkwessie nie die lede van die komitee se enigste werk is nie (Van Wyk, 2008:61). Persone wat dikwels reeds oorlaai is met ander werk, word dan getaak daarmee om 'n kritiese kwessie soos taal ook nog te hanteer. Verder bestaan die komitees nie noodwendig elke keer uit dieselfde mense wanneer hulle saamgeroep word nie.

Al hierdie faktore laat die vraag ontstaan wie nou eintlik in beheer is van die samestelling, implementering en monitering van 'n universiteit se taalbeleid. Die gebrek aan 'n struktuurgewende en uitvoerende liggaam is dus 'n groot leemte, en hierdie gevoel word gedeel deur 'n hele paar van die universiteite, onder meer die

Universiteit van Fort Hare (Botha, 2008:30). Webb (2008:32) voel dat daar ten minste 'n voltydse taalpersoon aangestel behoort te word.

'n Probleem wat hand aan hand gaan met die gebrek aan 'n taalkantoor is die feit dat die meeste universiteite ook nie 'n toegewyde taalombudsman het nie. Dit is weereens net die Noordwes-Universiteit (Verhoef, 2008:40-41) en die Universiteit van Johannesburg (Monareng, 2008:41-42) wat oor só 'n persoon beskik. Dit is nie verbasend dat dit die twee universiteite met taalkantore is nie.

Hoewel ander universiteite wel 'n ombudsman het en taalklagtes deur dieselfde kanale as ander klagtes hanteer word, lei dit tot 'n gebrek aan fokus. In hierdie verband meen Verhoef (2008:40-41) die doel van taalombud is nie net om taalsake/-probleme te bemiddel nie, maar ook om die uitslae van die ombud terug te voer in die taalbestuursproses. Taalombud het dus 'n moniteringsfunksie en help ook om nuwe prosesse te ontwikkel om die taalkwessie in geheel beter aan te pak, wat op sy beurt dan weer daartoe lei dat die taalbeleid, en daarmee saam meertaligheid, dinamies ontwikkel en uitgebrei word.

- o *Gebrek aan erkenning en gebruik van die teorie van taalbestuur en taalbeplanning as dissipline*

Die oorgrote meerderheid van die universiteite wat in hierdie studie ondersoek is, belyn hul taalbeleid met belangrike wetgewende dokumente – die Grondwet (1996), die Wet op Hoër Onderwys, die Ndebele-verslag, provinsiale taalbeleide, en dies meer. Tog is dit slegs die Noordwes-Universiteit wat melding maak van die feit dat die teorie van taalbestuur en taalbeplanning 'n kardinale rol gespeel het in die opstel van hul taalbeleid. Volgens Verhoef (2008:67) moes die parameters van die Noordwes-Universiteit se taalbeleid getrou wees aan die dissipline van taalbeplanning. Wanneer daar dan na die Noordwes-Universiteit se taalbeleid en die uitvoering daarvan gekyk word, blyk dit een van die universiteite te wees wat op beide terreine ver gevorderd is.

Hoewel dit waarde het om 'n taalbeleid dus op relevante wetgewende dokumente te bou, blyk dit dat die gebrek aan die verstaan en gebruik van die teorie van taalbeplanning en -bestuur – waarskynlik deur toepaslik opgeleide sosiolinguiste – verder aanleiding gee tot 'n oënskynlik lukraak-houding jeens die bestuur van meertaligheid in hierdie onderwyssektor.

Begrip vir die teoretiese onderbou van taalbestuur lei verder tot begrip en verrekening van die prosesmatige aard van die aktiwiteit. As die teorie, en

daarmee saam dan ook prosesmatigheid, nie verreken word in die beleid nie, kan die praktiese implementering van meertaligheid moeiliker geskied of selfs glad nie gebeur nie omdat 'n kardinale element van die implementering nie in ag geneem word nie.

- *Persepsies oor die terminologiese stand van die Afrikatale*

Hoewel Botha (2008:103-104) dit van toepassing maak op die Universiteit van Fort Hare, raak hy tog 'n belangrike saak aan in sy aanname dat die (Afrika)tale nog nie ver genoeg ontwikkel is vir 'n tipiese hoërondewysomgewing nie. Bron (2008:82) sluit hierby aan wanneer sy sê dat terminologie (in Sepedi) 'n groot uitdaging bied ten einde meertaligheid by die Universiteit van Pretoria 'n werklikheid te maak.

Uit die onderhoude met verteenwoordigers van elk van die nege universiteite wat deur hierdie studie ondersoek word, word dit duidelik dat daar 'n gebrek aan sinergie tussen die onderskeie universiteite is wat betref die verdere ontwikkeling en modernisering van die Afrikatale. Soms is daar oorvleueling tussen universiteite wat min of meer dieselfde werk doen. Dit gebeur ook dat 'n universiteit iets doen wat lankal reeds deur 'n ander gedoen is. Die voorstel word gemaak dat daar so gou as moontlik 'n inventaris opgestel behoort te word van wat op hierdie terrein aan die gang is by Suid-Afrikaanse universiteite sodat bestepraktikmetodes ontwikkel kan word. Kommunikasie oor meertaligheid tussen universiteite is dus hier die kernbeginsel.

- *Houdings van studente én dosente*

Soos reeds genoem, kom dit voor of studente nie altyd aandring op moedertaalonderrig of meertaligheid nie omdat daar sterk ideologiese persepsies hieroor bestaan. Die onderhoude het lig gewerp op hierdie verskynsel. Volgens Batyi (2008:78) beskou studente enige moedertaalonderrig in dieselfde lig as Bantoe-onderrig in die apartheidsera, en wil dit daarom nie hê nie. Hierdie siening dui op etikettering op konnotatiewe vlak en is daarom 'n simboliese aangeleentheid. Aan die ander kant kom dit voor of studente aandring op Engels as 'n onderrigmedium vanweë die geleenthede wat dit vir hulle in die toekoms kan skep; om dieselfde rede is daar ook heelwat belangstelling in ander Europese tale. Verhoef (2008:79) wys daarop dat studente graag Europese tale soos Frans en Duits wil aanleer, terwyl Monareng (2008:81) meen dat studente voel Engels is die taal van besigheid en daarom dring hulle daarop aan. Bron (2008:106) voer

weer aan dat die professionele wêreld op soek is na studente wat in Engels opgelei is.

Daarteenoor slaan die taalhouding van dosente weer 'n ander rigting in. Dit kom uit die onderhoude voor of dosente, wat meestal die ouer garde verteenwoordig, bang is vir verandering – ook verandering ten opsigte van taalsigbaarheid. Volgens Batyi (2008:98) wil dosente by die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit om hierdie rede nie die implementering van meertaligheid aanvaar nie. Ook Rhodes Universiteit se pogings tot die implementering van meertaligheid is deur die houdings van personeel teengestaan: *“People are used to do things in a certain way and change is threatening especially for say 50 years old, 60 years old ... I think probably the biggest enemy for us is... is a misunderstanding. Is the fear that Xhosa substitute English.”* (Dalvit, 2008:102.)

Dit blyk dus dat dit 'n groter bestuursuitdaging gaan wees om dosente se taalhoudings te bestuur as wat dit gaan wees om studente se houdings te hanteer – gewoon omdat die vrees vir verandering en teenstand by die ouer geslag dieper gewortel is.

- *Die koste van meertaligheid*

Een van die mees voor die hand liggende uitdagings rakende die implementering van meertaligheid is die finansiële implikasies hiervan. Botha (2008:26), Batyi (2008:97-98), Kashula (2008:103), Webb (2008:106) en De Stadler (2008:107) opper die finansiële aspek en dat meertaligheid duur is. Daarteenoor voer Verhoef (2008:100-102) aan dat 'n koste-analise deur Bedryfswiskunde-meestersgraadsturende by die NWU bevind het dat die implementering van dié universiteit se beleid tans steeds minder as 1% van die institusionele begroting behels. Wat uit Verhoef se bevindinge duidelik word, is dat die gewaande koste van meertaligheid geen universiteit daarvan vrywaar om meertaligheid te implementeer nie.

- *Probleme met beleidmaking uit die Grondwet uit*

Baty (2008:74) sê dat die taalbeleide van universiteite sekere probleme van die Grondwet af geërf het. Dit waaroor sy dit het, is funksionele meertaligheid wat universiteite die ruimte gee om nie meertaligheid ten opsigte van Afrikatale te implementeer nie. In aansluiting hierby verwys Madiba (2008:76) na funksionele meertaligheid as *“escape phrases”* – die oop-agterdeur-effek – wat universiteite nie vanuit die Grondwet dwing om meertaligheid te implementeer nie. Hy sê selfs

dat die Grondwet baie wyd is en dat die taalgedeelte daarin nie regtig as beleid beskou kan word nie, maar eerder net as riglyne.

Baty en Madiba sluit aan by Brynard (2007:362), wat reeds in paragraaf 1.2.2 aangehaal is, dat die probleem om beleid in praktyk om te sit die beste geïllustreer word deur die kompleksiteit om die grondwetlike beginsel van meertaligheid om te skakel in onderwysstaalbeleide wat die ontwikkeling van 'n haalbare en volhoubare amptelike meertalige werksomgewing sal verseker.

Dit blyk egter uit die taallandskap by Suid-Afrikaanse universiteite dat hierdie instellings wél hierdie oop agterdeur uitbuit – sommige net meer as ander. Sommige gebruik gewoon net Engels, terwyl daar by ander hier en daar ook Afrikaans en in uitsonderlike gevalle 'n derde taal aangetref word.

Hierdie probleem sinspeel dan natuurlik ook op die uitvoerbaarheid van taalbeleide van universiteite én ook rigtinggewende dokumente in dié verband van die Grondwet af.

Tot só ver die uitdagings vir die groter sigbaarmaking van meertaligheid in die Suid-Afrikaanse hoërondwyslandskap. Daar word egter toegegee dat die sake wat hier aan die orde gekom het, nie sommer maklik opgelos sal word nie. Elkeen van hierdie probleme kan werklik eintlik die vertrekpunt van studies op hul eie wees en dan sal daar dalk meer akkurate oplossings gekry word. Nietemin, die ruimte en omvang van hierdie studie laat dit nie toe om so in diepte na oplossings vir elk van die probleme te kyk nie. Daar sal egter nou 'n oplossings bespreek word wat as beginpunt kan dien om die meertalige situasie by Suid-Afrikaanse universiteite te laat verander.

#### **5.4 OPLOSSINGS: HOE OM DIE LINGUISTIESE LANDSKAP BY SUID-AFRIKAANSE UNIVERSITEITE MEER MEERTALIG TE KRY**

Die derde doelwit van hierdie navorsing is om aanbevelings te maak ten einde die wanpassing/gaping tussen beleid en praktyk te oorbrug (paragraaf 1.3). Hierdie oorbrugging kan realiseer wanneer die volgende stappe gedoen word:

- *Vestiging van 'n taalkantoor*

Om die meeste van die huidige probleme rakende meertaligheid by Suid-Afrikaanse universiteite op te los, is die eerste stap om by elkeen 'n toegewyde taalkantoor op die been te bring. Hierdie kantoor moet bestaan uit persone wat voltyds daarmee getaak word om die taalkwessie te hanteer. Die hiërargie van so

'n kantoor moet persone van taalbeplanningskwalifikasies tot en met die professionele vlak, soos vertalers en tolke, insluit. Benewens taalbestuursake behoort só 'n kantoor ook taalbemiddelingswerk in te sluit. Netwerking met ander universiteite is ook 'n wesentlike taak van die personeel in die taalkantoor.

- *Uitvoering van 'n finansiële taaloudit*

Die taalkantoor moet ook verantwoordelikheid aanvaar om 'n finansiële taaloudit te laat doen sodat daar swart op wit gesien kan word hoeveel meertaligheid elke betrokke universiteit gaan kos. In hierdie stadium kan die opdrag natuurlik nog nie gegee word deur taalkantore – wat nog nie bestaan – nie. Tog is dit belangrik dat universiteite met taalkomitees of persone verantwoordelik vir taalsake só 'n oudit uitvoer sodat 'n taalkantoor so spoedig moontlik op die been gebring kan word.

- *Regeringsinsentiewe*

In lyn met die nasionale dokumente wat die meertaligheidsbeginsel sterk onderskryf en dus politieke wil getoon het in die afkondiging hiervan, is dit belangrik dat insentiewe gegee word aan universiteite wat hul taalbestuur laat korreleer met hierdie beginsel. Die voorstel word gemaak dat staatsubsidies aan universiteite die implementering van meertaligheid sal bevorder.

'n Toekenning gelykstaande aan 1% van dié instelling se institusionele begroting sou as 'n goeie insentief vir die implementering van meertaligheid kon dien.

- *Deurlopende ontwikkeling van Afrikatale*

Om die implementering van Afrikatale ten opsigte van funksionele meertaligheid te bevorder, is dit nodig dat dié tale konstant ontwikkel word sodat hulle gemaklik hul plek kan volstaan betreffende verwysingstekste, administratiewe taal en onderrigtaal.

- *Gebruik van die teorie van taalbeplanning en taalbestuur as gronddissiplines in die taalbeleidmakingsproses.*

Taalbeleide kan nie bloot net gegrond word op verskeie wetgewende en rigtinggewende taaldokumente nie. Taalbeleide behoort ook hersien te word en belyn te word met die beginsels van taalbeplanning en taalbestuur.

Bogenoemde oplossings is maar net 'n druppel in die emmer om die implementering van meertaligheid by Suid-Afrikaanse universiteite aan te help. Nietemin is dit 'n begin.

Dit is belangrik om te wys op verdere navorsing wat moontlik uit hierdie ondersoek kan spruit – vervolgens dan 'n kort opsomming van nog navorsingsmoontlikhede wat in hierdie studie na vore gekom het.

## **5.5 NAVORSING WAT SPRUIT UIT HIERDIE STUDIE**

'n Studie moet in sy soeke na antwoorde op sy navorsingsvraag uiteindelik só ontwikkel dat daar verdere vrae na vore kom.

Hierdie studie lê 'n grondslag vir die volgende vrae of stellings wat in ander ondersoeke beantwoord kan word:

- 1) Diepgaande ondersoeke na die probleme en oplossings soos in die vorige paragraaf van hierdie studie bevind.
- 2) Ondersoeke na die tendense wat in verskillende individuele taaloudits by die onderskeie universiteite na vore kom. Elke Suid-Afrikaanse universiteit behoort 'n taaloudit van sy eie te doen om te bepaal waar presies hy staan ten opsigte van meertaligheid. Daar kan byvoorbeeld gekyk word waar die universiteit op standaard is, in watter opsigte hy tekortskiet, hoeveel elke aspek van meertaligheid gaan kos, wat die totale koste van meertaligheid gaan wees, waar begin moet word met implementering, wie gemobiliseer moet word om in te koop in die idee van meertaligheid, en so meer.
- 3) 'n Studie behoort gedoen te word om te bepaal presies watter proses(se) gevolg moet word om meer uitvoerbare taalbeleide op te stel. Daarmee saam moet daar ook spesifiek aandag gegee word aan die formulering van beleide sodat iets soos funksionele meertaligheid nie as 'n oop agterdeur gebruik kan word nie.
- 4) 'n Grondige ondersoek na die simboliese funksie van die linguistiese landskap van Suid-Afrikaanse universiteite. In hierdie tipe ondersoek moet daar gekyk word na die simboliese waarde van meertaligheid, en in die besonder sal daar gefokus word op die houdings van universiteite se belanghebbendes. Daar moet ook aandag gegee word aan die simboliese waarde wat die instrumentele/informatiewe waarde voorafgaan.
- 5) 'n Diepte-analise oor die implementering van meertaligheid oor alle vlakke van die onderwyssektor, met die fokus op wat van skoolvlak af gedoen kan word om meertaligheid op tersiêre vlak te laat slaag.

- 6) 'n Onderzoek na bestepraktykmetodes en bestuursmodelle wat vir die bestuur van meertaligheid op hoëronderwysvlak aangewend kan word.
- 7) 'n Onderzoek na die fisiese representasies van 'n meertalige landskap. Byvoorbeeld: In watter lettergrootte word watter taal gebruik? Hoe word tale op verwysingstekste uiteengesit? Watter begrippe kan korter gestel word om minder plek op te neem?
- 8) 'n Verdere ontginning van linguistiese landskappering. Afgesien daarvan dat dié veld plaaslik nog nie baie blootstelling gekry het nie, is hy ook nog in sy internasionale kinderskoene en daarom behoort daar nog legio navorsingsmoontlikhede in hierdie verband te wees.
- 9) 'n Onderzoek na die bydrae van die hoëronderwyssektor tot die vestiging van meertaligheid in Suid-Afrika en die nasionale meertalige landskap.

Dié nege vrae/stellings kan as vertrekpunt vir verdere studies dien om hierdie studie verder te verfyn, die veld van linguistiese landskappering uit te brei en 'n verandering in die meertalige taallandskap van Suid-Afrika teweeg te bring.

## 5.6 SLOT

Hoofstuk 1 het die tafel gedek vir hierdie navorsing wat ondersoek instel na meertaligheid by geselekteerde Suid-Afrikaanse universiteite ten einde te bepaal hoe die meertalige linguistiese landskap van dié tipe instellings lyk.

In Hoofstuk 1 is ook die uitrol van die navorsing verduidelik: daar is eerstens ondersoek ingestel na die teorie wat hierdie studie rig (Hoofstuk 2), daarna is daar gekyk na die nodige nasionale statutêre rigtinggewende dokumente (in die vorm van beleide en dergelike dokumente) wat bepalend is vir hierdie navorsing (Hoofstuk 3), en laastens is daar in Hoofstuk 4 aan die fisiese taallandskap aandag gegee deur 'n empiriese ondersoek. Die vraag is gevra hoe die taalbeleide van universiteite lyk en hoe die onderskeie linguistiese landskappe dienooreenkomstig bely is.

Hoofstuk 1 het ook die studie gerig by wyse van die sentrale teoretiese stelling:

Daar is 'n oënskynlike gaping/wanpassing tussen (taal)beleid en *de facto*-taalpraktyk by Suid-Afrikaanse universiteite. Die gaping kan toegeskryf word aan verkeerde intensies met die implementering van die taalbeleid en dat die beleid eintlik blote lippediens (*window dressing*) is.

In soverre dit in die algemeen oor die intensie van die beleide gaan, is dit duidelik dat die beleide as sodanig nie tekortskiet wat betref die verbintenis tot meertaligheid nie – maar eerder die verdere uitvoering daarvan. Die meerderheid van die universiteite het nie 'n gedetailleerde taalplan wat die uitvoering en implementering van meertaligheid bewerkstellig nie. Hierdie gebrek kan gesien word as 'n tipe oneerlike intensie. Wat help dit die beleid verbind die universiteit, maar daar is nie 'n daadwerklike plan om hierdie verbintenis ten uitvoer te bring nie?

Ofskoon daar 'n hele paar oorsake is vir die gebrek aan sigbaarheid, is die belangrikste drie, wat in Hoofstuk 5 geïdentifiseer is, die volgende: die feit dat universiteite se taalbeleide nie vergesel word van 'n gedetailleerde taalplan (wat instruksies gee oor hoe om meertaligheid te implementeer nie), die gebrek aan die gebruik van die teorie van taalbestuur in die opstel en uitvoer van 'n taalbeleid (wat nie die prosesmatigheid van die implementering van meertaligheid verreken of erken nie), en, hoewel hierdie studie nie die simboliese waarde van meertaligheid in die linguistiese landskap empiries ondersoek nie, het dit na vore gekom dat die simboliese waarde juis dalk die informatiewe/instrumentele waarde voorafgaan en daarom 'n studie wat dieselfde tipe ondersoek doen, noodsaak, maar met 'n invalshoek wat fokus op die simboliek van meertaligheid in die taallandskap.

NELSON MANDELA METROPOLITAN UNIVERSITY

## **LANGUAGE POLICY**

---

### **1. PREAMBLE**

The Language Policy of the Nelson Mandela Metropolitan University (NMMU) is designed to be consistent with Sections 6 and 29(2) of the Constitution of South Africa, Section 27(2) of the Higher Education Act of 1997, the National Plan for Higher Education of 2001, the report from the Council on Higher Education, July 2001 ("Language Policy Framework for South African Higher Education"), and the report from the Gerwel Committee, January 2002, on the position of Afrikaans in the university system. The nature and spirit of these national policy documents suggest that the acceptance of the linguistic realities of South African society by incorporating the principles of multilingualism can only lead to communicative empowerment and the optimisation of our country's intellectual potential. In the context of the geographical area served by the University, this would mean the appropriate and sensible utilisation of established proficiency in the languages best known to learners, coupled with the enhancement of academic skills in English as the predominant language of tuition and assessment. At the same time, it embraces the imperative to develop and promote the Xhosa language and culture and to ensure as far as possible the retention and strengthening of Afrikaans as an established language of scholarship and science.

The Language Policy will be:

- (i) sensitive to the educational, cultural and language background of students,
- (ii) responsive to the changing language needs and circumstances of the staff and students,
- (iii) inclusive, and
- (iv) non-discriminatory.

The Language Policy seeks to be in consonance with the NMMU's Vision, Mission and Values Statement. This will be done through the recognition of the linguistic and cultural needs of the University's diverse communities, the eradication of all forms of unfair language discrimination (in accordance with the Constitution and the Bill of Rights) and the promotion of equal access to knowledge by providing for the development of multilingual skills.

### **2. GLOSSARY OF TERMS**

"Additive multilingualism" means the appropriate utilisation of established proficiency in the languages best known to learners in the process of enhancing academic skills in English or another target language.

"Council" means the Council of the Nelson Mandela Metropolitan University.

"English second language student" means a student who took English as a second language in Grade 12.

"Multilingual" means:

- (i) the ability to use more than one language;
- (ii) the actual use of more than one language; or
- (iii) tolerance towards the use of more than one language.

"Functional multilingualism" means selecting an appropriate language for communication purposes, with due respect to the requirements of the situation and the proficiency of the interlocutors (partners in the communication context). The implication is that not all official languages need to be used in equal measure for all domains and at all levels of usage, so that certain functions may be performed only in English, others only in Xhosa, others in all three languages, etc.

"Official language" means any one of the languages recognised as such by Council.

"Primary language" means the language in which an individual is most proficient, which is generally the language spoken at home.

### **3. A COMMITMENT TO MULTILINGUALISM**

Council, senior management, all staff and students are required to adopt a tolerant approach and a preparedness to give effect to the principles of functional and additive multilingualism through the implementation of this policy.

### **4. GUIDING PRINCIPLES**

The Language Policy is designed:

- i. to promote diversity, equity and reconciliation;
- ii. to be constitutional and in consonance with the Language Policy for Higher Education;
- iii. to be responsive to the needs of the university's constituency;
- iv. to be sensitive to the changing language needs and circumstances of the staff and students;
- v. to be academically justifiable, inclusive, non-discriminatory and practicable.

### **5. FLEXIBILITY AND TOLERANCE**

It is accepted that the success of this policy is dependent on the adoption, throughout the institution, of a tolerant, flexible approach to matters concerning language and the recognition of the value of language in communicating clearly and providing unimpeded access to knowledge.

### **6. THE OFFICIAL LANGUAGES OF THE NMMU**

The official languages of the NMMU will be English, Afrikaans and Xhosa and its corporate image must reflect this lingual identity.

### **7. LANGUAGE USE FOR COMMUNICATION**

For practical reasons and to avoid duplication, the language of internal governance and of administration will be English.

#### **7.1 Internal written communication**

- Documentation submitted to decision-making bodies, such as Council, Senate, Faculty Boards, committees, etc., as well as minutes, agendas and such like will be in English.
- Contributors to University publications, both paper-based and electronic, may use the language of their choice, but English gist summaries are recommended to encourage the furtherance of multilingualism.
- In notices to staff and students, the principle of functional multilingualism is applied.

#### **7.2 Internal oral communication**

English is regarded as the default language for meetings, with the proviso that the principle of functional multilingualism will apply when appropriate.

#### **7.3 External written communication**

- The language used for general external correspondence aimed at a cross-section of language speakers will be English.
- However, where the language preference of an individual or body is known, communication will be in that official language as far as is practicable.
- Official documentation that has legal implications for the institution will be available in English only.
- General documentation of an informative nature (e.g. for marketing purposes or explaining health matters) circulated to students and the public will increasingly be made available in all three official languages.

#### **7.4 External oral communication**

In verbal communication with members of the public, employees of the NMMU should establish the language preference of a member of the public at initial contact and honour such preference inasmuch as it is feasible.

## 8. TEACHING, LEARNING AND ASSESSMENT

- While English is an international language of communication in science and in business, and is the preferred medium of teaching, learning and assessment in most programmes (with the exception of language and literature departments where other languages are studied), it is the primary language of not more than one third of the NMMU's students.
- Whereas it is a major objective to ensure optimal access to language-mediated knowledge, two avenues to achieve this objective need to be pursued:
  - (i) Effective literacy in English, by means of which all students should acquire the ability to communicate through the spoken and written word in a variety of contexts - academic, social, and in their future careers in this language; and
  - (ii) Optimum use of students' primary language (if not English) to ensure cognitive assimilation into the university sphere of knowledge acquisition.These two aims should be pursued through an appropriate programme of language development based on additive multilingualism.
- Where assessment is conducted in English, allowances may be made for English second language (see Glossary) and English foreign language students.
- If the language needs in a particular programme and practical considerations (such as the language ability of lecturers, external examiners and students, class size and composition and infrastructure) warrant it, a faculty board can be requested to allow Xhosa or Afrikaans to be used as the language of teaching and assessment. However, the choice of language must not have a negative impact on access for other language groups.
- Where an entire class shares Afrikaans or Xhosa as first language, teaching and assessment may be conducted in that language, subject to the ability of the lecturer.
- Language departments will be able to determine the language to be used in their respective units.
- To ensure internal coherence, the teaching and assessment policies of the NMMU must be in equilibrium with the language policy.

## 9. SIGNAGE

All three official languages will be used to generically identify offices and facilities.

In deciding on the language used for the generic component of names of buildings or facilities (if applicable), the criterion of functionality must be applied. The principle of multilingualism could be exercised by alternating the language in cases where multiple signs for the same entity are required.

## 10. THE AFRICAN LANGUAGES

- Resources should be made available to develop and expand the Xhosa language for educational and technological purposes as required.
- Staff and students should be made aware of the value and importance of such development.
- The development of these resources should not detract from the importance of maintaining and developing resources in Afrikaans and English.

## 11. TRAINING AND CAPACITY BUILDING

The NMMU will support the development of training programmes which enhance the capacity of employees to become proficient in any of the official languages.

## 12. ASSISTANCE FOR PEOPLE WITH DISABILITIES (PWDs)

***The NMMU will ensure effective communication with PWDs in dealing with students, staff members and the public. To achieve this objective, the following measures, inter alia, will be implemented:***

- People with physical disabilities will be accommodated through the provision of information in localities where they can read or hear it, e.g. by lowering counters and having noticeboards for people using wheelchairs and providing access to important information via website pages, bulletin boards, etc..
- For people with vision disabilities the NMMU will strive to provide information in Braille, raised letters, large print, audio cassette or other audible medium, such as a dial-in telephone service.
- For people with hearing disabilities the NMMU will strive to provide visual information, including sign language.

- For people with speech disabilities the NMMU will strive to provide alternative media of communication, e.g. by allowing them to use writing to communicate with officials.
- Allowances for PWDs in the assessment process will be made on the recommendation of the Student Counselling Unit.

### **13. LABOUR RELATIONS**

The principle of functional multilingualism and recognition of the language rights of the employee will be maintained in respect of service contracts, letters of appointment, notifications, explanatory documents (e.g. with reference to pension benefits).

### **14. IMPLEMENTATION OF THE LANGUAGE POLICY**

A joint Senate Management Committee, consisting of relevant stakeholders in the University community, will be appointed and be responsible for overseeing the implementation of the Language Policy.

**The University acknowledges that the implementation of this policy may give rise to uncertainties in its practical application from time to time. For that reason, the University commits itself to playing a supportive role in assisting staff to meet their commitments in terms of the policy. The Implementation Committee is empowered to issue guidelines at the request of individual staff members and/or faculties to serve as guidelines on how this policy should be applied.**

---

# BYLAAG B: TAALBELEID – NOORDWES-UNIVERSITEIT (2007)



NORTH-WEST UNIVERSITY  
YUNIBESITI YA BOKONE-BOPHIRIMA  
NOORDWES-UNIVERSITEIT

## INSTITUSIONELE TAALBELEID EN TAALPLAN- IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR DIE NWU

FINAAL GOEDGEKEUR DEUR SENAAT EN RAAD, MAART 2007

BESKIKBAAR BY: [HTTP://WWW.NWU.AC.ZA/LANGUAGE/PDF/TAALBELEID\\_IMPLEMENTERINGSRAAMWERK\\_A.PDF](http://www.nwu.ac.za/language/pdf/taalbeleid_implementation_framework_A.pdf)

### 1. AANHEF

#### 1.1 KONTEKS

|       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.1.1 | Die Institusionele Senaat het in Maart 2005 opdrag gegee dat 'n Institusionele Senaatstaakspan vir Taal, met verteenwoordigers van die verskillende bedryfsstrukture van die NWU, saamgestel word. Hierdie taakspan se opdrag was om 'n institusionele taalbeleid en taalimplementeringsraamwerk, binne die raamwerk van die Nasionale Taalplan vir Hoër Onderwys en die NWU-Statuut vir die NWU, op te stel, met belanghebbendes te onderhandel en ingevolge Art 27(2) van die Wet op Hoër Onderwys vir goedkeuring aan die Senaat voor te lê. |
| 1.1.2 | In uitvoering van hierdie opdrag is 'n institusionele taalbeleid by 10 Mei 2006 se senaatsvergadering ter tafel gelê wat (i) buigsaam en funksioneel is, (ii) die taalwanbalanse van die verlede regstel, (iii) die bevordering van meertaligheid in die oog het, en (iv) toegang, integrasie en eienaarskap bevorder. Hierdie institusionele taalbeleid is dan ook deur die Senaat van 10 Mei 2006 aanvaar.                                                                                                                                    |
| 1.1.3 | Soos bepaal deur par 3.5 van die Institusionele Taalbeleid, en versoek deur die Senaatsvergadering van 10 Mei 2006, word die taalbeleid hiermee van 'n institusionele taalplan-implementeringsraamwerk voorsien wat praktiese vergestaltung gee aan die onderskeie taalbeleidsbepalings.                                                                                                                                                                                                                                                        |

#### 1.2 BEGRIPSVERKLARING

| FUNKSIONELE MEERTALIGHEID |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|---------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                           | <p><b>Funksionele</b> meertaligheid dui daarop dat die <u>keuse</u> vir die gebruik van 'n betrokke taal of tale telkens afhang van die <u>situasie/konteks</u> waarin gekommunikeer word en dat veranderlikes soos die doel van die kommunikasie, die taalvaardigheidsvlakke van gespreksgenote telkens bepalend is vir die keuse van taalkode/taalkodes.</p> <p>Die implikasie is daarom dat dit nie nodig is om al elf tale vir kommunikasiedoeleindes aan die NWU te gebruik nie, maar dat sensitiwiteit getoon word vir die hoofstreekstale van provinsies waarin die kampusse van die instelling geleë is.</p> |
|                           | <b>Meertalig</b> dui op die gebruik van meer as een taal en op die vermoë om meer as een taal te gebruik.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |

#### 1.3 OORHOOFSE TAALSTRATEGIE VAN DIE NWU

|       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.3.1 | Die NWU sien die verbintenis waartoe die instelling sigself in 'n funksioneel meertalige instelling intransformeer deel van die poging om sy posisie te herbedink, te herposisioneer en te hersien in terme van die doelmatigheid vir die nuwe era. Die verbintenis tot die praktiese implementering van funksionele meertaligheid op die verskillende bedryfsvlakke word gesien as 'n bydrae tot die sosiale, kulturele en ekonomiese ontwikkeling van die Suid-Afrikaanse samelewing. Hierdie verbintenis moet op meetbare manier bydra tot die ontwikkeling van 'n lerende samelewing wat die kreatiewe en intellektuele energie van alle Suid-Afrikaners stimuleer, rig en mobiliseer om die uitdagings van rekonstruksie en ontwikkeling die hoof te bied. <sup>5</sup> |
| 1.3.2 | Die NWU erken die realiteite van 'n veeltalige samelewing en 'n veeltalige universiteitsomgewing. Gevolglik bied die instelling se taalbestuursbenadering ruimte vir verskillende strategieë en modelle om funksionele meertaligheid binne die oorkoepelende veeltaligheidskonteks te implementeer.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| 1.3.3 | Die taalbestuursbenadering behels breedweg (i) dat daar rekening gehou word met die taalwerklikheid op die verskillende kampusse van die instelling, (ii) dat sensitief opgetree word rakende die taalvoorkeure, taalbehoefte en taalverwagtinge van die individue en groepe wat belang het by die instelling, (iii) dat die taalbeleid en taalplan belyn word met die eise van die makro-omgewing waarin die instelling funksioneer, (iv) dat die streekstale wat op die kampusse van die NWU gebruik word (Afrikaans, Setswana, Sesotho en Engels) as nasionale bates gesien word, en dat 'n meetbare bydrae gelewer word tot die gebruik van hierdie tale as hoëronderwystale.                                                                                            |
| 1.3.4 | Binne die parameters van die beginsel van funksioneel meertaligheid, word Afrikaans, Setswana, Sesotho en Engels as werkstale by die universiteit gebruik en die instelling sien dit as sy taak om 'n planmatige en meetbare bydrae te lewer tot die verdere bevordering van hierdie tale as hoëronderwystale.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| 1.3.5 | Op basis van die taalbeleidsdokument volg 'n voortgaande konsultatiewe proses waar die taalbeleidsbeginsels en taalbeleidstellers in praktiese terme aan die hand van die institusionele taalplan geoperasionaliseer word. Hierdie taalplan word op gediversifieerde manier op                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |

<sup>5</sup> Onderwyswitskrif III (Kennissgewing 1196, 27 Julie 2002), getiteld *A Programme for the Transformation of Higher Education*, hfst 1, par. 1.1

|              |                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|--------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|              | die verskillende bedryfsvlakke van die instelling geïmplementeer en bestuur.                                                                                                                                                                                                          |
| <b>1.3.6</b> | Die taalbeleid en taalplan is aan die NWU se Institusionele Plan gekoppel en word dienooreenkomstig met driejaarintervalle hersien. Soos PanSAT aanbeveel, geskied hierdie hersiening op grond van 'n behoorlike situasieanalise en 'n duidelike eksterne en interne belyningsproses. |
| <b>1.3.7</b> | Die Institusionele Taaldirekoraat is die institusionele fasiliteringstruktuur wat die NWU in staat stel om die algemene bestuur van taalsake op pragmatiese, planmatige en volhoubare manier te doen.                                                                                 |

## 2. INSTITUSIONELE TAALBELEID EN TAALPLAN, ASOOK DIE TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK

### 2.1 ONDERRIG-LEER EN ASSESSERING

|                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|--------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>TAAL - BELEID</b><br><b>2.1.1</b> | <b>TAALBELEIDSBEGINSELS</b> <ol style="list-style-type: none"> <li>Die vertrekpunt van die NWU se onderrigtaalbeleid is die verhoging van toegang en sukses. Hierdie beginsel is bepalend vir die manier waarop die universiteit funksionele meertaligheid in die onderrigleeromgewing implementeer sodat praktiese beslag gegee word aan die eenheid-in-verseidenheidsbeginsel.</li> <li>Die onderrigtaalbeleid van die NWU verreken telkens elke kampus se taaldemografiese en taalvoorkeuroorwegings binne 'n omgewing waar die taalregte van alle belanghebbendes hoog geag word.</li> <li>Die volgende parameters vorm die basis van die onderrigtaalbeleid en word op buigsame en akkommoderende wyse in 'n onderrigtaalplan verreken:               <ol style="list-style-type: none"> <li>die taalverspreiding en taalbehoefte op die onderskeie kampusse,</li> <li>die diversiteit in die onderrigprogramme,</li> <li>die verskillende nismarkte wat deur die afleweringsmode en/of onderrigprogramme bedien word, en</li> <li>die infrastrukturele kapasiteit van die onderskeie kampusse.</li> </ol> </li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| <b>TAAL - BELEID</b><br><b>2.1.2</b> | <b>TAALBELEIDSTELLINGS</b> <ol style="list-style-type: none"> <li>Afrikaans en Engels word as primêre onderrigtale by die NWU gebruik en deur voortdurende aksienavorsing word bepaal watter bydrae gelewer kan word tot die ontwikkeling van die Setswana en Sesotho as hoërondewystale.</li> <li>Verskillende taalafleweringsmodes word op die onderskeie kampusse aangewend om verhoging en fasilitering van toegang tot hoër onderwys te bewerkstellig, onder andere enkelmediumonderrig, parallel- en dubbelmedium en ook klaskamertolksdienste. Die uitbreiding van tolksdienste na verdere onderrigprogramme geskied aan die hand van 'n onderhandelde stel standaarde en prosedures.</li> <li>Die Taaldirekoraat, in oorleg met die onderskeie kampusregistratours tree as aanmeldings- en bemiddelingspunt op wanneer taalregte geskend word of vir die voorkoming van die skending van taalregte.</li> <li>Dit bly die verantwoordelikheid van die onderskeie kampusbesture om die onderrigtaalbeleid en die implementeringsraamwerk telkens in haalbare en meetbare aksiestappe om te skakel, te onderhandel en die implementering hiervan te bestuur.</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>TAAL - PLAN</b><br><b>2.1.3</b>   | <b>INSTITUSIONELE TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR ONDERRIG-LEER EN ASSESSERING</b> <ol style="list-style-type: none"> <li>In die strewe na die vestiging van 'n funksioneel meertalige taalbedeling by die NWU, word Afrikaans en Engels tans as primêre tale vir onderrig-leer gebruik, terwyl voortgaande navorsing onderneem word en meetbare aksies oor die kort, medium en lang termyn uitgevoer word om die implementering van Setswana (MK/PK) en Sesotho (VDK) as hoërondewystale te verseker.</li> <li>Verskillende taalafleweringsmodes word op die verskillende kampusse gebruik waardeur rekening gehou word met die verskillende taalbehoefte van studente.</li> <li>Die taaldemografiese verspreiding en die taalvoorkeure van studente en personeel by 'n spesifieke kampus speel 'n bepalende rol in die wyse waarop die taalplan vir onderrig-leer op 'n bepaalde kampus geïmplementeer en pasgemaak word om rekening te hou met die taalbehoefte van die betrokke kampus.</li> <li>Die NWU is verbind tot die beskerming van die taalregte van die diverse gemeenskap en het 'n taalombudskantoor tot stand gebring wat toesien dat 'n institusionele omgewing gevestig word wat bevorderlik is vir die koestering van die taalregte van studente en personeel. Die kantoor is deel van die Institusionele Taaldirekoraat en sien, in samewerking met die betrokke kampusbesture toe dat taalverwante kwessies hanteer en opgelos word.</li> </ol> |

|                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>IMPL<br/>E-<br/>MENT<br/>E-<br/>RING<br/>S-<br/>RAA<br/>M-<br/>WER<br/>K</b>                     | <b>OPERASIONALISERING VAN TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR ONDERRIG-LEER EN ASSESSERING</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>Op grond van die verskil in taaldemografiese verspreiding per kampus, vind die differensiasie op kampusvlak plaas. <ul style="list-style-type: none"> <li>Die gebruik van Afrikaans en Engels as onderrigtaal verskil op die verskillende kampusse omdat taalbehoefes op verskillende kampusse verskil.</li> <li>Die implementering van die Setswana en Sesotho as HO-tale word op gedifferensieerde manier op die verskillende kampusse hanteer.</li> <li>Taalafleeringsmodusse verskil van kampus tot kampus vanweë die verskil in taalbehoefes op elke kampus.</li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <b>2.1.4</b>                                                                                        | <b>Mafikeng</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>Engels word hoofsaaklik vir onderrig-leer gebruik op voorwaarde dat toegang en sukses nie benadeel word nie.</li> <li>T.w.v. fasilitering van leer, kan kodewisseling na Setswana gebruik word.</li> <li><u>Setswana as HO-taal:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>Demografiese behoeftes en bewese kundigheid op hierdie kampus (NTL/NLE/LRDC<sup>6</sup>) bring mee dat hierdie kampus die leiding neem in die navorsing oor Setswana as HO-taal.</li> </ul> </li> <li>Voortgaande oorlegpleging tussen die Taaldirektoraat en kundiges bring mee dat die uitkomst van navorsing in die taalplan teruggevoer word en waar nodig op kampusse geïmplementeer word.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                      | <b>Potchefstroom</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>Afrikaans word hoofsaaklik vir onderrig-leer gebruik op voorwaarde dat toegang en sukses nie benadeel word nie.</li> <li>Toegang en sukses word bemiddel deur tolkdienste, middagprogramme in Engels in sekere fakulteite, en deur voorsiening dat werkstukke en vraestelle in Engels beantwoord kan word. Aan die hand van 'n vierjaarrolplan word voorsiening gemaak dat voorgraadse studiegids ook in Engels, naas Afrikaans, beskikbaar is.</li> <li>Afkampus voorgraadse programme word in Engels gebied.</li> <li><u>Setswana as HO-taal:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>Die kundigheid op Potchefstroom i.v.m. Setswana as 3<sup>e</sup> taal (vakgroepe, CText) bring mee dat hierdie kampus die leiding neem met navorsing oor die uitbreiding van die gebruik van Setswana.</li> <li>Meertalige glossaria-projek word intern uitgebrei en op nasionale vlak verder deur netwerk hanteer.</li> </ul> </li> <li>Voortgaande oorlegpleging tussen die Taaldirektoraat en kundiges bring mee dat die uitkomst van navorsing in die taalplan teruggevoer word en waar nodig op kampusse geïmplementeer word.</li> </ul> | <b>Vaaldriehoek</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>Basiese onderrig-leeropset: hoofsaaklik parallelmedium, Afrikaans en Engels gebruik op voorwaarde dat toegang en sukses nie benadeel word nie.</li> <li>Indien parallelmediumonderrig na deeglike oorweging deur die skooldirekteur en dekaan onmoontlik blyk te wees, dan <i>dubbelmedium</i> voorgraadse onderrig wat soos volg hanteer word: 'n ooreenkoms per module tussen klas en dosent oor die hantering van taal in die betrokke module of die konsekwente toepassing van die 50/50-taalbeginsel sonder herhaling van leerinhoud.</li> <li>Tolkdienste in geselekteerde onderrigprogramme. In sodanige programme word nie parallel- of dubbelmediumonderrig gebied nie.</li> <li>Studiegids is in Afrikaans en Engels beskikbaar.</li> <li><u>Sesotho as HO-taal:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>Die Ndebele-verslag ken die verantwoordelikheid vir die ontwikkeling van Sesotho aan UK, US, UNISA, UVS en Wits toe (par 48.6)</li> <li>Verdere gespreksvoering met Vdk-kampusbestuur m.b.t. beplanning oor die implementering hiervan, o.a. deelname aan nasionale gesprek oor Sesotho en die voortsetting van die meertalige glossariaprojek.</li> </ul> </li> </ul> |
| <b>IMPL<br/>E-<br/>MENT<br/>E-<br/>RING<br/>S-<br/>RAA<br/>M-<br/>WER<br/>K</b><br><br><b>2.1.5</b> | <b>OPERASIONALISERING VAN TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR DIE TAALOMBUDSKANTOOR BY DIE NWU</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>Die Direkteur Taalsake tree as die institusionele taalombudspersoon op en werk op elke kampus met die kampusregistrator saam om as aanmeldings- en fasiliteringspunt enige taalverwante navrae en kwessies te hanteer en op te los.</li> <li>Die ombudskantoor vervul die volgende vierledige rol: <ul style="list-style-type: none"> <li>Konstante deurgang van taalbestuursinligting wat 'n invloed het op die gladde verloop van bedryfsprosesse.</li> <li>Bewusmakingsrol van taalregte van interne belanghebbendes van die instelling.</li> <li>Aanmeldings- en hanteringspunt van taalverwante besware en taalgeriewe in oorleg met alle betrokke partye.</li> <li>"Vloei" van inligting uit opgeloste taalsake terug in taalbestuursprosesse in sodat soortgelyke probleme in die toekoms vermy kan word.</li> </ul> </li> </ul> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |

<sup>6</sup> NTL: Nasionale Taalliggaam vir Setswana, NLE: Nasionale Leksikografiese Eenheid vir Setswana, LRDC: Language Research and Development Centre for Setswana

## 2.2 NAVORSING

|                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>TAAL<br/>-<br/>BELEID<br/>D<br/>2.2.1</b>                                               | <b>TAALBELEIDSBEGINSELS</b> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Die NWU lewer kwaliteitnavorsingsuitsette wat internasionaal gelees en benut word, daarom word navorsers aangemoedig om hul navorsingsresultate in 'n taal te publiseer wat vir vakgenote toeganklik is.</li> <li>2. Die keuse van publikasietaal berus by die navorser, terwyl veranderlikes soos die doel van die navorsingsverslag, die leerspubliek en die taalvermoë van die vermeende lesers in berekening gebring word wanneer dit gaan om taalkeuse.</li> <li>3. Die NWU is betrokke by die soek en vind van kreatiewe oplossings in die meewerk tot die nasionale bydrae tot die intellektualisering van meertaligheid<sup>7</sup>.</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| <b>TAAL<br/>-<br/>BELEID<br/>D<br/>2.2.2</b>                                               | <b>TAALBELEIDSTELLINGS</b> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Die taalkeuse van navorsingsuitsette berus by individuele navorsers en word in oorleg met fokusareadirekteure geneem en uitgevoer.</li> <li>2. Die Taaldirekoraat bly betrokke by aksienavorsing oor die wenslikheid en haalbaarheid van die intellektualisering van meertaligheid en rapporteer die uitkomst hiervan aan die Institusionele Bestuur as deel van die prestasieooreenkomstselsel.</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| <b>TAAL<br/>-<br/>PLAN<br/>D<br/>2.2.3</b>                                                 | <b>INSTITUSIONELE TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR NAVORSING</b> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Ter wille van internasionale mededingendheid geskied die publikasie van navorsingsresultate by die NWU in 'n taal/tale wat internasionaal toeganklik is.</li> <li>2. Navorsers word aangemoedig om, sover moontlik en in oorleg met die betrokke fokusareadirekteur, op beplande wyse ook artikels in Afrikaans en in die ander inheemse tale vir publikasie in binnelandse geakkrediteerde wetenskaplike tydskrifte wat vir hierdie tale voorsiening maak te publiseer. Indien in Afrikaans, ook vir geakkrediteerde tydskrifte uit die Lae Lande navorsingsgemeenskap.</li> <li>3. Proefskrifte en verhandelinge is gevorderde nagraadse studies en is primêr eksamendokumente. Die publikasietaal hiervan geskied in oorleg met die studieleier/promotor en fokusareadirekteur. Ter wille van die konsolidering van die posisie van Afrikaans as hoërondewystaal en die ontwikkeling van die inheemse tale as hoërondewystale word studente aangemoedig om, indien moontlik, die verslag in 'n inheemse taal vir eksaminering aan te bied.</li> <li>4. Die NWU vestig en hou vennootskappe in stand om 'n aktiewe en meetbare bydrae te lewer tot die intellektualisering van meertaligheid.</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| <b>IMPL<br/>E-<br/>MENT<br/>E-<br/>RING<br/>S-<br/>RAA<br/>M-<br/>WERK<br/>K<br/>2.2.4</b> | <b>OPERASIONALISERING VAN TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR NAVORSING</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Die eis om kwaliteitnavorsingsuitsette in internasionale verband te lewer, tesame met gevestigde navorsingsgebruike wat onderling tussen navorsingsdisiplines verskil, lei daartoe dat die differensiasie op fokusareavlak bestuur word. <ul style="list-style-type: none"> <li>◦ Navorsingsbeplanning wat op program- en individuele vlak gedoen word, maak voorsiening vir die verrekening van publikasietaal van navorsers wat in 'n bepaalde program werksaam is.</li> <li>◦ Navorsers in oorleg met fokusareadirekteure onderhandel tydens taakooreenkomsgesprek oor die implikasie van taalkeuse op die publikasieprogram.</li> </ul> </li> <li>• Die Taaldirekoraat in oorleg met die Institusionele Navorsingsondersteuningsdepartement netwerk op voortgaande vlak ekstern met nasionale rolspelers (bv die SA Akademie vir Wetenskap en Kuns, die Academy of Science in SA, HESA, ander universiteite) om die haalbaarheid van veeltalig gepubliseerde navorsingsuitsette te ondersoek. <ul style="list-style-type: none"> <li>◦ Intern word NWU-navorsers aangemoedig om, indien die tydskrifredaksionele beleid dit toelaat, meegaande artikelopsommings in nog 'n Suid-Afrikaanse taal in te dien.</li> </ul> </li> <li>• Die Institusionele Navorsingsondersteuningsdepartement en fokusareas maak voorsiening vir taaldiensondersteuning aan navorsers. <ul style="list-style-type: none"> <li>◦ Hierdie diens sluit die volgende sake in: <ul style="list-style-type: none"> <li>• slypskole in navorsingsverslagskrywingsvaardigheid</li> <li>• redaksionele en vertaaldien aan skrywers</li> <li>• tolkdienste by navorsingscolloquiums.</li> </ul> </li> </ul> </li> <li>• Die Taaldirekoraat, as deel van die taakooreenkomstselsel, sien oor die kort, medium en lang termyn toe dat die NWU, as deel van die strategiese prioriteite van die direkoraat, op meetbare manier meewerk tot die intellektualisering van meertaligheid.</li> </ul> |

<sup>7</sup> "Intellektualisering van meertaligheid" verwys na 'n taalbeplanningsprogram waardeur die verskillende tale wat by die instelling gebruik word nie net ontwikkel en geïmplementeer word om in die volle akademiese domein (d.i. as tale van administrasie, onderrig-leer, navorsing) te gebruik nie, maar het in die besonder in die oog dat maatreëls in plek gestel word om die wetenskaplike gebruik van hierdie tale sodanig te verseker dat dit die akademiese selfrespek en waardes van die mense van Afrika sal reflekteer.

## 2.3 GEORGANISEERDE STUDENTELEWE

| TAAL - BELEID 2.3.1                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | TAALBELEIDSBEGINSEL<br>1. Die taleverskeidenheid van studente op die verskillende kampusse van die NWU is 'n institusionele bate en lewer 'n bydrae tot die vestiging van 'n inklusiewe en akkommoderende studenteomgewing.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |  |          |               |              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|----------|---------------|--------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| TAAL - BELEID 2.3.2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | TAALBELEIDSTELLING<br>1. Die taalbeleid vir die georganiseerde studentelewe verreken hierdie diversiteit op die volgende manier: binne 'n funksioneel meertalige omgewing maak die taalbeleid voorsiening vir die beskerming van studente se taalregte en sorg dat vertikale en horisontale kommunikasie op die onderskeie kampusse telkens belanghebbendes se taaldemografiese verspreiding en taalvoorkeuroorwegings verreken.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |  |          |               |              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| TAAL - PLAN 2.3.3                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | INSTITUSIONELE TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR DIE GEORGANISEERDE STUDENTELEWE<br><ul style="list-style-type: none"><li>Die taaldemografiese verspreiding van studente en die infrastruktuurkapasiteit vorm die basis vir keuse van 'n taalkode vir vertikale kommunikasie in die georganiseerde studentelewe op die verskillende kampusse van die NWU.</li><li>'n SR-lid word vir elke kampus uit eie geledere aangewys om namens die betrokke kampus-SR met die Taaldirektoraat te skakel oor studentetaalaangeleenthede.</li><li>Op grond van die diverse kampusomstandighede en afhangend van die taalbehoefte per kampus, verbind die onderskeie kampus-SR's hulle tot die vestiging van 'n meertalige studentekultuur op die betrokke kampus.</li></ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |  |          |               |              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| IMPL - E-MENT - E-RING - S-RAA - M-WERK 2.3.4                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | OPERASIONALISERING VAN TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR DIE GEORGANISEERDE STUDENTELEWE<br><ol style="list-style-type: none"><li>Die differensiasie vir die implementering van hierdie aanbevelings vind op kampusvlak plaas. In hierdie verband vorm die beskerming van die taalregte van die diverse studentegemeenskap aan die NWU die vertrekpunt vir vertikale kommunikasie in die georganiseerde studentegeledere.</li><li>Skakeling tussen die Taaldirektoraat en die georganiseerde studentelewe oor taalsake geskied deur die SR-lid vir aktuele sake wat hierdie taak by die betrokke se bestaande taakooreenkoms voeg. Daar word aanbeveel dat sodanige skakeling een keer per kwartaal plaasvind en dat terugvoer hieroor aan die betrokke SR en die Studentedekaan gegee word.</li><li>Die bevordering van meertaligheid vind op gedifferensieerde wyse per kampus plaas en maak telkens deel uit van die diversiteitsbestuur en strategiese prioriteite in 'n termyn van 'n betrokke SR.</li></ol> <table><tr><th>Mafikeng</th><th>Potchefstroom</th><th>Vaaldriehoek</th></tr><tr><td><ul style="list-style-type: none"><li>93% van residensiële voorgraadse studente aan die Mfk-kampus se huistaal is Setswana.</li><li>Om historiese redes word Engels as primêre formele kommunikasietaal in die georganiseerde studentelewe gebruik. Setswana het 'n gevestigde posisie as informele kommunikasiemiddel.</li><li>Beleids- en proseduredokumente word in Engels en Setswana beskikbaar gestel.</li><li>Die kampus-SR is daartoe verbind om die meertaligheidsbeginsels soos vervat in die statutêre verpligtings op die kort, medium en lang termyn in die studentekultuur op Mafikeng te implementeer.</li></ul></td><td><ul style="list-style-type: none"><li>88% van residensiële voorgraadse studente aan die Potchefstroomkampus gebruik Afrikaans as huistaal.</li><li>Afrikaans het 'n gevestigde posisie as vertikale kommunikasietaal in die georganiseerde studentelewe aan die Potchefstroomkampus.</li><li>Beleids- en proseduredokumente is in Afrikaans en Engels beskikbaar.</li><li>Studenteverhore en tugsake geskied in die voorkeurtaal van die persoon wat onder verhoor staan.</li><li>Behoeftegerigte prosedures word in oorleg met die Taaldirektoraat ontwikkel en geïmplementeer sodat die beskerming van taalregte van die verskillende studente op kampusvlak gewaarborg word.</li><li>Om individuele en gemeenskapsmeertaligheid op die kort termyn te implementeer word beplan om 'n fraseboekie met bruikbare meertalige frases op die gemeenskapsterrein te ontwikkel vir gebruik deur studente wat deelneem aan die SJGD-projekte.</li></ul></td><td><ul style="list-style-type: none"><li>65% van residensiële voorgraadse studente verkies Engels as korrespondensietaal en 35% verkies Afrikaans. Huistaalverspreiding: Afr: 35%; Sesotho: 26%; Eng: 11%; Setswana: 8%; isiZulu: 8%; isiXhosa: 5%.</li><li>Engels word tans oorwegend as primêre kommunikasiemedium in die georganiseerde studentelewe gebruik.</li><li>Beleids- en proseduredokumente in Afrikaans, Engels en Sesotho beskikbaar.</li><li>Studenteverhore en tugsake geskied in die voorkeurtaal van die persoon wat onder verhoor staan.</li><li>Ter wille van die verhoging van inklusiwiteit, wend die SR 'n doelbewuste poging aan om Afrikaans en Sesotho in die studentelewe te gebruik.</li><li>Die Vdk-SR sien meertaligheid as ontwikkelingsvoertuig en is verbind tot projekte om gemeenskaps- en individuele meertaligheid aan die kampus te versterk.</li></ul></td></tr></table> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |  | Mafikeng | Potchefstroom | Vaaldriehoek | <ul style="list-style-type: none"><li>93% van residensiële voorgraadse studente aan die Mfk-kampus se huistaal is Setswana.</li><li>Om historiese redes word Engels as primêre formele kommunikasietaal in die georganiseerde studentelewe gebruik. Setswana het 'n gevestigde posisie as informele kommunikasiemiddel.</li><li>Beleids- en proseduredokumente word in Engels en Setswana beskikbaar gestel.</li><li>Die kampus-SR is daartoe verbind om die meertaligheidsbeginsels soos vervat in die statutêre verpligtings op die kort, medium en lang termyn in die studentekultuur op Mafikeng te implementeer.</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>88% van residensiële voorgraadse studente aan die Potchefstroomkampus gebruik Afrikaans as huistaal.</li><li>Afrikaans het 'n gevestigde posisie as vertikale kommunikasietaal in die georganiseerde studentelewe aan die Potchefstroomkampus.</li><li>Beleids- en proseduredokumente is in Afrikaans en Engels beskikbaar.</li><li>Studenteverhore en tugsake geskied in die voorkeurtaal van die persoon wat onder verhoor staan.</li><li>Behoeftegerigte prosedures word in oorleg met die Taaldirektoraat ontwikkel en geïmplementeer sodat die beskerming van taalregte van die verskillende studente op kampusvlak gewaarborg word.</li><li>Om individuele en gemeenskapsmeertaligheid op die kort termyn te implementeer word beplan om 'n fraseboekie met bruikbare meertalige frases op die gemeenskapsterrein te ontwikkel vir gebruik deur studente wat deelneem aan die SJGD-projekte.</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>65% van residensiële voorgraadse studente verkies Engels as korrespondensietaal en 35% verkies Afrikaans. Huistaalverspreiding: Afr: 35%; Sesotho: 26%; Eng: 11%; Setswana: 8%; isiZulu: 8%; isiXhosa: 5%.</li><li>Engels word tans oorwegend as primêre kommunikasiemedium in die georganiseerde studentelewe gebruik.</li><li>Beleids- en proseduredokumente in Afrikaans, Engels en Sesotho beskikbaar.</li><li>Studenteverhore en tugsake geskied in die voorkeurtaal van die persoon wat onder verhoor staan.</li><li>Ter wille van die verhoging van inklusiwiteit, wend die SR 'n doelbewuste poging aan om Afrikaans en Sesotho in die studentelewe te gebruik.</li><li>Die Vdk-SR sien meertaligheid as ontwikkelingsvoertuig en is verbind tot projekte om gemeenskaps- en individuele meertaligheid aan die kampus te versterk.</li></ul> |
| Mafikeng                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Potchefstroom                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Vaaldriehoek                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |  |          |               |              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| <ul style="list-style-type: none"><li>93% van residensiële voorgraadse studente aan die Mfk-kampus se huistaal is Setswana.</li><li>Om historiese redes word Engels as primêre formele kommunikasietaal in die georganiseerde studentelewe gebruik. Setswana het 'n gevestigde posisie as informele kommunikasiemiddel.</li><li>Beleids- en proseduredokumente word in Engels en Setswana beskikbaar gestel.</li><li>Die kampus-SR is daartoe verbind om die meertaligheidsbeginsels soos vervat in die statutêre verpligtings op die kort, medium en lang termyn in die studentekultuur op Mafikeng te implementeer.</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>88% van residensiële voorgraadse studente aan die Potchefstroomkampus gebruik Afrikaans as huistaal.</li><li>Afrikaans het 'n gevestigde posisie as vertikale kommunikasietaal in die georganiseerde studentelewe aan die Potchefstroomkampus.</li><li>Beleids- en proseduredokumente is in Afrikaans en Engels beskikbaar.</li><li>Studenteverhore en tugsake geskied in die voorkeurtaal van die persoon wat onder verhoor staan.</li><li>Behoeftegerigte prosedures word in oorleg met die Taaldirektoraat ontwikkel en geïmplementeer sodat die beskerming van taalregte van die verskillende studente op kampusvlak gewaarborg word.</li><li>Om individuele en gemeenskapsmeertaligheid op die kort termyn te implementeer word beplan om 'n fraseboekie met bruikbare meertalige frases op die gemeenskapsterrein te ontwikkel vir gebruik deur studente wat deelneem aan die SJGD-projekte.</li></ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | <ul style="list-style-type: none"><li>65% van residensiële voorgraadse studente verkies Engels as korrespondensietaal en 35% verkies Afrikaans. Huistaalverspreiding: Afr: 35%; Sesotho: 26%; Eng: 11%; Setswana: 8%; isiZulu: 8%; isiXhosa: 5%.</li><li>Engels word tans oorwegend as primêre kommunikasiemedium in die georganiseerde studentelewe gebruik.</li><li>Beleids- en proseduredokumente in Afrikaans, Engels en Sesotho beskikbaar.</li><li>Studenteverhore en tugsake geskied in die voorkeurtaal van die persoon wat onder verhoor staan.</li><li>Ter wille van die verhoging van inklusiwiteit, wend die SR 'n doelbewuste poging aan om Afrikaans en Sesotho in die studentelewe te gebruik.</li><li>Die Vdk-SR sien meertaligheid as ontwikkelingsvoertuig en is verbind tot projekte om gemeenskaps- en individuele meertaligheid aan die kampus te versterk.</li></ul> |  |          |               |              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |

## 2.4 TAALVERWERWING, TAALVERBETERING EN AKADEMIESE GELETTERDHEID

|                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>TAAL - BELEID</b><br><b>2.4.1</b>                                   | <b>TAALBELEIDSBEGINSEL</b><br>1. Die NWU lewer oor die verskillende bedryfsvlakke heen 'n planmatige en meetbare bydrae tot die verbetering van studente en personeel se akademiese en meertalige vaardighede sodat hulle op effektiewe manier in verskillende kontekste kan funksioneer.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| <b>TAAL - BELEID</b><br><b>2.4.2</b>                                   | <b>TAALBELEIDSTELLING</b><br>1. Voorsiening bestaan vir die aanbod van die volgende kursusse/modules wat binne- sowel as buitekurrikulêr gevolg kan word:<br>(ii) pasgemaakte taalverwerwingskursusse,<br>(ii) verbetering van Engelsvaardigheid vir sosiale sowel as akademiese doeleindes.<br>2. Voorsiening bestaan by al die kampusse van die NWU vir die monitering en verbetering van die vlakke van akademiese geletterdheid.<br>3. Taalbestuur in klasse vind aan die hand van 'n taalbestuursmodel plaas sodat die monitering van die kwaliteit van studente- en dosentetaalgebruik in akademiese verband op die besmoontlike manier geskied.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| <b>TAAL - PLAN</b><br><b>2.4.3</b>                                     | <b>INSTITUSIONELE TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR TAALVERWERWING, TAALVERBETERING EN AKADEMIESE GELETTERDHEID</b><br>1. <u>Taalverwerwing</u><br><ul style="list-style-type: none"> <li>Die insluiting van derdetaalmodules in bepaalde onderrigprogramme, as deel van die programuitkomst, maak deel uit van die institusionele programbelyningsproses.</li> <li>Op sommige kampusse word basiese taalleermodules tans as deel van die keusemodules in die derde studiejaar aangebied.</li> <li>Basiese taalverwerwingskursusse word op al die kampusse van die NWU buite die programbestek om deur die betrokke Skole vir Tale/Taaldepartement aangebied.</li> <li>Ter wille van die uitbreiding van individuele meertaligheid word studente en personeel aangemoedig om in te skryf vir basiese taalverwerwingskursusse. Frontlinepersoneel by alle dienspunte behoort oor meertalige vaardighede te beskik.</li> </ul> 2. <u>Taalverbetering</u><br><ul style="list-style-type: none"> <li>Modules in Afrikaans en Engels vir die professies word tans in die derde studiejaar as keusemodule op twee van die kampusse van die NWU aangebied.</li> <li>Op al die kampusse van die NWU word taalverbeteringskursusse buite die programbestek om deur die betrokke Skole vir Tale/Taaldepartement geadministreer en aangebied.</li> <li>Pasgemaakte taalverbeteringskursusse met die oog op die skryf van akademiese artikels/ navorsingsverslae word deur die fokusareas in oorleg met ander kundiges in georganiseerde verband oor die instelling heen aangebied en nagraadse studente en navorsers word aangemoedig om hierdie kursusse by te woon.</li> </ul> 3. <u>Akademiese geletterdheid</u><br><ul style="list-style-type: none"> <li>Die koördinering van beleidsaangeleenthede oor akademiese geletterdheid geskied deur 'n oorhoofse institusionele struktuur.</li> <li>Die onderskeie kampusprogrameienaars van die module in Akademiese Geletterdheid, in oorleg en samewerking met die oorhoofse institusionele struktuur, aanvaar gesamentlik verantwoordelikheid vir (i) die ontwikkeling van die plasingsinstrument, en (ii) onderrig-leer en assessering van die module. Hierdie vakgroepe werk deur die skoolstrukture op interkampusverband met mekaar saam, en op nasionale vlak met vakgenote vir algemene normbepalings en die ontwikkeling van beste praktyke.</li> <li>Aksienavorsing oor akademiese geletterdheid vind deurlopend en georganiseerd plaas. Die doel hiermee is om die uitkomst van die navorsing in die bestuursverfyning van die akademiese geletterdheidsmodules aan te wend.</li> </ul> 4. <u>Taalbestuur in klasse</u><br><ul style="list-style-type: none"> <li>Die mikrovlak-monitering van die effektiwiteit van taalbestuur in die onderrig-leersituasie geskied aan die hand van 'n prosedurestel. Hierdie prosedures omvat o.a. die versekering dat optimale kommunikasie in die klassituasie plaasvind; dat studente en dosente se taalregte beskerm word; en dat verseker word dat die nasien van antwoordstelle gedoen word deur nasieners wat die betrokke rapporteringstaal op akademiese vlak beheers.</li> </ul> |
| <b>IMPL - EMENT - E - RING - S - RAA - M - WER - K</b><br><b>2.4.4</b> | <b>OPERASIONALISERING VAN TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR TAALVERWERWING, TAALVERBETERING EN AKADEMIESE GELETTERDHEID</b><br>1. <u>Taalverwerwing</u><br><ul style="list-style-type: none"> <li>Die huidige institusionele programbelyningsproses is die primêre voertuig vir die verwesenliking van die taalplanstellings wat betrekking het op die verwerwing van individuele meertalige taalvaardighede van studente. Vir personeel kan dit geredelik verwesenlik word deur bestaande ekstra-kurrikulêre kursusse wat reeds deur die onderskeie skole vir tale aangebied word.</li> <li>Differensiasie vind op kampusvlak plaas.</li> <li>Die Taaldirekoraat is op beleidsvlak betrokke by die proses.</li> </ul> 2. <u>Taalverbetering</u><br><ul style="list-style-type: none"> <li>Die huidige programbelyningsproses is die voertuig vir die realisering van die aanbevelings wat as deel van kruiskritieke uitkomst binne sekere programme gehaal moet word.</li> <li>Inisiatiewe binne die onderskeie Skole vir Tale en die Taaldepartement, en die onderskeie fokusareas is belangrik vir die haal van uitkomst wat gerig is op die verbetering van taalvaardighede en die slyping van akademiese taalgebruik.</li> <li>Die Taaldirekoraat is op beleidsvlak betrokke by die proses.</li> </ul> 3. <u>Akademiese geletterdheid</u><br><ul style="list-style-type: none"> <li>Die status en inhoud van die taalplanstellings wat met akademiese geletterdheid te make het, maak deel uit van die huidige institusionele programbelyningsproses.</li> <li>Die van stapel stuur van 'n institusionele strategiese gesprek oor akademiese geletterdheid is wesenlik noodsaaklik vir die verdere</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |

verloop van die bestuur van akademiese geletterdheid by die NWU.

- Die Taaldirekoraat is op beleidsvlak betrokke by die proses.

4. Taalbestuur in klasse

- Die Taaldirekoraat en lede van die Senaatstaakspan is in oorleg AS verantwoordelik vir die aanvanklike konseptualisering en dokumentering van en onderhandeling oor hierdie prosedurestel. Hierdie taalplanstelling word in 2007 as 'n loodsprojek deur die DTS onderneem.

## 2.5 ADMINISTRASIE-, WERKS- EN KORRESPONDENSIALE

|                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                       |                      |                       |
|-------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| <b>TAAL - BELEID</b><br><b>2.5.1</b>            | <b>TAALBELEIDSBEGINSELS</b><br><div>1. Die diverse taalwerklikheid op die verskillende bedryfsdomeine van die NWU en 'n sensitiviteit vir die taalvoorkeure van binne- en buitebelanghebbendes is rigtinggewend wanneer dit gaan om die keuse van werks- en administrasietale by die onderskeie bedryfsvlakke van die instelling, asook die taalkeuse vir interne en eksterne kommunikasie by die instelling.</div> <div>2. Die bepaling van taalkeuse vir interne en eksterne kommunikasie verreken telkens die volgende faktore: die situasie/konteks waarin gekommunikeer word, die doel van die kommunikasie, taalbehoefte en taalvaardigheidsvlakke van kommunikasiegenote.</div>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                       |                      |                       |
| <b>TAAL - BELEID</b><br><b>2.5.2</b>            | <b>TAALBELEIDSTELLINGS</b><br><div>1. Die implementering van funksionele meertaligheid in werks- en administrasieverband geskied op 'n planmatige en doelgedrewe manier. Aan die hand van 'n konsultatiewe proses word voortdurend strategieë beding en prosedures in plek gestel sodat funksionele meertaligheid in die NWU-werkplek so optimaal as moontlik en met die nodige erkenning aan alle belanghebbendes se taalbehoefte geïmplementeer word.</div> <div>2. Eksterne en korporatiewe kommunikasie vind professioneel in die amptelike tale van die NWU – Afrikaans, Engels en Setswana – plaas en die keuse van kommunikasietale hang telkens van die doel van die kommunikasiegeleentheid, die taalbehoefte en taalvaardigheidsvlakke van die gespreksgeenote af.</div>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                       |                      |                       |
| <b>TAAL - PLAN</b><br><b>2.5.3</b>              | <b>INSTITUSIONELE TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR ADMINISTRASIE-, WERKS- EN KORRESPONDENSIALE</b><br><div>1. Die bedryfsgewing aan die NWU geskied deurgaans funksioneel meertalig in Afrikaans, Engels, Setswana en Sesotho. Die keuse van werks-, administrasie- en korrespondensietale word op gediversifiseerde wyse toegepas. Die keuse en gebruik van hierdie drie tale hang telkens af van die situasie/konteks waarin gekommunikeer word, die doel van die kommunikasie en die taalbehoefte en taalvaardigheidsvlakke van die kommunikasiegeenote.</div> <div>2. Afrikaans, Engels en Setswana word deur die Institusionele Kantoor gebruik, terwyl die Mafikeng-kampus Engels en Setswana gebruik, die Potchefstroomkampus Afrikaans, Engels en Setswana en die Vaaldriehoekkampus Afrikaans, Engels en Sesotho. Hoewel die teenwoordigheid van Afrikaans en Engels as werks- en administrasietale tans nog baie meer as dié van Setswana is, kapitaliseer die instelling op sy bestaande en bewese kundigheid om Setswana op planmatige manier in die bedryfsgewing in te faseer.<br/><br/>Die keuse op Setswana as derde bedryfstal van die NWU spruit nie net uit streeksdemografiese oorwegings nie, maar ook uit die aanbevelings uit die ministeriële verslag wat deur die Ndebele-kommissie gepubliseer is. Andersyds word onmiddellik toegegee dat die dominante posisie van Sesotho in die Vaaldriehoek meebring dat die Vaaldriehoekkampus van die NWU 'n verantwoordelikheid het om 'n bydrae te lewer tot die gebruik van Sesotho in die kampusbedryfsgewing.</div> <div>3. Die volledige verwesenliking van die meertalige bedryfsgewing aan die NWU gebeur progressief aan die hand van meetbare prosedures en strategieë wat oor die kort, medium en lang termyn geïmplementeer word.</div>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                       |                      |                       |
| <b>IMPLEMENTERING SRAAMWERK</b><br><b>2.5.4</b> | <b>OPERASIONALISERING VAN TAALPLAN-IMPLEMENTERINGSRAAMWERK VIR ADMINISTRASIE-, WERKS- EN KORRESPONDENSIALE</b><br><div>1. Op institusionele vlak is die verwesenliking van hierdie uitkomst o.a. deel van die sg. gedeelde ondersteuningsproses wat tans as kwaliteitsbestuursproses binne alle afdelings van die Institusionele Kantoor geïmplementeer word. In hierdie verband is die Taaldirektoraat, in oorleg met alle bestuurders in die Institusionele Kantoor, verantwoordelik vir die doeltreffendheid van die implementering van hierdie taalplanstellings, asook vir die voortdurende verfyning van die domeine en parameters vir die implementering van 'n funksioneel meertalige bedryfsgewing by die NWU.</div> <div>2. Op kampusvlakke is die onderskeie kampussekretariate, in samewerking met die bemakings- en kommunikasieafdelings, verantwoordelik vir die vestiging van 'n funksioneel meertalige bedryfs- en internetomgewing in die onderskeie kampusbedryfstale. Die institusionele korporatiewe kommunikasieafdeling aanvaar verantwoordelikheid vir 'n funksioneel meertalige eksterne kommunikasieprogram.</div> <div>3. Operasionalisering, <u>administrasietale en dokumentontwikkelingsdoeleindes</u>: "Ontwikkelende" dokumente, bv. beleidsraamwerke, word in 'n primêre werkstaal (een van die werkstale van die instelling) ontwikkel en word deurgaans in die betrokke taal geredigeer en bygewerk. Sodra die dokument gefinaliseer is, vir goedkeuring aan 'n beleidmakende liggaam voorgelê en as beleids-/proseduredokument goedgekeur is, word sodanige dokument in die ander werkstale van die instelling vertaal.<br/><br/><u>Operasionalisering, werks- en vergadertalidoeleindes</u>: Bedryfsafdelings besluit self op werks- en vergadertale, met dien verstande dat erkenning gegee word aan die diverse taalregte en taalbehoefte van deelnemers aan vergaderings.<br/><div>3.1 Kampusvergaderings: dokumentasie en gesprekstal in die betrokke kampustaal/kampustale, met dien verstande dat erkenning gegee word aan die diverse taalregte en taalbehoefte van deelnemers aan vergaderings.</div><div>3.2 Vergaderings waarby afdelings uit die Institusionele Kantoor met kampusverteenvoordigers vergader, toon 'n sensitiviteit vir die taalvoorkeure en taalbehoefte van kampusverteenvoordigers en maak voorsiening vir die akkommodering van verskillende taalbehoefte (kyk Aanhangsel A).</div></div> <div>4. Operasionalisering, <u>korrespondensietalidoeleindes</u>: Keuse van interne en eksterne korrespondensietale weerspieël 'n sensitiviteit vir die taalvoorkeure en taalbehoefte van die ontvangers van die korrespondensie.<br/><div>4.1 Interne kommunikasie vanuit 'n afdeling in die Institusionele Kantoor na bedryfsafdelings/individue geskied in die kampustaal/voorkeurtal van die individu.</div><div>4.2 Eksterne kommunikasie vind in die voorkeurtal van die ontvanger plaas.</div></div> |                       |                      |                       |
|                                                 | <table><tr><td><b>Mafikeng</b></td><td><b>Potchefstroom</b></td><td><b>Vanderbijlpark</b></td></tr></table>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | <b>Mafikeng</b>       | <b>Potchefstroom</b> | <b>Vanderbijlpark</b> |
| <b>Mafikeng</b>                                 | <b>Potchefstroom</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <b>Vanderbijlpark</b> |                      |                       |

|  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|--|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <ul style="list-style-type: none"> <li>Engels het 'n gevestigde plek as taal van algemene kommunikasie by die Mfk-kampus.</li> <li>Die statutêre verpligting om die posisie van Setswana as werkstaal in die HO-sektor te verhoog g word erken en onderskryf.</li> <li>As gevolg van kommunikasieprobleme voortspruitend uit die alleengebruik van Engels as werkstaal op die Mfk-kampus, en die gevolglike oënskynlike skending van taalregte, word aanbeveel dat Setswana oor die kort, medium en lang termyn ingefaseer word vir werks- en administrasiedoeleindes.</li> <li>Die aanbeveling word gemaak dat vertikale kommunikasie aan individuele personeellede wat met werkspleksake te make het, asook algemene akademiese kommunikasie aan studente, per kennisgewingbord ook in Setswana sal geskied</li> <li>Rigtingborde en gradeplegtighede behoort ook voorsiening te maak vir die gebruik van Setswana.</li> <li>Mafikeng News: primêre kommunikasiemedium is Engels</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Die kampussekretariaat maak in die produksieproses van dokumente vir voorlegging aan Inst. Sekretariaat (IS) voorsiening vir die vertaalproses sodat dokumente teen keurdatums meertalig ingedien kan word. Indien hulle nie die administrasie rondom die vertaling hanteer nie, moet die dokumente twee weke voor keurdatum by die IS ingegee word om voorsiening vir die vertaling te maak.</li> <li>Kampussekretariaat bou 'n databasis van frases op wat dikwels in interkampus-e-posse gebruik word en laat dit vooraf vertaal.</li> <li>Bemarkingsmateriaal vir onderrigprogramme geskied in die onderrigtaal van programme. 'n Eksplosiete aanduiding van programtaal word in bemarkingsmateriaal ingesluit.</li> <li>Jaarboeke en aanvaardingsbrief aan aansoekers bevat inligting oor programtaal van onderrigprogramme.</li> <li>Aansoekvorms is tweetalig beskikbaar. Student dui daarop taalvoorkeur vir kommunikasie aan en ontvang alle korrespondensie daarna in aangeduide voorkeurkorrespondensietaal (Afr/Eng).</li> <li>Graadsertifikate word in die onderrigtaal van die program voorsien. Voorsiening word gemaak vir Engelse graadsertifikate vir getolkte programme of programme wat in Engels afgelewer word. Amptelike vertalings van graadsertifikate in Engels is beskikbaar. Akademiese rekords in Afr en Eng beskikbaar.</li> <li>Gradeplegtighede: funksioneel meertalig</li> <li>Die matrikstaal waarin studiegidse beskikbaar gestel word, is Afrikaans. Alle modules waar 'n tolkdieners voorsien word, se studiegidse is ook in Engels beskikbaar. Aan die hand van 'n vierjaarrolplan word voorsiening gemaak dat voorgraadse studiegidse ook in Engels beskikbaar is. Die Taaldiens, in oorleg met Studiegidsafdeling by AS, sorg vir die kwaliteitskontrole van die taalgebruik in studiegidse.</li> <li>Fokusarea- en interkampus-fakulteitsvergaderings en programbelyningsgesprekke geskied funksioneel meertalig en tolkdienste is beskikbaar.</li> <li>Blitsnuus : Afrikaans is primêre kommunikasiemedium. Ook Engelse boodskappe.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Administrasie aan die Vdk geskied funksioneel meertalig. Kampusdokumentasie gerig aan personeel is hoofsaaklik Engels, terwyl keuse van opleidings- en vergaderingstaal van taalbehoefte van gespreksgenote afhang.</li> <li>Vergaderingadministrasie: Engels is verstektaal vir dokumentasie vir kampusvergaderings. Vergaderingstaal is funksioneel meertalig, met tolkdienste by Bestuurskadervergaderings. Fakulteits- en kampussenaat-vergaderings: A &amp; E. Vergadering- en dokumentasietaal vir skool- en departementsvergaderings hang van taalgemeenskaplikheid van deelnemers af.</li> <li>Graadsertifikate in A &amp; E beskikbaar en word per hand uit stelsel onttrek.</li> <li>Gradeplegtighede: funksioneel meertalig</li> <li>Vertikale kommunikasie met studente (finansiële state, uitslae, algemene akademiese administrasie) geskied in taalvoorkeur van student (A/E)</li> <li>Studiegidse: A of E/AE.</li> <li>Vdk-Nuus/VTC News: A/E</li> </ul> |
|--|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

§ Twee ministeriële dokumente is van toepassing: (i) Nasionale Taalplan vir Hoër Onderwys, gepubliseer in 2002 en (ii) die sg Ndebele-verslag, gepubliseer in 2005

## **Institusionele Kantoor**

### **Mensehulpbronne**

- Vorms (aansoeke, reis-en-verblyf, ens) is meertalig (meer as een taal op een vorm). Besikbaarstelling soos volg: vir Potch en Vdk: AE; vir Mfk: E/S
- Advertensie vir poste is tweetalig (AE) beskikbaar. Besikbaarstelling soos volg: vir Potch en Vdk: AE; vir Mfk: E.
- Generiese dokumente A&E beskikbaar. Vertikale kommunikasie na kampusse toe in die kampustale: PK en Vdk: A&E, Mfk: E.
- Kommunikasie per brief met individuele personelede/ bedryfseenhede is funksioneel meertalig (salaris-, pensioen-, werkplekaangeleenthede) in die kampustaalvoorkeur of die individuele taalvoorkeur.

### **Organisasieer en ontwikkeling**

- Interne opleiding – op kampus- en institusionele vlak – deur OLO-personeel: opleiding is funksioneel meertalig. Dokumentasie: funksioneel meertalig (A & E).
- Opleiding deur ekstere opleiers: huidige praktyk, hoofsaaklik Engels (afhangend van taalvaardigheid van opleier). Dokumentasie: waarskynlik E. Tolkdienste word voorsien sodat deelnemers in voorkeurtal kan deelneem aan opleidingsgeleentheid.
- Telefoontal: Antwoord so kort as moontlik en wag vir respons van inbeller sodat taalkeuse gehoor en dienoreenkomstig gereageer kan word.

### **Bedryfsvergaderings: Inst. Kantoor en kampusverteenwoordigers (bv. Akademiese Steundienste, IKAS, Finansiële vergaderings, Kwaliteitskantoor)**

- Taalfasilitering of deur voorsitter, of deur tolkdienste met dien verstande dat gespreksdeelnemers in die werktaal van hulle keuse kan deelneem. Kyk Aanhangsel A.

### **Institusionele sekretariaat**

NB: ter wille van die vaartbelyning van meertalige administrasie word 'n haalbaarheidsprojek vroeg in 2007 onderneem. Die doel is om die bruikbaarheid van die Trados-masjienvertalingstelsel te toets vir institusionele sekretariaat-doeleindes.

Rolspelers: DTS en Skool vir Tale, Vdk.

### **Raadsvergaderings**

Dokumentasie:

- Agendas: 3-talig deur Trados-loodsprojek
  - Notules: eentalig, E. (later deel van loodsprojek en dan meertalig beskikbaar)
  - Dokumente ter toeligting: nie net in Afr of Sets nie.

Tolking:

- Eenrigting na Engels toe t.w.v. koste-oorewegings.
- Vloertaal: A/E/Setswana

### **Senaatsvergaderings**

Dokumentasie

- Agendas: 3-talig deur Trados-loodsprojek
- Notules: 3-talig deur Trados-loodsprojek
- Dokumente ter toeligting: nie net in Afr of Sets nie. Die verantwoordelikheid berus by voorleggers van dokumente om dit of 3 weke vooraf by IS in te dien met die oog op vertaling, of om vertaalde dokumente teen sakyd in te gee.

Tolking

- Eenrigting na Engels toe t.w.v. koste-oorewegings.
- Vloertaal: A/E/Setswana

### **Beleidsdokumente, reëls en prosedures**

- Tans, ten minste in twee tale beskikbaar met strekdoelwit om dit so gou as moontlik ook in Setswana beskikbaar te hê.

### **Korporatiewe kommunikasie**

#### **Raads- en Visekanseliersnuusbriewe:**

- 3-talig beskikbaar. Tydsverloop in publikasie so kort as moontlik, maar nie meer as 3 dae nie.

#### **Jaarverslag**

- 3-talig beskikbaar. Tydsverloop so kort as moontlik – maar nie meer as 6 weke nie.

#### **Webbladsy**

- 3-talig beskikbaar. Taalkeuse wat uitgeoefen word, rig navigasie. Tot op derde navigasievlak 3-talig.
- Kampusdokumentasie in die kampustale beskikbaar.

#### **Intranet**

- In kampustale beskikbaar. Tans met loodsprojek besig om interaktiewe leksikale vertaler op intranet te toets.
- Rolspelers: Taaldirektoraat, CTeXT, ITB as subkomitee van Webkomitee.

#### **Kampuskennisgewingborde**

- Funksioneel meertalig

**Oracle-bedryfstelsel**

- Engels is verstektaal vir bedryfstelsel.
- Opleiding vind funksioneel meertalig plaas. Programmdokumentasie: E. Opleidingsdokumentasie: A en E.
- Omskakelingstabelle is tweetalig beskikbaar.
- Bestuursinligting : tans nog net in E
- MH-tipe briewe aan personeel ook in A beskikbaar.
- Salariesstrokie tans net in Engels. Ondersoek aan die gang om dit ook in ander werkstale beskikbaar te stel via CTeXT.
- Kommunikasie oor taalbeperkings van Oracle moet deur projekteiers en kampusbesture aan belanghebbendes gekommunikeer word.

**Werkplek- en Indiensnemings-gelykheidsforums**

- Vergaderingdokumentasie : tans in 2 tale beskikbaar. Strekdoelwit: 3 tale.
- Beleid en prosedures: in 3 tale beskikbaar: A/E/Sets
- Vergaderingtale: 2-talig en tolking in inheemse tale in.
- Voorstel: maak opleidings-DVD oor dissiplinêre kode in 3 tale beskikbaar

**Institusionele forum**

- Vergaderingdokumentasie : tans in 2 tale beskikbaar.
- Beleid en prosedures: in 2 tale beskikbaar
- Vergaderingtale: 2-talig in rotasieverband. Deelnemers neem in voorkeurtal deel en voorsitter fasiliteer. Kyk Aanhangsel A.



**RHODES UNIVERSITY**  
*Where leaders learn*

## LANGUAGE POLICY

### 1. POLICY PARTICULARS

DATE OF APPROVAL BY RELEVANT COMMITTEE STRUCTURE:

Academic Planning and Staffing Committee: 16 August 2005

Quality Assurance Committee:

DATE OF APPROVAL BY SENATE: 2001; 3 October 2005

DATE OF APPROVAL BY COUNCIL: 2001; 06 October 2005

COMMENCEMENT

DATE: 2001; 1 January 2006

REVISION HISTORY: 1<sup>st</sup> revision 31 March 2003  
2<sup>nd</sup> revision 2 August 2005

REVIEW DATE: 3-yearly

POLICY LEVEL: All University staff and students

RESPONSIBILITY [Person/Division/Committee accountable for]:

- IMPLEMENTATION & MONITORING:

- \* The Vice-Principal, through the Quality Assurance Committee, will ensure that the various strategies outlined in this policy are implemented.
- \* Deans will monitor the broad implementation of the policy in their respective Faculties
- \* Specific task-linked responsibility rests at several levels, as follows:
  - Language of teaching and learning and development of Academic Literacy: Academic Development Centre and the Registrar's Division.
  - Promotion of multilingualism and sensitivity in language use: Academic Development Centre and Communications & Development Division.
  - Support for South African languages and the study of foreign languages: School of Languages, Department of English Language & Linguistics; Department of English, Human Resources division.

*Each of these divisions will submit a report every three years to the Vice Principal with respect to their areas of responsibility.*

- REVIEW AND REVISION:

The Language Policy as a whole will be reviewed by the Quality Assurance Committee every three years.

REPORTING STRUCTURE: Vice-Principal → Quality Assurance Committee → Senate → Council

## **2. POLICY STATEMENT**

### **2.1 POLICY DECLARATION:**

The language of teaching and learning at Rhodes University is English. However, the University supports the national commitment to ensuring that language should not act as a barrier to equity of access and success. The University further recognises the multilingual nature of the University community and the country, and aims to adopt a wide range of strategies which will create a higher education institution whose identity is multilingual and proudly South African.

### **2.2 POLICY OBJECTIVES:**

The University language policy accordingly presents strategies for:

- promoting proficiency in English, its designated language of teaching and learning
- recognising and advancing the academic viability and status of the three major languages of the Eastern Cape Province: isiXhosa, Afrikaans and English
- the promotion of multilingualism and sensitivity in language usage in such a way as to create and foster a supportive and inclusive, non-sexist and non-racist environment in which all members of the University can feel they belong
- advancing the study of foreign languages by offering students the choice of a range of languages to study
- providing appropriate support for the development of academic literacy.

### **2.3 DEFINITIONS:**

**Academic literacy:** The ability to demonstrate membership of an academic community by reading, writing and thinking in ways that conform to the values and attitudes of that community.

**Foreign language:** A language which is not official in the country and which is generally not widely spoken by the indigenous people in the country.

**Multilingualism:** Having command of more than two languages.

### 3. POLICY IMPLEMENTATION

#### 3.1 THE ACTIONS AND PROCESSES BY WHICH THE OBJECTIVES OF THE POLICY WILL BE ACHIEVED:

The policy will be widely distributed to all members of the University community, included in the University Calendar and displayed on the web-page.

##### **A. Language of Teaching and Learning:**

In order to ensure that language does not act as a barrier to equity and access for students from all linguistic backgrounds, Rhodes University aims to strengthen existing English language support structures and put additional measures into place that will improve competence in English. Accordingly,

The Academic Development Centre will:

- *Further develop the extended studies programmes in which the use of English as the language of learning and teaching is supported;*
- *Continue to promote awareness of the crucial role of language competence as central to learning through the provision of formal staff development programmes leading to qualifications such as the Postgraduate Diploma in Higher Education (PGDHE);*
- *Continue to offer support to staff in the development of curricula, the construction of personal teaching portfolios and the optimal identification of valid and reliable assessment strategies in order to ensure that language development is facilitated and that the assessment of language use is valid and appropriately weighted;*
- *Regularly up-date language-learning materials, both written, and audio-visual, to facilitate the acquisition of English as an additional language, and make these available to all members of the University community;*
- *Encourage the use of web-based resources and technology to support the learning of English.*

Academic Departments will:

- *Continue to evaluate the extent to which course design and teaching methods are appropriate to those for whom English is an additional language as well as the extent to which they facilitate the students' ability to use English as the language of learning and teaching;*
- *Ensure that all their prospective international students, who are not English first language speakers, comply with the IELTS / TOEFL<sup>9</sup> criteria before they are permitted to register.*

The Registrar's Division will:

- *Carry out an annual survey during registration to ascertain the linguistic demography and the linguistic practices of students, and to monitor students' views on the medium of teaching and learning at Rhodes University.*

##### **B. Support for South African Languages:**

Rhodes University aims to maintain and strengthen the full academic courses which it currently offers in English, isiXhosa for non-mother-tongue speakers and in Afrikaans. In particular, given the unfortunate legacy of apartheid, it aims to promote the offering of courses in isiXhosa. The Department of English Language and Linguistics will continue to teach a module in South African Sign Language. The University also aims to strengthen the current status of isiXhosa by promoting its usefulness as a medium of communication for all academic and support staff. Accordingly,

The School of Languages will:

- *Devise strategies to recruit students into courses in isiXhosa and Afrikaans;*

---

<sup>9</sup> TOEFL: Test of English as a Foreign Language; IELTS: International English Language Testing System  
IELTS: International English Language Testing System

- *Where appropriate, encourage departments to make isiXhosa definitions of technical terms in a wide range of disciplines available to staff and students in order to facilitate learning;*
- *Facilitate the use of isiXhosa and Afrikaans in informal non-academic communication where possible;*
- *Explore the feasibility of providing the region with a centre for postgraduate programmes in Afrikaans and isiXhosa, collaborating with colleagues from neighbouring universities where appropriate;*
- *Explore the feasibility of reintroducing a programme in isiXhosa at post-graduate level for mother-tongue speakers by offering incentives such as scholarships to such students.*

The Communications & Development Division will:

- *Where feasible, annotate key documents (e.g. application forms, bursary forms etc.) by providing addenda with explanatory notes in isiXhosa and/or Afrikaans;*
- *Make budgetary provisions to enable them to provide additional signposting in isiXhosa and Afrikaans for the main buildings on campus, and to enable them to translate key University documents.*

The Human Resources Division will:

- *Devise strategies to encourage members of the University who do not speak isiXhosa to enrol for the short communicative course in isiXhosa;*
- *Ensure that advertisements for vacant positions indicate that competence in more than one official language will be a recommendation.*

### **C. The Promotion of Multilingualism and of Sensitivity in Language Usage**

Rhodes University undertakes to foster and encourage an awareness of, and sensitivity towards the multilingual nature of the University community in order to promote intercultural understanding and, at all levels, to make communication more effective. Accordingly,

The Registrar's Division will:

- *Ensure that, where feasible, official university correspondence with prospective and current students, staff and the public is available on request in at least two of the major provincial languages, taking into account the multilingual nature of the University community.*

The Communications & Development Division will:

- *Obtain updated statistics annually on the linguistic competence of all University staff, and ascertain their self-assessed literacy levels;*
- *Where necessary, use interpreters to make verbal presentations regarding certain policies or issues in the University;*
- *Ensure that isiXhosa and Afrikaans are used on the Rhodes web page;*
- *Critically examine all existing university documentation to ensure non-discriminatory linguistic usage;*
- *Explore the potential of using Rhodos and Rhodes Music Radio to communicate in languages other than English.*

Academic Departments will:

- *Be sensitive to linguistic demographics when allocating first-years to tutorials and aim for bilingual tutor support wherever possible and appropriate;*
- *Make multiple copies of appropriate dictionaries accessible in the library;*
- *Where appropriate, provide access to a wider range of dictionaries in examinations;*
- *Encourage constructive debate about bilingualism, multilingualism and the role of language in learning.*

The Academic Development Centre will:

- *Through workshops and formal programmes, sensitise staff and students to the need to counteract possible implicit sexist or racist bias in the language of materials for teaching, assessment and everyday usage;*
- *Foster mentoring programmes which promote opportunities for interlingual contact where appropriate;*
- *Devise strategies (in addition to the Alternative Admissions Research Project) to attract students from all linguistic groups with sufficient English proficiency and academic potential to succeed;*
- *Establish appropriate courses to ensure that new lecturers receive training in methods and techniques for teaching students who speak a range of different languages and that existing staff are also encouraged to undertake training.*

The Human Resources Division will:

- *Pursue staff employment policies and strategies which ensure that, for those positions where multilingualism will enhance effective communication and understanding, successful applicants have the required linguistic skills.*

Student Support Services will:

- *Pursue staff employment policies and strategies to ensure that students from a wide range of linguistic backgrounds are provided for in terms of counselling and support.*

#### **D. The Study of Foreign Languages**

Recognising the cultural and religious significance of various foreign languages in South Africa, Rhodes University aims to continue to work towards ensuring the ongoing viability and development of its foreign-language courses in French (the major European language of Africa), German, Classical Studies and Netherlandic Studies by consolidating present foreign language offerings over the next three years and promoting the study of foreign languages, including Dutch, French, German, Latin and Greek through adequate staffing, regular review of programmes and publicity for the School of Languages as a major centre for language studies at university level within South Africa. Accordingly,

The School of Languages will:

- *Ascertain the effect of foreign language policy at secondary school level and devise strategies which respond to the needs of school leavers in terms of future curriculum planning;*
- *Pursue the installation of a multi-media laboratory to facilitate foreign language acquisition;*
- *Continue introducing students in Classical Civilization to Latin and Greek;*
- *Continue recruiting French mother tongue exchange students from France to assist with the teaching of French;*
- *Continue using exchange students from Germany to assist with German language classes;*
- *Consolidate established links which financially support the teaching of Dutch at Rhodes University;*
- *Distribute School of Languages information booklets to schools.*

#### **E. Academic Literacy**

In embracing the concept of Academic Literacy and the need to master the forms and conventions of the languages used in academic contexts, Rhodes University aims to support both undergraduate and postgraduate students in providing access to knowledge and knowledge production within the University. The University acknowledges that the ability to use English as the language of learning and teaching at tertiary level goes beyond the mastery of the formal structures of the language and encompasses the way language users relate to both spoken and written texts in academic contexts, which is itself underpinned by values about what constitutes knowledge and learning. The University undertakes to provide all students with the means to improve their competence in the use of language for academic purposes. Accordingly,

The Academic Development Centre will:

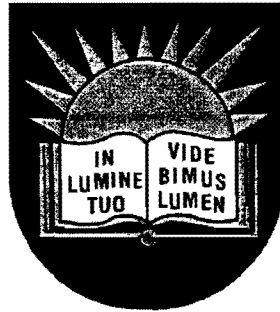
- *Continue to support the acquisition of academic literacy through the development of extended programmes;*
- *Strive to ensure that posts dedicated to literacy development are equitably distributed across the University;*
- *Through the Office of the Dean of Research, investigate the viability of making writing respondents available to postgraduate students;*
- *Continue to support students in the acquisition of academic literacy through their engagement with mainstream programmes. This support will take the form of tutorials and the provision of interactive learning materials;*
- *Continue to promote awareness of the existence of a range of literacies through the provision of formal staff development programmes leading to qualifications such as the PGDHE;*
- *Continue to support mentoring programmes which will assist students in understanding and acquiring the 'rules and conventions' which underpin the way knowledge is constructed and accessed.*

### **3.2 REVIEW PROCEDURE:**

The Quality Assurance Committee should set up a sub-committee (Language Policy Review Committee) to reconsider the effectiveness of the Rhodes Language Policy at the beginning of 2008. This committee should include the following people, or their nominees:

- Head: Department English Language and Linguistics (Convenor)
- Head: Academic Development Centre
- Head: Communications & Development Division
- Head: School of Languages
- Head: Department of English
- Dean: International Office
- Registrar
- Director of Finance
- Human Resources Division
- Director, Academic Planning and Quality Assurance
- President: SRC

The Committee will receive reports every three years from all Divisions and Departments with specific responsibilities (see section 1). Its recommendations will then be submitted (via the Quality Assurance Committee Minutes) to Senate and Council for consideration. If revisions are recommended and approved, a copy of the revised policy must be widely distributed by the Committee Secretariat, and the web version must be replaced by the new policy.



**University of Fort Hare**  
*Together in Excellence*

# ***LANGUAGE POLICY***

***UNIVERSITY OF FORT HARE POLICIES AND  
PROCEDURES***

**TITLE:** Language Policy

|                                                    |            |                      |          |
|----------------------------------------------------|------------|----------------------|----------|
| <b>POLICY NUMBER:</b>                              | REG.005    | <b>APPROVED BY:</b>  | COUNCIL  |
| <b>DATE:</b>                                       | 22/09/2006 | <b>MINUTE:</b>       | R/73/06  |
| <b>EFFECTIVE DATE:</b>                             |            | <b>NO. OF PAGES:</b> | Nine (9) |
| <b>REVISED DATE:</b>                               |            | <b>MINUTE:</b>       |          |
| <b>REFER QUESTIONS TO: Office of the Registrar</b> |            |                      |          |

## 1. PREAMBLE

The University wishes to inculcate amongst all its members an awareness of, and sensitivity towards the multilingual nature of its community. The University further wishes to ensure that language does not become a barrier with regard to the accessibility of information, services and resources. The University therefore, specifies in this policy certain provisions aimed at accommodating, alongside English, the progressive development of isiXhosa to eventually function in a similar capacity as English, whilst at the same time promoting the concept of multilingualism. The choice of the abovementioned languages is largely directed by demographic, educational and financial considerations and the University will, through this Policy, ensure that the rights of the remaining languages are taken into consideration, as far as is practicable.

IsiXhosa is the first language of the majority of the staff and students, and it is also the dominant language of the Eastern Cape. The University acknowledges the fact that it is not in a position to introduce isiXhosa as a language of instruction across the board with immediate effect. This is due to the fact that the teaching staff generally lacks the language capacity to perform this function effectively. The University does, however, recognise the status of isiXhosa as an important indigenous language and wishes to contribute towards its development as a fully-fledged academic language. The introduction of isiXhosa will constitute a series of immediate, medium and longer term strategies. Thus, the current position of English as the dominant language of instruction at the University will be maintained, until such time as isiXhosa has been developed to such an extent that it may be used successfully in all higher education functions alongside English.

## **2. POLICY INTENT**

The Language Policy of the University of Fort Hare seeks to give effect to the provisions of the Constitution (Section 6 of Act No 108 of 1996) and the National Plan for Higher Education (2001) with regard to the equitable use of as many as possible of the 11 official languages and the implementation of practical and positive measures to elevate the status and advance the interests of the previously marginalized languages.

## **3. PRINCIPLES**

In terms of its intent, the Language Policy subscribes to the following principles:

- 3.1 The promotion of functional multilingualism through the adoption and implementation of a multilingual Language Policy at the University as far as this is practicable and the protection of the rights of all the officially recognized languages;
- 3.2 Recognition of the fact that the success of the Language Policy is dependent upon the provision of acceptable and sufficient language services;
- 3.3 Recognition of the fact that the successful implementation of the policy must envisage the appointment of a dedicated part time Language Policy Driver/Coordinator;
- 3.4 The cultivation of respect and tolerance for language rights and for South Africa's linguistic diversity, as reflected by the heterogeneous composition of the staff and student bodies at the University;
- 3.5 The recognition of the role which has been assigned to PANSALB to cooperate with the Minister of Education with regard to the evaluation and monitoring of the development of the Policy at the University;
- 3.6 A primary principle applicable to implementation will be constructive negotiation and common agreement between the parties involved.
- 3.7 This Policy will be an evolving one responding to the dynamics at work within the institution and nationally. The Policy will therefore be characterized by its flexibility and will be subject to regular review.

## **4. AIMS AND OBJECTIVES OF THE UFH LANGUAGE POLICY**

Taking its impetus from the principles stated above and furthermore being consistent with the ethos, vision, mission and strategic goals of the University, as reflected in the Strategic Plan 2000 document, as well as in the Institutional Operating Plan 2004 this policy provides for the implementation of the aims and objectives as specified below:

- 4.1. To elevate and advance the status of the historically disadvantaged languages;
- 4.2 To ensure that at least two languages be recognized as media of communication at the University as far as this is practicable. One of these languages is English. This Policy recommends that the other be isiXhosa;
- 4.3 To retain, in the medium term, the use of English as the primary medium of communication given that it has been the language of instruction since the inception of the University in 1916, and given further its status as a major medium of international communication; To recommend the establishment of a Language Centre to coordinate all language development activities relating to the Language Policy of the University.

## **5. DEFINITION OF IMPLEMENTATION TIMEFRAMES**

For the purpose of implementation of the Language Policy the terminology relevant to the time frames will be taken to mean the following:

**Present** : The present up to December 2006

**Medium term** : January 2007 to December 2011

**Long Term** : January 2012 and beyond

The implementation of the Language Policy will focus on the following areas of University activity:

### **5.1 Languages of Instruction**

- For the medium, English will remain the medium of instruction at undergraduate and postgraduate levels, provided that an alternative language may be used on the basis of prior negotiation and agreement between the student and the relevant lecturer. Written course material and terminology lists may be supplied in isiXhosa upon request.
- For the medium to longer term (i.e. 5 years and beyond) isiXhosa will be introduced as an additional language of instruction on an incremental basis. Academic units which are in a position to implement the policy sooner than others, are encouraged to do so.
- For the medium term the teaching of language in the various language units will be through the medium of that specific language. This applies to all spoken and written interaction between the lecturer and the student.

### **5.2 Languages of Research**

In the medium term:

- Researchers may use any of the official languages to conduct their research.
- All research outcomes will be communicated in both English and isiXhosa

IsiXhosa will, however, be given priority as a language of research on an ongoing basis. This will also apply to the oral presentation of research outcomes within UFH which will be accompanied by interpretation/translation services focusing on the two officially recognized languages of the University.

### **5.3 Languages of Administration**

For the medium, English will remain the primary medium of administrative communication at the University. However, in the medium term, isiXhosa will also be introduced with regard to the following:

- Admission forms
- Bursary applications
- Communications with isiXhosa-speaking parents and other members of the public

- Information brochures
- Signage on campus
- Press releases
- Letterheads
- Safety and security procedures and notices
- Administrative notice boards

Within five years from now isiXhosa and Afrikaans interpretation services will be made available in respect of:

- All internal, spoken communication situations such as meetings, debates and academic departmental meetings. Administrative enquiries or requests from students may be attended to in English or in any other language which both the student as well as the particular administrative officer may feel comfortable to use.
- All official, "All Staff" written communication will be conducted through the medium of both English and isiXhosa and translated copies will be made available by the Institution. Where correspondence is conducted in a language other than English, an English translation of the document will be provided by the Language Centre for record keeping purposes.
- All external, spoken communication will be determined by the language of the target audience. The University will provide an automatic telephone answering machine service which will be programmed to communicate with callers in either English or isiXhosa.
- All external, written communication, such as correspondence with members of the public, will be undertaken in English, or in an officially recognized language as required. International correspondence will be in English.

#### **5.4 Labour relations**

For the medium, English will be used with regard to all labour related matters. As from 2006, the following measures will apply:

- Documents relating to conditions of service will be produced in English, isiXhosa and Afrikaans. These will include job descriptions, contracts, performance agreements, evaluation criteria, work ethics, benefits, rules and regulations, health and safety, the Employment Equity Act, the Labour Relations Act and the Code of Conduct.
- Job advertisements will be published in both English and isiXhosa, depending on the target market.
- Job interviews will be conducted in the language preference of the interviewee (provided that it is an official language) and translation facilities will be provided.
- Evaluation reports will be drawn up in English and translated (if necessary) into the language of preference of the staff member involved.
- Disciplinary hearings will be conducted in English/isiXhosa/Afrikaans, depending upon the language preference of the staff member or student whose case is being heard.

#### **5.5 University Events**

As from 2005, the following measures will apply:

- Official University ceremonial or commemorative events such as Graduation should reflect the linguistic diversity in the constituency of the academic body. This means that, apart from the two officially recognized languages at the University,

the other official languages of South Africa, will also be recognized in the printed documents as well as the spoken items which form part of the ceremony or programme.

- Cultural events will be presented in any applicable language to reflect the linguistic diversity of the University;
- All forms of entertainment and sport will be conducted in English and/or any other applicable African language;

Provision will be made for translation and interpreting facilities for all the above mentioned events.

#### **5.6 Opportunities for Learning to speak another language**

A staff development strategy will be initiated within the medium term whereby short courses will be made available for the learning of conversational isiXhosa on a voluntary basis. Programmes to promote competency in both isiXhosa, English and other relevant official languages should be designed and made available by the Language Centre, academic departments, and the Teaching and Learning Centre.

### **6. THE LANGUAGE CENTRE**

A Language Centre will be established within the medium, to longterm. The academic language units will be closely involved in the establishment of, and on-going control over the Centre. The Centre will be served by a number of permanent staff members under the supervision of a Director.

The functions of the Centre will be to:

- Oversee the implementation of the Language Policy;
- Coordinate all language activities relating to the University;
- Provide the necessary language support to the staff and students.
- Provide translation and interpreting facilities on behalf of the University as a whole.
- Training of staff with regard to the development of their translation and interpreting skills through the offering of short courses, in-service training and even full time training courses;
- Monitor the use of languages on campus, to initiate language awareness campaigns and, in particular, to promote the concept of multilingualism in recognition of the linguistic diversity of the university community;
- Develop the English skills and proficiency of those students for whom English is not a home language.
- Encourage lecturers to review all current teaching and learning practices, course designs and teaching methodologies, to ensure that they are appropriate to the needs of non-mother tongue speakers of English;
- Heighten the awareness amongst staff of the language related problems of students and stressing the need for lecturers to use accessible forms of English;
- Improve the isiXhosa skills and communicative competence of those for whom isiXhosa is not a home language. All staff members should be encouraged to enroll for such courses, in order to enhance the quality of their communication with students and/or colleagues.

- Language learning facilities in the language laboratory will be updated and the appropriate technology will be acquired which will facilitate the learning of isiXhosa;
- Ensure the availability of financial resources for the achievement of the above.
- Promote the linguistic interests of isiXhosa as an emerging academic language, to contribute towards the raising of its status and to provide for its development, whereby it will be empowered, as a previously marginalized language, to take up its rightful place in the academic world. The promotion of isiXhosa as an academic language will require the following:
  - the development of specialist dictionaries and other teaching and learning materials;
  - terminology creation;
  - translation of existing key concepts of a scientific nature into isiXhosa;
  - translation of course materials (text books, study guides, etc.);
  - translation of exam papers;

## **7. MONITORING, EVALUATION AND REVISION OF THE POLICY**

The Language Policy is to be monitored, evaluated and revised on a regular basis. The Policy should make provision for the appointment of a Language Committee with the following terms of reference:

- To closely monitor the implementation of the Language Policy;
- To review the language reality of the campus on a continuous basis in order to make recommendations regarding the official and administration language(s);
- To monitor shifts in language attitudes and usage patterns provincially and nationally;
- To draft revisions to the policy based on feedback obtained through the monitoring process.

The Language Committee will be a committee of Council. The Committee reports to Council via the office of the Vice-Chancellor and it will be composed of members who have proven expertise and/or interest in language policy matters. This includes:

- One representative from each of the academic language units;
- The Director of the Language Centre (ex officio);
- One Senate representative;
- One Council representative;
- One Executive Management Committee representative;
- The SRC member for Academic Affairs;
- One Institutional Forum representative

## **8. FINANCING OF THE LANGUAGE POLICY**

One of the main functions of the Language Committee will be to budget annually for the implementation of the Policy. This will include expenses such as the salaries of the Language Centre staff, outsourcing, etc. As the Policy unfolds, the University will make the necessary funding available as far as possible, in collaboration with the Department of Education.

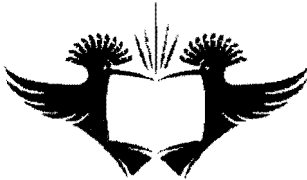
## **9. ACCOUNTABILITY**

- Final accountability for and authority over the implementation of the Language Policy rests in the Office of the Registrar.
- The dedicated Language Policy Driver/Coordinator will be responsible for the drafting and presentation to Executive Management Committee of the detailed implementation plan.

## **10. CONCLUSION**

The implementation of this Language Policy offers the University a unique opportunity for the creation of an environment which is conducive to teaching and learning within a multilingual context. It also creates opportunities for the gradual elevation of isiXhosa as well as other official languages, to fully-fledged academic languages. The effective implementation of the Policy will however, depend upon the support it receives from the members of the university community.

## BYLAAG E: TAALBELEID – UNIVERSITY OF JOHANNESBURG (2006)

|                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                               |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <br><b>UNIVERSITY<br/>OF<br/>JOHANNESBURG</b>                                                                                                            |                                                                                                                                                                                               |
| <b>POLICY:<br/>LANGUAGE</b>                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                               |
| <b>Document number</b>                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                               |
| <b>Custodian/Responsible executive</b>                                                                                                                                                                                                    | Registrar                                                                                                                                                                                     |
| <b>Responsible Division</b>                                                                                                                                                                                                               | Office of the Registrar                                                                                                                                                                       |
| <b>Status</b>                                                                                                                                                                                                                             | Approved                                                                                                                                                                                      |
| <b>Approved by</b>                                                                                                                                                                                                                        | Senate                                                                                                                                                                                        |
| <b>Date of approval</b>                                                                                                                                                                                                                   | 25 October 2006                                                                                                                                                                               |
| <b>Amendments</b>                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                               |
| <b>Dates of amendments</b>                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                               |
| <b>Review date</b>                                                                                                                                                                                                                        | 2013                                                                                                                                                                                          |
| <b>Related documents</b>                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                               |
| <b>UJ documents</b><br>(e.g. Policies, Regulations, Guidelines, Contracts) <ul style="list-style-type: none"><li>• UJ Vision, Mission and Values</li><li>• University Code of Academic Ethics</li><li>• Student Recruitment and</li></ul> | <b>Other</b><br>(e.g. Legislation, DoE and HEQC directives and guidelines) <ul style="list-style-type: none"><li>• The Constitution of the Republic of South Africa Act 108 of 1996</li></ul> |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• Selection Policy</li> <li>• Recruitment Strategy</li> <li>• Teaching and Learning Policy;</li> <li>• Policy on Quality Management;</li> <li>• Programme Policy</li> <li>• Assessment Policy</li> <li>• Policy on Higher Degrees and Postgraduate Studies</li> <li>• Admission Policy</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• South African Qualifications Authority (SAQA) Act (Act 58 of 1995);</li> <li>• Higher Education Act (Act 101 of 1997);</li> <li>• National Education Policy Act (Act 27 of 1996)</li> <li>• Ministry of Education: National Plan for Higher Education in South Africa: February 2001;</li> <li>• Ministry of Education: Language Policy for Higher Education 2003</li> <li>• The Development of Indigenous African Languages as mediums of Instruction in Higher Education 2003</li> <li>• Higher Education Policy Framework (HEQF): Government Gazette Vol. 481, July 2005;</li> <li>• Ministry of Education: Higher Education Qualification Framework: August 2005;</li> <li>• Minimum Admission Requirements: Government Gazette, No. 27961 August 2005;</li> <li>• Ministry of Education: Higher Education Quality Framework: August 2006;</li> </ul> |
| <p>Stakeholders affected by this document (units and divisions who should be familiar with it):</p>                                                                                                                                                                                                                                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Council Members;</li> <li>• All University Employees;</li> <li>• Students;</li> <li>• External stakeholders (e.g. schools, prospective students).</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <p>Website address of this document:</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | <p><a href="http://www.uj.ac.za">http://www.uj.ac.za</a></p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |

## CONTENTS

|                                      |   |
|--------------------------------------|---|
| 1. PREAMBLE                          | 4 |
| 2. POLICY STATEMENT                  | 5 |
| 3. IMPLEMENTATION                    | 8 |
| SCHEDULE A                           | 9 |
| Language Committee and Language Unit |   |



## **LANGUAGE POLICY**

### **1. PREAMBLE**

The language policy of the University of Johannesburg is based on the following principles:

#### **1.1 Recognition of:**

- (a) different languages as an asset to, and a reflection of the rich diversity of the South African nation;
- (b) the important role of language in promoting respect for people's human dignity, and realising the objective of the transformation process to build a free and just democracy;
- (c) the barriers formed by language practices in the past, also in education, and the need to rather cultivate a spirit of mutual tolerance, respect and inclusiveness in all matters relating to language.

#### **1.2. Respect for and compliance with the provisions of the Constitution in respect of language rights and language use, in particular the following:**

- (a) parity of esteem and the equitable treatment of all official languages;

- (b) the promotion of the status and use of historically disadvantaged languages;
- (c) the right to receive education in an official language of one's choice in a public educational institution, where that education is reasonably practicable;
- (d) effect must be given to this right by means of all reasonable educational alternatives, taking into account equity, practicability and the need to redress past discrimination;
- (e) the right to use any language of one's choice, as long as the exercise of this right is consistent with the other provisions of the Bill of Rights.

1.3 Acknowledgement of our various languages working together as building blocks of the nation and, accordingly, the need to implement a policy of multilingualism as expressed in the *Language Policy for Higher Education* of the Department of Education, in particular the need to develop and study the indigenous African languages.

1.4 Recognition of the multilingual nature of the people of the province of Gauteng, with Sepedi, isiZulu, English and Afrikaans being the preferred languages in the province.<sup>1 2</sup>

1.5 Recognition of the language preservation and development function of institutions of higher education as custodians of knowledge, and recognition of the means of knowledge transmission as preservers of national culture.

1.6 Recognition of the need to use the first (home) language in the learning process.

1.7 Recognition of a student's right to choose a language of instruction other than the first (home) language.

1.8 The need for the optimal use of limited resources in order to provide students with the best possible education.

1.9 The need for a strategy and a detailed action plan for the progressive implementation of this policy.

## **2. POLICY STATEMENT**

2.1 The University of Johannesburg promotes multilingualism and designates Sepedi, English, isiZulu and Afrikaans as its primary languages for academic, administrative, communication and marketing purposes.

---

<sup>1</sup> There is disagreement among language experts on the correct terminology to be used when reference is made to "Sepedi" and "isiZulu". The terminology used in this policy statement reflects the terminology used in the Constitution.

<sup>2</sup> These languages will be used in the document in alternating order.

- 2.2 The University strives to preserve and develop, on all its campuses, the designated languages in particular, in its teaching, learning and assessment activities, and makes resources available to do so. Such resources include, but are not limited to, language proficiency support and development for students and staff, and translation and interpretation facilities and services.
- 2.3 The University strives towards the progressive provision of teaching, learning and assessment in isiZulu, English, Afrikaans and Sepedi insofar as it is reasonably practicable to do so.
- 2.4 Due regard being had to the current underdeveloped state of Sepedi and isiZulu, the University will adopt special and comprehensive short, medium and long-term measures to progressively develop and use isiZulu and Sepedi for academic, administrative, communication and marketing purposes.
- 2.5. The determination of what is reasonably practicable is made with reference to all relevant factors, including:
- (a) the reasonable demand for teaching, learning and assessment in a particular language, determined by means of the language preference exercised from time to time by students;
  - (b) the availability of academic staff who are able to provide teaching, learning and assessment in a particular language;
  - (c) the infrastructural, logistical and financial support available in the University to provide teaching, learning and assessment in a particular language;
  - (d) the interests of the students in the provision of the best possible educational opportunities;
  - (e) the extent to which teaching, learning and assessment in a particular language denies or diminishes teaching, learning and assessment opportunities in another language;
  - (f) the financial and other advantages that accrue to the University as a result of the provision of teaching, learning and assessment in a particular language;
  - (g) the existence of reasonable alternatives for the provision of teaching, learning and assessment in a particular language;
  - (h) the existing capacity of the University to provide teaching, learning and assessment in a particular language.
- 2.6 The application of these factors has a direct impact on the recruitment strategy of the University. The result should not be that students are recruited for study in a particular language that does not materialise after they have commenced their studies. Students enter into a contract with the University and the University is obliged to provide education in the language of instruction agreed

upon during registration of students, provided that enough students register for a course in a particular language.

2.7A student who is provided with teaching, learning and assessment in a particular language is entitled to academic and administrative support and service in that language. Study material must be made available in that language and, where material in another language is used, the student must, where necessary, be assisted orally or in writing to understand it. Where academic records and other information cannot, for practical reasons, be made available in that language, the student is entitled to assistance to understand the information. The Language Unit to be established must assist Lecturers in realising these objectives.

2.8The languages used by the University for administration, communication, marketing and record-keeping are English, Afrikaans, Sepedi and isiZulu. This principle is applied as follows:

- (a) *Informal communication:* Students and staff of the University may communicate, orally or in writing, among themselves and with Lecturers and officials of the University, where reasonably practicable, in the language or languages of their choice.
- (b) *Signage:* Official signs on and outside University property must, as far as is reasonably practicable, be displayed in Afrikaans, Sepedi, isiZulu and English. For these purposes, the four languages are used in alternating order.
- (c) *Student administration:* Students are served as far as is reasonably practicable in the designated language of the University of their choice, for example in respect of applications, registrations, bursaries, loans, accounts, notices, lecturing and assessment timetables, graduation arrangements, academic records, etc.
- (d) *Official interaction:* In all formal discussions, meetings and structures of the University, participants may use any designated language of their choice, and where necessary the University must provide interpreting and translating facilities and services to facilitate such use.
- (e) *Internal communication:* All official oral, written or electronic communication inside the University must be conducted in one or more of the designated languages of the University, with a translation into another of those languages being made available on request. Official circulars and documentation for official meetings must, as far as is reasonably practicable, be distributed in all four designated languages of the University, (unless it is unnecessary (there being no demand) or impractical) in the case of a particular meeting or document. It is unnecessary.
- (f) *External communication:* All official oral, written or electronic communication to the outside (such as press statements, advertisements, marketing publications, etc) must, as far as is reasonably practicable, be conducted in

all four designated languages of the University, depending on the need, target, medium of communication, etc. Correspondence must, as far as is reasonably practicable, be conducted in the preferred language of the recipient.

- (g) *Marketing*: All oral, written and electronic marketing of the University must, as far as is reasonably practicable, be conducted in all four designated languages. This principle may be applied flexibly, depending on the subject matter, the medium of communication and the target audience. The website of the University must progressively be made available in all four languages. Students must be recruited actively in accordance with the stated multilingual character of the University.
- (h) *Record-keeping*: All official student, staff and institutional records of the University must be kept in the original language(s), but a translation in another designated language of the University may be made available on request, depending on relevant factors such as the size of the desired document and the administrative burden on the University.
- (i) *Brand*: The approved logo of the University is used, but suitable indication of all four designated languages must be provided where appropriate, for example on letterheads.

2.9 In all of the above arrangements appropriate provision must be made, where necessary, for people with disabilities.

### 3. IMPLEMENTATION

- 3.1 Taking its existing capacity and tradition in respect of the use of language as the point of departure, the University must develop and extend its capacity purposefully and progressively towards the realisation of full multilingualism as envisaged in this policy.
- 3.2 Sufficient financial and other resources must be solicited and made available for the full and effective implementation of this policy.
- 3.3 Every academic and administrative section of the University must implement this language policy within their respective fields of responsibility. They must report annually to their respective superiors on their implementation of the policy, and the Vice-Chancellor must submit a joint annual report to the Council.
- 3.4 The Senate appoints a Language Committee, the composition of which is determined in consultation with Council, that has the following functions:
  - (a) the creation of an institutional climate conducive to multilingualism, the development of a strategy to promote and practise functional multilingualism at the University in accordance with this language policy, to preserve and develop language, in particular the indigenous African languages;

- (b) the development, after consultation with all concerned divisions, of a detailed action plan for the progressive and effective implementation of this policy;
- (c) providing the Council, the Senate and all other academic and administrative sections of the University with advice on the effective implementation of this policy;
- (d) monitoring the use of language in teaching, learning and assessment, and in administration, communication, marketing and record-keeping, by all academic and administrative sections, respectively, and making regular recommendations to the Council or the Senate, as the case may be;
- (e) the solicitation of funding to finance the resources required for the effective implementation of this policy;
- (f) inter-institutional, national and international liaison on language use, preservation and development in higher education.

3.5 The Language Committee further perform the functions set out in Schedule A.

3.6 The University must establish a Language Unit that provides expert linguistic knowledge, guidance and advice, language proficiency support for students and staff, and interpretation and translation facilities, services and support, required for the effective implementation of this language policy.

3.7 Council and Senate may review this policy from time to time in the light of advice received from the Language Committee and the reports of the respective academic and administrative divisions of the University.

## **Schedule A**

### **Language Committee and Language Unit**

#### **1.     *Language Committee***

- 1.1     The Language Committee is a committee of Senate and includes *inter alia* experts in language planning, language practice (translation, interpreting and editing, and dictionary practice), language teaching, language literacy development, as well as language and language-related research.
- 1.2     The Language Committee is responsible for language development, support and management, and performs *inter alia* the following functions:
  - (a)     Inputs on continuous language (policy) development and action plans, setting out *inter alia* the budgetary and staff implications, as well as implications for the appointment, recruitment and other relevant policies of the University. Such action plans must be consistent with the broad needs of the University, specifically in respect of:
    - (i)     teaching and research (including language literacy development);
    - (ii)    effective administration (including internal and external communication);
    - (iii)   engagement with the community.
  - (b)     Implementation of action plans (including language literacy development) and advice on the resources and institutional structures and other facilities and services required for this, and their most efficient deployment.
  - (c)     Monitoring of implementation activities.
    - (d)     Assessment of language policy and practice, and providing advice to the Council.
    - (e)     Inter-institutional, national and international liaison on the use, preservation and development of language in higher education.
    - (f)     Appointment of a Language Ombudsman to arbitrate language-related complaints.

#### **2.     *Language Unit***

- 2.1     The Language Unit functions under the guidance and control of the Language Committee. It coordinates and advises on all language and language-related functions currently being performed by individuals within departments, faculties and divisions at all campuses.

2.2 The Language Unit specifically performs the following functions:

- (a) *Language Services Office*: The Language Services Office coordinates and manages translation, editing and interpreting within the academic, management and administrative context. The office may also cooperate with other universities and institutions to translate study material and textbooks into indigenous languages and create and distribute terminology.
- (b) *Language training programmes*: Because poor language skills contribute to student underperformance, the Language Unit coordinates and provides advice on the following:
  - (i) foundational language programmes;
  - (ii) literacy programmes for adults;
  - (iii) practical language proficiency programmes for staff and students, as well as for the broad community (at different levels and for different purposes);
  - (iv) language and translation courses for degree, diploma and certificate programmes.
- (c) *Language research*: The coordination and quality control of specific research in cooperation with a possible *Language Research Committee* on:
  - (i) language in higher education (including language audits);
  - (ii) second-language teaching in higher education;
  - (iii) the development, extension and preservation of indigenous and minority languages as languages of science and teaching;
  - (iii) multilingualism in higher education;
  - (iv) academic literacy (academic reading, writing, speaking);
  - (v) terminology development (*inter alia* in cooperation with other higher education institutions and the Pan South African Language Board (PanSALB)).
- (d) *Liaison and cooperation with*:
  - (i) PanSALB;
  - (ii) the Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Cultural, Religious and Linguistic Communities;
  - (iii) tertiary language institutes and departments (*inter alia* language development units provided by the Departments of Education and of Arts and Culture, as well as institutes for language pathology and sign language);
  - (iv) national and international language and translation bodies.

- (e) The launch of *language awareness campaigns* among staff, students and the broad community.
- (f) The *solicitation and management of funding, bursaries and prizes* with a view to:
  - (i) expenditure of the Language Unit;
  - (ii) research on multilingualism in higher education;
  - (iii) promotion of the use of indigenous and minority languages;
  - (iv) development and preservation of indigenous and minority languages as languages of education and science (e.g. through translation prizes);
  - (v) development of translation, editing and interpreting skills (e.g. through translation prizes and sponsored clerkships).

Approved by Senate 25 October 2006

**UNIVERSITY OF CAPE TOWN**

**LANGUAGE POLICY**

**Approved Senate 23 June 1999; Council 4 August 1999, revised 2003.**

**Preamble**

The language policy of the University of Cape Town takes as its starting point the need to prepare students to participate fully in a multi-lingual society, where multi-lingual proficiency and awareness are essential.

An important objective pertains to the development of multi-lingual awareness on the one hand, and multi-lingual proficiency on the other. Language and literature departments at UCT that teach South African languages other than English or international languages are expected to play a key role in exploring ways of assisting the UCT community to achieve such awareness and proficiency.

English is the medium of instruction and administration. English is an international language of communication in science and business, but it is not the primary language for many of our students and staff. A major objective is, therefore, to ensure that our students acquire effective literacy in English, by which we understand the ability to communicate through the spoken and written word in a variety of contexts: academic, social, and in their future careers.

**Teaching and Examinations**

English is both the medium of teaching and of examination except in language and literature departments where another language is taught and may be used. This applies at all levels, and to dissertations and theses for higher degrees.

To further the objective of the promotion of multi-lingual awareness and proficiency, all academic programme convenors and teachers will be required, with the aid of language and literature departments, staff in the Centre for Higher Education Development, and CALSSA (The Centre for Applied Language Studies and Services in Africa), to explore and implement ways in which these aims may be achieved through the Undergraduate and Postgraduate Programme structures.

**Admissions**

All applicants, whether at undergraduate or postgraduate level, must have attained a certain level of proficiency in English and must be required to submit evidence of this as part of their application to study, as outlined below.

*UCT language policy in respect of South African Senior Certificate undergraduate applicants:*

- South African Senior Certificate undergraduate applicants to UCT must have achieved a pass at 40% or more on the Higher Grade in English (First or Second Language) at Senior Certificate/Further Education and Training Certificate level.

UCT language policy in respect of undergraduate or postgraduate English Foreign Language (EFL) or Foreign Permanent (FP) applicants whose primary language is not English (note: an EFL country is defined as one in which English is not, for example, the medium of communication between educated groups of people who do not share a common language, or is not the medium of instruction in schools or a significant medium of written communication):

- such applicants are required to submit one of the following: a recent score (obtained within 3 - 5 years before application for admission) of at least 570 (paper-based test) or 230 (computer-based test) on the Test of English as a Foreign Language (TOEFL); a recent overall band score of 7.0 (with no individual element of the test scoring below 6.0) on the International English Language Testing System (IELTS); or, noting that this may only be written at certain designated venues within South Africa, a score of at least 65% on the university's Placement Test in English for Educational Purposes (PTEEP).
- on arrival at the university, all EFL undergraduate students will be required to write the PTEEP for placement, if necessary, in an academic literacy course or a mainstream course with an academic literacy component.

### **Administration**

English is the language of internal governance and of administration. All English communication must be clear and concise and gender-sensitive.

All administrative heads of department will be required, with the aid of language and literature departments, and CALSSA (The Centre for Applied Language Studies and Services in Africa), to explore and implement ways in which the aims of multilingualism awareness and proficiency may be promoted.

*Language Policy Doc 2 July 2003*

# **BYLAAG G: TAALBELEID – UNIVERSITEIT VAN PRETORIA (2008)**

## **University of Pretoria Language Policy**

The University of Pretoria provides an intellectual home to anyone who has the interest and ability to participate in its programmes. The University acknowledges that every student has a right to excellent training. The University undertakes to develop and use the languages of instruction, Afrikaans and English, as valuable instruments of science. The language policy of the University has been designed based on the following considerations/principles:

### **1. CONSIDERATIONS**

The University of Pretoria:

- 1.1 acknowledges that there are eleven official languages, that all official languages have equal status and that they all should be treated equitably;
- 1.2 promotes the development not only of all the official languages but also of other languages used in the South African community;
- 1.3 recognises the right of every individual to receive tuition at a tertiary institution via the medium of the official language or languages of his or her choice, to the extent that it is fair and feasible for a particular institution to provide tuition through the official language or languages concerned;
- 1.4 adopts the principle that a language policy may not cause any persons to be denied reasonable access to higher education; and
- 1.5 adopts the principle that a language policy must be affordable.

### **2. LANGUAGE POLICY**

Bearing in mind the above considerations/principles, the following policy is proposed:

- 2.1 In conducting its business, the University shall use two official languages, namely Afrikaans and English.
- 2.2 Training programmes can be presented either in Afrikaans or in English or in both these languages of instruction, provided that there is a demand for instruction in the language(s) concerned and that such programmes are academically and economically justifiable.
- 2.3 Afrikaans and English are to be used and developed as academic languages in order to achieve excellence in academic communication.
- 2.4 The University shall promote the development of other languages (official and non-official) by, inter alia, presenting language courses and language programmes in these languages, provided that there is a demand for such courses and that such courses are academically and economically justifiable.
- 2.5 In respect of administrative and other services, clients shall have the right to choose whether the University should communicate with them in Afrikaans or in English.
- 2.6 There is to be no discrimination against any staff member or student who has command of only Afrikaans or of only English or of only these two languages.

- 2.7 The University shall provide staff members with the necessary support and training to enable them to communicate in Afrikaans and in English.
- 2.8 The University shall support students by providing tuition in the languages of instruction.
- 2.9 Each unit within the University shall implement the above policy.



## **Taalbeleid van die Universiteit Stellenbosch**

### **Die kern van die beleid**

Die Universiteit is verbind tot die gebruik en volgehoue ontwikkeling van Afrikaans as akademiese taal in 'n meertalige konteks. Taal word aan die Universiteit gebruik op 'n wyse wat gerig is op die omgang met kennis in 'n diverse samelewing.

### **1. Inleiding**

Die kernfunksie van die Universiteit Stellenbosch is die omgang met kennis. Die kennisspektrum van die Universiteit is beperk vir sover 'n aantal fokusareas die kern daarvan vorm en uitgebreid in die sin dat dit beide oor 'n verskeidenheid akademiese dissiplines strek en sowel voor- en nagraadse leer en onderrig as navorsing behels.

Die Universiteit gaan daarvan uit dat die internasionale verband van wesenlike belang is vir die omgang met kennis. Terselfdertyd bevind die Universiteit hom in 'n plaaslike sosiokulturele verband, binne Suid-Afrika en besonderlik in die Wes-Kaapse streek. Die Universiteit wil die kennis wat onder andere binne internasionale verband geskep word, plaaslik aanwend met inagneming van die diversiteit van die regionale en die nasionale gemeenskap.

Een aspek van die diversiteit van ons samelewing is dat 'n verskeidenheid tale daarin funksioneer. Die verlening van amptelike status in die Grondwet aan elf verskillende tale kom daarop neer dat elkeen van hierdie tale as bate erken word wat aangewend word as middel om die land se menslike potensiaal te help ontwikkel. Ten einde die menslike potensiaal van die land na behore te ontsluit, moet hierdie belangrike persoonlike, professionele en sosiale bate op kollektiewe grondslag deur die Suid-Afrikaanse tersiêre onderwyssektor ontgin word.

Die Universiteit lewer teen hierdie agtergrond 'n bydrae tot die ontwikkeling van Afrikaans as akademiese taal, maar neem daarmee saam die multikulturele en meertalige

Suid-Afrikaanse werklikheid in ag deur, naas die besondere fokus op Afrikaans, ook rekening te hou met Engels en isiXhosa.

## 2. Beginselstandpunte

Die Taalbeleid van die Universiteit word uitgevoer met inagneming van die volgende belangrike beginselstandpunte:

1. Die Universiteit is 'n sentrum van uitnemendheid wat gerig is op die produksie van kennis deur navorsing, leer en onderrig.
2. Die Universiteit erken en respekteer die kernwaardes wat in die Suid-Afrikaanse Grondwet vervat word.
3. Die Universiteit hou rekening met strategiese nasionale beleid en beleidvormingsprosesse.
4. Die Taalbeleid neem die waardes en uitgangspunte wat in die Strategiese Raamwerk van die Universiteit beskryf word in ag.
5. Die Universiteit erken die besondere status van Afrikaans as 'n akademiese taal en aanvaar die verantwoordelikheid om Afrikaans as akademiese taal te bevorder.
6. Die Universiteit erken die status van Engels as belangrike plaaslike, maar ook as erkende internasionale akademiese taal.
7. Die Universiteit erken die status van isiXhosa as belangrike plaaslike, maar ook as ontlukende akademiese taal en wil, binne die perke van wat doenlik is, aktief meewerk aan die ontwikkeling daarvan.
8. Die Taalbeleid neem die diversiteitsdoelwitte van die Universiteit in ag.
9. Die Taalbeleid posisioneer die Universiteit om 'n besondere bydrae te lewer ter bevordering van meertaligheid as 'n bate.
10. Die Universiteit aanvaar die beginsel dat die sukses van die Taalbeleid direk afhanklik sal wees van die daarstelling van gepaste en voldoende taaldienste.

## 3. Die meertalige konteks

Die Universiteit se verbintenis tot Afrikaans as akademiese taal sluit nie uit dat verskillende tale aan die Universiteit in die omgang met kennis benut word nie: behalwe Afrikaans, Engels en isiXhosa, onder andere ook Nederlands, Duits en Frans.

### **Afrikaans**

Die Universiteit is verbind tot die ontginning van die akademiese potensiaal van Afrikaans ter bemagtiging van 'n groot en diverse gemeenskap. Dit sluit 'n beduidende groep uit agtergestelde gemeenskappe in, waaronder sowel Afrikaanssprekendes as 'n aansienlike getal nie-Afrikaanssprekendes wat Afrikaans beter beheers as Engels. Die Universiteit wil al hierdie groepe bemagtig deur universitêre opleiding in Afrikaans.

Die Afrikaanse taalgemeenskap is *demografies* op grond van sowel die getal gebruikers as op die regionale en nasionale geografiese verspreiding een van die sterkste taalgemeenskappe in die land. Aan die Universiteit is Afrikaanssprekendes die meerderheid onder sowel studente as die personeel. In *kulturele* opsig is Afrikaans 'n

standaardtaal wat dekades lank reeds as akademiese taal funksioneer en wat as volledig ontwikkelde kultuurtaal 'n nasionale bate is.

### **Engels**

In die uitvoering van sy kennisfunksie benut die Universiteit Engels ter wille van sowel die taal se internasionale waarde as sy plaaslike funksie, die sterk teenwoordigheid van Engelssprekendes aan die Universiteit en die behoefte aan akademiese vaardigheid in Engels van studente wat nie Engels as huistaal het nie. Aan die Universiteit funksioneer Engels in kombinasie met Afrikaans.

### **isiXhosa**

isiXhosa is 'n amptelike taal wat deur een van die grootste taalgemeenskappe oor 'n groot gebied in Suid-Afrika gebruik word en wat onder andere in Wes-Kaapland sterk aan die toeneem is. Die Universiteit onderneem om deur besondere inisiatiewe by te dra tot die ontwikkeling van isiXhosa as ontluikende akademiese taal.

## **4. Bepalings van die Taalbeleid**

Die Taalbeleid van die Universiteit Stellenbosch word in die volgende bepalinge saamgevat:

1. Die voorgraadse leer- en onderrigtaal van die Universiteit is by verstek<sup>1</sup> Afrikaans.
2. Engels word in besondere omstandighede as voorgraadse leer- en onderrigtaal gebruik.

Stellings 1 en 2 beteken dat, tensy anders bepaal word, die A-taalspesifikasie van die Taalplan outomaties vir alle voorgraadse modules geld. In voorgraadse modules word daar slegs na oorweging van deeglike motivering van hierdie verstekposisie afgewyk.

3. In nagraadse leer en onderrig word sowel Afrikaans as Engels gebruik.
4. Studente se akademiese geletterdheid in Afrikaans en Engels word stelselmatig ontwikkel.
5. Die institusionele taal van die Universiteit is by verstek Afrikaans.
6. Engels is na gelang van omstandighede saam met Afrikaans 'n interne kommunikasietaal van die Universiteit.

Bepalings 5 en 6 beteken dat Afrikaans in alle omstandighede gebruik word as die taal van interne kommunikasie, maar dat die besondere behoeftes van nie-Afrikaanssprekende personeel en studente met die nodige sensitiwiteit hanteer sal word.

---

<sup>1</sup> Die frase *by verstek* word gebruik in die nou reeds bekende betekenis "outomaties" en, wat die bestuur van die Taalbeleid en -plan betref, in die betekenis "die opsie waarvoor geen verdere motivering gegee hoef te word nie". Albei hierdie betekenisse is goed gevestigde betekenisse van die betrokke frase.

7. Naas Afrikaans, is Engels en, waar doenlik, isiXhosa die Universiteit se eksterne kommunikasietale.
8. Vir isiXhosa word in bepaalde programme voorsiening gemaak met die oog op beroepskommunikasie.
9. As ontluikende akademiese taal word isiXhosa deur onder andere die Universiteit se Taalsentrum bevorder.

Met belyings 7, 8 en 9 wil die Universiteit die erns beklemtoon waarmee hy sy posisie binne die multikulturele, meertalige Suider-Afrikaanse konteks bejeën. Besondere aksies sal daarom geloods word vanuit die Taalsentrum se Eenheid vir isiXhosa, 'n eenheid wat in noue samewerking met die Departement Afrikatale funksioneer.

10. Die Universiteit voorsien taaldienste ten aansien van Afrikaans, Engels en, in bepaalde opsigte, isiXhosa.

## 5. Taalbeleidsvorming as dinamiese proses

Die Universiteit Stellenbosch neem in ag dat taalbeleidsvorming 'n dinamiese proses is. Daarom onderneem die Universiteit om die Taalbeleid voortdurend te toets aan die veranderende omstandighede

- deur navorsing te doen oor die implementering, die toepassing en die monitering van die Taalbeleid,
- deur gereeld met die breë universiteitsgemeenskap oorleg te pleeg,
- deur inligting wat uit hierdie navorsing en oorlegpleging voortspruit te verwerk en bekend te maak, en
- die Taalbeleid na bevind van sake aan te pas.

## 6. Taalplan

Die Taalbeleid van die Universiteit word vergesel van 'n uitvoerige taalplan wat in die Jaarboek uiteengesit word.

## 7. 'n Beleid gerig op die toekoms

Die Taalbeleid van die Universiteit Stellenbosch wil as 'n toekomsgerigte beleid meewerk aan die verwesenliking van die ideaal om 'n gunstige leer- en onderrigomgewing te skep tot voordeel van die studente, 'n omgewing waarin die Universiteit die bevordering van Afrikaans as akademiese taal en die bate van meertaligheid op verbeeldingryke wyse met mekaar verenig.

# BYLAAG I: TAALBELEID – UNIVERSITY OF THE WESTERN CAPE (2003)

## THE UNIVERSITY OF THE WESTERN CAPE

### LANGUAGE POLICY

#### **Preamble:**

The University of the Western Cape is a multilingual university, alert to its African and international context. It is committed to helping nurture the cultural diversity of South Africa and build an equitable and dynamic society. This language policy relates to one aspect of that commitment. It attempts to guide institutional language practice so that it furthers equity, social development, and a respect for our multilingual heritage.

#### **Languages of Teaching, Learning and Assessment**

The languages of teaching, learning and assessment will be discussed under the following headings:

- language(s) used in lectures, tutorials and practicals
- language(s) used in the setting of tasks/assignments/examinations
- language(s) used/allowed in the writing of assignments/examinations
- language(s) in which text material is available
- language(s) students use in their self-directed learning processes and activities.

#### *Languages used in lectures, tutorials and practicals*

Lectures, tutorials and practicals for any module will be delivered in the language formally approved by the Faculty concerned, in accordance with the spirit of the policy. If lecturers are competent users of other languages, they are encouraged to use these languages in addition to main language of teaching, if such a practice facilitates communication or discussion.

#### *Languages used in the setting of tasks, assignments, tests and examinations*

Regarding the languages used in the setting of tasks, assignments, tests and examinations, English, Afrikaans and Xhosa should be used wherever it is practicable to do so.

#### *Languages used in writing tasks, assignments, tests and examinations*

Unless otherwise negotiated between a student or a class and a lecturer, the language in which tasks, assignments, tests and examinations should be completed shall be English.

#### *Languages in which texts are available*

Regarding the languages in which texts are available, efforts should be made to provide alternatives and options in Afrikaans, English and Xhosa wherever it is practicable and academically desirable to do so. Texts here refers to support materials such as course outlines, lecture notes and computer courseware.

#### *Languages students use in self-directed learning processes and activities*

Regarding the languages students use in their self-directed learning processes and activities, departments should actively seek to appoint some student tutors who can assist students in Xhosa and/or Afrikaans, as well as English.

**Access to Academic and Professional Discourse**

- All students will have access to entry-level courses aimed at strengthening their English oral and aural communication skills and improving their academic literacy in English.
- All students will have access to support services to assist them in developing their academic literacy in English.

**Promoting Multilingualism**

- The university undertakes to make language acquisition courses in Afrikaans, English and Xhosa available to both administrative and lecturing staff.
- All students will be encouraged, through enrichment programmes, to develop proficiency in Afrikaans, English and Xhosa.

**Languages of Internal Communication**

The main language of internal communication for academic and administrative purposes shall be English. However, the university will progressively make important information available in Afrikaans, English and Xhosa. Essential information such as rules will be made available in the three languages as a matter of priority. If departments for whatever reason deem it necessary, or because research into the needs of the client group reveals a clear need, Afrikaans and Xhosa translations of formal communications should be made available, provided that it is practicable to do so.

In spoken debate and deliberation, the objective is to be understood by everyone present. Should a speaker prefer to speak in Afrikaans or Xhosa, use will be made of informal interpreting if it is practicable to do so.

The university shall have staff available to assist enquirers in Afrikaans, English and Xhosa, particularly in advisory sessions and at registration and in the examination periods. In appointing administrative staff who deal directly with students, the university will make their capacity to assist students in Afrikaans, English and Xhosa a strong recommendation. In these ways it will attempt to nurture and use the abilities of all in the university community in accordance with its mission statement, and to promote multilingualism, linguistic diversity and racial harmony at UWC.

**Languages of External Communication**

The language used for external communication shall normally be English, unless sensitivity to the recipient requires use of another language. If individuals request information from the university in either Afrikaans or Xhosa, the information will be translated into that language, and the translated version will be sent to the individual accompanied by the English version. In all cases the official version shall be the English version.

Signage on campus will progressively be in Afrikaans, English and Xhosa, having due regard to readability and aesthetic considerations.

Adapted from the original draft discussion document (1998) by the Board of Management of the Iilwimi Sentrum (April 2003)  
Approved by Council, June 2003).

## BRONNELYS

AMARA, M. 2006. The vitality of the Arabic language in Israel from a sociolinguistic perspective. *Adalah's newsletter*, 29, Oct. <http://www.adalah.org/newsletter/eng/oct06/ar2.pdf> Date of access: 18 Apr. 2009.

BACKHAUS, P. 2005. Signs of multilingualism in Tokyo: a diachronic look at the linguistic landscape. *International journal of the sociology of language*, 175/176: 103-104.

BACKHAUS, P. 2006. Multilingualism in Tokyo: a look into the linguistic landscape. *International journal of multilingualism*, 3(1):53-54.

BALFOUR, R. 2007. A new journey with old symbols: university language policies, internationalism, multilingualism and the politics of language development in South Africa and the United Kingdom. (In Webb, V. & Du Plessis, T., eds. *The politics of language in South Africa*. Pretoria: Van Schaik. p. 1-14.)

BATYI, T. 2008. Mondelinge mededeling aan outeur. Port Elizabeth. (Opname en transkripsie in besit van die outeur.)

BEERY, K.E. 2004. English in the linguistic landscape of Mongolia: indices of languagespread and language competition. West Lafayette, Ind.: Purdue University. (Ongepubliseerde Ph.D-proefskrif.)

BEN-RAFAEL, E., SHOHAMY, E., AMARA, M.H. & TRUMPER-HECHT, N. 2006. Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: the case of Israel. *International journal of multilingualism*, 3(1):7-30.

BEUKES, A. 2004. The first ten years of democracy: language policy in South Africa. (Paper delivered at 10<sup>th</sup> Linguapax Congress on Linguistic Diversity, Sustainability and Peace on 20-23 May.) Barcelona. 21 p. [http://www.linguapax.org/congres04/pdf/1\\_beukes.pdf](http://www.linguapax.org/congres04/pdf/1_beukes.pdf) Date of access: 26 Feb. 2009.

BOTHA, R. 2008. Mondelinge mededeling aan outeur. Alice. (Opname en transkripsie in besit van die outeur.)

BRINK, A.P. 2000. Groot verseboek. Kaapstad: Tafelberg. 943 p.

BRON, T. 2008. Mondelinge mededeling aan outeur. Pretoria. (Opname en transkripsie in besit van die outeur.)

BRYNARD, P.A. 2007. The policy gap in South Africa. *Journal of public administration*, 42(3):357-365.

CENOZ, J. & GORTER, D. 2006. Linguistic landscape and minority languages. *International journal of multilingualism*, 3(1):67-80.

CHE **kyk** Council on Higher Education.

COBARRUBIAS, J. 1983. Ethical issues in status planning. (*In* Cobarrubias, J. & Fishman, J.A., eds. Progress in language planning: international perspectives. Berlin: Mouton. p.41-86.)

COETZEE-VAN ROOY, S. 2007. Functional multilingualism at the North-West University: sharing my experiences. (*In* Webb, V. & Du Plessis, T., eds. The politics of language in South Africa. Pretoria: Van Schaik. p. 25-39.)

COMPUTER HISTORY MUSEUM. 2006. Internet history.  
[http://www.computerhistory.org/internet\\_history/internet\\_history\\_90s.shtml](http://www.computerhistory.org/internet_history/internet_history_90s.shtml) Date of access: 14 Aug. 2008.

COOPER, R.L. 1996. Language planning and social change. Cambridge: Cambridge University Press. 216 p.

COUNCIL ON HIGHER EDUCATION. 2001. Language policy framework for South African higher education. <http://www.info.gov.za/otherdocs/2001/langframe.pdf> Date of access: 27 Feb. 2009.

CURTIN, M.L. 2007. Linguistic ideologies on display: local, regional and (trans)national identities in Tapei's linguistic landscape. Albuquerque: University of New Mexico. (Unpublished Ph.D thesis.)  
<http://proquest.umi.com/pqdweb?did=1453226841&Fmt=6&clientId=85759&RQT=309&VName=PQD> Date of access: 22 Apr. 2008.

DAC **see** SOUTH AFRICA. Department of Arts and Culture.

DALVIT, L. 2008. Mondelinge mededeling aan outeur. Grahamstad. (Opname en transkripsie in besit van die outeur.)

DE STADLER, L. 2008. Mondelinge mededeling aan outeur. Potchefstroom. (Opname en transkripsie in besit van die outeur.)

DIGITAL-PHOTOGRAPHY-TIPS.NET. 2008. History of digital photography: consumer digital cameras. <http://www.digital-photography-tips.net/history-of-digital-photography-consumer-digitals.html> Date of access: 14 Aug. 2008.

DOE (1997) **see** SOUTH AFRICA. Departement of Education. 1997.

DOE (2002) **see** SOUTH AFRICA. Departement of Education. 2002.

DOE (2003) **see** SOUTH AFRICA. Departement of Education, Ministerial Committee. 2003.

DU PLESSIS, T. 2000. South Africa: from two to eleven official languages. (*In Deprez, K. et al., eds. Multilingualism and government. Pretoria: Van Schaik Publishers. p. 95-110.*)

DU PLESSIS, T. 2007a. Een- of meertalige openbare tekens? Perspektiewe op die regulering van taalsigbaarheid en die Suid-Afrikaanse linguistiese landskap. *Tydskrif vir geesteswetenskappe*, 47(4):550-567, Des.

DU PLESSIS, T. 2007b. Language visibility and language exclusion: the case of the monolingual number plate of the Free State province. (*In Cuvelier, P., Du Plessis, T., Meeuwis, M., Teck, L., eds. Multilingualism and exclusion. Pretoria: Van Schaik Publishers. p. 24-39.*)

DU PLESSIS, T. 2008. Die taal of die cheetah? Perspektiewe op die belang van taalsigbaarheid by die nuwe Vrystaatse nommerplaat as openbare teken. *Literator*, 28(2):119-143, Aug.

FENNER, A.B. 2000. Cultural Awareness. (*In Fenner, A.B. & Newby, D., eds. Approaches to materials design in European textbooks: implementing principles of authenticity, learner autonomy and cultural awareness. Austria: Council of Europe. p. 141-222.*)

- GILES, H., BOURHIS, R.Y. & TAYLOR, D.M. 1977. Towards a theory of language in ethnic group relations. *Language, ethnicity and intergroup relations*. London: Academic Press. 383 p.
- GILIOME, H. & SCHLEMMER, L. 2006. 'n Vaste plek vir Afrikaans. Stellenbosch: Sun Press. 262 p.
- GORTER, D. 2006a. Introduction: The study of the linguistic landscape as a new approach to multilingualism. *International journal of multilingualism*, 3(1):1-6.
- GORTER, D. 2006b. Further possibilities for linguistic landscape research. (*In* Gorter, D., ed. *Linguistic Landscape: A new approach to multilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd. p. 81-89.)
- GORTER, D. 2007. Mapping regional minority languages in Europe. Frisian in the Netherlands. [www.susdiv.org/uploadfiles/D17\\_ResearchPaper\\_2.pdf](http://www.susdiv.org/uploadfiles/D17_ResearchPaper_2.pdf) Date of access: 25 Apr. 2008.
- GRIN, F. & VAILLANCOURT, F. 1999. *The cost-effectiveness evaluation of minority language policies: case studies on Wales, Ireland and the Basque Country*. ECMI Monograph # 2. Flensburg: European Centre for Minority Issues (ECMI). 115 p.
- GRONDWET **kyk** Suid-Afrika. 1996.
- HAUGEN, E. 1975. Linguistics and language planning. (*In* Bright, W., ed. *Sociolinguistics*. The Hague: Mouton. p. 50-71.)
- HAZLETT, T.W. 2008. The concise encyclopedia of economics: apartheid. <http://www.econlib.org/library/Enc/Apartheid.html> Date of access: 24 Feb. 2009.
- HICKS, D. 2002. Scotland's linguistic landscape: the lack of policy and planning with Scotland's place-names and signage. <http://www.arts.ed.ac.uk/celtic/poileasaidh/hicksseminar.html> Date of access: 27 Mar. 2008.
- IEASA **see** International Education Association of South Africa.

INTERNATIONAL EDUCATION ASSOCIATION OF SOUTH AFRICA. s.a. Study South Africa: University profiles. <http://www.studysa.co.za/contentpage.aspx?pageid=4159> Date of access: 19 Jan. 2009.

JENSDOTTIR, R. 2004. The council of Europe language charter – perspectives, impact and effectiveness. (Paper delivered at the 2<sup>nd</sup> Mercator International Symposium: Europe 2004: A new framework for all languages? on 27-28 Feb.) Tarragona. 10 p.  
<http://www.ciemen.org/mercator/pdf/simp-jensdottir.pdf> Date of access: 16 Jan. 2009.

JERNUDD, B.H. 2001. What happened to language planning?  
<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=239575&orden=25293&info=link> Date of access: 15 May 2008.

KAMWANGAMALU, N.M. 2001. The language planning situation in South Africa. *Current issues in language planning*, 2(4):361-445.

KASHULA, R. 2008. Mondelinge mededeling aan outeur. Grahamstad. (Opname en transkripsie in besit van die outeur.)

LAFON, M. 2006. Linguistic diversity in South Africa: will a historically divisive factor become a hallmark for transformation? (In Wa Kabwe-Segatti, A., ed. Ten years of democratic South Africa: transition accomplished? Johannesburg: Institut français d'Afrique du Sud. p. 141-170.)

LANDRY, R. & BOURHIS, R.Y. 1997. Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: an empirical study. *Journal of language and social psychology*, 16:23-49.

LANGTAG **see** Language Plan Task Group.

LANGUAGE PLAN TASK GROUP. 1996. Towards a national language plan for South Africa. Pretoria: Department of Arts, Culture, Science and Technology.

MADIBA, M. 2008. Mondelinge mededeling aan outeur. Kaapstad. (Opname en transkripsie in besit van die outeur.)

MALHERBE, R. 2005. 'n Universiteit se taalbeleid as 'n uitdrukking van grondwetlik-beskermd diversiteit. *Tydskrif vir die Suid-Afrikaanse reg*, 4:708-727.

MARIVATE, C. 2000. The mission and activities of the Pan South African Language Board. (In Deprez, K. et al., eds. Multilingualism and government. Pretoria: Van Schaik Publishers. p. 130-137.)

MONARENG, M. 2008. Mondelinge mededeling aan outeur. Johannesburg. (Opname en transkripsie in besit van die outeur.)

MWANIKI, M.M. 2004. Language planning in South Africa: towards a language management approach. Bloemfontein: University of the Free State. (Unpublished Ph.D. thesis.) 337 p.

NELSON MANDELA METROPOLITAN UNIVERSITY. 2005. Language policy. Port Elizabeth: Nelson Mandela Metropolitan University. 4 p.

NELSON MANDELA METROPOLITAN UNIVERSITY. 2009. History.  
<http://www.nmmu.ac.za/default.asp?id=164&bhcp=1> Date of access: 6 Apr. 2007.

NMMU (2005) **see** Nelson Mandela Metropolitan University (2005).

NMMU (2009) **see** Nelson Mandela Metropolitan University (2009).

NOORDWES-UNIVERSITEIT, 2007. Institusionele taalbeleid en taalplanimplementeringsraamwerk vir die NWU.  
[http://www.nwu.ac.za/language/pdf/taalbeleid\\_implementeringsraamwerk\\_a.pdf](http://www.nwu.ac.za/language/pdf/taalbeleid_implementeringsraamwerk_a.pdf) Datum van gebruik: 19 Nov. 2008.

NOORDWES-UNIVERSITEIT. 2009. Oor ons: ons onlangse geskiedenis.  
[http://www.nwu.ac.za/opencms/export/NWU/html/nwu/about-us-rhistory\\_a.html](http://www.nwu.ac.za/opencms/export/NWU/html/nwu/about-us-rhistory_a.html) Datum van gebruik: 6 Apr. 2007.

NWU (2007) **kyk** Noordwes-Universiteit (2007).

NWU (2009) **kyk** Noordwes-Universiteit (2009).

PANSALB. 2001. Pan South African Language Board: guidelines for language planning and policy development. Pretoria: PANSALB. 15 p.

- PARLIAMENTARY MONITERING GROUP. 2003. South African languages bill.  
<http://www.pmg.org.za/bills/030804salanguagesbill.htm> Date of access: 26 Feb. 2009.
- PATRICK, P.L. 2005. Linguistic human rights: a sociolinguistic introduction: introduction.  
<http://privatewww.essex.ac.uk/~patrickp/lhr/lhrintro.htm> Date of access: 14 Aug. 2008.
- PATRICK, P.L. 2008. Linguistic human rights: a sociolinguistic introduction.  
<http://privatewww.essex.ac.uk/~patrickp/lhr/linguistichumanrights.htm> Date of access: 14 Aug 2008.
- POKPAS, L. ([lpokpas@uwc.ac.za](mailto:lpokpas@uwc.ac.za)) 15 Feb. 2008. Language policy. E-pos aan: Ebersöhn, H. ([12932647@student.nwu.ac.za](mailto:12932647@student.nwu.ac.za)).
- PUZEY, G. 2007. Planning the linguistic landscape: a comparative survey of the use of minority languages in the road signage of Norway, Scotland and Italy. Edinburgh: Edinburg University. (Unpublished M.Sc. dissertation). 134 p.
- RHODES UNIVERSITY. 2005. Language policy.  
<http://www.ru.ac.za/static/policies/LanguagePolicy.doc> Date of access: 17 Nov. 2008.
- RHODES UNIVERSITY. 2009. History of Rhodes.  
<http://www.ru.ac.za/home/introducingrhodes/historyofrhodes> Date of access: 6 Apr. 2009.
- ROBINSON, A.J. 2008. Apartheid, social and political policy of racial segregation and discrimination enforced by white minority governments in South Africa from 1948 to 1994.  
<http://www.africanaencyclopedia.com/apartheid/apartheid.html> Date of access: 24 Feb. 2009.
- RU (2005) **see** Rhodes University (2005).
- RU (2009) **see** Rhodes University (2009).
- SAYED, Y. 2002. Educational policy in South Africa: from opposition to governing and implementation. *International journal of educational development*, 22:29-33.
- SHOHAMY, E. 2006. Language policy: hidden agendas and new approaches. London: Routledge. 185 p.

SOUTH AFRICA. Department of Education. 1997. *White Paper 3: a framework for the transformation of higher education*. Notice 1196. July.

SOUTH AFRICA. Department of Arts and Culture. 2002. National language policy framework. Pretoria: Department of Arts and Culture. 21 p.

SOUTH AFRICA. Department of Education. 2002. National language policy for higher education. Pretoria: Department of Education. 16 p

SOUTH AFRICA. Department of Education, Ministerial Committee. 2003. The development of indigenous african languages as mediums of instruction in higher education. Pretoria: Department of Education. 29 p.

SOUTH AFRICA.INFO. 2008. South Africa's universities.  
<http://www.southafrica.info/about/education/universities.htm> Date of access: 6 Apr. 2009.

SPOLSKY, B. 1998. Sociolinguistics. Oxford: Oxford University Press. 128 p.

SPOLSKY, B. 2007. The challenge of language policy in a multilingual nation. (*In* Cuvelier, P. *et al.*, eds. Multilingualism and exclusion: policy, practise and prospects. Pretoria: Van Schaik Publishers. p. 197-206.)

STATISTICS SOUTH AFRICA. 2001. Census 2001: key results.  
<http://www.statssa.gov.za/publications/Report-03-02-01/Report-03-02-012001.pdf> Date of access: 25 Feb. 2009.

STATSSA **see** Statistics South Africa.

STRYDOM, H. 2003. South African law and policy on language in education. (*In* Cuvelier, P. *et al.*, eds. Multilingualism, education and social integration. Pretoria: Van Schaik Publishers. p. 23-32.)

STRYDOM, H. & PRETORIUS, L. 2000. On the directives concerning language in the new South African constitution. (*In* Deprez, K. *et al.*, eds. Multilingualism and government. Pretoria: Van Schaik Publishers. p. 111-120.)

SUID-AFRIKA. 1996. Die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika.

<http://www.constitutionalcourt.org.za/site/theconstitution/Afrikaans.pdf> Datum van gebruik: 24 Feb. 2009.

TAULI, V. 1974. The theory of language planning. (*In* Fishman, J.A., ed. *Advances in language planning*. The Hague: Mouton. p. 49-68.)

UFH (2006) **see** University of Fort Hare (2006).

UFH (2007) **see** University of Fort Hare (2007).

UJ (2006) **see** University of Johannesburg (2006).

UJ (2009) **see** University of Johannesburg (2009).

UK (2003) **see** University of Cape Town (2003).

UK (2009) **see** University of Cape Town (2009).

UNESCO, 1996. Universal declaration on linguistic rights.

<http://www.unesco.org/cpp/uk/declarations/linguistic.pdf> Date of access: 14 Aug. 2008.

UNIVERSITEIT STELLENBOSCH. 2004. Taalbeleid van die Universiteit Stellenbosch.

<http://www.sun.ac.za/university/Taal/Hersiening/docs/taalbeleid2004.pdf> Datum van gebruik: 19 Mrt. 2009.

UNIVERSITEIT STELLENBOSCH. 2005. Taalplan van die Universiteit Stellenbosch.

<http://www.sun.ac.za/university/Taal/Hersiening/docs/taalplanfinaal.pdf> Datum van gebruik: 19 Mrt. 2009.

UNIVERSITEIT STELLENBOSCH. 2009. Universiteit van Stellenbosch: historiese agtergrond.

<http://www.sun.ac.za/university/history/geskiedenis.htm> Datum van gebruik: 6 Apr. 2009.

UNIVERSITY OF CAPE TOWN. 2003. Language policy.

<http://www.uct.ac.za/downloads/uct.ac.za/about/policies/languagepolicy.doc> Date of access: 17 Nov. 2008.

UNIVERSITY OF CAPE TOWN. 2009. Our history. <http://www.uct.ac.za/about/intro/history>  
Date of access: 6 Apr. 2009.

UNIVERSITY OF FORT HARE. 2006. Language policy. Alice: University of Fort Hare. 9 p.

UNIVERSITY OF FORT HARE. 2007. Timeline of the university.  
<http://www.ufh.ac.za/timeline.html> Date of access: 6 Apr. 2009.

UNIVERSITY OF JOHANNESBURG. 2006. Policy: Language.  
[http://www.uj.ac.za/Portals/0/docs/Policies/Language\\_Policy.pdf](http://www.uj.ac.za/Portals/0/docs/Policies/Language_Policy.pdf) Date of access: 17 Nov. 2008.

UNIVERSITY OF JOHANNESBURG. 2009. Becoming UJ.  
<http://www.uj.ac.za/Informationabout/BecomingUJ/tabid/8286/Default.aspx> Date of access: 6  
Apr. 2009.

UNIVERSITY OF PRETORIA. 2008a. Language policy.  
<http://web.up.ac.za/default.asp?ipkCategoryID=102> Date of access: 17 Nov. 2008.

UNIVERSITY OF PRETORIA. 2008b. Campuses.  
<http://web.up.ac.za/default.asp?ipkCategoryID=77&subid=77&ipklookid=2> Date of access: 6  
April 2009.

UNIVERSITY OF THE WESTERN CAPE. 2009. History.  
[http://www.uwc.ac.za/?module=cms&action=showfulltext&id=gen11Srv7Nme54\\_8987\\_1210050562&menustate=about](http://www.uwc.ac.za/?module=cms&action=showfulltext&id=gen11Srv7Nme54_8987_1210050562&menustate=about) Date of access: 6 April 2009.

UP (2008a) **see** University of Pretoria (2008a).

UP (2008b) **see** University of Pretoria (2008b).

US (2004) **kyk** Universiteit Stellenbosch (2004).

US (2005) **kyk** Universiteit Stellenbosch (2005).

US (2009) **kyk** Universiteit Stellenbosch (2009).

UWK (2008) **see** Pokpas.

UWK (2009) **see** University of the Western Cape (2009).

VAN WYK, S. 2008. Mondelinge mededeling aan outeur. Kaapstad. (Opname en transkripsie in besit van die outeur.)

VERHOEF, M.M. 2003. Om te belê in wat ons sê...: Universiteite se rol in die vestiging van 'n meertalige Suid-Afrikaanse gemeenskap. (Intreerede gelewer op 14 Nov.) Potchefstroom. 14 p. (Ongepubliseerd.)

VERHOEF, M.M. 2007. Language management towards diversity and unity at a recently merged South African university. (*In* Cuvelier, P., *et al.*, eds. Multilingualism and exclusion: policy, practise and prospects. Pretoria: Van Schaik Publishers. p. 257-273.)

VERHOEF, M.M. 2008. Mondelinge mededeling aan outeur. Potchefstroom. (Opname en transkripsie in besit van die outeur.)

VERHOEF, M.M. ([10064397@nwu.ac.za](mailto:10064397@nwu.ac.za)) 7 Apr. 2009a. Bespreking van die bestuursmodelle van die Noordwes-Universiteit se drie kampusse. E-pos aan; Ebersöhn, H. ([12932647@nwu.ac.za](mailto:12932647@nwu.ac.za)).

VERHOEF, M.M. 2009b. Mondelinge mededeling aan outeur. Pretoria.

VERHOEF, M. & DU PLESSIS, T. 2008. Educational interpreting: a means to bridge the policy gap in pursuit of a multilingual educational system in South Africa? (*In* Verhoef, M. & Du Plessis, T., eds. Multilingualism and educational interpreting: innovation and delivery. Pretoria: Van Schaik. p. 1-17.)

VERHOEF, M. & VENTER, T. 2008. Functional multilingualism at the North-West University as part of the institution's transformation agenda. *South African linguistics and applied language studies*, 26(3):379-392.

WEBB, V. 2002. Language in South Africa: the role of language in national transformation, reconstruction and development. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co. 356 p.

WEBB, V. 2007a. On a normative approach to language planning in South Africa. (*In* Webb, V. & Du Plessis, T., eds. The politics of language in South Africa. Pretoria: Van Schaik. p. 147-163.)

WEBB, V. 2007b. English in higher education in South Africa: exclusion or inclusion? (*In* Cuvelier, P., Du Plessis, T., Meeuwis, M. & Teck, L., *eds.* Multilingualism and exclusion. Pretoria: Van Schaik. p. 287-301.)

WEBB, V. 2008. Mondelinge mededeling aan outeur. Pretoria. (Opname en transkripsie in besit van die outeur.)

WSAT **see** Parliamentary Monitoring Group.